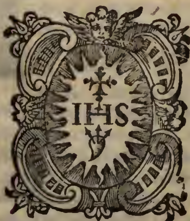
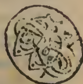

ANNVAE LITTERAE SOCIETATIS IESV ANNI. M. D. LXXXVIII.

AD PATRES, ET FRATRES eiusdem Societatis.

ROMAE,
In Collegio Societatis Iesu.
M. D. XC.

Cum facultate Superiorum.

ANNVAE
LITTERAE
SOCIETATIS
IESV
ANNI. M. D. LXXXVIII.

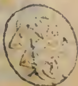
AD PATRES, ET FRATRES eiusdem Societatis.

ROMAE,
In Collegio Societatis Iesu.
M. D. XC.

Cum licentia Superiorum.

ANNVAE LITTERAE SOCIETATIS IESV ANNI. M. D. LXXXVIII.

PATRIBVS, FRATRIBVSQ. Societatis Iesu, gratia, & pax Christi Domini.

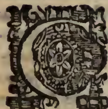
REDEO ad vos Patres, Fratresq. Carissimi cum annalibus, properatis quidem illis, vt antea, sed & parciore materia, & cura minore: illa enim annua, & per se etiam angustior: hæc a negotijs emergentibus contracta: vt venerit sæpe in mentem præstitisse repudiare opus inceptum, quam cogi perficere negligenter: hanc cogitationem religio compescuit, & suspicio affectatæ modestiæ. Iam nemo est, qui me magis accuset, quam ego ipse: nec excuso: quod confugisse videor ad patrocinium tum veritatis, tum etiam perspectæ vestræ humanitatis. Ab hac spe ijs circumcisis, quæ perscripta anno proximo tam cito non erant repetenda (quid enim referam sociorum numerum, locorumque in quibus versantur, aut ea, quæ vt magis communia, minus sunt in promptu, cum præcipue Castellana, & Peruana Prouin-

ciæ siluerint ?) ad rem ipsam aggrediar. Illud tamen præmoneo, accesßiße ad Societatem Collegia quattuor. In Austria Crumlouiense, Monasteriense in Rhenana, In Lugdunensi Aniciense, Alqueriense in Sardinia. Nunc, Deo fauente, initium capiam a Prouincia Romana.

PROVINCIA ROMANA.

ONTINET hæc Prouincia socios quingentos quinquaginta sex. In Domo professa fere centum: in Collegio Romano, vt ne excipiantur loca, quæ ad ipsum pertinent, centum nonaginta tres: in Collegio Pœnitentiariorum tres & viginti: totidem in Seminario: in Domo Probationis, quinquaginta sex: In Collegio Germanico duodecim; sex in Anglicano: in Maronitarum duos: In Lauretano, Illyrico, & Montis Sancti sex & quadraginta: In Senensi septemdecim: vno amplius in Florentino: In Perusino vnum & viginti: quindecim in Maceratensi: vno minus in Recinetensi: In Tiburtino decem. Ex his omnibus locis desiderati nouem: adlecti in nostrum numerum triginta tres.

COLLEGIVM ROMANVM.

D*ISCIPLINAE causa ad nos concurrentium, & quidem e prima nobilitate numerus sic auctus, vt eorum multitudine obsideantur scholæ, & magistri onerentur: nec commode omnibus satisfieri*

possit! & sunt tamen qui malint vel hoc modo suos retineri, quam differri ad tempus. nempe arcentur cuncti ab illecebra peccandi, & virtutis æmulatione singuli accenduntur, nec sane alias plenius illustriusve gymnasium fuit. interdum etiam doctorum virorum frequentia & amplißimorum principum splendore celebratur. Ex illa porro iuuentute moribus & ingenijs inclyta conflatum est Parthenium Sodalitium duplex; curriculum pietatis, & religiosarum familiarum incrementum. neque enim sterilis est Virgo, ipsiusq. educatu noua quotidie soboles Filio succrescit. Quo maior est religio fratrum nostrorum in Collegio, & discendi diligentia; hanc testantur tum sæpe alias, tum maxime cum viris illustrißimis beneuolentiæ causa ædes nostras inuisentibus, quod fit plerumque ex improuiso, conuestiunt interiorem ambulationem tam multis cultisq. versibus, vt perinde in exiguitate temporis copiam, & in copia elegantiam admirere. nam religionem declarant, vt mittam domestica, conciones crebræ ad custodias publicas, ad cœnobia Virginum, ad alia vrbis templa: ceteraque generis eiusdem. Sed hoc præcipuum. Vir quidam fama iuxta, vitaq. improbus, sacerdotij dignitatem quo erat præditus, flagitiorum magnitudine polluebat. addiderat ad dulcedinem peccandi inueteratam consuetudinem. Erat quippe annorum instar septuaginta. ad hunc adijt superiorum permissu, re prius beatißimæ Virgini Andreæq. apostolo diligenter commendata, vnus e magistris. ille paratus simulatione

non admittebat auribus verba, quæ iaciebantur. tandem, vt non difficile est coarguere mendacium, non ausus diutius dißimulare culpam, simulato dolore discußit admonentem. sed peruersitate hominum maior est Dei clementia. iniectus corpori morbus animum correxit: a quo vix plane conualuerat, cum serio resipiscens eumdem magistrum in Collegio conuenit, ab eoq. adductus ad Sacerdotem non fictam pœnitentiam ostendit liberrima confessione.

DOMVS PROBATIONIS
& Collegium Pœnitentiariorum.

CVM Sixtus Quintus Pontifex maximus ex aqua quam subterraneo riuo & opere arcuato induxit in montem Quirinalem, & a veteri suo nomine Felicem dixit, sescunciam dedisset domui Nouitiorum, populus Romanus liberalitatem Principis æmulatus, materiam conceßit fistulæ extruendæ. Et nunc aquas salientes videas in hortos amœnos, & quia aliquanto ampliores, vt scripsimus anno proximo, ad relaxationem animorum magis opportunos. Idem Pontifex eleemosynæ nomine ad nos misit aureos nonnullos, cum declarauit beatum Didacum Complutensem habendum esse in numero Sanctorum. Tyronum industria & exercitatio, quæ debet. Ex ijs cum aliqui e peregrinatione reuertentur, sexto ab vrbe lapide inciderunt in pauperem morbo fameq. confectum. igitur cum eum cibo po-

tuq. refocillassent, ligneæ impositum crati ad nosodochium Sancti Spiritus mirantibus caritatem ægrotorum præfectis, ipsomet ægroto gratias agente, multa de nocte attulerunt.

POENITENTIARIORVM ope consilioq. ad Religiosorũ familias, multi conuersi, reuersi non pauci, quidam etiam ad catholicam religionem: soluti aliquot Ecclesiasticis vinculis, quibus erant innexi, emendatiorem vitam instituere quamplurimi, omnibus anteactæ maculis confeßione purgatis. e dono libellorum piorum rerumq. piacularium multiplex fructus. cetera in consideratione tacita reponantur.

SEMINARIVM ROMANVM & Collegium Germanicum.

CONVENTVS adolescentium, qui Mariam virginem patronam adoptarunt, magnos in pietate processus habent. affligunt corpora, quantum quidem illis conceditur, supplicijs: excolunt animos virtutibus: ad valetudinaria etiam se extendunt, ægrosq. adiuuant pecunia operaq., & imbuunt salutari doctrina. Clerici duo in Nostrorum numerum adscripti. Laxatæ aliquantulum domus angustiæ horto domicilioq. contiguo, quod e Dominicanorum familia conductum habemus. Nec minor in litterarum studio progressus. Philosophicas theses defendere nonnulli in celebri virorum illustrium atque adeo Cardinalium corona. Cardinalis autem Rusticucius, penes quem regimen Seminarij, amat

in dies probatq. disciplinam Nostrorum, vel ob alumnorum fructum, vel ob concursum petentium.

EPISCOPVS Vratislauiensis, vnus ex ijs qui educti olim edoctiq. in Collegio Germanico, calicem misit ex auro solido affabre factū, amoris sui monumentū: æstimatur fere aureis mille. Distentus idem assidua procuratione muneris sui, vt limina Apostolorum ad præscriptum tempus salutare non posset, ad fratris filium litteras misit, vt se apud Pontificem maximum excusaret.

COLLEGIVM ANGLICANVM.

EX HOC Collegio quod constat alumnis quinquagintaquinque, missi duo in Belgium: Sacerdos item vnus de Societate in Hispaniā. Sacerdotes deinde vndecim in Angliam. E quibus tres Societati se adiunxerunt. ex his vnus in Belgium, duo in Angliam contendere iussi. Sed & hi erant adhuc in Gallia, cum dissoluta classe Hispaniensi, intuta nuntiabantur omnia, insidiaq. in portubus Angliæ: ita cautius videbatur expectare dum deferuesceret procella. At vnus e nostris tyronibus plenus animi nihil prolatandum ratus, quod in maioribus periculis appareat illustrior diuina prouidentia, socium & duos alios sacerdotes secum rapit, perducitq. saluos in Angliam: ea res Anglis catholicis adiumento fuit, & sacerdotibus alijs, vt statim e Gallia soluerent, exemplo. E duobus, qui hoc anno huic Collegio se tradiderunt, alter antequam cederet e patria,

tria,

tria, patrimonij portionem quæ ad se pertinebat, fratri conceßit nomine donationis, vt ne tamquam in damnati bona inuaderent hæretici, vbi auditum esset eum sacerdotem esse factum. Alter cum anno octogesimotertio traijcit in Galliam, vt Remis catholice agat, reflantibus ventis in Angliam reijcitur, & a satellitibus regijs comprehenditur in portu. Sistitur consilio, rogatus causam fugæ, vt Catholicus, inquit, cum sim, inter mihi similes verser. cum frustra deterretur ab acclamantibus, detrusus est in carcerem: & sexto denique mense parentis ipsius fideiußione liberatur. quinque annos domi cum fuisset, nactus idoneam tempestatem ad nauigandum, transmisit in Galliam: Romam deinde pedester venit. Sacerdotes hoc anno tres fortiter iuxta feliciterq. pro fide Catholica mortem oppetiere. Ricardus Ligus: comprehensus hic cum in quodam carceris cubiculo ad sacrum celebrandum se parat: Ioannes Cornelius, & Ioannes Lous. narratur de hoc quiddam minime silendum. Ibat cum matre, die inclinante, præter pontem Londinensem, in quo martyrum capita in sublimi proposita ostentui: ea conspicatus ingemuit cum suspirio: scitanti causam matri respondit, quod video capita fratrum meorum: neque antea lætabor quam e beato eorum numero mihi esse contigerit. ea vox cum delata esset ad magistratus ab hæretico qui in transitu exceperat, eadem nocte Lous captus, mox etiam donatus martyrio: cuius spem amplexus animo, nisi rem ipsam fuisset adeptus, numquam acquiesset.

COL-

COLLEGIVM LAVRETANVM & Illyricum.

PRAETER sollemnes peregrinorũ aduentus Autumno Vereq. cetero etiam anno permagnus numerus sacrosanctam visitantium domum, seseq. aperientium fructus. Insignes meretrices duæ ad honestiorem vitam traductæ, mira gratulatione Episcopi illius vrbis, vnde discesserant. Quadragesima Aduentuq. Domini definitis diebus, festis item toto anno, concio habita Antistite Cleroq. audientibus, probantibusq. hunc perinde, vt alios Nostrorum labores. vsurpata per fraudem pecunia restituta: & certa quidem dominis, incerta pauperibus, dominorum loco. namque multi secuti antea Zachæum errantem, eumdem voluere sequi pœnitentem. Virorum illustrium lites, periculosaq. cognatorum & affinium iurgia æquis condicionibus & pace finita. hæc & talia: neque enim omnia ponuntur: sanctissimæ Virginis Deiq. matris beneficio: quæ munificans salute homines, ea in æde, in qua concepit olim salutem mundi, præsentiam suam admirabiliter ostendit.

QVI IN Illyrico instituuntur, Episcopo assistunt sacra facienti, non parua cum laude pietatis: & qui iam instituti, in patriam redierunt, vitæ integritate, & sedulitate audiendarum confessionum, ita se probant suis Episcopis, vt alij expetantur.

COL-

COLLEGIVM RECINETENSE.

ADIVVATVR maxime ciuitas oblectaturq. vsurpatione ac renouatione Christianæ doctrinæ: nec fere alij vrbem intra extraq., virorum etiam ac mulierum cantus exaudiuntur: præcipue puerorum: e quibus vnus annorum trium, quam agebat animam dedit in cantico mortalium mentes ad cælum inuitante. nec minor pœnitentium fructus. Ferijs natalicijs communicarunt amplius mille in nostro templo, cuius supellex insigniter aucta. Aliquot Sanctorum reliquiæ nobis donatæ: quas inter non exigua pars costæ beati Viti, cuius nomine gaudet nostra ædes, & patrocinio ciuitas Recinetensium. ita excipi placuit magnifico apparatu ad hunc modum. Quatriduo ante dies noctesq. campana æra pulsata: ipso die maximum in vrbe templum conuestitum aulæis & versibus in martyrem, suffitumq. suauissimis odoribus. dum populus confluit, vespertinæ preces concinuntur symphonia pulcherrima: in queis auditæ Viti laudes, & recitatum dein multigenum carmen, quod referebat simile argumentum, ab adolescentibus. cum mouere se inciperet pompa, magnus tormentorum fragor increbrescere, vt obtunderet canoram vocem tubarum: procedebant omnes Sodalitates vrbis cum luminibus amplius quadringentis. Religiosorum singulæ familiæ ordine psallentes. iuuenes Illyrici immisti clero, ad viginti. Sacræ reliquiæ Viti, Mauritij, Vrsulæ, vrnulis tribus ferebantur argenteis

a tribus

a tribus Cleri proceribus. Circum tensam effundebantur decem e Nostris, candido amictu, accensas faces manu præferentes. Sequebatur Picentium Prætor (ad hunc diem Macerata aduenerat) cum magistratu & capitibus vrbis: exin innumera vtriusque sexus & maxime muliebris multitudo. Vbi ventum in forum maximum, permisso cantu sonituq. clariora gaudij signa: flexum denique ad nostram ædem. ibi tum Angelorum specie cultuq. pueri pro foribus loco eminenti, Sanctos orant, quorum reliquiæ portabantur, vt ne grauentur dignatione sua maius facere templum eorum nomini consecratum. ingressos excepit noua Musica Latinaq. elegia, & oratio Italica, tanta dicentium venustate, vt audientes lacrimis non temperarent. postremo cum clausisset omnia temperata varietas vocum lituorumq. canentium, magna gratulatione discessum est: etsi ne tum quidem ab omnibus: mansere multi, iterumq. rediere alij, beatorum corporum lipsana venerantes. nec illius tantum diei fuit lætitia, sed per multos etiam gratis & cogitationibus & sermonibus reuocata. Ceterum confeßiones auditæ, restitutiones factæ, amicitiæ reconciliatæ non paucæ. tres mulierculæ a prostituenda pudicitia traductæ.

COLLEGIVM MACERATENSE.

DVO e nostris fratribus lenta tabe consumpti. aliqui in eorum locum suffecti. nec defuere

fuere qui impatientes moræ aditum sibi ad alios ordines inuenerunt. non leue æstimatu quantum boni attulerit concionum Sacramentorumq. vsus & frequentia ciuitati. Vtiles fuere Nostri in lectulo, magis in patibulo morientibus. Caput Virginis e felici cœtu beatæ Vrsulæ ab æde principe in nostram assensu Antistitis, quæsitissimis honoribus, illatum. Sodalitij Parthenij admirabilis cursus ad omnem pietatem. Ex hoc Collegio Camerinum Mactelicamq., item Osimum, & ad Montem Philatranum, de voluntate Episcoporum suscepta profectio: quibus omnibus de locis vniuerse dici potest: tradita elementa doctrinæ, infundente cantu res salutares in animos, cum oblectatione discentium: explicatas quæstiones de Officijs Christianis: habitas conciones ad populum, & ad virginum cœnobia: opem latam ægris vinctisq.: auditas confessiones innumeras: aliaq. communia: De Camerino, hoc præterea, excitatam Episcopo populoq. cupiditatem instituendi Collegij: eamq. ad rem communibus multorum studijs æs minime exiguum priuatim publiceq. sepositum.

COLLEGIVM PERVSINVM.

E SCHOLIS, *vt hinc ordiamur, Academia Congregatioq. quæ Minorum dicitur, effloruit. duo ex his Societatem impetrarunt, & vtriusque multis experimentis per ipsorum domesticos perspecta constantia: maxime alterius, cui res, & spes offere-*

offerebatur, & concessa voluptas nuptiarum. Nec minus frugifera Maiorum congregatio, quattuor ex ijs in varia cœnobia sponte transeuntibus. Exercitationibus Patris nostri Ignatij ad meliorem vitam informati permulti. Adiuta concionibus Monasteria virginum, & aucta multarum introitu. Conciones perceptionesq. Sacramentorum in templo nostro frequentes: interdum Gubernatore vrbis panem, qui de cælo descendit, ministrante; quod cum semel fecisset natali die Ioannis Baptistæ cognominis sui, eodem die viris multis nobilibus natalitium prandium in Collegio dedit. Pacificata mulier cum interfectoribus fratrum duorum: & vir primarius cum altero a quo letale vulnus acceperat: vtriusque pacificatio publico testimonio firmata. Sed & hic, reconciliatus matri fratriq. quibus iamdiu succensebat, vt nec alloquio dignaretur. Lætum id ciuitati, quo magis tumens odium videbatur in graue periculum erupturum. Præstita opera aßidua obeuntibus: enituit in primis nauata ciui, duobusq. fratribus, apud suos non obscuro genere, damnatis supplicio: maior horum patientia, pœnaq. acerbior: sed ita constantes excepere mortem, vt ira sceleribus debita in misericordiam verteretur. Iuerunt in vicina oppida Sacerdotes duo: & habitis concionibus, auditis confeßionibus, euulsis superstitionibus peccatisq., odijs restinctis, hominibus ad rerum restitutionem bonamq. frugem adductis, traditis denique initijs fidei Christianæ, fructus non mediocres reportarunt.

FLO-

FLORENTINVM ET SENENSE
Collegia.

IN TEMPLO maximo, vt mos gereretur Illustrissimo Cardinali, eidemq. præsidi Sacrorum, concionatus vnus e Nostris diebus dominici Aduentus, magno concursu. neque id in æde nostra multisq. Sodalitijs vrbanis fieri desitum. Magnus Etruriæ Dux cum ad nos venisset, perhumaniter templum, cuius exterior facies nunc magis visenda, & Collegij lustraturus angustias, exceptus est a Nostris accommodata ad tempus oratione, elegantiq. apparatu versuum Latinorum Græcorumq. quos & in volumen coniectos ad se voluit afferri.

AT SENIS Pater Marius Fabricius, notæ in concionando facundiæ amœniq. ingenij, atque eo validior in persuadendo, populoque acceptior, aduersa valetudine oppressus concessit e vita; haud facile quisquam aut ægrotans tantæ curæ ciuitati fuit, aut moriens mærori: illam testati facientes vota pro eius salute, & crebris nuntijs inuisentes: hunc recentem quidem, lamentis & lacrimis, nunc etiam dolore ac tristitia testantur, ita eumdem & lugere honestum putarunt, & æquum putant meminisse. Iacuit corpus in templo a primo diluculo ad crepusculum vltimum, solatio confluentium. Et certe vir egregius, quamquam medio in spatio integræ ætatis correptus, quantum ad officiosos labores, longißimum tempus peregit. Confeßiones auditæ e sex cœnobijs virginum, & e carcere publico: in quo & tempe-

tempestiuæ habitæ conciones : adiutique ad recte moriendum infirmi : eodemque tempore iacta documenta circumstantibus ad bene viuendum. finitæ multorum inimicitiæ : etsi difficilis videbatur exitus veterum iurgiorum. Is adolescens, de quo proxime scripsimus admirabiliter immutato, se quotidie fit melior, & vt minus oneratur opibus, quarum bonam partem distribuit pauperibus, liberior excurrit in semita virtutis. Res domestica sacraque supellex non parum accreuit. Adita oppida quædam e ditione Archiepiscopi, adiutaque, vt verbo absoluam, muneribus Societatis : vt missionem paucis post mensibus iterare oportuerit.

COLLEGIVM TIBVRTINVM & Sedes Montis Sancti.

NOVI TEMPLI celebritas & recepta iam consuetudo Christianæ doctrinæ magno decori & emolumento huic ciuitati fuit. igitur pueri puellæque magis parentibus obsequentes : vtiles per vrbem cantiones lasciuis expulsis : propositum pudicitiæ in multis virginibus, & in quibusdam voto firmatum : fuit & suus concionibus fructus : vnde frequens confessio, & pietas magna multorum. Sed nihil æque profuit ac beatæ Symphorosæ filiorumque veneratio : quorum opem poscentes in rebus dubijs audiuntur : & certe, mulier illius inuocatione mortem effugit, grauemque vterum, geminorum puerorum quibus propterea Stacteo & Nemesio

mesio nomen, enixu, leuauit. Itum hinc quoque in pagos vicinos, serendisque seminibus pietatis, & extirpandis superstitionibus aliquid effectum. In vno puella opinione omnium & sermone multorum energumena, post traditionem sacrosanctorum mysteriorum, pro sana relicta.

MONTIS ETIAM SANCTI sedes vt in promouenda ædificatione, ita etiam in perducendis ad Christum animis suos progressus habet. a duobus Sacerdotibus festis diebus confessiones non pauciores centum, plures in magis sollemnibus audiuntur: vt res fere superet fidem. Templum etsi vetus angustumque, non caret ornatu & cultu. Doctrinæ Christianæ vsus nuper inuectus pueros allicit cum voluptate ad discendum, eorumque parentes retinet in amore Societatis: cuius rudimenta talia & incrementa noscuntur.

MISSIONES DVAE.

TEATE vrbs est Marucinorum: Castellio Aretinus oppidum in Etruria. Vtroque missi concionatum Quadragesima Nostri. Et illic quidem ad Collegij fundationem multorum curæ conuersæ. Scriptum ea de re ad Castrucium Cardinalem, vt ageret cum Pontifice: iuitque ad Patrem Nostrum Generalem vir nobilis offerens vniuersam hereditatem, cuius vectigal annuum aurei sexcenti. Doctrinæ Christianæ, quæ tepuerat, feruor additus: collectitia stipe pauperibus noxijsque subuentum.

uentum. Introducta consuetudo sexta quaque feria, vesperascente cælo, super solitas preces, ad pulsum campanæ orationis dominicæ angelicæque salutationis qninquies recitandæ pro numero Christi domini plagarum. Cetera exequi non est propositæ breuitatis.

CASTELLIONE vbi nullus antea auditus erat è Nostris, mira ad frequentem communionem vitæque mutationem commotio animorum. Institutus eam ob causam hominum cœtus sub patrocinio Spiritus Sancti quot mensibus communicantium, consulentiumque, vel quæsita eleemosyna, necessitati fodere non valentium, & erubescentium mendicare. Ceterum tantus ad nostrum concursus, vt vix spatium respirandi esset. Quattuor se ad Capuccinos (quorum domicilium subleuatum commendatione concionatoris) duo ad nos se adiungere decreuerunt. Explicatus quotidie catechismus: pijsque puerorum cantiunculis permulsæ aures grandiorum, simul lætantium temporibus præsentibus, & præterita deplorantium, quibus hæc erant ignota, prospicientiumque ne postera fraudarentur: eam oppidanus quidã Sacerdos prouinciam suscepit. Etsi commune omnium desiderium habendi Collegij: & ne reuoluatur ad irritum, pecunia conferri cœpta. quamquam & Cortonæ quoque vrbi vicinæ eiusq. episcopo eadem mens iniecta: etenim affulsisse omnes dicunt ad oculos splendorem Societatis, cuius anteà, vt ferme accidit in rebus ignotis, nulla cupido esset.

NEAPOLITANA PROVINCIA.

VERVNT in Neapolitana Prouincia trecenti circiter ac triginta. Neapoli in Professorum Domo septuagintaquinque, in Collegio decem supra centum, in Probationis Domo minimum quadraginta, in Collegio Nolano triginta quattuor, in Catacensi duo & viginti, in Aletino viginti, quatuordecim in Bariensi, in Cirinolano duodecim. Aggregati ad Societatem trigintaduo, Mortui septem.

DOMVS PROFESSA.

MAGNVS hominum ad rem diuinam concursus, magna erga Deum pietas nobilium, nec parua in Societatem beneuolentia: & certauere studijs Nostri, vt gliscente piorum cœtu, crebresceret cælestium obseruatio. ita, super id quod numerum sacra frequenter obeuntium non prompte inieris, qui omnis vitæ maculas aperiendo eluerunt, fuere ducenti: quo facto & puella clusit hostem veterem fallendi, qui adolescentem amatorem simulans, apparebat per noctem, & vir quidam illu-

ſtris depulit morbum: quanquam & in multis maieſtatem auxit Virginis non fruſtra eius imploratum imminenti morte præſidium. Matronæ nobilis, quæ a nobis erat alieniore animo, filius letifera comprehenſus lue per omne corpus graſſante, & irrita remedia ſentiebat, & medicos deſperantes: acerſuntur ad extremum Sacerdotes e Noſtris: ad quorum genua mater prouoluta cum lacrimis, En meus, inquit, filius miſeram relinquit, intercedite vos, & veſtris apud Deum precibus abeuntem retinete. admonent Noſtri ſpem in Deo omnem ac Deipara collocandam: fecit nihil hæſitans: mirum dictu: eo ipſo temporis puncto retroagi morbus cœpit, & alleuari adoleſcens, ſic prorſus, vt non multo poſt appareuerit, qui humanis conſilijs non poterat, diuina ope ſanatus. Pari nobilitate mulier altera ægrotabat ipſa ſalutis incerta: alloquium expetijt vnius e Noſtris, a quo erecta eſt in ſpem valetudinis, ſi Virgini ſe commendaret: at illa poſt eius abitum exire omnes e cubiculo iubet, tum ad Mariæ imaginem manus tendens: Dei mater, inquit, ſanitatem petenti reſtitue, vt valenti corpore & animo valeam tibi in poſterum deſeruire: hæc cum dixiſſet, vti ægrum animum ſolet, ſomnus cepit: videt per quietem eximia pulchritudine feminam, quæ leniter apprehenſam manu obuertit in alteram lectuli partem: dein bono eam animo eſſe iubet, quaſi quod ſperarat adeptam: nec vanum fuiſſe ſomnium fides valetudinis firmauit. Ad nobiliorum ſodalitium, de quo proxime, tenuiorum Oratorium (ita enim

appellatur) accessit. hi iam ferme ducenti: bis singulis mensibus accepta lege communicandi: quibus & cura aliqua de proximorum salute: quos maxime facinorosos esse accipiunt, ad horum amicitiam adrepunt, vt paulatim adducant ad pœnitentiam: & ipsi interdum præsentiam numinis experti: vt vni euenit: qui cum pro suis familiaribus preßis ære alieno sponsor factus trudendus esset in carcerem, ad cæli reginam fusis precibus, ita vidit flexos animos creditorum (erant sex) vt omnes communi mente debitum remiserint. Ceterum instituta hoc anno in æde nostra supplicatio per extremos tres illos dies, queis a carnis sagina nomen, tanta cum frequentia mortalium, ac religione, vt Cineraliorum diem Bacchanalia præuertisse viderentur. matronæ illustres Nostrorum hortatu nosocomia iam adeunt frequentius, ægrotosque alloquio curaque reficiunt: hoc profecto speciosius, quanto clarius nobilitatis lumen, quod earum facta in obscuro esse non sinit.

COLLEGIVM NEAPOLITANVM.

FACTVS *aliquanto minor Sodalium numerus, in magno ære alieno, minuendæ impensæ. Sed vt ne minora extarent officia religiosæ pietatis multiplex occasio vel quæsita, vel oblata. ad triremes itum, & ad carcerem, eodem animo fructuque, quo annis superioribus. Sed domi quædam inualuit infirmitas, quæ præbuit materiam caritati. Erysipelas morbi genus est, sacro igni non absimile: serpit*

illius more inflammatque: perniciosum imbecillis corporibus, valentibus molestum: nec abest periculum contagij: hoc, paucis diebus multorum corporibus correptis, quinque Sacerdotes extinxit: in his Patrem Andream Spinulam, Collegij moderatorem, insigni laude pietatis: qui cum ægris frequenter assidet, parat fomenta, cibos ministrat, suique memor, vt dicebat, muneris, & oblitus (admonitus licet) inualetudinis, non veretur contactum: morbum primo, dein mortem visus accersisse, eo maiore accendit luctu sociorum pectora, quo propter singulares animi virtutes videbatur dignior vita longiore. Hic ille est quem Romæ e medio honorum cursu, magnaque opum affluentia, ad pauperem humilemque vitam vocanti Deo paruisse in Romana Prouincia annuæ litteræ anni octogesimi secundi suppresso nomine testantur. Ceterum vt de sodalitijs communia prætereantur: e maiore sedecim in varias Religiosorum familias, & in nostram quidem sex post philosophicum curriculum cooptati. Ex hoc sodalium numero vnus ægrotus in patriam remittitur: addidit se collega comitem illi & administrum quamuis ignoto: ita, noctu etiam, cubitum abeuntibus reliquis, ægrum seruabat: nec caruit solatio: visa, vt dicitur, Deipara præbens potionem decumbenti: qui tamen cum & morbi pertinacia & itineris incommodo fieret deterior, simul pro valetudine orauit Virginem, in spem vitæ redire cœpit, febri depulsa: is nunc Neapolim reuertit confirmatus corpore, eo consilio, ut aliquando ad nostrum ordi-

nem aggregetur. E minore Sodalitio etsi multi ad nostram Religionem animum adiecerunt, loci faciunt angustiæ, vt mos geri nisi perpaucis non possit: fuerunt hoc anno quinque ingenio iuxta & genere illustres. ex eadem vena vir pietate excellens non contentus annis superioribus filium nobis concessisse, minorem natu alterum attulit hoc anno: nec plus se sperare de liberis potuisse affirmans, nec illos spei respondere felicius, quam si diuino cultui mancipàrentur. In ceteris cœtibus qui ex opificibus ferme constant, non minus vtiliter laboratur. Vnus ex illis beneficio constitutum publice facellum vsui mendicorum: & inuentus Sacerdos, qui super sacrum quod illic facit diebus festis, singulis mensibus salutari confessione purgatos ad communionem admittit: neque hi solum docentur doctrinam Christianam, sed & vagum mulierculárum genus, quæ canendi studium a lasciuia carminis, in diuinas laudes contulerunt: & incipit aliquando per vrbem hæc mendicorum turba, magna oculorum oblectatione, auriumque, longissimo agmine, & dulcissima modulatione. In montis etiam Vesuuij oppido a prædio nostro non procul, constatum Sodalitium e viris nobilibus, qui vrbanam commorationem proximo rure distinguunt: explicata Christiana lex rudibus pueris grandibusque: quod etiam natalitijs feriis alio in oppido factitatum: & nunc, curionibus in Nostrorum vestigia intentis, magna indoles paganorum pietatis enituit.

PRO-

PROBATIONIS DOMVS.

IN HAC tertiani nonnulli, recentes magnæ expectationis duo & triginta: hos inter vnus Seminarij Neapolitani alumnus: qui cum arceretur Nostrorum congressu, Societatis tamen consilium domesticis licet peruertere, aut interuertere cupientibus, per triennium fouit summa constantia: in omnibus mira contemptio rerum humanarum: ea suspicitur in vrbe honorum appetente, cum adolescentes nobiles vili semiamicti tunicula præter suorum ora stipem quæritant ostiatim ritu mendicantium. Rusticis etiam & pueris Christianæ vitæ elementa Neapoli tradita, forisque: itum a Sacerdote cum socio ad oppidum sanctæ Christinæ, magnaque vtilitas consecuta: quamquam ipsa quoque Domus ciuium liberalitatem experta: nam præter quotidianam Proregis beneficentiam, sacræque incrementum supellectilis, ad coemendum prædium quattuor aureorum millia contributa.

COLLEGIVM NOLANVM & Cirinolanum.

NOLAE scholarum numerus auctus, sollemnique præmiorum distributione excitata alacritas discendi. Nostrorum opera inter insignes nobilitate familias discordiæ sedatæ. Spiritualia exercitia magno cum fructu apud nos obierunt primores nonnulli. Seminarij Dux cum bona parte fami-

familiarium sanctæ hebdomadæ ferijs & post Pascha aliquot diebus continenter in Collegio versatus est, nunc in odeo psalmodiæ, nunc in templo liturgiæ intentus: magna vtrobique significatione pietatis. Post discessum e solido argento Lychnum pensilem misit, non vulgari opere, ingentis beneuolentiæ argumentum. Missus ex hoc Collegio in vrbem quamdam aliquot dierum itinere Sacerdos, ita expleuit, vt verbo dicam, munus omne Societatis (ponetur hoc vnum, quod placato aduersario exemit hominem e triremi) vt peractis concionibus ad inchoata perficienda, intermissa reuocanda, cetera confirmanda, mensem præterea vnum, rogatu ciuium, manere debuerit.

COLLEGIVM Cirinolanum auctum numero fratrum, & nouarum ædium ædificatione. instituta Parthenia Congregatio non debili principio: vnus e sodalibus eo præcipuam curam intendit, vt ad eamdem vitæ rationem quamplurimos adducat: alter ex eo cœtu graui mole ruentis lapidis oppressus, nec subito extinctus, tantum habuit spatij dum omnibus instructus Ecclesiæ Sacramentis abiret. id quod plerisque pro miraculo fuit: & horum sodalium exemplo, Nostrorumque cohortatione factum videtur, vt, quod antea negligebatur, sacri dies a negotiosis operarum quiete templorumque celebratione discernerentur. Bis in æde nostra quadragenarum horarum supplicatio indicta imbris euocandi: & precationem a Deo admissam ostendit aqua præter expectationem e cælo delapsa. E concionibus

bus & catechiſmo vtilitas non pœnitenda: in magno, e longinquis etiam locis, confitentium concurſu, auditi qui omnem vitæ curſum reuoluere ſexcenti: muliebres ſuperſtitiones ſublatæ permultæ: ſuper ceteras, illa, qua funereæ non egrediebantur domo, niſi vbi mortuum diu eluxiſſent. æs alienum quod non retinebatur ſalua conſcientia redditum. finitæ graues diſſenſiones multorum. Sacerdos vnus cum iter faceret, in tranſitu per quamdam vrbem adiuuit hominem qui ducebatur ad ſupplicium, itaq. firmauit animum eius, vt noluerit producere vitam etiam ſpe liberationis iniecta.

CATACENSE COLLEGIVM.

DOMI forisque proximorum ſaluti Noſtrorum opera nauata. Sacerdos vnus (ex quo coniectura fiet de reliquis) excepit confeſsiones totius vitæ amplius centum: perſuaſum non nemini vt in gratiam cum inimico reuerteretur, conſilio cædis abiecto. Sed & mulier filij necem, qui quattuor confoſſus vulneribus domum relatus, vt in matris conſpectu expiraret, ita forti animo tulit, vt victo gemitu funus proſecuta, poſtridie ſacra myſteria ſuſceperit in templo, miſeritque parricidis qui nuntiarent, illis ſe filij mortem doloremque ſuum Chriſti cauſa condonaſſe. Duo miſsi in vicina oppida ad mercaturam animarum. Edoctæ mulieres ſexu improuidæ de vanitate ſuperſtitionum, atque ex illis deductæ: earum vna, quam venerabantur ceteræ

vt magistram, cum concionaretur noster, exclamauit pleno auditorio, magno se ad eum vsque diem in errore perseuerasse; iam artem ipsam cum omni instrumento depositurum. restituta etiam pecunia non bona fide retenta. ceterum res domestica aucta. Vir nobilis moriens annuos aureos octogenos Collegio legauit. aucta quoque Sodalitas beatæ Virginis: ipsaque Societatem auxit vno adolescente.

COLLEGIVM ALETINVM.

ODIORVM flammæ restinctæ, sublata monopolia, redhibitum æs quod abierat mala fide, flagitia compressa, Sacramenta frequentantium plurimus numerus, Christianæ legis præcepta diebus festis, tum in Collegio nostro, tum etiam in quadam vrbis parœcia explicantur. data opera vt ludi magistri ad nostrum exemplum suos erudiant: ægrotis, ijs maxime qui propius absunt ab interitu in tempore succurritur: eo in genere, duo qui plane iacebant abalienati a sensu ad aduentum Nostrorum receperunt animum, quidam etiam vocem, qua iam diu caruerat, auctoremque muneris Dei matrem clarissime exclamauit. Sodalitates antiquum suum obtinent in proximorum salute procuranda. Ex ijs qui manu victum expediunt ad varia cœnobia tredecim adiuncti: & aliqui mori videntur in desiderio nostræ Societatis. E discipulorum Sodalitio quattuor in alios ordines, totidem in nostrum, tantum abest vt inuitis parentibus, præ gaudio lacrimanti-

mantibus adſcripti, Vnus tamen inuentus pater nobilis ac ferox, qui etſi diu restitit adoleſcentulo filio Societatem exoptanti, victus tandem conſtantia precum, admirante ciuitate, eum cum litteris ad Patrem Generalem miſit, quibus vt admitteretur vehementer orabat. Ceterum laxata ſpatia templi aliquot aureorum millium impenſa, opere vtique viſendo, perampla domus comparata Noſtrorum commorationi peropportuna. aliquorum teſtamento quadringenti aurei Noſtris relicti. multa alia in dies accepta beneficio piorum. Vnus quidem aureos obtulit mille, ac præterea lychnuchum penſilem ex argento mirabili artificio.

COLLEGIVM BARIENSE.

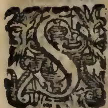
NOBILIVM Congregatio & viris & virtutibus creſcit, publicum carcerem inuiſunt fere quotidie, vinctos eleemoſyna ſuſtentant, modico ære alieno obſtrictos ſoluunt, aliorum conueniunt creditores, vt laxiorem diem ſtatuant ſoluendo: ingraueſcente annona magnus frumenti numerus coactus inopiæ leuandæ. Quadraginta horarum in templo noſtro decreta comprecatio Septembri menſe, continenti orantium ſimiliter & ſe verberantium ordine inſignis. hac inter, reliqui ciues ad pietatem inflammantur: eam auxit quiddam quod auditum eſt duabus feminis, earum euincendo contumaci animo, accidiſſe. earum altera morti proxima etiam ſi accitus eſſet Sacerdos non confiteri

obſti-

obstinauerat muliebri peruicacia: sequenti nocte per quietem ad diuinum tribunal adducta, flammisque addicta erat feralibus, nisi matrona excellenti specie ac pietate miserta, subsidij a confessione quærendi admonuisset: discussit vecordiam cum somno, Sacerdotem vocari iubet, absolutaque, vix præ gaudio compos, illud habuit vsque in ore, quoad loquendi potestas fuit. Deo grates, ab inferis sum erepta. Atque hæc Barij. Alibi altera maiore miraculo. Nonum hæc, vt postea compertum est, annum, stultitia, an alterius suasu, impie de Christo eiusque matre sentiebat: sanctum quidem vtrumque, sed neque illum Deum, neque illam virginem: ingressa cœnobium mulierum, tam dirum venenum coquens in pectore, ab imaginaria confessione accedebat ad venerandum Eucharistiæ Sacramentum: & accipiebat quidem pandens sepulcrum gutturis panem Angelorum, sed vbi licebat per adstantium adspectum, mox expuebat in linteolum indignissime proculcandum: & hanc tamen non abiecit Dei clementia: tertio Paschatis die cum dominicum corpus de more obtereret, acuque, quales ferre ad ornatum capitis mulieres solent, atrociter configeret, e qualibet punctiuncula fluidus sanguis eminebat: viso perterrita in ignem proijcit: vereri visus ille conditorem suum in geminas diuisus partes loco cessit, & seruauit illæsum: tum vero piget mulierem incepti, execrandum scelus agnoscit, vocatoque Sacerdoti curatori animarum palam aperit: de huius sententia & illius voluntate res Barium defertur

ad Nostros, per hos deinde ad Superiores: & consultum feminæ. Valuit, quod in illos dies incidit iubileum Pontificium cuilibet noxæ expiandæ: eidem interea oblata dicitur imago Euangelistæ Ioannis cum Deipara Virgine: quæ etsi primo indignationis manifesta, postmodum, vt sunt placabiles cælestium animi, spem veniæ viamque ostendit. Et visitur etiam nunc sacrosancta Hostia sanguineis guttulis interpuncta: quam, etsi Sacerdos ille vehementer contendit, vt accipiant seruandam in templo: dilata deliberatio ad aduentum Patris Prouincialis, qui propediem nuntiabatur affuturus.

PROVINCIA SICILIENSIS.

VNT in Siciliensi Prouincia locis vndecim, de Nostris tercentum quadraginta quinque. Panormi, in Professorum Domo quinquaginta, in Collegio vndetriginta. Messanae, in Collegio octogintaquattuor, in Probationis Domo nouem & triginta. In Catanensi, Syracusano, Calateieronensi Collegijs, vndeuiceni. In Rhegino ac Biuonensi viceni septeni. In Drepanitano sedecim. Duodecim in Collegio Montis Regalis. Decessere ex tota hac Prouincia sex. Accessere ad Societatem vigintiquinque.

MINAEI praeterea (haec est vrbs in mediterranea insula) liberalitate domini Thomae Verrerij & Desiatae eius vxoris, qui necessaria omnia ad nostrum vsum receperunt, & multo plura factis praestant, iacta Collegij fundamenta: eorum exemplo excitata ciuitas, priuatique nonnulli, inceptum promouent. Spes est fore ibi socios, re constituta, amplius quadraginta. Octo interea in ea vrbe versantur: in temporariam aedificationem quattuor: totidem in spiritualem, atque ex his Sacerdotes duo, insistunt: & iam nunc affulget aliquis fructus. quae res ciuium animos, ex Nostrorum muneribus parte aliqua praecepta ad vrgendum opus accendit.

ILLVSTRISSIMA & religiosissima

Dux

Dux Montis Alti cum eiusdem pietatis Principe eius filio Collegium in Calatanaiecta oppido petit, cunctaque ad eius sustentationem perbenigne pollicetur: ea causa fuit, cur quinque e Nostris eo mitterentur: quibus non instrenue laborantibus dilata desideria augentur.

PANORMITANA PROFESSORum Domus.

AD TEMPLVM *pietatis causa confluentium multitudo eadem quæ annis superioribus: id est, maxima: vt vigintiduo Sacerdotes omnium excipiendis confessionibus sufficere vix possint. adiuti ægri decumbentes in lecto, eodemque tempore aliorum vtilitati consultum. nam, vt hæc duo de multis, concubinatus mutatus matrimonio: & decem millium aureorum summa, de quibus iudicio ambigebatur, remissa. Quattuor e limine mortis extracti: vnus ne veneno, quod erat iam paratum in prandio: tres ne ferro tollerentur: & erat iam certa merces sicarijs promissa: in locum videlicet odij amor cessit: Et opportunitas Nostrorum consilij, immanitatem sceleris occupauit. Adolescentium lusus quidam, morum pernicies, Nostrorum suasu, edicto publico prohibitus. fraudatam pecuniam restituere multi: vnus aureos mille: rescidit alter sex contractus illicitos, duasque donationes vi extortas. Carmina scriptitabat vnus honestis auribus indigna, eademque cum amicis per*

lasciuiam & iocum in vrbe paßim cantitabat, vnde rixæ cædesque multæ: hic a Nostris admonitus, neutrum facturum in posterum se voti religione Deo obligauit. Sacerdos vnus e nostris Catechumenos quotidie ad Fidem instruit: e quibus hoc anno baptizati sex. Sodalitas Dei Matris de qua proxime scriptum, quibus viris constet, hinc facile perspicies. Conuicijs prouocabantur diuersis temporibus duo, & vero incitabantur ira ad referendam iniuriam: sed vterque rexit ea cogitatione animum, quod de Sodalitio esset: hic admotam capulo sua sponte manum (habebat enim gladium) repreßit, & aduersarium molli sermone placauit: eum ille a quo lacessebatur, duci iußit in proximum templum, & ab admirante veniam petijt genuflexus, quod ipsi causa iracundiæ fuisset: gloriosa prorsus, qua se vicit vterque, victoria. Vni adolescenti oblata erat puella infami lenocinio, constanter reiecit: domum adducta, per posticum egressus euasit flagitium. Perductæ ad alterum duæ: Virgo vna ad alium: vehementer perductores primum increpiti deinde cum intellectum esset male suada egestate id fieri: si scelere discederetur, promisit ille pecuniam: hic etiam dedit: eaque vt virgo aleretur in Monte Pietatis effecit. Sed & sodalium opera, orba parentibus virgo, data dote, nuptui tradita: corrogato item ære germanæ sorores duæ in Virginum cœnobio collocatæ: eorundem præterea beneficio grauis multorum inopia subleuata. Ita, tum ex ijs quæ de Nostris frequenter audiunt, tum ex ijs multo

magis,

magis, quæ eorum animis instillat Deus, quotidie enim semihoram rerum diuinarum meditationi tribuunt, sunt omnes ad benefaciendi consuetudinem adducti.

COLLEGIVM PANORMITANVM.

IAM E CONDVCTIS migratum est ædibus, & Collegij pars, cui manus extrema imposita, dum interea perficitur cetera, habitari cœpta. In ea est aula, scholasticis dicta exercitationibus, perampla: vbi & celebrata studiorum instauratio: datum drama peregregium spectante Prorege, ac nobilitate vniuersa: publiceque præmia adolescentibus tributa: magno incremento scholarum, & discipulorum incitamento. Aucta enim Congregatio beatæ Virginis: e qua sex in varias Religiosorum se abdidere familias: alij plus viginti eodem animo opportunitatem expectant. Difficilis inter duos & implicata controuersia, qua illaqueari videbantur bona animique litigantium, vnius e Nostris auctoritate explicata est, reditu vtriusque in gratiam, & facta trium aureorum millium restitutione.

COLLEGIVM MESSANENSE.

GRAVI quidam perpetrato facinore, cum multis eum stricto ferro persequentibus, in Collegium confugisset, & corporis & animi salu-

tem inuenit: illi enim excommunicationis obiecto metu a persequendo deterriti: ipse ad meliorẽ mentem reductus. Aurei quater mille a tribus: octogeni item annui, qui nescio quo prætextu iam diu retinebantur, suis dominis redditi. Lites duæ, de tribus vna, de octo altera aureorum millibus, diremptæ. Inueterata odia publica priuataque etiam inter plerosque nobiles restincta. Occursum maleficijs cædibusque multorum. Duobus, qui quartum iam & decimum annum incestis iungebantur nuptijs, eorumque liberis vtiliter prospectum. Concubinæ a pluribus exactæ. ceterum ex hoc Collegio ad oppida quædam per totam Quadragesimam missi operarij nonnulli: & retulerunt fructus non pœnitendos: ex ijs præcipue locis, quibus Nostri non auditi, sed solum fama cogniti: permouebantur videlicet oppidani concionibus: mirabantur laboris patientiam, victus tenuitatem, pecuniæ contemptum: ab hac opinione omnis vtilitas: nempe in vno oppido templi maximi ædificatio iam diu pendebat interrupta: suadente Nostro, promouendi operis, tantum est pecuniæ collectum, vt bona pars templi excitata sit, quæ magnam hominum multitudinem accipiat, sacrorum vsibus opportuna: & volebant quidem incolæ extare in columna insignia sacerdotis, grati animi monumentum: sed ipse prohibuit. ita in magna erat caritate, & sequebatur auctoritas. igitur erudire confluentes, & excolere, corroboratas malorum consuetudines, blasphemiæ, fenoris, iniusti matrimonij, superstitionum excindere, bonas inse-

rere,

rere, sacras Sodalitates duas, optimatium vnam, alteram popularium instituere, certis eas legibus quæ ad pietatem, ad opera misericordiæ, ad menstruam præcipue Sacramentorum frequentationem pertinent, deuincire: doctrinam Christianam diebus festis tradere: vt tantus iam sit & rebus & hominibus impositus nitor, vt propter pulchritudinem vitæ melioris se ipsi mirentur. Extrema pæne Quadragesima quadraginta horarum indicta supplicatio: ad quam, qui expiassent prius confessione animam, tantum admissi: ea res vtilis etiam publice fuit: post longam enim siccitatem noxiam frugibus, eliciti imbres. Et placuit, vt id quotannis seruaretur, publico decreto firmari. Hic accidit quiddam, quod propter eius admirabilitatem tacendum non videtur. Mulier vna tertium iam annum accedebat ad diuinas epulas, impure: quo scilicet specie communicantis, aliis imponeret. Et ore quidem sumebat sacrosanctam hostiam, sed eam postea illibatam demittebat sibi in pectus: domi cum esset, obuolutam linteolo, consutamque condebat in arcam. Hæc vbi, Deo illam aspiciente, meliora respexit, & communicauit citra simulationem, narrauit a se diligenter conquisitas in arca hostias, nullas inuentas: non sine miraculo. Altero in oppido ingens confessionum fructus: & totius vitæ exceptæ sexaginta: eæ vt recte fierent, atque ordine, ratio confitendi in tēplo explicata. Socer nurum cuius erat sinistra fama, inimicum alter interficere cogitabant: eam mox ille ad sacerdotem nostrum adduxit, vt se ipsa aperi-

aperiret : hic inimicum vt ageret gratias : quod vterque dictitaret se ea quam proxime audierat cõcione placatum. Tantum reliquit Noster hinc discedens sui desiderium, vt scalas eas quibus ascenderat in suggestum, suggestumque ipsum, pro quo docuerat, lacrimantes oscularentur. Alio in oppido, virgines Deo dicatæ ita incensæ sunt studio perfectæ religionis, de qua sacerdos disseruerat, vt vltro rerum suarum claues, ne quid peculiare haberent clausum, offerrent : eius rei potestatem ille reseruauit Episcopo, qui aduentare dicebatur. Inter viros nobiles duos, & inter milites qui præsidium agitabant, & oppidum totum discordia sedata : hac quidem tanto maiore cũ fructu, quanto irritatis vtrinque multorum animis, grauius periculum imminebat. Collata eleemosyna inopum subsidio, & ornamento templorum.

MAMERTINA PROBATIONIS Domus.

TYRONVM magna in frangendis animis vis & perseuerantia. *In nosocomijs quidem vbi & saucij curantur, in eorum tractandis marcidis cicatricibus vulneribusque purulentis, ita firmis apparent pectoribus, vt a vulnerario sint regẽdi : eorum vni atque alteri quædam accidere prodigijs similia. Laterum dolore cruciabatur pater Rector, nouitiorum precibus se commendauit : vnus ingenti caritate Deum orauit, vt Patris cruciatum in se*

in se transferret. Leuatus statim Rector: ipse autem adeo tortus, vt uix ferre dolorem posset, senserunt preces auditas. Iussus alter inter cœnandum de more concionem habere, imperium non tam pertinacia recusauit, quàm verecundia refugit: cum inambularet deinde in aula animo satis anxio, patrem Rectorem videre visus, qui eum acerrime increpuit, verberationem pœnæ loco imposuit, additis minis, interdictum eum iri societate, si iterum non obsequatur: hoc magis ille mœrore prostratus, rem ad vnum e sacerdotibus retulit, hic ad Rectorem ipsum, qui admirans vehementer, toto illo die se ne verbum quidem cum eo nouitio fecisse affirmauit.

COLLEGIVM RHEGINVM.

NVMERVS *Nostrorum, quam superioribus annis, aliquanto amplior, quoniam conscientiæ casus explicari cœpti, non parua auditorũ præcipue ex clero, vtilitate, & frequentia. Discipulorum Sodalitas, ea maxime quæ grandioribus constat, in dies vt numero, ita etiam pietate augetur. Quattuor ex ijs inter Capuccinos adscripti. Quadragenarum horarũ supplicatio sæpius celebrata. Locum, quo conueniunt, ita eleganter exornarunt, vt Prorex ipse eum visendum interdum cum suis proceribus putet. Ceterum Proregis ipsius pietas, tum re ipsa est ingens, tum vtilis exemplo. Sunt & illa communia. Lites compressæ, iniuriæ remißæ, pecu-*

nia reddita, cædes prohibitæ, expiatis sceleribus vita melior a multis instituta: familia integra perpurgata: retractæ mulieres a pellicatu octo: a fuga, vt ne amicum sequeretur, vna, a veneno altera. Est & consultum illius saluti, quæ vt effugeret improborum manus, præcipitium cogitabat. hæc, vt dixi, communia: hoc fortasse proprium. Vir solutioris vitæ sæpe admonitus a Nostris vt meliorem institueret, dum negligit, abreptus consuetudine & dulcedine peccandi, vidit domi dæmonis speciem flammati, cornigero capite, & intentantis manum: exterritus domo profugit, remque vni e Nostris adhuc trementi corpore narrauit: idemque, vt alias quamplurimi, magistrum habuit officij metum.

DREPANITANVM, BIVONENSE & Calataieronense Collegia.

IN SINGVLIS *totius vitæ confeßiones auditæ nonnullæ.* DREPANI *persuasum duobus, vt concubinas eijcerent: duobus item honestis viris, vt peruetere posito odio in mutuum amorem reuerterentur.*

BIVONÆ *similiter pax inter propinquos restituta. Sodalitas duplex minorum maiorumque adolescentium, & opificum cœtus, Oratorium vocant, suos progressus habent. Ciuitas erga nos munifica. Mulier quæ illigata sibi videbatur igne inextricabili, vt peccata abiecit confeßione, quod fugiebat oculos incendio liberata.*

CALA-

CALATAIERONAE tres spectatæ virtutis adolescentes Societatem ingreßi. Pro re Anglica horarum quadraginta comprecatio obita insigni cærimonia, ab omni ætate, & ab ordinibus vniuersis. Hic & Biuonæ adiutus vtrobique vnus, vt capitalem pœnam, quam suis sceleribus debitam dabat, æquißimo animo ferret.

COLLEGIVM SYRACVSANVM.

VT DE CONFESSIONE, concione, doctrinæ Christianæ explicatione, multorum reconciliatione, pecuniæ restitutione, ægrotorum, & eorum qui custodia publica attinebantur, visitatione, quadragenarum horarum, quæ ter indicta hoc anno, supplicatione, nihil dicatur: Catechesi rite formati, apparatuque magnifico baptizati Turcæ, Aethiopesque, ad triginta. Virgo cuius pudicitiæ forma obsistebat, cœnobiticæ vitæ, paupertas, collectitia pecunia, & voti particeps, & periculi expers reddita. Beatißimæ Virginis Sodalitas iam duplex: virorum nobilium vna: ij præsident Monti Pietatis, corrogataque pecunia subueniunt inopiæ verecundæ: eorum altera qui scholas frequentant. Tertius est denique, vt scriptum proxime, conuentus opificum: neque vllus in ijs quæ sunt eorum muneris, a sodalibus prætermittitur pietatis aut officij locus. Ciuium apparet erga nos liberalitas: adiuta Collegij ædificatio: ager auctus: ædes constructa: sacellum dilatari cœptum.

COL-

COLLEGIVM MONTIS REGALIS.

ADITI, audiui, adiutique sæpe qui carcere tenebantur: hoc celebriore spectaculo, quod e collecta pecunia cibi coempti, & apud nos cocti conditique per mediam vrbem ad carcerem vsque portabantur. mulier ab infami corporis quæstu vi concionum abducta: vir qui fortasse maleficis cantionibus prohibebatur ne cum vxore operam liberis daret, frustra tentata ope veneficarum, peccata primum cum esset confessus, tum ablutus aqua lustrali, postmodum de accepto beneficio gratias egit. Instituta minorum adolescentium Sodalitas: & iam nonnulli in Benedictinam familiam cooptati, plures nostram efflagitant. Archiepiscopi magna erga nos beneuolentia: postridie sui in hanc vrbem aduentus ad nos humanissime accessit: inuisit non raro gymnasium; sæpius templum: vbi & sua manu sacramenta populo præbet.

CATANENSE COLLEGIVM.

TANTVS sacra mysteria frequentantium numerus, vt nouem sacerdotes (neque enim plures hic versantur) non omnibus satisfaciant. æris alieni restitutiones factæ: Libri Magici combusti: concordati dissidentes: excitati multi ad Christianam mortem, tum qui moriebantur in le-

ctulo, tum qui capite plectebantur. Maiorum natu Congregatio augetur quotidie: magna in omnibus obseruatio legum, quas acceptas a Patre Generali auidißime complectuntur. Vnus eorum apud externum sine iusta causa offenderat; a quo videlicet ira percito, cum denuntiatæ essent inimicitiæ, sacerdotis admonitu hominem quotidie per semihoram Deo commendabat; nec irritæ preces: incidit ille in morbum: nec satis opum ad recuperandam valetudinem: submittebat interea sodalis quotidianam eleemosynam: quod is vbi resciuit, profusis pudore lacrimis veniam petijt accepitque. Discipulorumnumerus maior quam pro gymnasio: nec defuit ciuium beneuolentia in annonæ sterilitate. Mißi ex hoc Collegio, Quadragesima, Nostri ad loca duo. LEONTIVM, vbi pacati cõplures: pellices expulsæ: a duobus, quas habebant concubinas, vxores ductæ: virgines duæ conquisita eleemosyna in matrimonio collocatæ: Sodalitium institutum ad opera misericordiæ: subleuandis pauperibus octauo quoque die fit collecta: in maiore hebdomada quadraginta horarum cærimonia vicatim obita, magna approbatione ciuitatis. Alij mißi in oppidum cui nomen a SANCTO MARCO: & aliquis extitit fructus. Quattuor virginum cœnobia ad seueriorem disciplinam reuocata: lis quinque aureorum millium, quæ per viginti annos tenuerat, composita: altera tanta pecunia, in qua fraus intercesserat, a dominis recepta: aurei bis

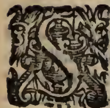
mille

mille quingenti stipis nomine ad templi laxandas angustias contributi. Hæc & alia Nostris laborantibus effecta: nec labor ille molestus (adeo caritas gaudet benefactis) qui ad proximorum salutem & ad Dei gloriam referebatur.

ME-

MEDIOLANENSIS PROVINCIA.

EPTEMDECIM supra ducentos Mediolanensis Prouincia aluit. In Domo professa Sancti Fidelis trigintanouem; in Brerano Collegio quinque & sexaginta, in Genuensi & Taurinensi tricenos, in Comensi tredecim, vndecim in Vercellensi, in Domo Probationis Aronensi viginti septem. Ad meliorem vitam vocati vndecim, ad Societatem nostram omnino sedecim.

DOMVS SANCTI FIDELIS.

I*NITIVM habuit Sodalitas conflata e primoribus ciuitatis circiter triginta: e quibus sunt Comites Marchionesque nonnulli: sexta quaque feria conueniunt in sacellum: sacro intersunt, & cohortationi Nostrorum: vbi & eluerunt peccata, perceperuntque dominicum corpus non semel non medriocri cum fructu. Qui meliorem vitam exorsi superiore retexta, non exiguus numerus: nec defuerunt, qui a salutari confeßione peccatorum non animo tantum anxio, sed ægroto etiam corpori reme-*

dium

dium petiere: viro certe cuidam nobili qui proximus morti de anima desperauerat, quod eos diceret qui misericordiam consumpsissent, sperare amplius non posse: sacerdos consilium, auxilium, salutem attulit, in spem tandem diuinæ clementiæ, quæ nulla hominum malitia exhauriri potest, impulso: & apparuit sentētiæ mutatio: nam & ille se uoto religionis obstrinxit, & bona sua omnia in vsum pauperum testamento legauit: & consecuta ipsius talis est mors, vt eam admiraretur quisque, nec facile obliuisceretur. Multi Nostrorum hortatu remiserunt inimicis noxam, vnius etiam pœnam commemorabili exemplo. Homicida tenebatur in carcere, scelus erat capite luendum, nisi exoraretur aduersarius: & iam pronus erat ad ignoscendum Dux Senatusque: recta ad illum sacerdos: sed hominem ita obfirmatum reperit in iracundia, & ardentem ad vlciscendum, vt verba iacerentur: orat saltem vt ne grauaretur interesse sacro, quod erat facturus: non abnuit: admirabilem vim sacrificij: adeo in contrarium est repente mutatus, vt non solum fecerit gratiam delicti, sed vltro eodem cum sacerdote venerit in custodiam, reumque benigno vultu, verbisque magnum præ se amorem ferentibus curauerit absolui. Sed & puellæ iam nubili in eius supremis quiddam accidit admirandum. In magnam febrem inciderat, accersitur medicus, imperat inter cetera de more confessionem: commodum abierat sacerdos, vociferatur illa miserabilem in modum, comburor, comburor, ferte opem: accurrentibus

dome-

domesticis, alterum, inquit; sacerdotem adducite non integre confessæ: ne illa duo inferorum monstra flammantia, quorum vapor modo afflauit, miseram absorbeant: mox impetrasse veniam ex pœnitentia indicauit securitas animi, qua post horam vigesimamquartam a confessione decessit. Adiuti etiam qui extremo supplicio afficiebantur: in his fratres germani duo ea magnitudine animi ac pietate, vt cum grates agerent Deo, haberentque eius ministris, admiratio simul miseratioque eorum homines incesserit.

COLLEGIVM BRERANVM.

EX IIS *qui morbo consumpti, Pater Cosmus Stella, alter e Scholasticæ Theologiæ professoribus, repentino moritur: dedit moriens, quod & fecerat viuens, raræ inter homines virtutis specimen Nostris, externisque. cum deficiente spiritu hortaretur Collegij moderator, vt supremo eo tempore diceret aliquid ad adstantes, quod prodesset meminisse, sermone primum vultuque erga Rectorem reuerenti se modeste excusauit: sed cum persisterent idem orare omnes, quærerentque hoc tantum, quæ videretur compendiaria ad perfectionem via, collectis animi corporisque viribus, via crucis, inquit, via mortificationis, via instituti Societatis: & cum hæc dixisset, quieuit. Excitati hoc dicto fratres nostri quibus & stimuli additi a Patre Laurentio Magio lustrante prouinciam, cum hortatus*

priuatim

priuatim eos & publice, non sermone magis omnes promouit, quam, quod ad persuadendum magis valet, exemplo. Ad scholas magna nobilitas & frequentia, earumque tanta existimatio, vt quamlibet leuem dent speciem ingenij adolescentes, certatim ciues ac magistratus etiam publici, vel non inuitati accurrant. Illud cum primis memorandum. Exhibita est pulchro artificio versuque pereleganti, Augustini conuersio, non solum virorum principum, sed & Ducum praecellentissimorum, Mantuae, & Terrae Nouae, plausu incredibili: tantoque omnium ordinum aetatumque concursu, vt, rogatu praecipue summae arcis Praefecti, Costacciarij Episcopi, aliorumque nobilium ac coenobitarum, quos excluserant locorũ angustiae, fuerit repetenda: resque ipsa visa semper cum maxima oblectatione vtilitatis plurimum attulisse: ita e tenero poemate influebat in animos hominum sensus quidam pietatis, qui ex oculis exundabat. In hanc vrbem cum Sorae Dux Iacobus Boncompagnus commigrasset, memorque eximiae caritatis, quam viuente ipso Gregorio Pontifice, cuius sancta memoria, erga Societatem vniuersam ostendit, perbenigne inuisisset Collegium, exceptus est a Nostris honorifice, non sine grata commemoratione beneficiorum quae accepimus: quod & illi iucundum fuit. Ceterum ardore studiorum non extinguitur feruor pietatis: nec defuit in adolescentibus, ijs praesertim qui e coetu Parthenio, laus, vel in medio flammarum, seruatae pudicitiae: aliqui deuouerunt se Deo in coenobijs: omnes denique munera caritatis

diligen-

dilligentißime exequuntur. In proximo pago (est enim interdum itum in pagos) vnius e nostris fratribus concione permota mulier, quæ amico assueuerat, multum licet fremente illo & ruente ad terrorem, minasque, saniora respexit. Maior vtilitas Poderino (oppidum est nobile in Taurinis) allata: intestinis ardebat odijs, nulla Præfecto parendi cura, nulla sacræ potestatis reuerentia: confitendi consuetudo omissa, aut inter paucos retenta: magna diuini cultus incuria virorum feminarumque: ad hoc veteretum perpurgandum inuitatu aliquot oppidanorũ rogatuque Proepiscopi, a Patre Prouinciali, in prolatione studiorum missus sacerdos, auctore Deo ea præstitit, vt mutatis hominum animis, alia species rerum, ipsius quoque oppidi species alia videretur. inimicitiæ restinctæ: exempta Præpositi colendi negligentia: instaurata catechismi traditio: lites compositæ: alia id genus effecta permulta: & si cum obstinato pluſculum fuit negotij: hunc filij cædes, quem vnicum habuerat, ad immane odium parricidarum efferauerat, præ vltionis cupidine animæ salutem nihil pensi habebat: defectaque iam cum esset ætate, & oppressus articulorum doloribus, quas manu non poterat inimicitias, exercebat lingua: perreptabat videlicet sudo meridie in forum, & refricatione damni domestici, infensum in absentes animum asperabat: sed huius quoque duritiem infregit verbum Domini conterens petras, quod e sacerdotis ore mittebatur: vt professus tandem senex deponere se offensam erepti filiij, sese cum Deo

reconciliarit perceptione Eucharistiæ, populo plaudente, eamque oculis hauriente fidem, quam vix auribus habuisset.

COLLEGIVM GENVENSE.

MIRABILIA duo, præter cetera, Genuæ acciderunt: ex quibus si reddantur, pretium erit cognoscere artem mali dæmonis trahentis mortales ad flagitia, quo minor sit spes veniæ, crescente multitudine maleficiorum: Adolescens nondum annum vigesimum egressus inexplebilem animum sanguinis ac scelerum gerebat: id quo fidentius faciat, diabolumque habeat ad mala obsequia promptum, statuit se ei deuouere: hoc cum stetisset, domo exit solitarius: paulum processerat, cum præter pedes conspicatur quasdam veluti stellas de cælo delapsas: cum gradum sustinuisset admirabundus, atra quædam imago se se obtulit in densa nube supra humanum modum: Satanam esse ratus, perhonorifice excipit capite aperto, dexteramque protendit: cum tam magnifica salutatione nullum responsum elicuisset: nisi quod comes erat additus viæ, existimans paruum illi honorem habitum, Apostolorum principes Petrum & Paulum, ipsumque adeo eorum magistrum infami ore exe crari cœpit: cum ire pergerent, propter beati Petri ædem nubes euanuit: sed paulo post reddidit se eodem habitu incessuque: cumque rursus se ex oculis subtraxisset, reliquit miserum cuiuslibet patrandi facinoris fu-

rore

rore incensum. At videte Dei clementiam: cum ferox scelerum iuuenis ad plura accingeretur, opera sodalium quorumdam e religiosa familia, quibus forte eam rem narrauerat, ad vnum e nostris sacerdotibus adductus, ab eoque ad meliorem mentem reuocatus est, peccandi libidine reiecta. Igitur hoc primum: sequitur alterum. Vir erat improbus ac pæne perditus ad extremum: hunc etiam, vt se se dæmoni dederet, inceßit cupido: soliuago obijcit se is, quem quærebat, in pueri specie, ita fœda, vt cruce frontem muniret vulnerari metuens aspectu: & ruebat tamen in interitum animæ: verum ab amico rei fortasse conscio, vt mutaret viuendi rationem, ductus ad sacerdotem vnum e nostris, rediturum postridie promisit: discedit: in itinere offusa oculis caligo, itaque atrociter verberatus in facie, vt prope affligeretur ad terram: recurrit ad crucis arma salutaria: nemineque conspecto peruenit ad ædes, quo intendebat, puerum cum ibi offendisset, arbitratus aliquem esse de vicinia, vt abeat inde, & domum se referat, hortatur: ego vero, inquit ille, hinc non abeo, & domus mea hæc est, quam vna tecum teneo, paratus tibi ad omnia quæ imperabis: tum demum intellexit illud pueri quid esset: & tunc quidem signo crucis obiecto, vt semel atque iterum antea: postero die confeßione facta omni terrore animum atque etiam errore liberauit. Ceterum & in publica custodia apparuit vis diuinæ benignitatis. Reus attinebatur multa scelerum fama dilaniato tormentis corpore, a damnatione non pro-

cul, quod ipse nesciebat: auersabatur porro sacerdotem nostrum, qui frequens in carcerem, tamquam dirum omen mortis, vel nuntium: cum eum tamen perstaret Pater hortari ad confeßionem, parere constituit monenti: igitur cum reptaret ad sacellum, ter se ad ingrediendum, cum subinde caderet, impediri sensit: vt fuerit inter aliorum manus deferendus: tertio post die per Eucharistiæ Sacramentum placato numine, cum duas horas in religiosa precatione posuisset, opportuna morte imminentem pœnam effugit, ceterisque vinctis per salutarem confeßionem expiandi animas fecit exemplum. Interim ciues de totius vitæ peccatis auditi circiter ducenti: ne agitarent fenus & in vsuras extenderent, persuasum multis: alijs vt redderent iniuste parta: & vni quidem, vt aureorum mille, alteri, vt duo millia. Procurata dos aliquot puellis, quarum pudor in lubrico versabatur: eodemque consilio, interposita quorumdam auctoritate virorum, factum initium alendarum feminarum, quæ orbæ parentibus magistra paupertate scholam celebrant, vel cogitant impudentiæ. Et quoniam ex attenuata superioris anni inopia, & artificum exiguitate quæstus, adhuc multos vrebat annona, frigore fameque stratis per vicos & compita corporibus: destinato loco his omnibus a senatu, magnaque vi pecuniæ ad hoc opus erogata, subuentum: dataque opera a Nostris eorum animis confeßione purgandis, sacraque doctrina imbuendis: aliquid etiam deriuatum studij in cœnobia virginum: ita, quemadmodum præce-

denti

denti anno in nonnulla meditationes rerum diuinarum inuehi cœptæ, hoc anno in vnum ex illis præcipuum quotidiana commentatio, & ea quidem horaria introducta: nec defuimus externis. Angli duo iuuenes nostrorum diligentia prauas de Fide opiniones eiecerunt, quas animo imbiberant. Ceterum conglutinati diſſidentes: quos inter presbyteri duo huius diœceſeos, re antea ſine vllo effectu a multis tentata: atque ij nunc ſunt illud vitæ genus ingreſſi, vt qui præterita comparant cum præſentibus, admirentur: vir denique unus qui præpotentum duorum metu, quibus erat offenſus, per quadriennium ſe domo tenuerat cum graui iactura rei familiaris, noſtris orantibus, obtinuit, vt ſecurus odij ab vrbe diſcedere, & in alia regione negotiari libere poſſet.

MISSIO.

POSTVLANTE *Epiſcopo Centurionio qui mortem obijt, miſſi de Noſtris in Finarinum oppidum duo, adeo vtiles oppidanis fuere, vt cum eorum diſceſſum æquo animo ferre non poſſent, inierint rationem Societatis introducendæ: inſtruxerunt domum, redditus annuos conſtituerunt, omnia neceſſaria contulerunt. ad concionem matutinam doctrinamque pomeridianam admirabiles concurſus, faſtiditis etiam ludis, quod ſane quam mirum fuit, in Bacchanalibus. Sed ne tam præclara incepta ſpatio langueſcerent, primorum acceſſit aucto-*

ritas. Instituta etiam Sodalitas virorum e præcipua nobilitate, ad centum fere & quinquaginta, vbi de rebus spiritualibus quot hebdomadis semel venitur in colloquium: altera adolescentium vigintiquinque concelebratur festis diebus. Societatis exercitationibus expoliti nonnulli: ex his iurisconsultus sacerdos effectus: & virgo Genuæ cœnobium ingressa. actum cum ludi magistris de pietate in scholis cum litteris iungenda. pax inter discordantes composita: & interuisi ægrotantes. multa id genus communia, Finarini, & vicinis etiam in pagis ad Dei gloriam audita visaque. Duo illa eximia. adolescens dum de confessione cogitans abstractus a curis aliis in se inquirit diligentius, improuiso impetu ab inimico circumuentus duo vulnera accipit; vnum in humero, alterum in pectore: nec potuit qui effundebatur sanguis cupiditatem illam obruere: eo vix dum absterso, sacerdoti se aperuit cum lacrimis, & inimico condonauit iniuriam: acceptum id Deo fuisse recepta postmodum valetudo declarauit. Virgo duodecimum iam annum visu laborabat, ad altaris Sacramentum cum accederet primum, tanta fiducia sensuque mentis ab eo quem acceperat, ore sanitatem petere est ausa, vt ea reddita, clariorem subito lucem mirantibus oculis simulque gaudio lacrimantibus, e templo discesserit.

COL-

COLLEGIVM TAVRINENSE
cum missionibus.

PATER Laurentius Magius reuertens e Gallijs, hanc prouinciam, vt in itinere, visitare iussus, ab hoc Collegio, quod ei primum occurrit, duxit exordium: illudque eius officium caritatis & prudentiæ plenum multas ad res Nostris perutile fuit. Decessit coadiutor temporalis vnus, tanta, & eminebat in vultu, cum lætitia, ac voluptate, vt qui similes affectus didicerat alias abscondere, submoleste ferret, se ne tum quidem cum maxime vellet, occultare posse. Quattuor in Societatem scholastici adsciti. Vnus domo Gallus linguarum scientia & Philosophia apprime instructus: Nicænus alter iuris prudentiæ studiosus, iam laurea donandus, iam destinata sibi vxore auctilurus suis lætitiam familiamque: nec destitit eum bonorum hostis per oblatum socium ab instituto deterrere, & distinere in itinere: sed aduersus omnia firmauit animum Christi amor, ac vicit. Tertius fuit prænobilis Dynastæ filius nostræ disciplinæ alumnus: cui & si pater principio non iniquus videbatur, mox in conficiendo negotio eum nodum moramque obiecit, prætexens amorem posteritatis, vt adolescenti mira vtendum fuerit, & modestia in non irritando, & patientia in perfringendo. Quartus denique, qui recens a Nostris scholis publicum vrbis gymnasium studiorum causa celebrabat. Sunt & alij qui idem parturiunt: differuntur videlicet, donec ad plenum formetur in

illis Christus. Scholæ nostræ frequentantur a Subalpina nobilitate splendidissima, & elucet pietas in singulis: vni quidem sacerdoti nostro quinquaginta quicquid aduersus Dei legem admisissent in omni vita, confessione exposuerunt. Ad tria Virginis Sodalitia, duoque, vt vocant, Oratoria, illustris accessit Academia, Duce non nesciente & probante, e viris eruditissimis: eaque esca multi ad suscipiendam cogitationem melius instituendæ vitæ allecti. In sodalitium maximum præter Nuntium Apostolicum Venetumque Oratorem, ipse etiam Dux cooptatus, eo argumento pietatis, vt nec contentus grandi pecunia quam submiserat, eodem accesserit, religiosæque exercitationi sodalium tamquam vnus e multis in communi scamno interesse voluerit. Spiritualibus commentationibus eruditi multi: e quibus primarij nonnulli, reique participes publicæ, cum domum nostram se recepissent, quod gerebant, munere tantisper intermisso, hominibus, vt fit, & in aula & in vrbe cuncta interpretantibus, sermonem dederunt. Quantopere Dux erga doctrinam Christianam quæ pueris explicatur, sit affectus, vel ex hoc coniectare licet: quod cum subueritus quidam e nobilitate, ne si optimatium filij eam publice recitarent in templo, inferius eorum genere videretur, ipsique Duci non adeo acceptum esset, super ea re Ducem per idoneos viros consuluisset, hoc tulit responsum, Ego vero ne dum moleste feram filios virorum nobilium Catechismo institui, meos quoque ad idem exemplum, vbi per ætatem licebit,

exerceri

exerceri iubebo. Hæreticus quidam custodiebatur in arce propter atrocia eius scelera vita priuandus: quam tamen Dux, memor operæ ab eius fratre sibi impigre nauatæ, permissurum ostenderat, si resipuisset. Cepit hanc prouinciam unus e Nostris, quam etsi duram omnes dictitabant, tamen in primo congressu ita rem Deus adiuuit, vt quem diu ante obfirmauerat animum, hæreticus ad leniora conuerteret. Ex eorum numero, quibus ad supplicium rapiendis præsto fuerunt Nostri, centurio erat igni tradendus: qui opportuna eorum frequentique cohortatione, & piorum librorum lectione consilium cepit christiane & fortiter mortis oppetendæ. & præmuniit se ad illam voluntaria afflictatione corporis atque inedia, ita constanter, vt omnibus qui eum inuiserent, inuisebant autem quamplurimi, admirationi esset: supplicium illud, quod esset promeritus, accepturum asseuerans beneficij loco, & ad grauiora se offerens Deo paratissimum. Cum primum introductus est qui necessitatem vltimam denuntiaret, nihil mutato vultu nec voce, Benedictus, inquit, qui venit in nomine Domini: ingredienti carnifici, frater benedicat tibi Deus: cum ligarentur manus, laus domino meo Iesu Christo, qui mei causa vincla sustinuit: cum collum circumdaretur fune, an non pro me Domini mei collo funis iniectus? cum per vias incederet, assidue Deum collaudabat, effusumque populum cohortabatur ad bene viuendum: in ipso patibulo peccatorum reliquias confessione detersit, exposcens astantium preces, admo-

toque ad machinam corpore clausis oculis, inter has voces, Domine Iesu miserere mei, stupentibus omnibus qui aderant, & collacrimantibus migrauit e vita. Pium opus, vulgo dictum virtutis hospitium tanto ante animo & cogitatione descriptum, ad virilis muliebrisque sexus ætatem omnem, quæ paupertate premitur, subleuandam, hoc tandem anno initium habuit: separantur in iisdem ædibus alteri ab alteris, & in vtili aliquo perdiscendo artificio honeste occupantur. Singulis mensibus audiuntur, docenturque Christiana elementa diebus festis a sacerdote nostro fratreque, qui sunt in hoc Collegio ætate maxime proiecta. Actum, vt praua quædam & vetus tolleretur consuetudo tripudiorum, Ducis interdicto, præcipue circa templa: itaque iam, si forte, saltantes abdunt se in angulos: & inde tamen frater vnus e nostris ingenti ardore mentis, interruptis choreis, tacere iussis fidicinibus, puellas ad Christianam doctrinam extraxit. Magna est apud oppida circumiacentia virosque principes de Societate existimatio, vt non tantum ad nos adeant causa consilij, sed suos liberos nostræ disciplinæ in ipsa morte committant: quod quidam cum fecisset, eius rei tutores admonuit. Sed & Dux Serenissimus, eiusque vxor, Infans item Serenissima, non obscura Nostros beneuolentia prosequuntur: neque enim solum ad ædem nostram sæpius adierunt, sed sexta etiam quaque feria Quadragesimæ, cum ad sacram sindonem in templo maximo sermonem haberi ab vno e Nostris voluissent, nullum diem intermiserunt:

runt: quin ipse Dux, sic est illis sermonibus delectatus, vt quo regustandi potestas esset, curauerit describendos. Ex ijs, qui cum Ecclesia redierunt in gratiam, sorores tres fuerunt, vna cum fratre germano statu grandiore: qui cum educati essent in hæresi, piorum nunc hominum fidei curæque commendati in perfectæ religionis viam videntur ingressi. Data præterea opera, vt nobilis quædam Congregatio, quæ iamdudum est in hac vrbe, procurationem eorum suscipiat, qui salutari tingendi aqua, ad eam Catechesi præparantur: eoque in munere adiuuantur a Nostris: & hoc anno baptizati duo, e Maumetana colluuie, Afer vnus, Hebræus alter quattuordecim annorum: Hic a femina Christiana quam famulam domi habebat, edoctus vt ad Christum accederet, a patre profugit: Taurinum deinde missus a Dynasta nobili ad Apostolicum Nuntium, a Nostris instructus, quod propter eius celeritatem ingenij fuit quam facillimum, tertia feria Pentecostes a Proepiscopo ablutus, a Duce & a nutrice Principis filij e sacro fonte susceptus est: ante baptismum ad populum Iudæosque, qui Ducis edicto omnes conuenerant, grauiter & erudite sermonem habuit: egit grates primum Deo qui eius animum cupiditate Christianæ religionis incendisset, tum execratus Iudaicam superstitionem, parentes valere iubens, eorum loco Christum agnoscēs, matremque Virginem, ita permouit auditores, vt pluribus exciuerit lacrimas, omnibus admiratione defixis. agit nunc in conuictorum contubernio benignissimi Ducis impensa;

 mira

mira cum virtutis specie, & laude probitatis.

IN PAGOS multos oppidaque Subalpinæ regionis excursum est: ac primum quadragenis ieiunij diebus sacerdos cum laico in cœnobio oppidoque fuit, cui nomen a sancto Benigno, obitaque munia Societatis: in cœnobio sermones habiti ad monachos de monastica disciplina, quæ instaurata in plerisque: horariæ precationes a cænaculo in templum translatæ: restituta ieiunandi consuetudo. Alio in oppido adeo gratis animis exceptus vsus Christianæ doctrinæ, quo in munere versabatur frater, vt Franciscanus concionator semper interesset, allata causa, vt absentis deinde locum impleret.

IN PETROSAM VALLEM, vt Montis Regalis Cardinali illustrissimo mos gereretur, ex auctoritate Patris Generalis missi duo de Nostris: conciones, etiam ab hæreticis, libentissimis animis exceptæ: magna enim hoc tempore spes eorum reuersionis: tum quia Salutij, ad quos illorum erat perfugium, iam in Ducis Sabaudiæ potestate; tum quia ipsorum multi a tam salutari consilio, a ministris scelerum se abduci querebantur: & iam nunc cum fallere possunt oculos obseruantium, concedunt furtim in tẽpla Catholicorũ, magnaque humanitate Nostris rogati æque, non rogatique, libẽter inseruiũt.

COMENSE COLLEGIVM ET Aronensis Nouitiorum Domus.

COMI mulierculæ tres ab infami quæstu deductæ. Tres virgines cœnobiticam vitam complexæ:

plexæ: aliquæ ita se totas diuino cultui dederunt, vt suis parentibus fuerint exemplo. sed & nuptæ aliquot, viris ad pietatem amplectendam, adiumento fuerunt. Maioris ieiunij sexta quaque feria in sacello Collegij habiti sermones de Pœnitentia perutiles, tanto cum sensu audientium, vt ciues quidam auctoritate graues & ætate a lacrimis non temperarent. Ceterum funestus annus ciuitati fuit morbo quodam letifero graßante: at Nostri sine timore contagij noctu diuque horis pæne singulis præsto erant laborantibus: quod perinde vtile multis, quam gratum omnibus fuit: neque tamen scholarum cura intermissa: e quibus nonnulli ad Religiosorum familias se contulere.

ARONAE decessit Pater Philippus Capponagus. A prima adolescentia vixit in Societate magna opinione sanctitatis: cum liberatus esset onere Comensis Collegij, cui præfuerat exemplo magis, quam imperio, Centurionio Episcopo rogante Saonam missus, vbi & commoratus est admirabili cum fructu: hinc cum redisset, iuit iterum in Nouariensem diœcesim, quæ Nostrorum desiderabat industriam: vbi duos cum adlaborasset menses, fructu laborem fallente, quodam in oppido inter montes, in ipso suggestu acuta febre correptus, relatusque in hanc domum vim morbi non sustinuit. Eius obitum dicitur Deus piæ cuidam mulieri, cui erat ille a confessionibus, præmonstrasse. Fundebat pro sacerdote antequam missionis obiret munus, preces intimo affectu, cum arborem intuetur in magnam altitudi-

nem expansis ramis excrescere, e quibus flores fructusque vberrimi, statimque mortuo trunco rigentibus folijs exarescere, sed egreßam ex ea columbam miri candoris in cælum euolare. hæc omnia interpretans illa, ad Patrem, qui in bonorum operum copia animam nulla labe infectam Deo redditurus esset, referenda conijciebat. euentus visum approbauit. Ceterum adiuti quoad fieri potuit Nostrorum studio multi: & , tætra quadam lue ad plures serpente, moribundi: inter hos vnus atrocitate morbi, an cogitatione malefactorum, redactus ad insaniam diabolum clara voce implorans orabat enixe, vt infelicem animam extraheret e corpore: non distulit captator animarum: intrare visus cubiculo excusso, cunctisque spectantibus qui aderant, arreptum hominem & sublatum e lecto iam iamque asportare conari: sed cum pro ægroto Deum illi comprecarentur Iesu nomen assidue inclamantes, destitit ab incepto: accitus vnus e Nostris moderatione prudentiaque ita ægrum animum deleniјt, vt cum præstitisset Deo pietatem quam debebat, quantum quidem poterat per difficultatem morbi, & angustias temporis, a dæmone relictus tranquillißime expirarit. Extorserunt tandem ciues hoc anno repetitis precibus e Societate concionatorem per ipsos dies quadraginta qui Pœnitentiæ addicuntur: habebat diebus festis mane concionem, sub vesperam, differentibus pueris de doctrina Christiana, vt erant instituti, in disputatione & dialogo, ex occasione, ipsius capita pro suggestu familiariter explicabat, tanta cum

vtilitate

vtilitate audientium ac voluptate, vt cum secundum Paschales ferias discessisset, iisdem flagitantibus, qui inchoatum opus pertexeret, fuerit subrogandus.

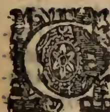
VERCELLENSE COLLEGIVM.

HIC tandem sedem fiximus, qui antea fueramus inquilini. Templum est in vrbe amplum, plenumque dignitatis, nostris muneribus appositum: proximum habet alterum Canonicorum Collegio nobile: illius ne possessio nobis daretur, numquam nec Cardinalis illustrissimus, nec Reuerendissimus Episcopus Vercellenses, quorum tanta erat auctoritas, vt nihil eis denegandum videretur, impetrare potuerunt. Sed nimirum bonum est in Deo spem ponere quam in Principibus: hoc enim anno ciuitas post eorum obitum, connitente etiam Duce Serenissimo, vt id nobis liberum sine vlla tergiuersatione traderetur, a Pontifice maximo obtinuit. Et missum est Pontificium diploma perhonorificum, quo & assignatum Societati templum, & facta potestas emendi propinquas ædes, quæ Nostrorum commorationi necessariæ forent. Igitur, vt ciuitati bene de nobis merenti grati essemus, duæ scholæ iam diu expetitæ Grammaticæ vna, altera Humanitatis, apertæ: concionumque & Catechismi factum initium: etsi hic quoque acutæ febres, quæ morte afficiebant corpora multorum, materiam Nostris præbuerunt caritatis exercendæ: sic vt non raro domi vnus aut alter relinque-

linqueretur, alijs ægrotorum subsidio profectis: eoque in genere, quæ diuinam approbauere prouidentiam, euenere nonnulla. non nemo recens a confessione affectus errore mentis: nec defuit qui abductus est a non communicandi pertinacia: & alia communia. illud quidem ad memoriam insigne: quod quidam cuius frater erat interfectus, cum adhuc super calidum cadauer lacrimas effunderet, tantum tribuit, suggerente vno e Nostris, amori aduersus Deum, vt liberarit metu ac suspicione eos qui cædis insimulabantur. Hæc propter, atque alia, ciuitatem habemus Societatis nostræ perstudiosam: ipsius autem Sarnani Cardinalis (is enim nunc est Episcopus) Vicarium, Nostrorum precibus tam multa tribuentem, vt eorum rogatu eximens alios a triremibus, minuens alijs, aut omnem remittens pecuniariam multam, magnis beneficijs obstringere plures non cesset: quo magis laborant Nostri, vt suis officijs, & studio ciuitatis, & Proepiscopi beneuolentiæ respondeant.

VE-

VENETA PROVINCIA.

OMPLECTITUR Veneta Prouincia domicilia duodecim, socios amplius tercentum, Venetijs quadraginta, Patauij quinquaginta, Bononiæ viginti septem, Ferrariæ vnum & viginti, Tredecim Mutinæ, octodecim Parmæ, Foroliuij quindecim, Brixiæ quadraginta, Nouellariæ septem & triginta, Placentiæ quindecim, Mantuæ duodeuiginti, Septem in Domino quieuerunt: Tredecim in Societatem admissi.

DOMUS VENETA.

AD LABORANTIBUS Nostris nosocomium institutum, curandis remigibus, qui prius in exarmato aliquo nauigio omnium rerum egeni miserrime agebant. magna vis pecuniæ quam interuerterat fraus, an inscitia, ad dominos reuertit. Periclitanti feminarum aliquot pudicitiæ consultum. Viri nonnulli a concubinarum assuetudine ad honestiorem vitam traducti. Rhetymnæ, quæ & Rhetima dicitur, Episcopus a summo Pontifice duo Collegia fundanda in Creta insula impetrauit, vt incolis prodessent: secumque sacerdotes duos, totidem laicos auexit. Cum deinde clarissimus vir Io-

annes Baptista de Monte Venetorum militiæ Præfectus, illius insulæ arces & præsidia inspecturus discessisset, sacerdotem vnum a confeßionibus habere voluit: huic frater additus: vterque confecto priore negotio, cum alijs in eadem insula manebit. Pontificius Legatus, & designatus Aquileiæ Patriarcha, nostræ Societatis exercitationibus instructi. Cum proximum iubileum in hebdomadam sanctam incidisset, & in tam populosa vrbe, superante multitudine confiteri volentium, a sacerdotibus audiri omnes non possent, Pontificius Legatus hortatu Nostrorum a Pontifice obtinuit, vt repetendi esset facultas: factumque mirifico cum fructu. Sacerdotes e Nostris duo, a quibus magna vtilitas ad procurationem animarum (ex his vnus Valentinus Arigonius) acuta febre extincti.

COLLEGIVM PATAVINVM.

DIALOGI duo in præmiorum distributione ad excitandam iuuentutem magna frequentia dati. Germanæ mulierculæ duæ a turpi vita ad honestam, ad Catholicam veritatem ab hæresi conuersæ. Exercitijs spiritualibus eruditi circiter quinquaginta: in his fuerunt Archiepiscopi duo, Episcopus vnus Gallus, diuersorum cœnobiorum concionatores duodecim, vnus nouitiorum magister Dominicani ordinis, vicarij Episcopales duo, totidem Dynastæ, tres Abbates, Legatus regius vnus, nobiles Veneti nonnulli, reliqui Dalmatæ, Rutheni,

Itali,

Itali, magni nominis omnes: ex his illi fructus. Religiosi sodales suos externosque cohortationibus iuuant & exemplo, aliquos ad eundem Sacerdotem adducunt, a quo fuerunt imbuti, similiter imbuendos. alij e longinquis regionibus in patriam reuerterunt eo animo, suis vt ciuibus prodesse possent. nonnulli rebus humanis remisso nuntio, varias Religiosorum familias, & nostram quidem duo, ingressi. De vno breuiter edisseram. Dederat hic operam Nostris philosophiam docentibus Mediolani, dederat & specimen publice sui profectus; cum vocaretur a Deo ad nostram Societatem, nec præberet aures; iuris ciuilis studio Patauium concessit. Sed cum difficile esset contra stimulum calces, nullamq; caperet quietem; suasu vnius è Nostris qui erat illi a confessionibus, instituendum se permisit commentationibus Patris Nostri Ignatij, exploranda diuinæ voluntatis. Vix prima septimana exacta, manus dedit, eo animi impetu, vt negaret differenda, quibus de æterna salute agitur, consilia. Pater qui erat pro Prouinciali, Brixiæ aberat. hic moræ impatiens, citato equo, continuato die ac nocte itinere milliaria prope centum emensus, bene mane Patri se sistit: aperit consilium. Prudenter is pro re spem iuueni offert, ne id esset nimis properum: hoc magis incensus ille, instat vehementius: spem dat dubiæ menti Pater, sed nihilominus differt. Et iam iuuenis exarserat cupidine Religionis: vbi precibus nihil proficit, se ipse accusat cum gemitu: non audior a te Pater, quoniam ego prius Deum non audiui:

ergo pretium ob stultitiam fero: iam aliquo, vel Bononiam ibo, vbi vita & moribus me dignum esse vestra Societate probem. Res magnæ caro emuntur. Hic hominem vt certum consilij vidit Pater diuinitus flexus, Vicisti, inquit, tua constantia: iam nihil moror: & excepit gratulantem. Alter quadriennium in iuris scientia posuerat. Sed quoniam de his loquimur qui fuerunt accepti: accepti enim sunt sacerdotes duo, vnus Theologus, perfectus alter in omni parte humanitatis, vtriusque linguæ sermones apprime doctus: itaque versatus in instituenda iuuentute, vt excellat: Clericus præterea vnus philosophus, vnus medicus; reliqui coadiutores duo.

EFFECTVM est opera Nostrorum, vt politici quidam libri, e quibus prudentia hauriebatur inimica Deo, castigarentur: id negotium Nostrorum vni impositum, confectumque communi omnium assensu. Scholastici duo e diuersis nationibus, exorta rixa se mutuis vulneribus affecerant: hunc sua vtrumque natio vltum ibat accincta ferro, propriam nationis existimationem agi existimans: intercessit sacerdos vnus: sauciorumque cum prius purgasset confessione animos, studia reconciliauit: quibus sedatis, modicis remedijs reliqui motus consedere. Cum in itinere, quod est hinc Venetias, continenter naues vltro citroque commeent, illudque nauigationis spatium plerumque confusæ more multitudinis, per licentiam in sermonum lasciuiam versatur, si quando Nostris (vt sæpe) eo

ex

ex numero esse contigerit, ijs sermonibus eunt obuiam melioribus ordiendis, spargendisque libellis, quibus ad pietatem conuectores incitentur: res maior æstimatu quam dictu. Sacerdos vnus e Nostris spectatæ vir prudentiæ apud quemdam Episcopum, ad quem ierat accersitus, magna cum eius vtilitate triduum posuit. Simultates inter ciuitatem atque Episcopum tumescentes repressit: Seminarium ab eodem Episcopo institutum composuit: nec molto post cum Synodum celebrare vellet Antistes, rerum capita de quibus erat acturus, eidem Sacerdoti excutienda misit, qui Patauium redierat. gestus est mos ipsius voluntati. Is autem est ille terrarum tractus qui Episcopo subijcitur, vt quod in ijs decretum est, propter locorum propinquitatem, sit multis circa populis vtilitati futurum.

COLLEGIVM BONONIENSE.

QVIDAM animum habebat ad flagitia præcipitem, nec resipiscebat. Oblata est ei noctu, dormienti an vigilanti, species Angeli, sic eum increpantis: Et potes miser ac miserande, cum tot sceleribus offensam Dei contraxeris, sine cura somnos ducere, nec cernis quæ te pericula circumstant? Quin moras rumpis, & reconciliaris Deo? quod si non omnino es sine mente, rape tandem occasionem: In alijs rebus celeritas periculosa, in hac vna est tutissima. Defixit ea vox metu audientem: hominique vitæ sapienter instituendæ initium fuit. Ma-

ritus: in vxorem promptam ferocibus, in propinquum alius immodicum linguæ, ferrum stringere obstinauerant: sed de Nostrorum consilio immutauit se vterque: & ille quidem, vt mulierem immutatam, & veniam vt peteret, prouolutam ad genua suppliciter vidit. Perseuerantiæ sodales noto iam studio & nomine, excitatas aliquot discordias & grauissima etiam odia, duas inter nationes quas in iurgio accenderant vulnera vtrinque accepta, sedarunt. Scholæ nostræ auctæ ob Collegium præcipue nuper ab Archiepiscopo institutum Conuictorum nobilium, qui erudiuntur a Nostris: eas semel Palæotus Cardinalis sua præsentia benestauit: quo etiam die cum tribus Episcopis & primarijs Academiæ doctoribus, magnus conuiuæ, apud nos cibum capere voluit. In Collegij ædificatione mille aurei plus minus expensi. Factum etiam argentum, sericaq; vestis sacram supellectilem cumulauit.

COLLEGIVM FERRARIENSE.

MAVMETANA *mulier perducta ad Fidem. Hæretici tres, atque ex his relapsus vnus, ad Ecclesiæ gremium reducti. Mulier sexagenaria Catholico ritu numquam confessa, id vt faceret edocta. Varij ad varia cœnobia se applicarunt. Coniuges placati duo, qui, e graui litigio quod intercesserat, diuortium meditabantur. Ad vetera Grammaticæ & Humanitatis gymnasia, additus cumulus Rhetoricæ: magna discipulorum diligentia & pie-*

& pietas, sodalium præcipue Mariæ virginis. ij sollemni cærimonia exceperunt munus Patris Nostri Generalis, quo cum Sodalitate principe Romana coniungebantur.

MVTINENSE ET FOROLIVIENSE Collegia.

MVTINAE *aucta re familiari, aucta etiam familia.*

E FORO LIVII *in loca propinqua crebò excursum, & explicatus Catechismus. In vnò disciplina puerilis restituta. In duobus cum a fratre nostro aleatores deprehensi essent, molliter primum obiurgati, tum inducti, vt abiectis aleis ad litanias recitandas flexis genibus conuerterentur. Inueterauerant per annos duodequinquaginta, tres inter familias inimicitiæ, nec vllus reperiebatur finiendi modus: vires enim odij non facile mitigabantur; & erat consuetudo insuperabilis: placuit diuinæ bonitati, vt hoc in opere conatus Nostrorum adduceretur ad effectum, tam felici successu, vt ea res vna in his annalibus Foroliuiense Collegium facere possit insigne.*

PARMENSE COLLEGIVM.

SVAM IN NOS *beneuolentiam Ranutius Princeps multis rebus declarauit. In locum Patris Petri Angeli Consulis qui est mortuus, alte-*

rum, vt sibi essent a confessionibus, delegit: actioni publicæ Christiani Catechismi summa cum voluptate & commendatione humanitatis suæ interfuit. Extremis Bacchanalibus, quo tempore male sana iuuentus in omnem licentiam se effundit, cum exposita esset in æde nostra sacrosancta hostia palam adoranda, ad eam venerabundus accessit: quod auxit populi religionem. Denique, vt alia mittantur, Hebræum, qui institutus a Nostris, nostro in templo ab Episcopo abluebatur, excepit a fonte. Congregatio Virginis fructus aliquos dedit: tres ex eo numero religiosam vitam amplexi. Cum sex Societatem nostram expeterent, vnus tantum voti compos effectus. Quod ad rem Collegij pertinet, ea pecunia, quam Dux Octauius nobis testamento reliquit, æs alienum dissolutum. Mulier primaria quinos vicenos aureos in annos duodecim nobis legauit. Villam suburbanam ad exitum perduxit amicorum benignitas. Templum quoque ditius factum donata veste, quæ ducentis minimum aureis æstimatur.

BRIXIENSE ET VERONENSE Collegia.

BRIXIAE *Sacerdotem vnum annos agentem duodenonaginta Deus adse vocauit: hic vt multis magnisque virtutibus clarus, tum patientia, qua oculorum cæcitatem per totum quadriennium tulit, fuit maxime conspicuus. Tres in Socie-*

tatem adscripti: adiutores rei domesticæ duo, scholasticus vnus præstanti ingenio. Discipulorum numerus ita auctus, vt ad tres superiores classes, quartam adijci oportuerit tradendis Grammaticæ rudimentis: eorum pietatis hoc erit signum, quod Iubileo proximo, magistris hortantibus, qui ad nos ventitant omnes, octo decem ve exceptis, peccatorum maculas eluerunt confessione, vel a primis annis, uel a generali ultima repetita. Restitutiones ducenorum trecenorumve aureorum factæ non paucæ. Confessiones vitæ totius auditæ fere innumeræ, ita vt vnus acceperit circiter quadraginta.

VERONAE nihil memorabile accidit hoc anno: nisi quod noui templi fundamentis vix iactis, Veronensis quidam medicus, tertiam bonorum partem (ea est aureorum trium millium) ad eius ædificationem sponte legauit:

DOMVS PROBATIONIS Nouellariæ.

ANNONAE caritas Nouellariensi paupertati nec grauior, quamuis magna fuerit, videri debuit: & fuit valde salutaris. nam, præterquam quod Comes Alphonsus priuatas quasdam familias sua benignitate sustentauit: Comitis Camilli fratris liberalitate, a natali Domini, ad nouam vsque messem mane quotidie duceni pauperes pascebantur, alternanti ordine: vt centeni accepti plena mensa ad quã Comes ipse ministrabat, centeni

cum binis panibus dimitterentur, postridie ipsi ad mensam accubituri. Medio hoc tempore omnes Christianis praeceptis eodem adiutore Camillo a Nostris instruebantur. Quotidianum spectaculum visu sane quam auditu iucundius. Aegrotus quidam de nobis benemeritus, iam nulla spe vitae, cum eum supremas agere oporteret curas, captus est tam alto somno, vt timendum esset ne morti iungeretur: excitantem quemcunque quasi interpellatorem quietis cubiculo expelli iubebat: accitus denique vnus e Nostris ita prudenter egit, vt aeger sopore discusso, rebus suis dispositis prospiceret animae saluti: quo statim facto, alienatis sensibus spiritum efflauit.

COLLEGIVM MANTVANVM & Placentinum.

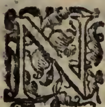
MANTVAE annuum Collegij vectigal auctum iri certum est: nam duorum aureorum millibus, quos Hercules Cardinalis frater Ducis Niuernensis Societati reliquerat, exactis, res soli comententur: & vnus e nostris centenos vicenos aureos in singulos annos Collegio addixit. Dux praeterea vrget templi aedificationem, magnisque quotidie beneficijs praeuertit desideria nostrorum. Inter viros vxoresque, quorum vnus iam venenum parauerat, reconciliationes quattuor factae. multi male parta dominis reddiderunt.

PLACENTIAE obierunt duo, Sacerdos & Coadiutor: morbi ille grauitate fere repente, hic diutur-

diuturnitate paulatim consumptus. Sed huius iacturam alterius admissu compensatum iri speramus. In æde maxima, maioris ieiunij diebus, & bona parte anni, concio habita, non sine fructu. Sacra mysteria, quod antehac raro factum, iam primores vrbis frequentant. Consuetudo erat vetus, vt nobiles matronæ non in vijs modo, sed & in templis aperto capite essent: nunc eiusdem concionatoris admonitu abolita. itaque & puellæ, non tantum matres, incedunt velatis capitibus. Multi degustata dulcedine Christianæ pietatis, ad diuini amoris studium incensi. Cædes repressæ. pacificationes factæ. Ad Sodalitium beatæ Virginis interius alterum adiunctum, vbi meridianum tempus ab adolescentibus pijs vtilissime collocatur. Serenissimus Princeps Ranutius cum huc veniret, templum inuisit, cuius parietes carmine plurimo & emblemate conuestiebantur: acceptus Græca Latinaque oratione a studiosis adolescentibus: hoc eorum officium gratum sibi fuisse & probatum, non verbis modo, sed hac etiam re ostendit: quod ea omnia referri in libellum, sibique reddi voluit. hinc aucta erga nos beneuolentia ciuitatis. Reuerendissimus Episcopus multis muneribus pretiosaque veste templum exornauit: eius liberalitatem ciues imitantur: qui etiam dictitant, plurimum se templi ipsius munditia & elegantia delectari.

PRO-

PROVINCIA POLONIA.

OSTRORVM in Prouincia Polonia numerus fuit ad tercentum quinquaginta. Bransbergæ vnde viginti; Pultouiæ & Claudiopoli viceni bini, Vilnæ quinquaginta tres, Posnaniæ viginti octo, totidem Iaroslauiæ; Polociæ vndecim, Lublini vnus & viginti, Rigæ tanquam in exilio, octo, Callißij octodecim, Niesuisii quindecim, Derpati totidem, duodecim Albæ, Cracouiæ in domo sanctæ Barbaræ tredecim, in Nouitiatu duodequadraginta, in sede Varadinensi quinque, in Moldauica mißione tres, in Voliniensi duo, in Suetica, vnus in aula Sereniſſimi, tres cum Prouinciali excurrunt. Transierunt in Societatem viginti: emigrarunt e vita decem.

BRANSBERGENSE COLLEGIVM.

SCHOLAE quæ anno superiore pestis metu intermiserant, redintegratæ Autumno ineunte, reuocante se multitudine, sine iactura. Sed cum Vere recruduiſſet vis morbi in locis propinquis, regnumque pæne totum inuolueret, dilapsis Prouinciæ Collegijs fere omnibus, quo minus Bransbergam attingeret, Seminariorum pietati, quorum regimen penes Nostros, datum videtur: qui enim in ijs ver-

versantur adolescentium cœtus, tota æstate quadragenarum horarum supplicationem, in orbem suam quisque vicem obeundo, sub Autumnum, magis imminente malo, frequenti pompa sese acriter in templo nostro diuerberando, attonitis primum ciuibus insolitæ rei spectaculo, dein motis religione, non destiterunt finem orandi facere, nisi periculo depulso. mirum de vrbe commeatibus peruia, Dantiscum inter, Elbingam, & Regiomontium, emporia celebratissima: in quibus pestis sæuiebat, vt penetrauerit Vilnam octoginta leucis distante Dantisco: & si Bransbergam quoque calamitas se intendit per duos menses, sed stetit intra suburbia: ceterum ciuitas intacta. Et in his tamen angustijs Domus pauperum studiosorum aluit adolescentes quadraginta: e quibus sex aberrantes a Fide redierunt in viam: obierunt duo: tres in Societatem adscripti: sed & Nostri admoniti periculo, consilium ceperunt ædificandæ domus suburbanæ opportuno secessui, in vtrumque tempus, siue timori perfugium, siue labori leuamentum.

COLLEGIVM VILNENSE.

ACCESSERE ad Societatem duo: ad Ecclesiam Catholicam centum quadraginta vnus: a schismate emersi duo de septuaginta, ab hæresi sexagintanouem, plerique illustres: & duo quidem magistratu præditi, præest alter finibus regundis, alter iudicijs: duo item iuuenes summa claritu-

dine

dine generis quo Duces attingunt, nobilis præterea vnus perterritus somnio, quo se vidit in eodem balneo cum cacodæmone lauantem. ea est etiam apud aduersarios Nostrorum existimatio, vt cum ijs de religione concertationem vltro refugiant: quo magis crescit eorum pertinacia, & dignatio minuitur. Certe hac ratione perducta ad Catholicos virgo nobilissima: fratrem habebat Anabaptistam: cum eo, vt fit, terens sermonibus diem alter eiusdem sectæ gloriatus est obtrusisse argumentum Sacerdoti catholico, quod soluere nequisset: tum virginis frater, vide ne lacessas Iesuitas, facillime diluent: id virgo vbi audiuit, adiens ad Nostros, veniendum sibi putauit in eam sententiam quam intellexerat esse firmiorem. pari nobilitate vnus adolescens a puero educatus in hæresi, e Nostrorum concione cui interfuit, venit in suspicionem falsæ Zuinglianorum doctrinæ: & voluit committere disputationem coram amicis, quos habebat socios erroris: erat ei vxor item Zuingliana: igitur accito ministro, cum gymnasiarcha Zuinglij, accersuntur etiam nostri. ex eo ira ministro mota: nec perpeti posse, adeo expectare Nostrorum aduentum: discessum meditari retinentibus amicis, muliere ad eius pedes accidente, ac ne se perditam vellet cum lacrimis orante: socio denique per vaniloquentiam animos addente. at furere nihilominus ille, & obseratis foribus dictitare se pro ianua vsurum fenestra, donec tandem turpem exitum extorsit: adsunt Nostri: minister nullus eius socius restabat, verecundia credo magis, quam virium con-

scien-

ſcientia. ceciderunt enim animi ſtatim: & vera præfatione merum Grammaticum ſe profeſſus non Theologum, reſponſurum ſpopondit ad omnem quæſtionem, quam ponerent in Grammaticis. Ceterum, Ne ſutor vltra crepidam. ea res deridiculo hæreticis, qui diſceſſere ſtomachantes, adoleſcenti quem aliena ſtultitia ſapientiorem fecit, documento fuit. & facerent idem plures, ſi miniſtris diſceptare audentibus ad liquidum veritas explorata eſſet. Sed quo pauciores conuertuntur, eo virtus animi maior, & conſtantia robuſtior. Adoleſcens opulentis parentibus & claris, cum ab illis ſolicitaretur ad hæreſim, exheredaturos alioqui minitantibus, maluit cuidam opifici locata opera victum quærere, quam violare fidem, quam Chriſto dediſſet: alter a procaci femina pudicitiæ periculum pecunia redemit. Sed & mira firmitas puellæ, e patre Lutherano: a quo propterea ſeruili atteritur opere, additis verberibus: & defatigatæ non apponuntur cibi, niſi petiti; & ſi forte ſeorſum coquit ſibi olera, aut legumina, ſucco inficiuntur interdicto: quo & interdum per vim ingeſto ſublinitur os comedentis: hæc cum fert illa æquo animo, tum vero, quod diſcupiunt parentes, cum hæretico futuram in matrimonio negat. Expiarunt peccata vniuerſæ vitæ duo ſupra nongentos: a turpi quæſtu abductæ duæ & triginta: multi a reſte hæreſi ve quam cogitabant: vna a conſilio abigendi partus. duabus præterea feminis, quarum pudicitiæ inſidiabatur dæmon ſpectris nocturnis; virtute diuini agni in conſecrata cera

ſubuen-

subuentum. Nec erga vinctos Nostrorum opera desiderata est. ijs laborantibus educta est mulier e carcere, in quem cum amico erat coniecta; ac deinceps honeste collocata. Vir nobilis compertus homicidij euasit vtramque mortem. Scytha multorum facinorum reus pridie quam afficeretur supplicio, salutari aqua tinctus, sacroque viatico instructus est. Cum autem ex lege regni latrocinij damnatum eam pœnam sequi oporteret, vt viuus secaretur in quattuor partes, eamque animus cogitando perhorresceret, exoratus est aduersarius, quamquam Lutheranus, vt mitiore esset contentus. Illustrissimus Cardinalis Radiuillus, per sacram Quadragesimam, vt sæpe alias, exercitationibus nostris in Collegio operam dedit. exemplum ex eius cohorte complures secuti. Mulier Scythis Maumetana non ignobilis, quam crebra piarum feminarum de religione colloquia adduxerant ad Fidem, ab eodem Cardinale baptizata in templo nostro, & post paulo vir: cuius, vehementer licet flagitantis, abnuebat contubernium iam Christiana præstantis animi, nisi is Maumeten prius exuisset, vt rite iungerentur. Cum eodem Cardinale illustrissimo diœcesin lustrante fuit Sacerdos vnus e Nostris, nec defuit muneri suo. Ea in lustratione, muniti Sacramento Confirmationis quater mille, confessi, quantum poterant vel a pueritia meminisse, trecenti triginta tres, ab hæresi vnus, a schismate absoluti duo de viginti. Parochis tradendæ disciplinæ relictum exemplum: eorum non pauci spiritualibus commentationibus exculti. Ce-

terum in gymnasio nostro multi quotidie ad pietatem (plures enim mittuntur, hæreticorum etiam filij, vtilitate comperta) Catholicis præceptis erudiuntur: & sunt omnes ita propositi tenaces, vt ab eo plerique nec deterreantur minis, nec verberibus arceantur. Sed in hoc cursu rerum Octobre mense interuenit pestilentia: eius metu Nostri dilapsi fere omnes, quibus in locis diuersati sunt, non inutiles fuere. Oppidum quoddam non infrequens, quod Sacerdote perquamdiu caruerat, Nostrorum aduentu reuixit: æs alienum restitutum, odia sublata, baptizati multi, hæretici schismaticive nonnulli ad meliorem mentem reducti. Eadem pæne effecta in pago Collegij, cui Emodeci nomen: hoc præter cetera: nobilis virgo, quamuis renitente patre hæretico summæ auctoritatis viro, Catholicam religionem complexa est. Duo per id temporis fuerunt apud Radiuillum Cardinalem fructu minime contemnendo. In oppido quodam tam crassa erat ignoratio rerum, vt porcam immolarent Deæ Telluri, Solem multi Lunamque venerarentur: dedocti sunt pro concione oppidani has superstitiones, & ab ijs, alijsque, a veneficiorum etiam vsu deducti. At eorum, qui manserunt in vrbe, inuisendis ægrotis, curandis, fouendis, pauperibus collecta eleemosyna adiuuandis, mortuis sepeliendis, confessionibus audiendis, furtis & latrocinijs prohibendis, compluribus a contagione arcendis, ita conspecta fuit caritas, præ qua vitam despiciebant, vt omnium in se oculos converterent, & obstruerent ora maledicentium:

tium: nec quicquam tam in votis erat totius ciuitatis, quam vt redirent ceteri (quod & factum est diuino concessu) omnes incolumes.

COLLEGIVM IAROSLAVIENSE.

COMMVNICARVNT *in æde nostra quatermille septingenti octogintaquinque: aperuerunt malefacta omnium annorum trecenti septuaginta nouem: eorum vnus accepto beneficio: quod persequentibus inimicis, aqua gelida, in qua noctem vnam ac diem dimidium fuerat collo tenus immersus, latebram præbuisset: alterum quemdam rusticum reuocabat malus dæmon a confessione, hominis inflantis tibias specie sæpius obiecta: sed ardor pœnitentiæ difflauit ventosam imaginem. Ad Ecclesiam redierunt schismatici duodecim, hæretici sex, & vnus qui desciuerat ad Turcas. Tartarus præterea, & Iudæus, instituti ad baptismum: mulier a tædio vitæ, altera ab inanitate superstitionum ad vitam meliorem adductæ. Sacerdotes duo instructi exercitijs nostri Patris Ignatij, in suis muneribus egregie versantur. adolescens deprehensus in furto capitis erat postridie damnandus: it ad eum Noster, vt opem ferat afflicto: sed ita consternauerat hominem ignominia mortis, & terror, vt orationem dominicam dicere incipientem mens ipsa deficeret, non tantum memoria: lacrimæ dumtaxat anhelum pectus inundabant: dilatum est supplicium: dum tandem confessus est, & postridie quam*

perce-

percepit Eucharistiam fidentiore animo decessit e vita. Mulierum quoque nonnullarum pudicitiæ amor enituit: inuentæ sunt, quæ fuga periculum euaserunt, quæ resistendi audacia: & discessit vna vulnerato corpore, pudore intacto. at hoc, quod sequitur, illustrius. Vir perditus equo insidens cum in mulierem incidisset solam in agro, ad eam adhinnijt, arripit manu renitentem, vociferantem, & humanum auxilium summa contentione implorantem: sed frustra, nemine exaudiente: igitur tacitis votis inuocat miserorum patronam in desperatissimis rebus matrem Virginem, cum sponsione ieiunij ad certos dies: preces auditæ: desilire properantem cæcum libidine ferociens equus, ceteroqui mansuetus, iactatione crurum & ceruicis in transuersum agit: vt cum vna manu sustineri non posset, ad regimen fuerit altera adhibenda, dimissa muliere, quæ se statim ex arcto nexu, Deiparæ gratulans, præcipiti fuga euellit. Neque omittendum est, a[illegible] vna florenos mille sponte oblatos ad nostri temp[illegible] [illegible]ificationem. Sed luctuosum illud tempus quo pe[illegible] [illegible]a lues vulgabat morbos illustrauit studium N[illegible] [illegible]um iuuandi proximos. Singulis fere diebu[illegible] [illegible]ones exceptæ, & quidem generales, præte[illegible] [illegible]s supra posuimus, centum sexaginta. It[illegible] [illegible]se ad loca vicina, de quibus nonnulla red[illegible] . . . Prauorscij (nomen est oppidi) vnus e[illegible] [illegible]s concione & Catechismo frequenti, fere [illegible]ensem, ita pietatem promouit, vt oppidanorum luxus, qui erat non modicus, verterit in cultum cælestium. confessi de peccatis totius

vitæ ducenti circiter & sexaginta, Denæ opificum Sodalitates magistræ intemperantiæ sublatæ ex Senatus consulto. Magicarum litterarum notæ in membrana auertendi pueris morbi, vel fascini, exustæ. actum cum duobus primoribus, vt ponerent odia in perniciem itura. Neophytus in Fide firmatus. Leopolim quoque excursum est sacrorum antistite rogante: præculti Sacerdotes futuri: quinquaginta sex auditi de criminibus quæ vmquam admiserant: fenebris pecunia reddita: duo de peruersa religionis sententia detrusi. Hestio quadragenarius salubri aqua lotus. vnus ab amentia, confessionis remedio, liberatus. Dissidentes aliquot mutuo reconciliati. Cuiusdam simplicitatem astus Caluinistæ nobilis illuserat, correxit pene miraculum: persuasum est homini vt ad sacrilegam cœnam accederet: dum inhiat panem, quem execrandus porrigebat Sacerdos, repente in prauum elapsæ manus, vt debilis factus videretur: instante ministro, & segnitiam verbis castigante, sumere iterum parans, siderato similis ita prostratus est animo, & corpore, vt ostentui esset: tum vero publice hæresim detestari, & palam prædicare nulla veneratione prosequi illum panem, quem simplicem esse intelligeret: post hæc centumuiginti milliarium Germanicorum itinere ad nos venit, & cælesti pane rite atque ordine refectus est. Rudnici (hoc etiam oppidum est octo millibus distans) magnifica fundatrix Domus Probationis Cracouiensis de tota vita voluit confiteri: quod factum ab aliis quadraginta: irrita matrimonia correcta:

nutan-

nutantes roborati in Fide. Sed & vnus olim nobis adeo offensus, vt vel audito Iesuitarum nomine furenter irasceretur, nunc ita mitis est factus, vt & semper audierit concionantes, & si quando vocati apud eum sumerent cibum, honore iudicioque lætaretur. Præmisliæ, in templo maximo, inuitatu Proepiscopi, concionatus vnus ferijs natalitijs, & hebdomada præcedenti, audiuitque nonnullos e Sacerdotibus ciuibusque confitentes: omnibus propter paucitatem dierum satisfacere non potuit. Matrona, & claritudine familiæ, & hæreseos pertinacia, nobilis, bonam mentem habere cœpit, magna piorum gratulatione, quorum numerus auctus. reliquit hic discedens ignotum pridem nomen Societatis, non tantum magnum, sed etiam bonum.

COLLEGIVM CLAVDIOPOLITANVM.

OPERA, in iuuentute erudienda, re Catholica Hungaricis, Germanicis, Latinis concionibus, alijsque Societatis nostræ muneribus promouenda, præclare stetit. Ex flore iuuenum ad nos ventitantium hæresim exuerunt ad sexaginta: septem ingentiorem animum ad Societatem applicarunt: præter alios duos, qui, vt esset res cautior, Romam missi. Magnus omnium fuit labor in discessu ab Aegypto. sed Deum sequenti nihil difficile. Ex his vnum ex Seminario, rem fortasse subodorati parentes in patriam acciuerunt: & quamquam ipsi cognatique adolescentem absterrere minis, allicere

blanditijs, nuptijs retinere conati, ab eo tamen relicti, quod Christo adhærere bonum esset. Similis alteri cum propinquis Catholicis pugna, & victoria fuit. Alius cum ad suos redijsset, parentemque genuisset Catholicæ religioni, contempta aula viri principis, vt abiectus esset in domo Dei sui, ad nos victor reuertit. Ceterum magnus eorum ardor, qui in Seminario Pontificio pauperumue Contubernio alebantur: vt si quis recens accederet, eum puderet in tanta Catholicorum multitudine hæreticum esse: & si aliqui interdum ita se duros præbuerunt, vt fuerit opus (quamquam nocturnis imaginibus interpellante diabolo) Patris Nostri Ignatij exercitijs ad eorum pectora emollienda. Ex Seminario Pontificis baptismate lustrati duo splendidis natalibus. Iam qui conuersi sunt, turpem ducentes parentum hæresim, vel cognatorum (a Nostris licet communiter singillatimque admoniti, vt nonnisi prudenter, & captato tempore id facerent, sæpe etiam coërciti) opportune importune vt meliorem capesserent mentem, sic eos adhortabantur, vt illis terrori essent. Eam ob rem, cum actum est de Nostris exigendis, vt modo dicetur, iactatum ex hac disciplina timendum esse posteritati. Instituta erat congregatio Corporis Christi, frequentioris Communionis addito præcepto: ex sodalibus Parthenijs probatissimi quique in eam admittebantur: & spem dabat vberrimi fructus: nec fallacem futuram fuisse vel ex eo apparuit, quod cum, vix tribus mensibus ante quam pelleremur, habuisset initium, præter eos de quibus supra

dictum

dictum est, quinque sunt Nostros secuti in Poloniam, vt inter socios adscriberentur. Est etiam cum alijs non infructuose laboratum: renuntiarunt hæresi supra centum: ex hoc numero sacerdos octogenarius, qui incestas nuptias contraxerat: & mulier, diuina prouidentia: ducebatur ad patibulum, in eam incidit sacerdos magno ipsius bono: conuersa, confessa, mortua est ritu Catholico. Viro cuidam capitalem pœnam Nostri deprecati. Siculiam (hanc crediderim esse regionem proximam) lustrauit vnus e Nostris, euidenti vtilitate, præcipue sacerdotum: nam & mores composuerunt plerique, & multi, vt melius instituerentur, Claudiopolim profecti: quod & fecerunt professores litterarum, relictis scholis, quibus moderabantur: igitur ex ijs, qui nobis dabant operam, vt munus illud cum laude sustinerent submißi nonnulli: & si superfluente multitudine eorum a quibus expetebantur, non omnibus satisfactum: tres præterea alumni Pontificis sacerdotes effecti: ij, quemadmodum adiuuerunt Nostros quamdiu hic fuerunt in hac silua repurganda, ita etiam nunc, eorum vicem absentium vtcumque explebunt, in semente tuenda, & conseruandis reliquijs, ne afflatu pestilentis sideris exarescant. Non pigebit nunc collocare alia de pietate aliorum, re fortasse parua, sed ratione loci non pœnitenda. Aliquot nobilium familiæ diebus celebrioribus bidui itinere aut etiam tridui ad nos affluxerunt: sanctiore præterea hebdomada mulier primaria vnius diei viam pedibus confecit causa Sacramentorum: magnam etiam admirationem

 habuit

habuit Præfectus quidam arcis Catholicus: is enim, cum vniuersa familia, totum templum nostrum, Crucem adoraturus, genibus perrepsit. Reliquorum approbata religio tum sæpe alias, tum maxime in comprecatione quadragenarum horarum, quæ hoc anno quinquies decreta: in quotidianis deinde orationibus, & supplicationibus publicis, quæ per sesquimensem toto comitiorum tempore festis diebus indictæ: Eximia pietas totius Academiæ: hæc vnum sibi diem, alterum Seminarium Pontificis, tertium, congregatio sanctissimæ Virginis, delegerunt, continuis precibus numinis propitiandi: sed nullum ceperunt maius spectaculum insueti oculi, quam cum tandem ipsi adolescentes, vt in re trepida, à Nostris extorserunt publicam in templo nostro corporis diuerberationem. hæ omnes machinæ ad nos retinendos adhibebantur. Deo aliter visum. Sed antequam venio ad tragœdiam, addam duo. Postridie feriarum beatæ Virginis tectum templi de cælo tactum, sine vllo damno: nec caruit admiratione, cum in materia tam facili ad exardescendum timeri posset incendium. Nunc audite rem alteram scitu dignissimam. In hac ciuitate rabula Arianus in die sancto Pentecostes multa contra diuinitatem Spiritus Sancti ore spurcissimo euomuit: sed non diu distulit pœnam. eadem hebdomada in peruigilio augustissimæ Trinitatis, in quam, vt postridie inueheretur, se instruxerat homo impius, cum relaxandi animi exisset domo concionabundus, non casu dicam, sed Dei vindicis iudicio sacrilegam linguam

appre-

apprehensam sibi ipse mordicus ita compressit, vt infixis dentibus conscinderet. ergo tum quidem male dicendi (neque enim vmquam postea suggestum conscendit) nec ita multis post diebus viuendi etiam finem fecit.

REPETITA BREVITER HISTORIA Nostrorum eiectorum e Transiluania.

IAM QVONIAM *huc ventum est, vt dicendum sit de Nostrorum e Transiluania egressu, paulo altius repetenda quædam, & de ingressu videntur. Stephanus Bathoreus Vaiuoda Transiluaniæ, quo erat studio proferendæ Catholicæ religionis, Societatem nostram perinde benigne, quam liberaliter, in Transiluaniam inuitauit. ea dum tenet deliberatio, delectus ad Poloniæ regnum, Christophorum germanum fratrem in principatu Transiluaniæ sibi successorem relinquit: nec multo post Christophorus, cum & ipse idem cuperet, suadente rege, prudenter inchoatum consilium constanter perducit ad exitum. It in eam regionem Societas, confirmatur comitijs publicis, fundatur Collegium, & Academia, Claudiopoli, attributis bonis cœnobij Monosteriensis. Christophorus interea Sacerdotes aliquot e Nostris secum retinet Albæ, quibus magistris, Principis filij pueritia adolesceret: quod etiam moriens in extremis mandatis reliquit: idemq. Stephanus rex, in morte, quod & ante fecerat in vita, probauit. Hæc cum ita essent, & Nostro-*

rum

rum cura educatus Princeps optimæ indolis per omnem honestarum artium cultum, Deique timorem transigeret pueritiam, & Transiluana iuuentus, Nostris docentibus Claudiopolim haberet sedem studiorum, ac magistram, gaudebant primores regni, & Principis, & filiorum profectu: tamen non sine indignatione: verebantur, ne augescente non tacitis incrementis religione Catholica, falsa eorum secta dilaberetur. Igitur quamdiu Stephanus concessus est orbi, iram metu prementes, ad ipsius se nutum fingebant simulatione obsequij: vbi defecit is, quem timebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, male dissimulatum odium aperiunt, & Ministris accendentibus faces tam Caluinistis quam Arianis, in omnibus conuentibus, de nobis exterminandis plurima dissertabant: obijciebatur scopulus duplex: primum, nemo reperiebatur idoneus rector Principis adolescentis, quem satis ampli doctores Iesuitæ instruxerant, qui etiam apud illum caritatem sibi parauerant loco auctoritatis: deinde verebantur, ne si quid contra Catholicos designassent, incommodarent Principi, in petitione Polonici regni. Illa vbi spes concidit, capiente sollemnia regni Sigismundo, huc intendunt, ad Iesuitas non quidem e Transiluania (hoc enim maioris operis videbatur) sed saltem e Principis aula remouendos: sic facilius factu fore, vt teneram adolescentis mentem, Catholicis orbatam præceptoribus & præceptis, peruerterent. Igitur Kalendis Nouembribus, Egnedini, in conuentu, Nobilitas Transiluana

na Arij & Caluini impietatum æmula, a duobus, vt fama est, vel a tribus dominandi cupidis impulsa, institit petere a Principe, eijceret Iesuitas, Idololatriæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ inquisitionis perductores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores: hæc enim crimina spargebantur, tectis nominibus, & ad fallendum instructis: quæ ne ipsi quidem Catholici satis intelligerent. petierunt Nostri, vt capita accusationis scripta darentur: illis abnuentibus, ad Principem & Senatum impetrato aditu: præfati ad eam diem tacuisse in omnibus cœtibus, quod illustrissimi Principis & Senatus amplissimi beneuolentiam erga se perspectam haberent: de qua ne tunc quidem dubitarent: nunc maleuolorum obtrectationes in tantum prorupisse, vt nisi respondeant, silentium aut timidum, aut contumax haberi posset: Pater, qui erat pro Prouinciali, legit defensionem, quam scriptam habebat, perlectamque Principi tradit. Laboratum est in his comitijs, quæ erant peculiaria loci vnius, vt in publicis res tota cognosceretur, irrito conatu. Nobilitas in eo perstitit, instigantibus Arianis: quin & ad illud vsque tempus tributum soluturam negauit: nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo. Catholici interea Claudiopoli, Albæ, Varadini, ad placandum numen conuersi, precationibus, supplicationibus, corporis castigatione, inedia, nihil non agunt. Theses a Nostris de vera falsaque idololatria ad excutiendum propositæ. Quies aliqua videbatur rerum, conuentu publico in comi-

tialem annum; qui erat proximus, reiecto: sed non ferre iniquitatis ministri: tentaturos aliquid Iesuitas hoc tempore, affore Andream Bathoreum Cardinalem, qui aduentare dicebatur, cœptum omne sua præsentia & auctoritate disturbaturum: tundendum ferrum, dum candet: hostem impulsum prosternendum. Valescere impetu, audacia consilia, mora vanescere. Hæc vbi accepta auribus animisque, exoriuntur comitia repentina, inita in oppido Saxonico, Meggesio, peruigilio Apostoli Thomæ. eo die volitare Ariani, & eorum asseclæ Caluinistæ: inserere se consultantibus, & Principis consiliarios nonnullos, quos euocauerant, turbulentis concionibus obtundere: rapiendum esse tempus, regnum in tuto collocandum exturbata Papistica disciplina. Quid enim agunt aliud Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hos ne semper timebimus, per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? Quin vos eiectis istis speculatoribus occasioni intentis, liberatis regnum periculo, iuuentutem insidijs, senectutem metu? Hæc illi in comitijs: ad quæ etiam Nostri (magis ne sibi deessent, quam quod inclinatam iam Nobilitatem & in procliue labentem retenturos sperarent) sibi veniendum rati, duce Christophoro Ceresturio viro Catholico & pio, in consessum Senatorum deducti primum, deinde in templum, quo conuenerat Nobilitas (etsi eos aliqui non introducendos censuerant) cum admissi fuissent, Sacerdos is qui Prouincialis vicem

gere-

gerebat, in hunc ferme modum Latina lingua locutus est. Vt comitia ista vobis, coniugibus, liberis vestris, toti regno prospera eueniant, Deum immortalem oro obtestorque: neque ego tantum, sed quot sunt mihi socij vestris in terris, atque adeo, (vt vnum idemque sentimus omnes) in orbe Christiano vniuerso: quo magis miror, quid causæ sit, cur de amicis vestris expellendis consilia agitetis. Septimus annus est, viri nobiles, ex quo in Transiluaniam Societas nostra rogatu accersituque Principum vestrorum est introducta: hanc ij, tres ordine, sua auctoritate, vestri etiam conuentus, publica fide firmarunt: nihil a nobis actum, dictum, cogitatum, quod esset aduersum rationibus regni, aut a dignitate vestra alienum. iam manere in nostra poßeßione quæ tandem inuidia est? Vnum obijcitur verbo crimen, auditu quam intellectu suspiciosius: quod istos vestros doctores, qui, vt nequid grauius dicam, abutuntur facilitate vestra, si modo congreßionem, vt sæpe alias, non refugiant, vel toto regno disceptante, docere parati sumus. Quod si benefactis hæc gratia rependitur, vt inauditi, indefensique mittamur, qui manebit honos Bathoreorum generi, si indignos vocabant, si ambiebant arcendos? Sed eorum factum, si rem ipsam consideres, salutare Transiluaniæ fuit, & iudicium laudandum: etiamsi aliqui turbent. Cauete vos ne turpe sit vobis sine causa eos dimisisse, quos illis fuit accersisse gloriosum: nobis quidem, locus quo recipiamur ab expetentibus, de-

esse

esse non potest. Ceterum, viri nobiles, ad tam grauem deliberationem ne adhibete celeritatem, & iram: hæc enim rationi inimica est, illa consilio: cunctatio & maturitas propiores sapientiæ. Hæc cum dixisset, eadem Hungarice repetijt sacerdos alter, addita breui refutatione eorum, quæ pridie a Ministro contra summum Pontificem, & Catholicam religionem iactata essent. Ad hæc atque talia, a Nobilitate Senatuque, obtentu longioris consultationis, dißimulata responsio. Eodem tempore Cerestu-rius, nomine Catholicorum, qui erant non pauci, litteras obtulit, quibus postulabant, vt secundum decreta regni æqua esset omnibus religionis libertas, ne ve ipsi carerent pastoribus animarum, aut eorum pastores acerbe tractarentur. Sed tunc quoque, vt sæpe, vicit deterior sententia. Postridie, quamuis repugnantibus Bathoreis, ceterisque Catholicis, & vero etiam Somborio Quæstore regni Lutherano, Nobilitas ad Principem misit libellum supplicem, quo iterum vrgebat, vt Idololatria, & Iesuitæ eius propagatores e regno extruderentur: responsum dilatum a Principe in alterum diem, datumque nobilibus in hanc formam. Inique postulari ab ipsis, a se honeste permitti non posse, rectores pueritiæ suæ, sibi a patre patruoque rege commendatos, publicis comitijs approbatos, nullius criminis reos, sed ne leui quidem suspicione præstrictos, inuidia tantum Catholicæ religionis, quam ipse pariter profiteretur, indicta causa, eijci e regno: æquum deinde eße, vt etiam Catholicorum, & aliquorum

præ-

præterea procerum alterius sectæ preces excipiantur: quorum vel salutem animorum, vel institutionem liberorum, quo vtroque in munere cum vtilitate totius regni elaborant Iesuitæ, negligere nefas. Die sequenti alius obtruditur ab hæreticis libellus in Nostros maxime criminosus: eos esse hostes animarum, infestos fidelibus, turbidi ingenij, auctores inuehendæ Hispanicæ inquisitionis: proinde iam nūc tandem regno excutiendos, ne prauitas tam infensa molientium, in publicam perniciem erumpat. addebatur, quæ bona a nobis possiderentur, Stephani regis & Christophori Batboreorum concessu, saluis legibus teneri haud posse, aduersum comitia, quæ celebrasset Isabella regina. cautum illis erat, ne bona ecclesiastica semel ad fiscum deuoluta, in vsum ecclesiasticum vllo vmquam tempore reuerterentur. alterum offerunt contra, quando res scriptis agebatur, Catholici, & superiora diluebantur: iniustum fuisse illud conciliabulum, & sine capite pro vano habendum, inualido perinde initio, & irrito fine. quam enim iniquiorem legem, quam si Clerici, quos æquitas ipsa eximios habet, suis bonis, atque eorum iure fraudentur? Hæc inter, Præfectus, Gubernatorem appellant, malorum omnium caput, penes quem & ærarium publicum, & satellitium, per suos, vt ferunt, emissarios concitata multitudine minutæ Nobilitatis, varioque terrore expugnatis Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant, ipsum etiam Principem, defectionis metu iniecto, vel inuitum adegit subscribere impijs postulationibus:

bus: nec mora: in peruigilio natalis Domini, sub horam alteram noctis, accitos Nostros in aulam ita eos Cancellarius cum altero Senatore allocutus est. Quandoquidem vniuersæ Nobilitatis sententia eo decurrerunt, vt vos absitis e Transiluania, & Princeps vnus tantam molem sustinere non potest, nisi malit obteri, vestri consilij est, quid faciendum esse censeatis: & cupit quidem ille memor vestri beneficij, suorum magistrorum tueri innocentiam, & iura defendere: sed nunc tamen eo in cardine res est, vt vel vobis sit cedendum in præsens prouincia, vel ipsi in perpetuum principatu. parendum tempori, & minimum eligendum de malis, sunt effata sapientum: magnæ procellæ sunt populi in idem conspirantis: & imminente naufragio, conseruandæ salutis, vel carissimæ merces in mare deijciuntur. nec vero fas vobis habere omnia loca, quæ hactenus in Transiluania habuistis: aduersari hoc legibus, quibus vetitum Ecclesiasticos recipere bona, quæ semel amiserint: & hunc locum maxime premere aduersarij: nec habet Senatus, quid respondeat. ita eo non prohibente magis, quam approbante, defensio vestra consedit. Equidem & si vos monitore non egetis, tamen in hoc ancipiti malo, id darem consilij: vt quando id non potestis, quod vultis, velitis id, quod potestis. Quin vos offertis vltro, quod estis amissuri, & hanc initis gratiam a Principe, vt qui a vobis cũ hic fuistis, accepit eas artes, quibus se regat, retineat vestro discessu auctoritatem regnandi Vestrum non dimicare hoc tempore erit vincere: quibus

etiam expediet semel cadere, quam semel pendere. Ad ea breuiter Nostri, tempori, & muneri conuenientia. Abrogatum posterioribus decretis, illis prioribus, queis vel ab initio nullum robur: non esse e dignitate Transiluaniæ, a Principibus accitos homines, confirmatos auctoritate comitiorum, eijci finibus, vt exturbentur bonis, quibus homines inhiant: nam quæ alia causa mittendi? Quod si implacabiles sunt animi multorum, vt consulatur publicæ tranquillitati, medium capiatur consilium: simus aliquo tuto in loco, dum residat tumor, & furor incensus interiectu temporis languescat. non deerit fortasse, qui iniuriam impositam Principi, nostra restitutione reprehendat. Nihil valuere quæ dicebantur. Natalis dies illuxerat: antequam sacrum facerent, haberentve concionem, Princeps ipse renuntiat, stetisse sententiam, vt cederent ex omnibus ciuitatibus regijs, eamque reuocari non posse. sint tamen, si volunt, in suo Monostoro, quod cœnobium est Claudiopolitano suburbio continens. Ad extremum libellum supplicem dedere Nostri, breui auditu, cum expostulatione: hic etiam frustra fuit. eodem die, auctores tragœdiæ edictum consonum orationi Principis in Comitio promulgarunt: neque eo tantum contenta Nobilitas, ijsdem inflammantibus, seu quia priora processerant, vtens occasione, plus etiam petijt, quam a principio optare ausa esset, vt tota in Transiluania ijs ne esse liceret. Igitur postridie in ferijs sancti Stephani protomartyris post sacrum, quod postremum audiuit Prin-

ceps, sollemni exordio, Principes persecuti sunt me gratis, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. Prohibuit Præfectus pedem efferre ex hospitio, & ad aulam accedere: nec defuere, qui, Nostrorum nomine, quæsierunt de Principe, num adhuc vellet vti eorum opera in sacris faciundis: respondit Præfectus nihil amplius istis sacris Principi opus fore. ita die sancti Ioannis sacrum instrumentum remissum cum prolixa excusatione: coerceri non potuisse incitatam suorum libidinem, ne coercitio plus afferret mali: cautius visum, nihil adtrectare sine spe obtinendi: eos discedere se non assentiri, sed pati. communis debet esse dolor in vulnere communi. & certe ingemuit bonus adolescens eiectioni Nostrorum. itaque per totum diem non temperauit a lacrimis, vt ijs siccandis duo linteola madefierent. angebatur præcipue, cum cogitaret, hoc facto insignem aspersum iri maculam nomini suo, quod Iesuitæ apud Pontificem maximum, ceterosque Principes Catholicos, in luce posuissent. igitur eo die, Meggesio dimissi, Claudiopolim versus, vnde post tres septimanas omnino discederent: quo die tanta repente vis ventorum, & turbo, dicitur extitisse, vt & tectum templi, in quo conflatum fuerat infame decretum, & camini culmen ex ædibus Principis, & pontis Albani partem deiecerit. Post hæc, vt daretur siue inimicorum pœnitentiæ, siue amicorum consensui spatium, postulata a Nostris missa ad Principem. eorum tria capita. primum, vt liceret expectare, dum tempus mitesceret, neve hieme gelida,

& ni-

& niuosa per vias iam clausas discedere cogerentur: deinde vt Pater Lelesius, qui olim admotus spei Principis in eo informando multis laboribus, tam infirmitatem corporis contraxerat, vt propius abesset ab extremo, Albæ, prope templum Catholicum, opperiretur mortem, & sepulcrum: demum, vt exituris daretur publicum testimonium de titulo discessus: cum ob crimen nullum amandentur, sed ob inuidiam Catholicæ assertionis. illa priora duo silentio transmissa: nec, miserante licet, ac retinere cupiente Principe, Patri Lelesio decumbenti in lecto manere permissum: inhabili quamquam corpore labori, & itineri, fuit asportandus. Postremum postulatum concessum cum testificatione irritatæ in nos Nobilitatis studio religionis: adiecto in alijs rebus honore verborum. nec gauisi diu architecti facinoris. Præfectus ille, & gubernator, aut excitator potius ventorum, qui scitum extorsit, statim abire magistratu iussus, & nihil impetrans e nostris bonis, quæ iam spe deuorarat, cum despondisset animum, antequam Nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: vociferatus, sero, & se miserum clamans, quod non seruasset fidem Stephano regi, Iesuitis expulsis. alij qui Nostris discessuris non satis moderate ferebant lætitiam, repentina animorum mutatione, ita sunt in fugæ misericordiam versi, vt fauere etiam inceperint: quin & de reductione cogitent, ni Ministrorum pertinacia resistat. Nobilitas quoque, vt bona carendo magis intelligimus, quam fruendo, seipsa collegit, cum liberos

qui in Seminarijs domi erudiebantur, nunc in Germaniam, Galliamve, mittere, & habere illic maximis sumptibus cogantur. Insultabant interea alij Claudiopoli, quo Nostri conuenerant, & vix manus abstinebant: sed & Principis nota erat voluntas, & ipsius iussu, dispositum præsidium ante fores Collegij, violentos impetus retardabat. per eos ipsos dies munia Societatis exercita incredibili fructu: ad concionem, profestis etiam diebus, concursus maximus: ad confessionem tantus, quantus in naui naufragio ingruente: nec facile dictu est, qui fuerit sensus Catholicorum, & nonnullorum, alta licet infectorum hæresi, Nostris abeuntibus. Prosequebantur illos mæsti, mæstiores redituri: sacras manus osculis fatigabant: tam crudele discidium flebili vultu lamentabantur: ad festinum reditum, implorata ope Pontificis, & aliorum Principum, exhortabantur: orabant solatium solitudinis: tandem questibus finem imposuit necessitas profectionis.

MISSIO MOLDAVICA.

MOLDAVIA, *quæ & pars Valachiæ, Transiluaniæ contermina, per multa, non minus bellorum, quam cognationum arbitria, superioribus temporibus iactata est: & nostra quidem memoria, Sigismundo Augusto regnum Poloniæ tenente, Alexander aliquamdiu quietus imperitauit: dum a Despota Sami Turcicis Bassis, vt rumor*

mor fuit, auro corruptis, adnitentibus hæreticis e Polonia, exturbatus est Principatu. Dominatum exercuit Despotas, ea perfidia, qua inuaserat: Catholicas ædes, veris possessoribus exactis, dedit hæreticis profanandas. Hunc deinde Thomsa, Moldauis conspirantibus, vita & dominio exuit. Sed neque Thomsæ diuturnum imperium fuit: propter crudelitatem Moldauis offensus, reuocatoque Alexandro, eiusque sobole, eiectus, & a Sigismundo rege Leopoli capite multatus est. Moritur Alexander, resque Moldauorum in filium eius Bogdanum translatæ: is, dum extra fines ditionis versatur incautius, a Christophoro Thorouio in vincula conijcitur: mortuum Moldaui existimantes, Iuoniam virum strenuum, & egregium bello, Principem legunt: restituere moliebatur Bogdanum Sigismundus, sed obsistente magna nube Turcarum, nec ille restituitur, & Iuonia in prælio, interimitur, magna inimicorum strage edita. Turcæ imponunt Moldauiæ Petrum, hominem moderatum, & tantæ molis capacem: nec diu potitus imperio, Ianicula Turcicis viribus succincto, in Moldauiam irrumpente, in Turciam se recipit: non multo post Ianicula, cum sæuitiam sumpsißet in suos, in Polonos superbiam, & querelam ad Turcam fœderatum Stephanus Poloniæ rex detulißet, in Moldauiam Petrus reducitur: Ianicula fugiens capitur, & ad Stephanum regem adductus pœnam capite luit. Igitur, cum magna esset apud Petrum Stephani veneratio, deque eius pietate & Orthodoxæ religionis

studio, accepisset a Barptolemæo Bruto Albano Præfecto cubiculi, simili exemplo Ecclesias Catholicis restituere cogitauit: dat interea negotium Archiepiscopis, Leopolitano, & Neapolitano, qui tunc Pontificis Nuntium agebat in Polonia, vt aliquot Iesuitas promouendæ Catholicæ Fidei, a Pontifice obtineant: curæ id fuit Pontifici maximo, remque Romæ commendatam Præposito Nostro Generali; & in Polonia Nuntio, Aldobrandinoque Cardinali Legato, confici iubet. Decedit Stephanus: ex legatione Romana redit Leopolitanus Antistes: cum Petro Principe negotium vrget: tandem hoc anno Kalendis Septembribus Sacerdotes duo Ioannes Souonianus, & Iustus Rab Moldauiam ingressi, cum commendatione Pontificis, & Sigismundi Poloniæ regis: acceptique perhonorifice. Quoniam autem Princeps erat in castris, & pleraque loca peste infestabantur, dum ea defæuiret, in oppido quodam, loco satis tuto, & commodo, collocati: Romanum appellant. Pretium erit cognoscere quædam de Principis pietate, vt vel ex hoc initio liceat coniectare, Deo adiuuante, qui sit finis missionis futurus. Redditas sibi primum litteras Pontificis exosculatus, capiti imposuit, more gentico, causa venerationis. Locuti cum illo per interpretem sermonum: itaque libenter auditi, vt lacrimæ e turgentibus oculis eminerent. Oblata sunt & munuscula, cælestis agnus in consecrata cera, & libellus martyriorum depictus: grato animo accepta. Libellum postridie Princeps cum euolueret, de Græco sacerdote (Calogerum

rum vocant) defixis oculis in Petri martyrio, quærit quid sentiret de primatu Petri. Hic Græcus, primum designatum fuisse inter Apostolos, propter ordinem, & Hieronymum testem citabat: ceterum æquam potestatem omnibus fuisse. Instat Princeps, Cui claues a Domino commissæ? Petro, excipit alter. Vbi sanguinem fudit Petrus? Romæ. Vbi reliquiæ eius requiescunt? Ibidem. Igitur, addit Princeps, vbi caput Petrus posuit, ibi & claues successoribus reliquit. Elinguis ad ea Calogerus. Iterum scitatur, vellet pro Christo subire martyrium: non ita æquo animo, respondet Calogerus. At mihi vile esset corpus, Princeps ait, si ea gloria contingeret, vel morte mercanda. Dicebat idem ad Nostros (per nouem enim dies, quibus commorati sunt in castris, ter apud illum fuere) in ditione sua nullum Ministrum hæreticum pati velle: curias omnes, quæ ritu Romano vterentur, omnesque curiales, eorum potestati permittere. misit dein ad illos vnum atque alterum Ministrum, qui nuptias contraxerant, vt statuerent pœnam, statim ipsius iussu irrogandam. at Nostri non venisse, dixerunt, vt homines pereant, sed vt conuertantur, & viuant: nihilo secius Ministros illos ab Ecclesia Princeps remouit. Ipse porro Petrus, & magna pars regionis, ritibus Græcis & Ruthenicis vtuntur, Ruthenica lingua: neque Patriarcham Byzantium agnoscunt. In tota Prouincia quindecim circiter oppida, in quibus villisque proximis Hungari, Saxonesque: sed illorum maior pars: nullus litterarum

vsus : notitia fere nulla. nec tamen hebes ingenium gentis, magis callidæ, quam simplicis. Coloniam fuisse Romanorum ex vultu, sermone, moribus, opinio est: nec spes deest mansuri fructus: modo vocandi Sacerdotes (nam adhuc extra Nostros sunt nulli). imbuendis animis, regendisque, Nostrorum instituta persequantur.

POLOCENSE COLLEGIVM.

NE HOC *quidem Collegium ab aduersariorum tumultibus vacuum fuit. illis, iuxta cum alijs, mors Stephani animos erexerat. ita toto interregno in priuatis conuentibus Polociæ, Vilnæque, tum vero in publicis Lithuaniæ, deinde in maximis, omnium ordinum, Varsauiæ, vbi agebatur de rege adoptando, agitatum perpetuo de dissoluendo Collegio, tamquam nec e legibus esset, nec e rationibus regni. at, satis tutus est, cuius Deus suscepit defensionem. ea res non tantum declarauit, verum etiam acuit erga nos studia multorum. nam super Catholicos, hæretici aliquot, rerum capita, sic e defensoribus alioqui sui similium, repente patroni nostri euaserunt, vt summo studio sint adnixi ad nostram causam ab inimicorum impetu vindicandam. Sub eos dies quibus Sigismundus erat insigni regio euinciendus: quidam Dynasta, alijque sub vmbra eius auxilij inuaserant in bona Collegij, vi manuque iniecta: sed missus a rege ex eius cohorte vir nobilis repulit iniquos eorum conatus, & Col-*

legium

legium in priſtina reſtituit: ipſique Dynaſtæ, vt in poſterum quieſceret, per litteras imperatum. Ceterum per Noſtros ſchiſmatici duodecim cum Eccleſia reconciliati: religionis vnus, & religioſæ familiæ deſertor, ad Fidem rediјt, ſtatumque meliorem. Virgo iam adulta ex Anabaptiſtis parentibus ſacro fonte luſtrata. Nobilis vir nutans in Catholica ſententia confirmatus. non pauci relicta plane hæreſi, etſi adhuc tenaces Ruthenici ritus, tamen Sacra noſtra, & conciones frequentant: nec dubitandum eſt, quin extrema faciliora principijs ſua natura difficilioribus in perpetrando opere conſentiant. Numerum diſcipulorum auget, tum frequens iuuenum exercitatio in agendis dramatis, quibus capiuntur ciuium oculi animique, tum exacta magis Gymnaſii diſciplina. Creuit etiam ornatus templi liberalitate multorum. Et expetimur quidem a vicinis toparchis: ſed ea inciderunt tempora, vt propter paucitatem operariorum, pia illorum vota laudari debeant, expleri non poſſint.

COLLEGIVM CALISSIENSE.

LABORIS materia ſex Collegarum acceſſione auxit numerum laborantium: e Cracouienſi Nouitiatu quattuor, aliunde duo ſubmiſſi: datæ aures confitentibus amplius mille, & de peccatis quidem totius vitæ, fere quadringentis. Hæretici decem, & ex ijs nonnulli iam cano capillo meliorem mentem induerunt. Qui agebantur ad patibulum a deſpera-

ſperatione veniæ ad pœnitentiam adducti. Vexati a dæmone, ſacri agni geſtatione liberati: addictus Magicis artibus reſipuit. Septem octoue a fenebri lucro deterriti. Carnifex publicus rationem quæſtus cum vitæ emendatione mutauit: mulierculæ multæ placendi ſtudium ab hominibus ad Deum contulerunt: diſcipulorum fructus non contemnendus: eorum maior, qui Mariam Virginem patronam habent. Sex eo de numero Societatem complexi: in pluribus aliis reiectis, quo ſpes longior, eo cura flagrantior. Sed interuenit his laboribus commune illud hoc anno toti fere Poloniæ malum, peſtilentia: duplici aditu in regnum irrupit, per Valachiam in Ruſſiam, & Poloniam minorem: per Gedanum in Pruſſiam, Maſouiam, maioremque Poloniam: & Caliſſienſis quoque ciuitas, quæ ignara hactenus talis calamitatis, non fuit intacta. Septembre extremo lues irrepſit: igitur, quod fieri amat in tali trepidatione, ſcholæ conticuerunt, & primores ciuium in tutiora dilapſi. Collegii interea moderatores cura Noſtrorum incolumitatis, & proximorum ſalutis verſabat: data eſt omnibus optio cedendi pro arbitratu, aut manendi: ea fuit ſingulorum pietas, & virtus, vt oblata occaſione multis opem ferendi, poſtpoſuerint tutæ fugæ periculoſam commorationem: medium conſilium captum. Sacerdos cum magiſtris duobus, & tyronibus quinque in vicino prædio ſepoſiti, Rector cum reliquis ad tres hebdomadas in Collegio manſit: hoc tempore, expiati fere omnes in noſtro templo, qui in ciuitate ſuperabant:

auerruncandæ cælestis iræ, publicæ supplicationes, quas multi nudis pedibus obieruut, indictæ: cum glisceret in dies magis contagio, alijs dimissis: sex (e quibus sacerdotes duo) Collegio, & Ciuitati relicti non minore vsu ægrotorum, quam morientium fructu fuere: nec caruit admiratione in media flamma neminem afflatum fuisse. Non omiserim in hoc digressu duo oppida lustrata cum magno commodo vtriusque. Plezeuia oppidum hæretico domino paret, & per viginti iam annos eiusdem sectæ Ministro: Catholici, si qui sunt oppidani, Catholicum templum vicini pagi frequentant: huc se contulerant Catholici plures pestis vitandæ: a queis vocatus sacerdos sub ferias natalitias, triduo concionem habuit, plurimorum confessiones excepit. Alterum oppidum Poniecum: in quod similiter hæreticus dominus hæreticum ministrum introduxit, vix ædicula lignea Catholicorum sacris exclusa: hic quia longior commoratio, nempe bimestris, amplior etiam fructus: eius oppidi Curio, Catholicus quidē erat, sed per flagitia infamis, eum tamen non ferebant modo, sed etiā, respectu sacerdotij, venerabantur oppidani in religione constantes: cum hoc agere interim Noster, vt rectiorem iniret viam: negligebat is, aut differebat, peccandi consuetudine: diuinam vindictam minari ille, nec sane tardam: ita res cecidit: cum pridie bene valuisset, postridie mane repertus est in pauimento, suo volutatus in sanguine, quem abunde euomuerat, spiritu labente impos mentis: post paulo decessit. Eluerunt confessione maculas centum quadraginta

ginta vnus: & quantum poterant vel a pueritia recordari, tringintatres. Duo ad Ecclesiam reducti. Ceterum hic sacerdos eo in itinere quadraginta soluit peccatorum nexu, ex his duos, totius vitæ: virum item nobilem & senatorij ordinis, ab obstinata hæresi multorum annorum, magna bonorum gratulatione, conuertit.

COLLEGIVM NIESVISIENSE.

NIESVISIENSIS *Parochus vir maturus, & grauis post biennij experimenta Societati nomen dedit. Schisma deseruere amplius triginta: varias hæreses fere duodecim: multi, quorum in dubio erat animus, ad veram religionem impulsi: ex his tenebris qui emerserunt, ita sunt ignari Christianorum elementorum, vt more puerorum sint edocendi. Extra horum confeßiones generales exceptæ quadraginta. Illustrißimus Cardinalis Radiuillus cum cetera diœcesi Nieuisium quoque lustrauit. Salutatus honorifice a discipulis in absoluta parte Collegij. Ceterũ in recognitione templi, quod nunc quidem est Nostris cum Parocho commune, quæ erant Parochi, pro sui ratione officij, cum diligenter explorasset, rerum nostrarũ inspectui pepercit. Inciderat in iubileum a Pontifice concessum, compluribus Eucharistiæ & Confirmationis Sacramentum impertijt, in eaque lustratione persuasit Sacerdotibus multis, vt se Patris Nostri exercitijs perpoliendos darent. Fundatoris nostri liberalitatis idem te-*

nor,

nor, qui annis superioribus: vasa aliquot argentea, inducto auro, ad sacros vsus donauit, oblataque pecunia promouit Collegij ædificationem. Nos eo magis in proximorum salutem intenti: assidemus morientibus, opem ferimus desperatis, & afflictis. Ex hoc genere vnus, cum insimulatus furti, & post acerbam quæstionem, e carcere semustulatis pedibus emissus, mox veluti truncus sub dio iaceret in via, vnius e Nostris opera receptus primum a matrona honesta, refotusque corpore, & animi postmodum expiatis sordibus, excessit e vita. In publicam custodiam dum aditur, adolescenti, placatis aduersarijs, mors remissa: confirmati multi ad Christiane fortiterque moriendum: vnus cum duceretur ad supplicium, duorum intercursu in se crimen auertentium, liberatus. Prouisum præterea per Nostros, vt qui suspendio sunt enecandi, non se ipsi præcipitent e furca, sed expectent carnificis impulsum. Qua in re permultis in locis persæpe peccatur.

DERPATENSE COLLEGIVM.

PROPTER *aquarum intemperiem laboratum est frugum inopia: & si quid erat, bellum inter duos dominos excitatum, absumpsit: sed eo maior copia fructuum spiritualium. Amisimus Patrem Ioannem Fornerium, magna, cum apud Nostros, tum apud externos, existimatione sanctitatis: sexdecim annos posuit in Societate in multorum itinerum laborumque patientia: vel fessa ætate, quæ leuatio-*

leuationem aliquam postularet, addiscendæ Liuonicæ linguæ, quo pluribus ferret opem (& iam hoc ei procedebat) cupidissimus. Hic primus de Nostris in Liuonia sepultus est. Nostrorum labor primum in scholis cernitur, quæ, & siluerunt nonnihil in hoc strepitu armorum, nunc tamen redierunt cum pace florentes: mittuntur etiam ab hæreticis filij, nec se grauate laturos ferunt, si Catholici euadant, dum apud Nostros litteris erudiantur. auxerunt opinionem varij dialogi tempestiue exhibiti: vnus elegantissimus in pompa Corporis Christi: eodemque die, de illius dicta nomine, ad exemplar Vilnensis, Congregatio instituta. ornati a Rhetoribus parietes templi multiplici carmine. Eorum virtus qui educantur in Seminario, cum ætate capit incrementa: ex ijs præfecti aliquot ecclesiis, quæ vacabant. Ceterum, etsi pietas plerumque refrigescit, ardente bello, sunt tamen intra, extraque vrbem in excursionibus: e Polonis Germanis, Hestonibus, omnium erratorum in vita confessiones auditæ quadraginta. Exercitationibus informati quinque. Eucharistiam perceperunt domi nostræ mille quingenti: foris septingenti quinquaginta. Hæresim agnouerunt Germani decem, Poloni vigintiquattuor, schisma septuaginta. Matrimonia non legitima siue dirempta, siue instaurata, sex circiter & triginta: e pœna capitali quattuor erepti: adiuti alij dum ea afficiuntur. Trina quotidie beatæ Virginis salutatio in arcibus quibusdam introducta. Dissensiones sopitæ, etiam inter Ecclesiasticos, & Toparchas, alioqui

in

in multorum perniciem exarsuræ. Conciones habitæ in templo nostro tribus linguis, & Hestonica, plerumque ter millibus audientibus, magno plausu, maiore fructu: templum item nostri prædij frequentatur ab hominibus prope quingentis. Has ob res, & adiuuamur vicissim in sacro instrumento: & duo illi viri Nobiles, qui inter se pugnabant armis, certabant erga nos beneficijs, agnoscere prædicantes pacis studium cum summa æquitate coniūctum. Ab vnius vxore, licet non Catholici, ornatum templum: alter vicini agri partem prædio nostro liberaliter dedit: nec magis templi quam Collegij ædificatio processit. Scholarum ruinæ resarcitæ. adiuuat studiorum operumque progressionem Serenissimi regis Sigismundi tertij humanitas: is cum litteras Stephani, cuius beata memoria, de stata pecunia Collegio ædificando firmasset, addidit voces erga nostrum ordinem amoris honorisque plenissimas.

COLLEGIVM RIGENSE.

DE NOSTRORVM Riga discessu secessuque in proximam arcem, scriptum anno superiore. Igitur in hac relegatione, quiescentibus scholis, frequenter excursum. Quadam in arce ædificata a Stephano rege causa præsidij (Blolcausum appellant) opera egregie collocata. Confluunt Lothaui, vel ex centum milliaribus, vt a Nostris imbuantur: iamque illis bina templa in nostris prædijs extrui cœpta: multi inter se pacati: mulier Scythis magno

conuentu nobilium baptizata in sacello arcis. Quidam e numero opificum cum imaginibus vexaretur horrificis, vt pati non posset solitudinem, Nostrorum suasu remedium a sacra confessione, cælestique agno quæsiuit. Mulier, quæ multis annis, veneficijs, vt credebatur, illigata, fetus emortuos edebat, cum per multa milliaria ad templum perrexisset, vbi Nostri concionabantur, & accepisset salem benedictum adhibendum ad opsonia, viuos partus enixa est. Par coniugum per sexennium fuerat in perpetuo iurgio, non leui coniectura artis maleficæ: sacrarum vi precationum sacerdos restituit amorem, quem depulerant incantamenta. Alij etiam coniuges duo, nullo antea mentis vitio, cum semel adissent ad Lutheranorum cœnam repente stolidi effecti (& deuotionibus id quoque accidisse dicebatur) eadem ratione sanati. Itur ad ægrotos, itinere licet multorum millium: acceptum id vulgo, quod Lutherani segniores abnuunt iter, nisi munere aliquo commoueantur: hac ratione non nemo a dæmonis iugo extractus. Vnus e Sacerdotibus, ætate iam ingrauescente, Lothauicam linguam ita addidicit, vt concionari, & aures præbere confitentibus posit. Obit dominicis festisque diebus sex ecclesias, in orbem, diuini pabulum verbi, & Sacramenta administrãs: ita opus facto, ne in vacuam possessionem Lutherani irrumpant: dum Parochi, quorum magna inopia ab Episcopo destinantur: interea, in his excursionibus, ad viginti millia passuum rudes Catechismum docentur, segnes ad pietatem inflammantur, confitentes de peccatis absoluuntur:

repertinonnulli homines exacta iam ætate,sic Fidei seruantes, vt qui per viginti trigintave annos a Lutheranis longißime refugerunt, vbi audierunt de Nostrorum aduentu, ad antiquos sacrorum ritus, & Sacramentorum, accedere lætentur. accurrunt interim multi cum munusculis (quæ non accipiuntur) orantes fieri sacrum votiuum Deiparæ, mala pecori, alijsque rebus auertendo: eumque morem fuisse, quamdiu apud ipsos erant monachi, patrum memoria testantur. Dedocti hæresim e Lothauis viginti: e Germanis mulieres duæ: ac præterea vxor vnius Præfecti militum, cum aliquot alijs. Vnus denique Rigensis. Baptisma traditum Lothauorum Polonorumque infantibus cētum quadraginta vni, matrimonio iuncti quadrageni bini, terni deni ex illicito contubernio in legitimum torum traducti: in Paschate confeßi Lothaui quadringenti viginti: extra Pascha,diebus festis dominicisque centum octoginta duo, Angelorum pane refecti: res ponderanda difficultate magis faciendi, quam paucitate facientium. durum hominum genus: & dominicum corpus sumere opulentorum virorum esse arbitrantur. Defertur diuinum ferculum ad ægrotos, intra agrū, qui ad arcem pertinet, prosequentibus militibus præsidiarijs, magna reuerentia. Sub finem Ianuarij virgo Rigensis Cœnobij antistita, quam supra scripsimus centesimum annum egressam, desiderio Sacramentorum, & mœrore Nostrorum exilij, mortua est, nec nisi sacro instructa viatico, oleoque inuncta: sextum mensem caruit sepultura, iusta illi

H more

more Catholico persolui ciuitate prohibente. eam ob causam missus a rege vnus: nihilo magis obtemperatum: clanculum humari oportuit. Ceterum, Nostri cœnobio illi, quæ sunt ad corpus necessaria, omnia subministrant: quæ ad animum, occulte, nec sine periculo. Approbauit Sigismundus Nostrorum in arce commorationem, mandauitque Præfecto, vt commodius diuersorium daret.

MISSIO VOLINIENSIS.

E *IAROSLAVIENSI Collegio Voliniensis missio instituta. in qua fere per annum versatus est Sacerdos, cum Laico, apud Bernardum Maceieioschium fundatorem Collegij Lublinensis, nunc Episcopum Luceoriensem. Voluit enim optimi vir animi, maximique consilij, lustraturus primo diœcesim aliquem de Nostris habere: & fuit pretium eundi. id fuit admirabile: quod Luceoria, vbi princeps Ecclesia, & Voliniæ caput, ciues habet Rutheno Græcoque schismate infectos: Armenis deinde abundat Iudæisque, non sine Synagogis: vt in magna vrbe Catholicorum domus vix septem supra centum numerentur: sed & Vladica Ruthenorum antistes suam in arce Cerquam (ita illi suam vocant pseudoecclesiam) habet. magna eius auctoritas principibus viris innixa. indignum porro erat in maiore hebdomada Catholicorum campanas silere, aliorum circum omnia strepere: solum enim sonorem campanarum Popi crepant. numerus tamen*

confes-

confeßionum exceptarum a Sacerdote hac ratione ſubducitur. Luceoriæ in Quadrageſima centum nonaginta octo. Poſt Paſchales ferias Torcini centum quinquaginta: Olicæ triginta quinque: Breſtæ centum tredecim: Ianouiæ quinquaginta octo. obita cum Epiſcopo hæc omnia oppida: excultique Sacerdotes iam facti, & præculti faciendi: Quodam in oppido, integerrimus antiſtes, ſedulo quæſiuit de ijs, qui non communicaſſent ad Paſcha: qui cum Ruthenis matrimonio copularentur: qui iniuſtas nuptias feciſſent: qui pellices haberent: omnia, ſecretis ſchiſmaticis, ad Catholicum ritum direxit. ad Eccleſiam rediere nouem, plures in Fide firmati: Diſputatum cum Popo, eiusque inſcitia conuicta. Breſtæ (oppidum eſt regium frequens & nobile hæreticis ſcatens) data eſt opera, vt Clerici menſa communi vterentur, in rem famamque multorum. e ſuggeſtu hæreſes confutatæ: factumque, vt conſtitutis Catholicis hæretici vacillent: & iam eorum aliquot viſi in templo ſacroſanctam Euchariſtiam venerantes: iudex quidam Breſtenſis, Ruthenis licet addictus, cum in ſupplicatione præferretur diuinum myſterium, vſque ad finem venerabundus voluit intereſſe: is fluctuatur animi, vt vehementer ſit locutus cum Epiſcopo de Ruthenorum religione cum Romana conglutinanda: eo præſertim tempore, quo Patriarcha Byzantius ad Synodum in Polonia cum ſuis Vladicis Vilnæ celebrandam adfuturus dicebatur. Illuſtres etiam viri, Palatinus Breſtenſis, & Præfectus arcis, quamquam hæreti-

 tici,

tici, ex Episcopi ipsius Nostrorumque consuetudine, iam melius de Catholicis sentire cœperunt. eodem loci puellæ duæ ex parēte anabaptista iam grandiores natu lustrali aqua tinctæ. De reliquis Poloniæ domicilijs, quia nihil accepimus, nihil reddimus.

AVSTRIA PROVINCIA.

ABET AVSTRIA iam Collegia quinque: Viennense, Pragense, Olomucense, Gracense, & quod hoc anno additum, Crumlouiense, Domum vnam Brunæ, Probationis. Missiones fuerunt diuturniores quattuor. Vratislauiensis, Furstenfeldensis, & in Vngaria Varalliensis, & Scelliensis. In his locis omnibus ducenti quadragintanouem socij numerantur. Quattuor supremum diem expleuere. In Societatem ingressi quinquaginta octo.

VIENNENSE COLLEGIVM.

V*IENNAE vbi sunt socij sexaginta, admissi octo. Obdormiuit in Domino Pater Ioannes Merquicius, qui huc venerat e Gracio: ceterorum integra fuit valetudo. ad Catholicos rediere*

diere tredecim supra ducentos: atque, ex eorum numero, quinque hæreticorum faces: alius, cuius nomen in duabus Academijs percelebre, neque parum in Liuonia Catholicis obfuerat. Duo erant adolescentes, vt pari inter se beneuolentia, ita religione diuersa: hic Catholicus, ille hæreticus. Vterque alterum in suas partes trahere cupiebat: et si Catholicus felicior fuit. Id, quia admirabile quiddam habuit, breuiter repetendum videtur. Ducebatur hic sepe ad infensissimum Catholicis nebulonem Caluinistam: cum eius interea fides nulla nutaret ex parte: & iam aliqua cum illo consuetudo: ægrotat buccinator exigua spe valetudinis: ad eum cum amico Catholicus: cum sermonibus tempus, vt fit, tereretur, multaque in vtramque partem de religione differerentur, ad Caluinistam Catholicus: Per tuam, inquit, salutem perque iustissimum illud tribunal, ad quod sistemur omnes rationem redditurі, te oro obtestorque, vt integro animo ac libero aperias, in vtra religione censeas præstare mori. Hic ille tergiuersatus primo, & professus inscientiam suam, cum rursus vrgeretur. Bene, ait, tecum agitur adolescens, qui audis Catholicos: a quorum præceptis, si cara est tibi animæ salus, noli discedere. admirantibus cunctis, qui hæc accipiebant. Quin tu, excipit Catholicus, in isto articulo, ac discrimine vltimo, rapis consilium, quod das alteri, & amplecteris religionem, quam veram esse confiteris? Sed quis mortalium reducat hominem in viam, quem Deus, vt sunt incomprehensa eius iudicia, despexerit? Cla-

more enim ingenti, ac terribili eiulatu. De me iam conclamatum est: clausa est ianua. Hæc ille moriens efflauit. Perculit ea res omnes vehementer, præcipue filium, qui patris perfidiam execratus, veram fidem aspexit: illumque alterum, de quo dicebamus, adolescentem: is enim amico Catholico, qui hanc confessionem expresserat, manus dedit. Gallus quidam nobilis, sed hæreseos veneno olim infectus, militiam exercuerat diu contra Catholicos, quorum multis gloriabatur euersis bello templis, ac fœde incensis: magnis excitatus præmijs in Germaniam se contulerat: cum autem vnius e Nostris familiaritate delectaretur, paulatim eo perductus est, vt oblatis libris magistris mendacij, veritatem agnosceret: & nunc ex ea mutatione vitæ tantam percipit animo voluptatem, vt cogitet de relinquenda militia, quo inter Catholicos solutiore animo versetur. Mulieris vnius Catholicæ memoranda patientia. Erat perquamdiu cum viro hæretico, tres liberos enixa, duos virilis sexus, tertiam feminam: illi superstitionem patris sequebantur. Pessime accipiebatur a marito vxor, odio religionis: quæ cum postea incidisset in morbum, atque indubitatam mortem sentiret, ægre a viro extorsit, vt percepta sacrosancta Eucharistia Catholice moreretur. post eius obitum filia in cœnobium virginum ingressa decessit. Filij superstites, matris sororisque religionem complexi, ipsi quoque moriuntur. Et tandem pater siue orbitatis malo, siue tam multorum vi exemplorum commonitus, aperuit oculos, & per suorum vestigia, qui

præ-

præcesserant, ad Christianæ pulchritudinis lumen emersit. Datum id credam mortuæ vxoris precibus, & in recta fide, quod dederat viuens, documento perseuerantiæ. Medicus vnus cum hæresim eiecisset, eo statim flagrare cœpit desiderio animas curandi, vt vndecim secum adduxerit, & nunc etiã in eodem opere cum magna laude versetur. Alius Græcarum litterarum Latinarumque percallens, in Mathematicis plane perfectus, post varios errores hæresum ad veræ salutis viam perductus est. Huic a primis annis, incertum ridenda magis, an miseranda, insederat opinio, Iesuitas non ex hominibus, vt ceteros, sed e monstroso quodam dæmonum genere esse procreatos. Sacra apud nos obeuntium mysteria, cum toto anno, tum maxime diebus festis, tantus est numerus, vt obruant audientes. Ferijs Paschalibus, confessiones ter mille quingentæ quinquaginta tres, & earum plurimæ, vel omnium, vel multorum annorum, exceptæ. Communicarunt bis mille quingenti. Turbidi quidam homo ingenij, cum a rixa & contentione calens discessisset, repente tanta dæmonum multitudine, sub terribili ferarum monstrorumque specie, circumuentus est, vt per totos dies quinque nullam inueniret, nec animo, nec corpore quietem: non cibum capere, nisi vi ingestum ori, non somnum poterat, non pedibus insistere. Exprimit signum Crucis, fundit ad Deum preces, nihil propterea melius. concipit tandem votum confessionis faciendæ. tum vero, intempesta nocte, sublimis rapitur, & in vasta solitudine, septem mil-

lium spatio, eijcitur ante piscinam ingentem. non deijcit ille animum, victaque corporis imbecillitate, Viennam ad nos contendit, votoque exoluto, terriculis omnibus liberatur. Nostrorum exorcismo, a muliere vna dæmonium expulsum. alteri fanaticæ mens reddita, haustu aquæ lustralis. Res scholastica efflorescit: studiosi octingenti: quos cum fere instructos vidisset Aldobrandinus Cardinalis in Poloniam Legatus proficiscens, lætatus est cum commendatione mirifica illius iuuentutis. Tragicocomœdia, frequentissimo populo spectante, & approbãtibus Serenissimis Austriæ Principibus, data. Vtimur nunc Viennæ proceribus muxime beneuolis: Eorum auctoritate, si qua in nos cuduntur mendacia e maleuolorum officina, euanescunt. Martinus Neostadiensis designatus Episcopus, vir nostri ordinis amantissimus, adiecerat animum ad extruendum Neostadij Collegium: huius consulti effectum mors turbauit. moriens ille mille aureos nobis reliquit, monumentum amoris. Vsus in valetudine, & in morte vnius opera e Nostris, a quo etiam funebri oratione laudatus. Simili beneficentia alius, in bibliothecæ vsus florenos contulit sexcentos. Donata etiam sacra vestis, materia pariter & arte insignis. piorum liberalitate templi splendor intus forisque auctus: vt quocumque conuertas oculos, sacra se offerant signa, incitamenta pietatis. Apud Sanctum Bernardum (vicum esse reor Collegio vectigalem) in proximorum salute non est inutiliter laboratum. Septem a communione sub vtraque specie retracti

aditi ægrotantes auditique, sacro communiti viatico, extremo denique oleo delibuti. mira omnia, eo in loco, vbi fere omnium contaminatis animis, ne tenues quidem reliquiæ pristini moris hærebant.

COLLEGIVM PRAGENSE.

CONSVETAE domi forisque conciones habitæ tribus linguis, Boemica, Germanica, Italica. ijsdem linguis doctrina Christiana tradita, dominicis diebus, quæ, Italis præsertim, magno emolumento fuit: curatum proinde, piorum sumptibus, vt de Confessione libellus, Italico idiomate excuderetur. Ad Catholicam fidem, in hac vrbe, sexaginta quattuor: ad communionem, quindecim conuersi. Ex socijs triginta quinque, quibus Collegium constat, cum Sacerdos vnus, labente iam spiritu, extremis instructus Ecclesiæ Sacramentis, nihil aliud expectaret, nisi mortem: vbi sacrum hausit liquorem, qui manat e corpore Sancti Nicolai, cœpit conualescere. eademque medicina fuit medico vni, & alijs nonnullis ægrotis, desperata valetudine. Perlongum multi ad nos suscipiunt iter, dominorum negligentes offensam, contemnentes propositam pœnam carceris, vt peccata fateantur. Fenebris pecunia restituta a compluribus, & ab vno quidem floreni sexcenti. Supremus regni præfectus Crupcense Monasterium Collegio donauit: pro cuius conseruatione, Cæsarea Maiestas hoc anno, taleros centum. Igitur in eo Monasterio per Quadragesi-

gesimam Sacerdos cum fratre mansit, vt Catholicorum excitaret reliquias: nec sine fructu. Etenim ipso die Angelicæ salutationis, qui concioni interessent, ducenti, qui ad Eucharistiæ sacramentum accederent, quadraginta numerati. Crupca autem oppidum est, Misniæ Boemiæque confine scatens hæreticis: magnæ hic, Nostrorum commoratio, Catholicis voluptati fuit. Est in eo oppido, ædes Deiparæ Virginis: ad quam melioribus olim temporibus trinis Paschæ ferijs, & Pentecostes, ipsoque sanctissimæ Virginis natali die sollemnis erat peregrinatio: eius nunc memoria abolita, vt renouaretur, placitum Nostris eo excurrere: hoc fructu. conciones habitæ Germanica, Boemicaque: qui confessione expiarint peccata, auditi centeni ducenique: ex illorum maxime ordine hominum, qui cum hæreticis Curionibus vti cogantur, nullo nec carceris, nec supplicij metu, se a Catholica fide abstrahi patiuntur. Et horum quidem ea est constantia, vt antequam se aperiant, interrogent Sacerdotem, sub vna, an bina specie communionem tradat: nolunt videlicet falli ab impostoribus. Nec vero vicini tantum huc confluunt, sed qui absunt etiam decem duodecimve milliaribus, sub vexillo. ornarunt hanc piam peregrinationem primores regni, ac præter ceteros, Nuntius Pontificius, qui & summum in Monasterij templo altare consecrauit, exceptus perbenigne a Crupcensibus Senatoribus, xenijsque honoratus, Lutherum licet sequerentur. Ceterum in veteri templo nostro Sancti Clementis, aliquorum liberalitate,

in

in nouoque Sancti Saluatoris, vnius Parochi beneficio, altare nouum erectum: nec minorem nobilium beneficentiam, Domus pauperum, in qua centum & triginta bonæ spei iuuenes aluntur, experta. His cum Ianuario mense epulum datur, impensa cuiusdam mercatoris, inuitatus est Nuntius Apostolicus, & cum eo Consul Legatusque ciuitatis Coloniensis: quibus adeo placuit ea disciplina, vt dicerent se vbi Coloniam rediissent, de simili instituenda Domo relaturos. Et quamquam ab inuidis interdum, vt assolet, in Nostros sparsi rumusculi, tum apud Cæsarem, tum apud alios etiam, qui illos comprimerent, viri magnæ auctoritatis non defuerunt.

COLLEGIVM OLOMVCENSE.

REBVS HVMANIS ereptus Pater Ioannes Aschermannus, admirabili vir animi demissione, & patientia: qui cum in Polonia Prouincia fundanda, Austriaque iuuanda, multis annis laborasset, magno relicto sui desiderio, hic in patria, tam sancte mortem obiit, vt cum finis instaret, beatæ Virginis, quam veneratus est insigni semper obseruantia, hymnum, Aue maris stella, maxima omnium admiratione lætissime decantarit. Ex quattuor adolescentibus, qui successerunt in demortui locum, vni votiua Societas reddidit vitam, quam atrox valetudo perditum ibat. Conciones ternæ diebus festis, in præcipuis Parœcijs ciuitatis, Germanica lingua habentur: ad has accedit explicatio

Catechismi, & concio Boemica, quæ hoc anno in templo nostro instaurata. Fructum ex his experimur non exiguum, præsertim in hæreticis, qui audiunt frequentes. Pauperum, qui in xenodochio decumbunt, necessitati subuentum a Nostris, nihil veritis loci graueolentiam: tanta prorsus sui victoria, vt hæretici, qui omnia cauillantur, hoc ipsum non admirari non possint. Omnes qui extremo supplicio dederunt scelerum pœnas, Catholice & pie, inter cohortationes Nostrorum, vita defuncti. Quibus diebus resurgentis Christi memoria recolitur, tria millia confitentium numerata: etsi Boemicorum inopia Sacerdotum, plures inauditi. Inter illos, centum deseruere hæresim: totidem in Fide firmati: multi viri mulieresque ab impuritate vitæ, quattuor a desperatione traducti. Ciuium aliquot familiæ, & coniugum paria, inter se grauiter diffidentium concordata. A feneratione pecuniam, quæ res hic non criminis loco, sed beneficij habetur, abstulerunt nonnulli. argumento est, quod opulentus ciuis grandem summam magistratui reddidit, admirantibus Senatoribus hæreticis Catholicisque: hoc magis, quod magnum prætere a æs, sine vlla vsurpatione fructus, ijsdem poscentibus libentissime mutuauit. Die festo Sanctæ Annæ, cuius hic ciuium Catholicorum nobilis Congregatio, magna fuit vis confitentium: cum alias, qui hoc facerent eo die, pauci, aut fere nulli reperirentur. Olomucēsis antistes paternum in nos animum gerit: eiusque dignitate, quæ magna est, & a Cæsare nuper aucta, optimates adducti multi,

ti, nobis licet dissimiles in Fide, suam erga nos beneuolentiam liberaliter declarant. Sed ad omnem ciuitatem egregie iuuandam aperuisset nobis aditum Bernardus Brūdalischius priscæ nobilitatis Dynasta, multigena eruditione, & virtute insignis, si ei diutius viuere licuisset. Addixerat hic tum omnes facultates, quæ satis amplæ, tum seipsum, Societati: iamque a Reuerendo Patre Generali facta ei potestas Romam eundi. Sed mors iter oppressit: qua statim consecuta, eius amici prætendentes bonorum stabilium alienationem a familia, Prouinciæ legibus interdictam, certam pecuniæ summam nobis asperserunt, qua suburbanum prædium vtile satis & commodum Collegio coemptum. Eodem fere tempore hortus Collegio proximus, in quem, vt caducum, inuaserat ciuitas religione labante, diu licet repugnantibus hæreticis, Cæsaris decreto, nobis restitutus. Iuuentus scholastica, etsi armorum tempore aliquantulum imminuta, ita frequens fuit, & clara, vt Nostros non pœniteat. Ex ea nonnulli, approbantibus mirifice Theologiæ doctoribus, magisterio decorati. Abbas quidam Nostrorum perstudiosus, nouo exemplo, aliquot Cœnobij sui nouitios, etsi præceptorem domi habent, in Collegium mittit, vt a Nostris instruantur.

GRAECENSE COLLEGIVM.

M*VLTAE, & graues dissensiones a Nostris compositæ. Viri duo primarij, qui ita pa-*

ribus ardebant odijs, vt alter alterius aspectum tolerare non posset, adnitente vno e Nostris, in mutuos venerunt amplexus. Nuptiæ, quæ nutabant, constabilitæ: reuocati ad Ecclesiam non pauci: atque, inter hos aliqui, quibus propter auctoritatem eruditionemque non vulgarem, rem Catholicam adiutum iri speramus. Nobilis quidam iuuenis, cum ad partes se conferret recta sentientium, nec suorum rogatu, nec suasu ministri, potuit a suscepto proposito demoueri: hinc spes non parua affulsit, dissolutum iri pernicialem coniunctionem, conspirantis Nobilitatis contra veteres Ecclesiæ ritus. Hæresim dedocti multi, quam didicerant ab infantia. Mille sexcenti triginta, sub Paschalia, apud Nostros confessi: quod in ea ciuitate admirabilius, in qua aduersarij adhuc suas scholas habent, & templum: quo cum maxima confluit vis ciuium, tum huius prouinciæ proceres bene multi. Nobilis quidam morti proximus: sepulturam in nostro templo petebat, eius sibi iure a maioribus relicto (hunc hæreseos suspicio perstrinxerat) ne post eius mortem res esset in discrimine, significatum est ei, id non aliter euenturum, nisi abstineret a calice. hic ei metus iniectus, auctor extremi officij fuit. Alter, cui malus dæmon adeo erat familiaris, vt eius vocem nudam corporis audiret sæpissime, quod illi erat permolestum: cum hortatu Sacerdotis, loquenti non daret aures, nec redderet responsum, ea tandem vexatione liberatus. Curatum præterea, magnam partem Nostris laborantibus, vt diuersis in oppidis magistratus Catho-

lici

lici hæreticis subrogentur. Et in hac quidem ciuitate, Senatorum pars, qui Catholicam amplectuntur religionem, est altero tanto maior, quam qui superstitionem hæreticam: cum triennio ante e Senatoribus ne vnus quidem hæreticus non esset.

CRVMLOVIENSE COLLEGIVM.

HOC TANDEM anno, Maio mense, missio Crumlouiensis in Collegium vertit: hac serie. Illustrissimus Rosensis fundator noster, Bariensem antistitem, qui apud Cæsarem agebat Nuntium Pontificis: Præsules deinde multos, Dynastas & optimates complures Crumlouiam acciuit, vbi erat etiam Præpositus noster Prouincialis. Igitur postridie iduum, cum hi omnes conuenissent, Fundatoris Cancellarius, eius nomine, orationem Latinam habuit perelegantem: tum Fundator litteras, quibus fiebat Collegij potestas, clauesque ipsius tradidit Patri Prouinciali: qui cum deinde, vt par erat, magno eius studio promouendæ religionis Catholicæ ageret grates, ac Societatis operam vicissim sponderet, pauca quidem verba fecit, sed ea quo minus artis præse tulerunt, hoc plus habuerunt auctoritatis. Conclusit sermonem Fundator humanissimus, libentique animo, ac prolixo, recepit se plura multo, ac maiora in hoc genere, quam adhuc præstitit, in dies præstiturum. Post hæc itum in templum, vbi cum Apostolicus Nuntius sacrum fecisset, Pater Prouincialis, candelam, fundationis titulum rite atque or-

dine

dine dedit. Tum excepti omnes a Fundatore epulis exquisitissimis: dataque tragœdia ab adolescentibus, qui ad nos ventitant, pulcherrimo apparatu. Magna omnino eius diei species fuit. Ex hoc tempore Nostrorum numerus auctus, vt quindecim censeantur. Boemicarum Germanicarumque concionum idem fructus, qui aliis annis. Præsidis inuitatu in vicinum oppidum Sacerdos excurrit, populumque Lutheranum, qui nullis domini minis flecti ad religionem poterat, paucis concionibus ita permouit, vt se tandem in heri potestate futuros pollicerentur. Pastores finitimi ad rationem pascendi gregis diligenter instructi. Vinctorum domus pauperumque, opem ferendo vtrisque, interdum adeuntur. Ad salutarem peccatorum expiationem, sanctamque synaxim accedentium, maxime ex occasione Iubilei, numerus, quam antea, frequentior. Qui omnem vitam retro egerunt confitendo, exceptis scholasticis quorum maxima pietas, trecenti amplius fuere. Hæretici sex: qui sub vtraque communicabant, multo plures, ad sapientiora conuersi. Cum propter aquarum intemperiem aduersa æstas esset frugibus, ex voto a quibusdam suscepto, qui & Nostros adesse voluerunt, est ad Sancti Thomæ supplicatum: statimque consecuta serenitas cæli, quam nemo fuit, quin obitæ supplicationi ferret acceptam. Summo dierum aliquot cruciatu parturienti mulieri sacer Dei agnus perfacilem partum dicitur præstitisse.

DO-

DOMVS PROBATIONIS BRVNENSIS.

IN BRVNENSI Probationis Domo fuere amplius quadraginta: omnes incolumes, præter vnum, qui cum Græcio Olomucium missus firmandæ valetudinis, hac iter facit, grauescente morbo, post sesquialterum diem decessit. Inter studia propriæ perfectionis, ceterorum animi salus minime negligitur. ad Ecclesiæ obsequium redière tredecim. Hæreticorum libri ablati permultis: vt ab vsu Calicis abstineant, persuasum hominibus duobus & viginti. In Christi ferijs existentis ab inferis confessi, ac plerique omnes repetita vita vniuersa, nongenti viginti septem. Qui agebantur ad supplicium, Nostrorum adiuti ope, Christiane mortui: & eorum quidam inter suprema cruciamenta adeo fortiter, vt admirationi essent. Hæc inter, quæ speciem habuere miraculi, euenere nonnulla. Quidam in inimicum ardebat, odio ita implacabili, vt subtraheret aures sermonibus, qui de reconciliatione haberentur. Hunc conuertit vnus e Nostris. Orat vt quandoquidem aures habet obstructas, oculos tamen sibi clausos esse ne patiatur: in templum nostrum concedat, dum defixo obtutu in beatæ Virginis imaginem, eam adprecetur: dictu mirabile, sed verum. Perculit is visus derepente hominem, vt exclamarit. Do veniam libens, obliuiscor iniuriæ. Condona tu mihi Deus, condona peccata mea: quæ etiam statim adhibita confessione sacraque communione expiauit. Vir quidam genere nobilior quam

fide, vxoris instinctu, Valdensem sectam ingressus, e templo, quod habebat, Sanctorum eiecit simulacra, illa præfatione vsus, quod videndi, audiendi, loquendique sensu carerent. non diu dilata numinis vltio. Qui videre noluit in æde mutas, vt dicebat, surdasque imagines, in ædibus mutos, surdosque liberos, quos identidem ei pariebat vxor, perferre cogebatur: res erat in ore multorum. Miser parens venienti ad eum vni e Nostris infelicem sobolem ostendit: quærit noster, qua ratione miserandæ animæ adduci possent ad Fidem. Ostensa, inquit ille, Crucifixi effigie, alijsque mysterijs, per signa, quibus mentes oculorum nuntio moueantur. hac vna via vtor quotidie ad meos erudiendos. Quod cum audisset Noster, culpam homini obiectauit, quam luebant filij immerentes: & res ipsa, quæ apparebat, de sacrarum imaginum ad rudes docendos vtilitate, confessionem veritatis extorsit. Huic illud non valde absimile. Ciues nonnulli a Catholicorum ritibus abhorrentes, prætextu ad nundinas necessariæ profectionis, relinquunt supplicem pompam, qua Dominicum corpus per vrbem circumfertur. Currum conscendunt: vix ab vrbe processerant mille passibus: non leui cum damno vectorum, vehiculum inuertitur. Luxatur vni brachium, alteri penitus confringitur: hic oculum amissum queritur, crumenam ille cum aureis quadringentis, quæ numquã inuenta: ita omnes, animis corporibusque afflictis: repetunt vrbem, calamitatis fama præmissa, & negligentia diuini cultus exempta. Impurus quoque adolescens

grauem neglectæ religionis, & manifestam pœnam dedit. Seduxerat virginem e cœnobio, cum ea ad hæreticos profugerat liberiore licentia. Sed non effugit iram Dei. Percutitur corpus morbo insanabili, tumore primum, dein sanie odoris intolerandi: vt cum ab eius attactu omnes refugérent, pessimam vitam miserrima morte finierit. Infelix interea fœmina tam atrocibus conflictatur malis, vt ab ipsis etiam hæreticis, quorum propter similitudinem morum sperabat patrocinium, non sit tantum deserta, verum etiam expulsa. Mulier erat in nosocomio, acerrima diaboli oppugnatione, ita oppressa, vt nunc aquis vitam sibi extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis, qui erant in eodem valetudinario: post illam triennij vexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad Nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuiße Deum, solutus primus linguæ nodus, deinde animæ, post sacram confeßionem peractam, ostendit. Nocturnis vnus quidam diurnisque spectris vsque adeo agitabatur, vt redigeretur ad insaniam. Cum multa expertus esset frustra, ad nos venit inops consilij. Persuasum est homini, vt purgaret animam confeßione: datum consilium accipienti remedium fuit. Mater sanitatem filiæ duplici morbo laborantis anxie quærebat: quicquid adhiberet, nihil proficiebat: tentanti omnia occurrit, vt consuleret Nostros: eorum suasu piacularem aquam implorata sanctißima

Triade offert filiæ hauriendam : eadem nocte conualuit : ad nos gratans mane accurrit, factum narrat. laborabat & ipsa, altero ex ijs morbis, quibus & filia, de quo antea reticuerat, pudore victa simili vsa medicamine, similiter sanata est. Scholæ, ex quo duabus classibus tertia accessit, meliore sunt loco : auditores enim & plures, & maturiores, quam annis superioribus. Puer, cum vt diebus vetitis vesceretur carnibus : alij, vt abstinerent a salutatione Angelica, ab infestis parentibus, nullis nec minis, nec blanditijs cogi possent, perstantes in constantia, parentes, ille ad eamdem abstinentiam, hi vero, vt per eorum preces Mariæ matri commendatos se esse cuperent, impulerunt. Magnam spem concepere Brunenses ex Sodalitio Parthenio : nec temere. eminet in quibusdam inusitatus ardor pietatis, flagransque studium tum suæ, tum alienæ salutis. & iam ex eo aliqui Societatem meditantur : quam hoc anno auxit Bruna socijs tredecim: e quibus vnus annum agens duodeuicesimum, magnum præbuit constantiæ argumentum. Constituerat iamdiu de societate nobiscum ineunda : nec vero parentis sermo fecit vmquam, vt eum pigeret antea consilij : nec litteræ postmodum, vt facti pœniteret. Excursiones susceptæ, & peregrinationes, de more nostro, permultæ : non paruo fructu. ad confeßionem, ad iurisiurandi, numinisque verbo violandi detestationem, ad Eucharistiæ Catholico ritu perceptionem complures impulsi : atque ex postremo hoc cœtu mulier centesimumtertium annum ingressa. Et quidem

his

bis temporibus spectata sæpe Nostrorum, in periculis suscipiendis magnitudo animi, & in laboribus perpetiendis patientia: nihil enim frangebat Deo subnixos, & a pietate hominum non deerant interdum non modica solatia. excepti nonnumquam ab ignotis, tanto cum honore, vt modestia præstari debuerit in eo recusando.

MISSIO VRATISLAVIENSIS & Furstenfellensis.

DVO VRATISLAVIAE *morantur Sacerdotes, cum Laicis duobus. Duæ iam in locis conciones habentur: in principe templo vna, altera, hoc anno, inuitißimis hæreticis instituta, in Monasterio Sancti Vincentij, rogatu Abbatis. Igitur aduersarij vanum timorem tumultus excitare: Vbi nihil procedit, ne ad nos ventitent, cum suis agere: hoc etiam irritum fuit: nam pro templi angustijs magna frequentia, & confitentes non pauci. Exeunte verno ieiunio numerati nouem vltra centum: abiecerunt hæresim quinquagintaquattuor: quos inter, viri magna auctoritate, & generis claritudine, duo: In quadam Parœcia, hæreticorum cantus, qui irrepserant, ritusque correcti. Vel a duodecim passuum millibus confeßionis ergo ad nos confluunt multi, qui, inter hæreticos cum viuant, hisce præsidijs destituuntur: compressæ Nostrorum opera inimicitiæ nonnullæ.*

IN FVRSTENFELLENSI *Sacer-*

dos noster, cum socio, vt proxime scriptum, ciues, ab hæretico audiendo, qui in propinquo pago spargebat zizania, deterruit: primarium virum, penes quem iudicatus in hac vrbe, conuertit: sed cis paucos dies emoritur: nec abest suspicio veneni: cum enim noctu, clamoris excitati, pro officio, sedandi, in ædes quasdam perrexisset, vnde accidebat sonus, & antequam discederet, humanitatis specie, more gentis, oblatum poculum ebibisset, repente, acri velut telo confixus, male habuit, & vnum fere intra diem, sua morte, an alieno scelere, decessit. Eodem in munere ei successit alter, ductuque nostri Sacerdotis eamdem iniit salutis viam: & ipse quoque, eodem quo prior stratagemate, duobus vulneribus acceptis, vitam ægre retinuit. Ceterum, vbi noster huc venit, vix tres reperit Catholico more communicantes: Catholicos omnino paucissimos: nunc, laborando, agendo, instando, tantum profecit, Dei beneficio, vt sub Pascha trecenti trigintaduo in Paræcia sacram Eucharistiam rite perceperint. Senatores certe omnes, si vnum modo excipias, ad saniora traducti: his persuasum, vt priusquam veniant in consilium, intersint vna quotidie rei diuinæ: certo Sacerdoti eam ad rem pecunia decreta. Sacra pro defunctis, itemque in Aduentu Domini, in honorem Matris Virginis (Rorate appellant) quæ negligentia olim, seu contemptu aboleuerant, restituta. Et conati sunt, tum hæreticus ille declamator, singulorum domos obeundo, tum alii, conuiuiis plebem deleniendo, litterasque frequenter ad

Sere-

Serenissimum Principem, modo octodecim obsignatas signis, modo nouem & quadraginta (quibus ille alta dissimulatione nihil respondit) mittendo, turbare tam felicem successum. Sed res contra fuit: pertinaces enim inclusi in carcerem (etsi ij postea omnes benignitate Catholici Senatus dimissi) vel fuga sibi salutem, vel mutatione vitæ quæsierunt: hac quidem ratione, non pauci ad confessionem a Sacerdote nostro adducti. Sed & in vicinis oppidis idem laborauit. Sacerdotes officij commonuit, paganis sexcentis, quos nullæ antea infregerant pœnæ, eam ob rem instituta concione, persuasit, vt ne in susceptione dominici corporis discedendum sibi a Catholicis putarent.

VARALLIENSIS ET SCELLIENSIS in Hungariam Missiones.

D*VAE IN HVNGARIAM sequuntur missiones: ad ea opinor oppida, quæ superiore anno assignata Viennensi Collegio diximus, cum Præpositura Turocsiensi. Varallia & Scellia nominantur. Et Varalliæ quidem Societas, vix vlla reperit vestigia Catholicæ pietatis. Confecti quidam senectute, repetitis temporibus, quasi per somnium, narrantes audiebantur consuetudines nonnullas, antiquæ, vt vocabant, religionis: incedentes nempe supplicationes per abruptos montes, & arduos: certis in locis stationes fixas: congregationem fuisse Christi corporis: sodales certis diebus sacro affuisse: singu*

lis septimanis, accensis facibus, comitari solitos venerabile ferculũ, cum iret per Cæmeterium: eademq. cærimonia, cum deferretur ad infirmos. Tantarum rerum, vix in paucis, memoria manebat. Eæ nunc Nostrorum opera reuocantur. Et iam senes illi iterum sibi nati videntur, cum recentia componunt cum veteribus, eaque, quæ in in extrema vident ætate, cum ijs, quæ viderunt in prima, consentire recordantur. Igitur multorum fit conuersio: & quod ad rem magnopere pertinet, præcipue sacerdotum. Et lætantur Catholici, frementibus hæreticis, qui se Iesuitis impares esse profitentur. Ceterum oppidum cum tribus pagis recepit fidem: itaque Paschalibus ferijs ex horum numero mille cõfessi rite communicarunt. Vna est omnium opinio, si Societas, quod incepit, facere pergat, breui totum Comitatum ad Catholicos perducturam. Et iam, quod nostri instituti est, Scholæ auidissime expetuntur. Excurrit vnus sub Epiphaniorum festum in oppidum Toparchæ cuiusdam excellenti pietate, qui olim educatus inter conuictores Viennæ: vxorem hic habebat sterilem, nec satis firmam in Fide, cum vesceretur cibis illicitis. Persuadet mulieri Noster, vt si liberos velit, habeat hunc saltem honorem Virgini, vt a carnibus sabbato abstineat: diuinam illi opem sub tanto patrocinio affuturam: fidei respondit euentus. Vno partu geminos marem & feminam enixa: & agnoscens diuinum beneficium vterque coniux, aureæ casulæ, calicisque donum miro artificio, Deiparæ, quæ colitur in nostro templo ex voto dedit.

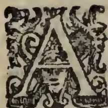
AT

AT SCELLIAE Nostrorum labor in eo primum positus, vt Hungaricam linguam addiscerent, cuius non adeo multos peritos habemus: isque ita processit, vt vel publice pro concione audientibus satisfaciant. Est autem Scelliensium populus, vt deprauatior in Fide, ita correctu difficilior: ad concionem tamen cupide confluunt, & iam hæreticos auersantur. Nobilis matrona, fessa iam ætate, cum victa precibus filij venisset ad concionem, atque incidisset in locum de veneratione Sanctorum, credidit quod audiebat, propter quod etiam de peccatis confessa est. Alteri octogenariæ idem a Deo concessum: quod ei iucundum adeo fuit, vt diuinum prædicet munus, quo se in exitu vitæ reuocatam ab inferorum limine profitetur. Catholicus quidam senex, quem inter ac Sacerdotem nullum erat commercium linguæ, tanto studio confessionis exarsit, vt per interpretem exequeretur: reliqui, etsi dudum corroborati in hæresi (quod proximum est, vt ab ea demoueantur) vacillant. Sexaginta iam confessi. Hæreticorum conciunculæ e templo sublatæ. Doctrina Christiana traditur cum fructu: ea, si aliud quicquam, in his locis maxime necessaria. Certe, vno in pago reperti homines ita rudes, vt Crucis signum formare non nossent. Harum rerum fama in hoc regno ita percrebuit, vt vniuersa Nobilitas Collegium exoptet, vbi filij erudiantur. Nitriensium quidem Comitatus, qui olim nobis ita erat infensus, vt vel Cæsari pernegarent tributa soluturos, nisi e regno essemus exacti, nunc, Deo iuuante,

te, ita permotus est, vt vir quidam nobilis asseuerarit, incolarum esse ter millia, qui omnes, si Collegium excitetur, suam operam studiose polliceantur. Impulit in hanc sententiam Nitrienses, Comitatuum reliquorum in hoc regno consensus, qui omnes litteris ad eos missis præclarum testimonium de Societate dederunt. Misit ad eosdem litteras Cæsar, quibus nos amantissime commendabat: quibus, actum cum Nitriensibus, vt pagos illos, qui nobis subijciuntur, paganosque omnes a militum tuerentur incursu: minitantes etiam, nisi libenter id fieret, vi armisque probibituros.

GER-

GERMANIA SVPERIOR.

GVNT in Prouincia Superioris Germaniæ decem domicilijs de Societate ducenti quadraginta vnus: Ingolstadij vndequinquaginta: Monachij viginti octo: vno minus Dilingæ: Augustæ viginti: Oeniponti Lucernæque octoni deni: quaterni deni Halæ, & Friburgi: Landspergæ triginta septem: septem Ratisbonæ. Quinque extincti morte: Viginti in Societatem recepti.

GOLLEGIVM INGOLSTADIENSE.

INGOLSTADII duobus locis Nostri concionantur: in æde Sancti Mauritij, & in aula gymnasii: in pago item, dominicis festisque diebus: eo videlicet fructu, qui e meliore multorum vita, & e numero pœnitentium colligi potest: a nostris enim Sacerdotibus quinquies mille ducentæ confessiones, e quibus, a prima ætate, septuagintâ, circiter exceptæ: eorumdem opera quindecim Ecclesiæ restituti. Desperati aliquot, & destinata morte, melius sperare iussi: duo maxime, quorum alter ferro sibi hauserat latus, alter se præcipitauerat in Danubium, vnde a piscatoribus extractus. Doctrina Christiana, quæ quinque pagis traditur, felices suc-

cessus habet, feliciores vrbana Catechesis, ad quam publici ludorum magistri suo quisque ventitant cum grege: hoc vt libentius factitent, aucti stipendio. Spiritualibus exercitijs nouem praeculti: septem asciti in Societatem: aliquorum tentata perseuerantia illustrior fuit: vnius praesertim Franconis e veteri prosapia: affectabat hic iamdiu nostrum ordinem, verebatur, ne sui si admonerentur, moram voto afferrent: igitur clam fratre, quo conuictore & condiscipulo vtebatur, Landspergam contendit: atque vt ne assequi frater eum posset, deuio itinere: quem & persequentem fefellit: missi deinceps e patria viri duo nobiles, ipsius repetendi: accepti sunt perhumaniter a Patre Rectore, dimissique re infecta: accessit in cumulum, aduentus tertij fratris natu maximi, qui etsi primo impetu grauis, exitu vanus apparuit.

COLLEGIVM DILINGANVM.

QVI IN VRBE pagisque cum Ecclesia reconciliati, fuere supra triginta. *Haeretica superstitiosaque scripta abiecta, & exusta: multi a spectris animique angoribus liberati: discordiae graues, & ex ijs, quae dicebantur inductae veneficijs, sedatae: simulacrum diuini agni in consecrata cera, amuletum pluribus fuit. Sodales Parthenij vetus retinent institutum pietatis. Sacris meditationibus informati plus viginti. Ex his initijs, aliqui ad varios Religiosorum ordines, sex ad nostrum progressi.*

si. Etsi Religiosi etiam ad quinquaginta, qui in conuictorum contubernio studiorum causa versantur, ijsdem commentationibus instructi. Solent hi, vbi ad suos reuertuntur, & æstimatione, & vsu, magno in pretio esse: hoc certe anno ex alumnis nostræ disciplinæ tres Abbates electi. Hæc fere domi. In vicino virginum cœnobio omnium confessionibus aures datæ: ad easdem fere menstruæ exhortationes habitæ, cum fructu. Regulus quidam magnæ dignationis, cum confeßionis causa Nostros euocasset, cum multa in eius cohorte familiaque ad Dei gloriam gesta, tum illud, quod concubinæ Sacerdotum ex tota eius ditione exactæ. Reditum Eluangam: itum Gamundiam, Gunsburgumque: nomina sunt oppidorum: in quibus omnibus, vt in pagis etiam multis, ac Monasterijs, vtiliter, & strenue laboratum. Accitus etiam vnus a viro principe, ad ciuitatem Luthero corruptam, Erat ipse Catholicus cum vxore Lutherana: quæ & cupiebat committere Nostrum cum doctore delirantium: Superintendentem appellant: a quo cum actrectatum certamen, alius Prædicans (& hoc est nomen officij) verbis obtereret, & ipse quoque prouocatus esset, excusato morbo, scriptisque capitibus controuersis, risu magis, quam oratione eijciendis, prodidit vanitatem, & inscitiam suam.

COLLEGIVM MONACHIENSE Et Ratisbonense.

TRIBVS diuersis in locis conciones a Nostris habentur diebus festis: tribusque item in alijs fructuose explicatur Catechismus: qui peccatorum sarcinam apud nos deposuerunt, sexdecim millia numerantur: ea replicarunt vel a prima pueritia, quadringenti triginta tres: atque ex his alij obscœnis visis, terroribus alij nullam quietem animo dantibus, admonentibus alij somnijs, ad hoc faciendum adducti. Quattuor virgines in nostro templo confessionem obire solitæ suscepto Sanctæ Claræ instituto se Deo manciparunt: ægris & afflictis hominibus cura diligens impensa: mirabilem consecratæ ceræ opem sensere permulti: manus violentæ a quorumdam ceruicibus abstractæ: de dæmonum præstigijs edocti nonnulli: operæ erit inserere vnius exemplum. Vir erat pietati in speciem deditus: huic nocte quadam oranti offert se ignota diaboli effigies, difficilem præcipit longamque formulam precationum Deo acceptissimam: vt singulis scilicet noctibus, nudato corpore, genuflexus, passisque manibus, psalterium totum exequeretur: facienti imperata, defatigatione credo, & precum longitudine, subijt dubitatio, num laterent insidiæ: refert se eadem imago, præceptum firmat futuro miraculo: pone ouum, inquit, in ara diebus sabbati, postridie auro radiabit: sed cum ille, an gloriam quærens, an consilium, rem cum alijs communicasset, persuasum

est homini, vt ad nos referret: a quibus cum didicisset inimici fraudes, purgaſſetque conſcientiam, omni moleſtia liberatur. Eorumdemque opera ſimultates variæ ſublatæ: male acquiſita bene reddita: mulierculæ quædam ad honeſtiorem vitam reductæ: diſsidentes a fidelium cœtu ſeptuagintaquattuor reconciliati: libelli hæretici magiciq. combuſti. De ſcholis hoc dici poteſt, ſiue auditorum ſpectes numerum, ſiue nobilitatem, ſiue diligentiam, ſiue denique pietatem, florentiores numquam antea fuiſſe. Excellunt conuictores e Collegio Sancti Michaelis, & qui e Sodalitio Virginis. Et huic quidem Sodalitio, quo ſollemnis Euchariſtiæ ſupplicatio conſpiciatur illuſtriore apparatu, Gulielmus Dux ſereniſſimus, vexilla duo, cũ ſacra veſte auro argentoque intertexta magno pretio comparauit: huius porro Ducis tam magna erga nos beneuolentia, vt ampliora beneficia quotidie exiſtant. Sileantur itiones crebræ in Collegium, templumque: nuper, vt liberaret ſuſpicione Sereniſſimam matrem, qua eam aſperſerant ficti ſermones hominum maleuolorum, quas litteras dedit? quanta ſignificatione voluntatis? Has tu, inquit, litteras, mater optima, illis obtrudas licet, qui audebunt Ieſuitis maledicere: conticeſcent. Habuit fidem filio mater, & placationis argumentum in vſum ſacræ ſupellectilis ducentos florenos Collegio miſit. Illuſtriſſimus etiam Princeps Ferdinandus Ducis Gulielmi frater, præter ea, quæ confert in ſacellum, quod extruitur in templo, ſuam liberalitatem ſumptuoſis muneribus oſtendit. Redeo ad Sodalitium

Virgi-

Virginis. Sodalis quidam, cum in se inquirendi, quid cogitasset, dixisset, egisset, omisisset, adhibito studio recognosceret, obsecraretque reginam Angelorum, vt omnia sibi fas esset peccata confiteri, ne vno quidem prætermisso: ecce tibi, e sublimi, ante faciem orantis pagella decidit, candore eximio, quæ minutis quidem litterulis, sed elaboratis, quoddam illius peccatum expresserant: hoc addito, si illud aperiret pieque Rosarium recitaret in honorem Deiparæ, bene secum actum iri: auxit miraculum, quod cum sodalis alter eius æqualis, parens, parochus alijque conarentur, numquam chirographum illud intelligere potuerunt.

IAM DE RATISBONENSI Collegio (ita enim dicetur in posterum, quæ hactenus missio Monachiensis) pauca reponantur. Eorum, qui Sacerdotem nostrum in templo maximo audiunt concionantem, numerus non exiguus: fructus spe, quam re ingentior. Obstat enim multis vitiosa verecundia. Et est hæreticus, qui affirmet intra triennium magnam hic morum mutationem secuturam: adhuc quidem, hæreseos vinculo sex, peccatorum, sub Pascha, soluti amplius ducenti. Apud illustrissimum Lantgrauium, qui nostros vocarat hebdomada sancta, ad Catholicam religionem rediere plus minus ducenti quinquaginta. Ceterum, cum filij tres Gulielmi Ducis, Philippus Episcopus Ratisbonensis, Ferdinandus, & Carolus Salisburgum mitterentur, eis, rogatu parentis, comites additi e Nostris duo, & quasi rectores pueritiæ dati: etsi post

post paulo ægrotantibus illis omnibus, Carolus non dum octauum egressus annum immatura morte decessit. Hic dum Nostri versantur, consilia quoque curasque in ciuium salutem verterunt: confessos audierunt quadringentos quinquaginta: e quibus viri illustres amplissima dignitate compluscuIi: ex eodemque numero, omnis æui peccata commemorarunt septem & triginta. Mulier, cum tertium iam infeliciter peperisset, idemque timeret vtero quem ferebat, vocem audisse dicitur confessionem iubentis: ei cum obedisset, peperit sine noxa: denique ex errore Fidei reducti vigintiquattuor.

COLLEGIVM AVGVSTANVM.

CONCIONES, quæ duobus in vrbe templis haberi solitæ, vtilissimæ fuerunt, & tum populo tum Episcopo ipsi gratissimæ: quamquam Episcopi pluribus etiam in rebus enituit erga nos beneuolentia: is enim, vt omittam dies ceteros nobis sollemnes, kalendis Ianuarijs, quo die anniuersaria apud nos celebritas causa indulgentiæ, templum nostrum inuisit, ibique sacrificium Deo obtulit, dein Collegium, vbi, exceptus oratione Latina, ad quam ipse diserte respondit, lautum Nostris epulum dedit: tum vero concioni pomeridianæ voluit interesse: postquam Sacerdoti descendenti e suggestu dexteram porrexit indicem perceptæ voluptatis: quæ omnia magno nobis ornamento, & rei Catholicæ vsui fuere: extincti enim sermunculi hominum, qui nescio quæ

de Episcopo & Iesuitis falsò credita vaticinabantur: sic vt aperte nunc prædicent antistitem amplecti Fidem Iesuitarum: quod & accipienti, quæ eius est humanitas & religio, iucundissimum fuit. Ceterum per Nostros ad Ecclesiæ sinum se receperunt tres & quadraginta: in his vnus euangelici verbi minister, cuius, vt inter suos, magna fama eruditionis: peccata, eluerunt salutari Sacramento, ne quid dicam de alijs anni temporibus, circa Paschales ferias, quinquaginta sex præter mille & ducentos. In Monte Sancto, nonaginta: Sacri agni cerei vis, auertendis incantationibus, monstrosisque imaginibus, & curis animo infestis, crebro animaduersa: iniqui contractus correcti: pecunia reddita iniuste possessa: e duorum Dynastarum ditionibus Sacerdotum pellices expulsæ: excitati ritus pij, qui modo sepulti: inuenta matrona, quæ nouem ipsos dies interiore cilicio, ieiunio, flagellisque in corpus suum desæuijt, vt Deus misereretur cuiusdam animæ, quam flagitiorum fœditas faciebat miserrimam: illustres feminæ tres ita per totam Quadragesimam se pietati dedidere, vt quotidie exposita particula historiæ de Christi Domini cruciatu, in cuius meditatione semihora ponebatur, suam quæque familiam ad eamdem formauerint disciplinam. Suscepta etiam sollemnis peregrinatio ad Montem Sanctum notabili celebritate, ac frequentia: prælatis suis cuique ordini insignibus: magna cauillatorum, qui se ad spectandum effuderant, offensa. Vinctis Nostrorum industria sæpenumero salutaris fuit. Infamis erat latro qui

in

in quæstione de triginta septem homicidijs confessus, addiderat templorum direptioni admouisse sacrilegas manus, nec abfuisse miracula: cum intraturus noctu ædem, vndique volitantium strepitu saxorum arceretur: & alio tempore, sacrosanctam Eucharistiam surrepturus, ob flammam e cælo, tabernaculum iuxta, ad mirantis pedes delapsam, tactu abstinuerit. captus hic tandem Augustæ, cum vxore malefactorum conscia & participe, cum apud Sacerdotem nostrum vterque esset confessus, mirum quam acerba tulerit, cum veha tractus flammanti forcipe peruelleretur, & quam forti animo: vir inter ferri morsus dolorumque, intendens cogitationem in cruciatus, qui sibi apud inferos debiti fuissent, identidem repetebat, eos, quibus tunc torqueretur, contemnendos omnino, ac perleues videri: Sacerdotem interea ne a se discederet, orabat: ad extremum, vxore extincta aquis, ipse in rotam actus, eiusque radijs districtus (tormenti genere horrendo) per tres horas, tanta constantia, vt spectantibus in misericordiam versis, lacerato tandem corpore, resti ad rotam suspensus, animam efflaret. Hæc inter xenodochium minime neglectum: excepta etiam in loco lurido confessio multorum. Sancte pieque decessit matrona perillustris, & de nobis optime merita, cui ante obitum, vt ipsa rettulit, visa imago Mariæ Virginis (hanc viuens colebat enixe) ad feliciorem vitam inuitantis. De scholis hæc pauca: auditores nec pauci, & plerique nobiles: eorum exercitationes accuratæ, & frequentes: & ap-

paret magistrorum labor: piorum liberalitas erga nos magna, qua & ære alieno liberati sumus, & auctum sacrum instrumentum, Collegioque fundus adiunctus: is fuit ad vsum necessarius: cum enim interdum pestilitatis metu, motuque rerum, fuerit Nostris migrandum vrbe, videbatur prospiciendus suburbanus locus, in quem tuto concederent: itaque Friberga (abest Augusta mille passibus) parte fundi a Fuggeris donata, parte coempta, mille etiam aureis aliunde collatis, templum magnifico apparatu primo lapide in fundamenta coniecto, ædificari cœpit mense Maio, sextoque idus Septembris, beatæ Virgini nascenti dicatum.

COLLEGIVM OENIPONTANVM.

MILLE *sexcenti confessi, de vniuersa vita tercentum triginta quattuor. Ter quadragenarum horarum obita comprecatio, mira dispositione ac pietate accedentium: doctrinæ Christianæ explicatio non ad vsum modo, sed etiam ad speciem insignis: excursio in pagos propinquos tum vtilitati seruijt paganorum, tum ornatui templorum: veste videlicet sacra vel aucta, vel refecta: vndecim abiurarunt hæresim, multo plures in Fide roborati: libri hæretici in flammas coniecti. Sacrarum Cœnobium virginum, aliquot milliaribus Oeniponto distans, ipsarum rogatu a Nostris aditum, eæque adiutæ, vt sanctius ac reuerentius numini famulentur. Eodem tempore multorum auditæ confessiones, &*

fere vitæ vniuersæ. Discipulorum religio viruit hoc etiam anno, & quodam flore virtutis exarsit. Vnus ex ijs, cum esset morti proximus, orabat patrem, quem transuersum agebat illecebra peccandi, daret hoc sibi nihil amplius petituro, corrigeret mores: non futuram, si cum hac spe decessisset, mortem acerbam: hoc cum pollicitus esset pater, tanta filium voluptate affecit, vt paucis post diebus, quasi iam pater parentis sui, quem pietati genuerat, summa cum voluptate moreretur. Alteri ita carus amor pudicitiæ, vt ne libidinum vapore afflaretur, gliscentem illum, algente hieme, fontana aqua perfrigida, magnus Francisci æmulator, extinxerit. Serenissimi Archiducis hoc etiam anno erga nos eluxit beneuolentia: æs nempe alienum nostrum dissoluit: domus pauperum scholasticorum ab eo superiore anno coempta, hoc anno piorum hominum ope excitata a fundamentis.

HALENSE COLLEGIVM.

TAM FREQVENTI *multarum rerum occursu turbantur Halæ studia Nostrorum, vt exiguitatem fructuum voluntatis magnitudo defendat. Et tamen quæsita occasio laborandi: conciones habitæ in hospitali domo, alijsque in locis, & in templo nostro: vbi & elementa Fidei explicata non omnino inutiliter. Scholæ nonnihil auctæ: adiuuit Sanctæ Catherinæ conuictorum domus, Serenissimæ Reginæ pietatis argumentum: in qua nunc*

vt his initijs, viginti sex adolescentes, plerique nobiles, omnes ingenui ac liberaliter educati: praeest regimini Sacerdos externus, a quo adhibentur Nostri in consilium, ex praescripto Reginae. Iaciebantur, a nescio quo, inter concionandum ad populum occulta semina corruptae doctrinae: admonitus primum vti desisteret ab incepto, cum nihilo minus pertenderet, & e suggestu queribundus tantum non minantem digitum intenderet in Nostros, ne prauitas docentis in perniciem erumperet audientium, Archiducis Ferdinandi iussu solum vertit. Ceterum Pater Christophorus Zieglerius excessit e vita: quem anno ante quaedam ferunt diligenter conscripsisse, vt ea sibi in extremo certamine suggererentur.

COLLEGIVM LVCERNENSE.

AD RATIONEM nostri Patris Ignatij duodecim exerciti: ex his tres ordinis senatorij: quorum primarij Duces duo aduersus haereticos Gallicae expeditionis, presbyteri sex, diaconi duo, quorum aliqui varias Religiosorum familias ingressi. Concionum fructum ex eo aduerteris, quod panem caelestem toto anno acceperunt in aede nostra supra decem millia centum sexaginta octo: etsi in festo Paschae sua quisque in Paroecia de more communicauit: peccata quae vmquam se admittere meminerant, exposuerunt trecenti vndequadraginta: miseri quidam homines quos veterator ad desperationem abiecerat, vt etiam de extremis secum agi-

tarent,

tarent, ad veniæ spem ac vitæ melioris erecti: sic vt Nostrorum industria videatur afflictorum esse perfugium: hæc fama cum impleßet aures cuiusdam virginum antistitæ, extra Heluetiæ fines, tridui itinere ad Nostros acceßit, a quibus accepit, quæ vtilia sibi virginumque institutioni viderentur. Lites *diremptæ: superstitiones sublatæ: notæ magicæ artis ambustæ: pecunia reddita, quæ non retinebatur iusto titulo: a turpi pellicatu aliquot abstractæ: e Fidei naufragio erepti triginta: multo plures sedati fluctuantes: adiuti aliquot in patibulo, in lectuloque multi morientes: hoc in genere illud memorandum, quod adolescens vnus e nostris auditoribus, ab ipsa statim confeßione, leuatus morbo, qui vitam adimebat, mirante muliere quæ aßidebat ægroto, incolumis surrexit. Octauius Parauicinus Alexandrinus Episcopus idemque Nuntius Apostolicus maiora erga nos præbet in dies humanitatis argumenta, nec minora erga Deum pietatis. Feria quinta maioris hebdomadæ simul sacris operatus est in templo nostro, tredecim conquisitis hominibus, e fæce plebis pedes lauit, eosdemque, non nisi exceptos conuiuio, donatosque pecunia, dimisit. Secunda Dominica Quadragesimæ ab illo ipso iacta fundamenta nouo templo extruendo: magna gratulatione lætitiaque ciuitatis, & commendatione Fundatoris, e Phifferorum familia, cuius laudes carmine celebratæ: in precibus ad Deum fundendis magnus ciuium ardor: facem præfert vnus Prætorum commemorabili exemplo. Acciti a Curionibus Nostri*

in vicinos pagos ad habendas conciones confessionesque audiendas: in quodam Monasterio virginum disciplina restituta: in alio quodam pago inclyti nominis, Sancti Marcelli Pontificis optimi Martyrisque fortissimi casula miraculorum effectrix, indita a Sacerdote nostro, magno populorum concursu, in arcam ligneam inauratam, quam Nuntius Apostolicus, vt maior eius esset veneratio, curauit faciendam. Badam etiam vnus profectus, in itinere flexit ad virginum cœnobium rogante Præposito: audijt illas, & alios præterea quadraginta duos confitentes: duos ad Ecclesiam adiunxit: Badæ peccatorum nexibus absoluti centum octoginta. Ex alijs excursionibus similes fructus, integris plerumque Pagis sese effundentibus ad Nostros excipiendum. Sed eminet inter omnes, profectio ad oppidum non procul vrbe Basilea, nomine Lauffen. Est ipsum, iam inde ab eo tempore quo Basilea se ab Romana Ecclesia indignissime auellit, hæresi corruptum: et si cum aliquot pagis mansit in ditione Episcopi: hic, ipso rogante Basileensi Episcopo, Nuntioque Apostolico perutiliter Nostri versantur. Et iam eo in oppido sexque pagis finitimis magnam consecutam accepimus mutationem animorum: restituta templa, instauratas aras, rem diuinam tam longo interuallo iterum celebrari cœptam. Sed harum rerum exploratam integramque perscriptionem, quando nunc maxime opus feruet, conuenit ad alterius anni litteras riseruari.

COL-

COLLEGIVM FRIBVRGENSE.

QVANDO propria prægrauant, communia prætermittantur. E Geldria vnus longissimo itinere ad nos venit, vt liberaretur stimulis conscientiæ: res successit ex sententia. Hoc mirabile. Mulier non ita pridem per Nostros e turpitudinis & hæreseos cœno emersa, cum sola exisset ex vrbe, a quodam, quem effugere non potuit vestigijs insistentem, solicitabatur ad flagitium: exorat illa tantulum spatij, dum e silua proxima referat gradum: huc se mæsta conijcit, flexisque genibus suspiciens cælum, non sine lacrimis Deum precatur, beatamque Virginem, vt ne se deserat: tum, quasi sensisset auditas preces, alacriore animo egreditur: & sequitur quidem impudicus, sed lento passu, altoque silentio, similis pauenti: vbi tandem mulier se in tutum perduxit, victrix exclamat. At, ille ego te, inquit, non timui, sed adolescentem, qui tecum in via colloquebatur: persuasit illa sibi obiectam homini speciem custodis Angeli, quem cultum antea, in posterum statuit colere diligentius. Sequitur aliud in alio genere. Bernæ virgo erat Catholicis parentibus: huic Musculus non ignobilis Caluinista hæresim suadere conatus est: frustra: nunquam enim Sabbatis destitit a percurrendo Rosario, vt haberet illum honorem Deiparæ Virgini: hoc dum facit aliquando, perturbari, angi animo, ac diuexari cœpit: igitur postero die, conducto equo, Friburgum iter intendit: nec caruit insidiante: ier illam excus-

sam

sam equo cacodæmon afflixit ad terram, exhortans ad reditum: illa tenax propositi ire pergit: dum tandem superatis hoste viaque ad Nostros se sistit cum Deo reconciliandam. Scholasticorum, qui habentur quattuor classibus, tantus fulgor pietatis est, vt eluceat Catholicis exemplo, vrat hæreticos inuidia. Et cupiunt quidem corui nidum figere in loco non adeo remoto, vbi pullos excludant: sed iudices malorum ouorum sobolem verentur: & iam, frementibus licet aduersarijs, augescunt scholæ, tectumque impositum nouo Collegio, quod superiore anno institutum.

DOMVS PROBATIONIS
Landspergæ.

QVI HIC AD Societatem formantur, nihil sibi relinquunt, quantum quidem homini licet, de priuatis affectibus: parentum etiam, si quidem aduersetur honori diuino, amore neglecto. Vnus ad patrem qui eum missis litteris nuntijsque abducere conabatur, ita rescripsit, vt ei vel necessitatem tacendi imposuerit, vel iterum scribendi verecundiam. Alterius pater, ad filium grauem & piam composuit epistolam, cuius, quadam in parte, sententia in hunc modum fuit. Nimium quantum debes, fili optime, bonorum auctori Deo, qui te, a puero, equorum exercitationem atque armorum speciem sæcularis militiæ vehementius quam cau-

tius

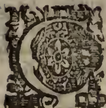
tius appetentem vocauit ad sacram militiam suam; in qua gloriam consequi possis sine fine mansuram: Et inclaruisses fortasse militari fama in vita priore; sed, quam breue ad tempus, quanto periculo quærentis, quanto possidentis metu? Ego quidem mirari satis non possum illorum amentiam, qui virere sinunt in cordibus suis amorem rerum humanarum, qui exaruerit in semetipso. Optimam tu partem optasti, cum diruptis vinculis euolasti ad Christi vexillum: quin & primo aditu durus videbitur inexperto labor, & occurret cogitanti longum tempus, ad quod iaculaberis vitam: sed nec difficilis erit ille, quem cum lætitia feres: nec illud longum, quo perennitas acquiritur: simulque aderit tibi, qui dixit: Iugum meum suaue est, & onus meum leue: facietque vt computrescat iugum a facie olei, & onus tecum ipse portabit. Certe, istius, quam quidam seruitutem appellant, maior erit iucunditas, quam illius cuiusdam, quæ percipitur a cunctis, falso nomine libertatis. Quod si prosperum tibi in ista nauigatione cursum cælestis aura indulserit; vnum tamen omni prouisione mentis scopulum deuita: ne plus iusto placeas tibi: ad hoc saxum nonnulli allisa puppi naufragium fecerunt in portu. Recte Seneca: Facile contemnit omnia, qui ad contemptum sui peruenit. Ex his paucis qualis reliqua fuerit Epistola, coniectare licet. Ceterum duo visa oblata sunt vni Nouitiorum, æque memoranda, dormienti, & vigilanti. Dormienti, cum eum importunus mæror oppressisset, Christus apparuit; duas

duas coronas e sentibus, & , alteram quidem, horridioribus ferens: quam is, qui hoc videbat, data optione cum elegisset, narrauit se postmodum sermone Domini visoque admirabiliter recreatum: at contra vigilanti, cum in hortum penitiorem secessisset, malus dæmon imaginem referens Patris Ministri: a quo atrociter increpitus ac perterritus est: sed cum eodem pæne momento temporis attollens oculos aspexisset Patrem Ministrum e specula prospectantem in hortum, intelligens diaboli fallacias animum erexit. Sed & tyrones ipsi, suscipiunt partes, si quando hæc eis cura demandatur, tradendi vrbanis pueris paganisque initiamenta Christiana: nec negligitur munus confessionis: pacificationis, multorum ad Christum conuersionis, & ciues agnoscunt laborem, & adiuuant collata ope laborantes. Iuuentus vnus ceterorum dissimilis, qui latrocinio gaudebat. Hic enim, vt est confessus in tormentis, nocte illa, quæ consecuta est primum diem Pentecostes, per fenestram demittens se in ædem nostram, adortus spoliare geminas aras ab vtroque latere templi, crucemque e crystallo affabre factam, in qua Christi imago ex argento inaurato, itemque candelabrum, ex eadem materia, cruci respondens corripere ausus, in saccum coniecit, quem habebat cingulo appensum: cum venisset ad sacrum pegma Eucharistiæ asseruandæ, quod moliebatur, tantus eum terror inuasit, vt horam amplius horrore defixus steterit in eodem vestigio: tandem recepto vtcumque animo, capessit fugam,

etiam

etiam tunc attonitus, eorum quæ relinqueret, eorum quæ secum anferret, ignarus, redit domum nocte intempesta, incertum an magis gaudens præda, an mærens conscientia: qua impulsus, vt ne agnoscerentur res furtiuæ, crucem confringere aggressus sacrilega manu, quam statim cruentatam vidit sine vestigio vulneris. Hæc ille, vt dixi, in quæstionibus. At nos pleraque recuperauimus Dei beneficio, & comminutæ Crucis partes piorum liberalitate in integrum restitutæ.

PROVINCIA RHENANA.

APITA in vniuersum censentur vndetriginta super trecenta: vnus tantum imminuit numerum: auxere septem & viginti.

COLLEGIVM COLONIENSE.

NE EXCVRRERENT Nostri longius (triginta septem Coloniæ versantur) obstiterunt arma circumsonantia: eo magis enituit virtus collecta. Feminæ fluxæ fidei, & proiectæ pudicitiæ, non paucæ siue actæ furijs, siue angore conscientiæ, per ferrum, restem, flumen vita se eijcere cogitantes, ad meliorem mentem reductæ: pacificati permulti: diuinis commentationibus perpoliti non pauci: multo plures anteactæ vitæ criminibus expiati: vt in rebus turbidis, cælestis iræ placamina instituta. adiuuit pios conatus Octauius Episcopus Calatinus Nuntius Apostolicus & opera simul & exemplo: Sacrificauit sæpe in nostro templo, nec Eucharistiæ modo Sacramentum, sed Confirmationis etiam pluribus impertijt: ad decem locos, quibus explicabatur Catechesis, accessit Parœcia beati Petri, & gymnasium sanctorum Apostolorum, vt tota ferme vrbs addiscentium Christianæ legis initia, & cantantium vocibus sonet: & ea mune-

ris functio sit iam omnibus gratissima: etsi tam læti successus dolorem non dissimulauit diabolus: ipse quoque suos excitauit pseudocatechistas, vt libros & venenum spargerent in vulgus. Sed mendacium, licet subita capiat incrementa, non diu valescit: agnitum malum Nostrorum industria, iuxtaque depulsum est: exilium praua docentium Senatusconsulto sancitum. Visitati interim qui erant in carcere: non nemo e vinculis noxaque exemptus: nec defuit vir insignis virtute bellica, qui ab hæreticis armis dolisque ad Catholicam veritatem militiamque se conuertit: pauperes non neglecti: qui inopia pressi, morboque, in compitis iacebant, ad valetudinaria adducti, refectique: adiuti eodem studio ægroti, & domi suæ morientes: mulier vna clara magis quam proba, cuius causa nobiles inter familias duas graue odium & vetus, cum ex dolore corporis mortem timeret, Sacerdotem accersit, solatij quærendi magis, quam auxilij: sed repetitus sermo in curam & cupidinem auxilij adduxit: igitur consuluit animæ saluti confessione, testamento: quo magnam vim pecuniæ legauit pauperibus: pacatisque familijs in pace quieuit. Matrona quædam ex earum numero quæ apud Nostros pietati seruiunt, hæreticum hominem cum audisset loquentem cum viro, & iactantem in Calices probra pati non posset, sapienter admonuit, parceret maledictis, alioqui per iugulum redituris: contempta tum quidem est, sed nocte sequenti cognosci potuit vera dixisse: correpta illius proles sontico morbo: remedium a multis frustra

quæri-

quæritur: it hæretici vxor ad Catholicam illam matronam: hæc suadet vt puero salutem a beato Cornelio exposcat: cuius potestas in simili morbo sæpius spectata: quæ est hominum peruicacia, ne sic quidem non ridentur dicta salutaria: eo magis puer luere pergit perfidiam parentum: dum tandem vtuntur dato consilio: & voti compotes, reddita filio salute corporis, ipsi etiam salutem animi, Catholicam amplexi religionem cum omni familia, recceperunt: præter hos vnus & viginti: Nostrorum quidem opera: sed in huius Societatem muneris intulit se Parthenium Sodalitium: adolescentes in eo ducenti quinquaginta: e quibus nouem in varijs Religiosorum ordinibus quattuor in nostro, se Deo consecrarunt: tantaque sunt omnes pietate, vt consolentur siue difficultatem temporum, siue paucitatem auditorum. Ceterum cognita est diuina in Nostros prouidentia: quando in summa annonæ caritate, Rheno videlicet infesso, clausisque subsidijs, piorum liberalitate, suppeditauit frumentum. Sed & Serenißimi Archiepiscopi munificentia auxit rem familiarem, & vectigal domesticum.

COMMORATIO CASTRENSIS.

BONNA *vrbs est ad ripam Rheni, effuso olim fortißimorum militum, & sanctißimorum Christi martyrum Thebæorum sanguine, nuper etiam, non ita multis ab hinc annis, accepta clade insignis, neque tamen vt sibi caueret satis edocta.*

Videli-

Videlicet ineunte anno, cum præsidium militum dimisisset fiducia pacis, latrones excitauit occasioni intentos, vt ad prædam inhiarent: nec defuere in vrbe participes sceleris & conscij. Igitur Decembri mense, qua Rhenus præterfluit, vi pulueris tormentarij, procumbente porta, sub tertiam vigiliam noctis, magno impetu terroreque iniecto ciuibus, vrbe potiuntur: erat in capta parte vrbis Sacerdos noster procurator rei Catholicæ: is cum exaudiret clamorem hostium, & sonitum flammæ, ignarus facti domi se continebat, opperiens mortem, ad eamque se comparans effusis precibus: hæc inter nuntiatur vrbem ab hostibus teneri: tum vero a desperatione animo sumpto, crepidatus, vti erat, festinatione, seu inopia consilij, domo se proripit, defensusque tenebris, cum vasta omnia & sola vidisset, reperto aditu quem hostes moliti fuerant, via, vt erat tempus anni, deterrima, euadit: cum interea a victoribus tota vrbe volitantibus nulli nec crudelitati nec auaritiæ parceretur. Et erat iam Bonna, ad prædandum subinde in vicina loca erumpentium, arx sceleratorum, castellum latrocinij, prædæ receptaculum: nec ita sunt diu dominati. Etenim præsul Agrippinensium subnixus Catholico rege exercitum confecit, illustrissimoque principi Carolo Croio Arschitani Ducis filio & regis Legato commendauit: ipse autem cum Vere appetente sicarios obsidere omnique commeatu prohibere instituisset, mira arte belli eo rem deduxit, vt ad deditionem compulerit Autumno adulto. Ceterum

vigente obsidione ad militares animos in officio continendos, accersire placuit Sacerdotem vnum e Nostris, non irrito consilio: peccata impedita, iurisiurandi consuetudo, & lasciuia sublata, impuræ mulierculæ exactæ, aut iusto matrimonio locatæ, ægroti, saucij, capitali supplicio afficiendi pro viribus adiuti, tribunorum iræ sedatæ, pacatique nonnulli: vt vnius industria magnum militibus fere omnibus momentum attulerit ad salutem animarum.

COLLEGIVM TREVIRENSE.

TREVIRENSE Collegium, vt alias memorauimus, bipertitum est: veteranos habet duodetriginta, tyrones viginti sex: cum vicina circum turbarent loca, pestilentiæ & armorum metu, discipulorum numerus auctus, nongenti amplius numerantur, magna omnes ad pietatem indole præstantes: ex his multi in varias Religiosorum familias, duo in nostram post confectum Philosophiæ curriculum adscripti. Mirus fructus e concionibus, & e reliquis muneribus nostræ Societatis. In cœnobijs sacrarum Virginum effectum est aliquid ad Dei gloriam, actumque, magno quamquam labore, vt res in commune conferrent, quas veluti proprias quæque habebant. Viri complures diuinis meditationibus exerciti: prauarum opinionum stirpes ex aliquorum animis euulsæ: ex his vnus Melanchthoni operam dederat per triennium, venit in certamen, & victus est a Nostro, periturus vtique, nisi

victus fuisset: multi præterea dubia fide nutantes, ad constantiam erecti. Et sicut in corporibus ægris nihil quod nociturum est medici relinquunt, sic per Nostros quicquid librorum obstabat Catholicæ religioni exustum. Mitto libidines vltionum repressas, restitutam concordiam, vel post homicidium, eruditos curiones ad sua munera rectius obeunda, confirmatas nuptias vacillantes, maledicorum linguas in Deum & Cælites coercitas, ad integritatem vitæ & sanctimoniam non paucos institutos. Magna in hac vrbe copia sagarum, quibus, vt morigerentur dæmoni amasio, quidlibet agere & pati non turpe videtur: hæ fruges excantare, fascinare pecora, insanabiles morbos immittere mortalibus creduntur: vnum tantum aduersus earum carmina remedium, piacularia Catholicorum: quod, hoc quoque anno, vt & alias sæpe, probatum est. Treuerensis quidam magna vir auctoritate, & opulentia, cum vna ex his mulieribus, vt est singulari humanitate in omnes, cum imprudens colloquitur, contaminato illius spiritu ita afflatus est, vt, assidua verminatione cerebri æstuantis, doloris magnitudinem capere non posset, etiam deformiter ore distorto: aditur a Nostris officij causa, admonetur remedij salutaris a Deo exposcendi, paret monentibus, redditurque integritas vultui, & corpori salus. Idem cum pro magnitudine potestatis exercet pœnas talium anicularum, earum dolis appetitus est. Offerebat illi mulier rustica nescio quid ouorum, excipit pileo pedisequus, quem cum, illis repositis,

tis, imponit capiti, vsque adeo vexari cœpit dolore, vt pæne desiperet: confugit nesciis quid ageret in ædem sacram, incensum caput immergit in vas promptum aquæ lustralis, conualescit: maga comprehensa in quæstione dixit oua sic fuisse venenata, vt gustantibus interitum, extuberationem tangentibus essent paritura. Mulier egens cum deploraret apud alteram, quam incommodo marito vteretur, cepit ab ea panem exporrectum e sporta: eo vesci incipientem bono animo alteram esse iubet, nempe morigerum virum affuturum: & fortasse incubum intelligebat: vix abierat venefica, cum misera offundi caligine, & desperatione agi, vt aliud nihil, nisi vitæ exitum cogitaret: accurrit ad Nostros, cereum agnum eorum admonitu adalligat collo, aliisq. vtitur remediis ecclesiasticis, paucis post diebus, omni solicitudine liberatur: eadem ratio alterius, quæ per tres annos dæmoni denupserat, exoluendæ fuit. Sed & puer iusculum sorbens, cum datus ei esset a muliere panis, neque, à matre licet admonitus, impressisset signum Crucis antequam deuoraret, tantulæ moræ impatiens, incredibili cruciatu conuellitur: miserata mater filij vicem ad nos aduolat, & solius aquæ salutaris poculo dolorem illius fugat: puer alter annorum octo cum octies ad eam officinam corruptelarum omnis generis hirco peruectus esset, omnium flagitiorum quæ ibi perpetrarentur enarrator, exorcisatus a Nostris, extraque omne periculum positus est: fructus etiam non paruus fuit in mulieribus damnatis veneficij, antequam

dedu-

deducerentur ad rogum, ad pœnitentiam adducendis. Domicilia non pauca, tum priuata, tum publica, liberata dæmonum spectris, & terriculis nocturnis: excursum in oppidulum ad ripam Mosellæ, sub ferias Paschæ: hæresim abiecerunt homines sexaginta: vir monopolium frumentarium exercens erat causa magnæ caritatis: huic Sacerdos auctor fuit, vt produceret quod habebat venale: laxata est annona, & ipse duplicem vtilitatem cepit diuino consilio: nam & auctus opibus aduentitijs, & eius rura intacta militibus, quo tempore cetera fere omnia eorum direptioni exponebantur.

COLLEGIVM MOGVNTINVM.

HIC E NOSTRIS versati tres & quinquaginta, &, cum plurimi, sexaginta, incolumi omnes valetudine. Magna confitentium multitudo, sed Iubilei tempore multis ex omni vicinia affluentibus, omnino tanta, quantam his triginta annis Nostri non meminerunt. Id eo mirandum magis, quod, haud procul imminente hoste, omnia armis strepebant. Sub idem tempus in finitimos pagos vtiliter excursum: magnum ad pietatem incitamentum afferunt discipuli, in templo, cum fit res diuina, consecratam hostiam flexis genibus venerantes, præter præsentem morem & consuetudinem regionis. respexerunt Catholicam veritatem homines duo & viginti: his aggregarunt se mulieres duæ, ab vltima vsque Germania, id vt præstarent, vltro

profectæ: sed & virgo ægrota, cum sanitate mentis corporis quoque recepit: transfuga reuertit ad ordinem quem deseruerat. cum in concione hortaretur Noster, vt conferretur aliquid curæ in publicum valetudinarium, auditores ita permouit, vt nouem ex his, quos inter vir & vxor loci senatorij, ægrotos inuiserint, vt ijs ministrarent: idem vna aut altera concione cœtum virginum ad eximium amorem diuini cultus erexit. Catechismus ingenti multorum bono explicatur in vrbe, forisque: & in vrbe quidem ad loca sueta, addita etiam duo, tam multis accurrentibus, vt speciem præferant iustæ concionis: at foris eo maior discentium vtilitas, quo minor olim docentium copia: cum explicatione doctrinæ Christianæ coniungitur institutio vitæ. Grex a pastore dissidebat odio pertinaci: reditum est in gratiam, vbi curio orantibus Nostris pacatus ipse curiales placauit: in vrbe deinde, in militibus instruendis formandisque, adiuuandis ægrotis in nosocomio, opera præclare posita: illud ad memoriam insigne. Vnum e Rheni littore, vbi iacebat morbo affectus in squallore ac sordibus propter cadauer amici, qui proxima nocte expirauerat, brachijs sublatum Nostri intulerunt valetudinario, ciuitate spectante. Itantium ad nostras scholas probitas mentis, discendique diligentia, iuxta admirabilis: multi Religiosorum familias affectant: dedidere se nobis duo, atque ex his alter hæreticis parentibus: nec desunt ex eo numero, qui a turpissimo scelere deterruerunt homines contaminatissimos. Sodalitas Dei Matris viret vigetque:

getque: Sodalium maxime apparuit pietas, cum in Bacchanaliorum licentia, instructo agmine, per vrbem mediam processerunt ad Crucem suburbanam, inclytam miraculo, & post Sacrum celebratum sollemniter, eodem ordine redierunt, vnde discesserant. Dolent interea magistelli Heidelbergenses: & videntes labi suam disciplinam, refugiunt congressionem Iesuitarum, in Romanum Pontificem euomentes maledicta: hoc magis Nostri thesibus publice positis audientium animos ab insipienti secta auertere conantur.

COLLEGIVM HERBIPOLITANVM.

SOCII duodequinquaginta. Sacerdos vnus vita functus, magno relicto illis desiderio, qui viuentis studio fruebantur: eius iacturam (quod rarum in his locis) compensauere quinque: in vrbe reconciliati cum Ecclesia sexaginta: extra vrbem sexcenti: in his vir nobilis, magnaque, apud antistitem, & reliquos principes, gratia: puella exulatum abire maluit, quam cum hæretico coniungi: adolescens alumnus nostræ disciplinæ Christiana vsurpabat mysteria, ignarus parentes sibi fuisse anabaptistas: eius rei certior factus a patruo, baptismum suscepit in nostro templo. Diuina frequentantium Sacramenta non exiguus numerus: prælucet omnibus exemplo generosus Comes Rodulphus ab Helfestein assidua perceptione dominici corporis. Elementorum Fidei tradendorum consuetudo domi forisque

risque nihil intermittitur, nec contemnunt Nostri reliqua officia pietatis: per quoddam oppidum transeuntes exportauerunt mortuam puellam ad sepulcrum, cum Parochus neminem haberet, qui eam efferret: ipsumque postea adiuuerunt in officio faciendo: peragratur enim diœcesis rogatu Episcopi: apparuit opera præcipue in mulieribus, quarum animus obfirmatior, conuertendis ad rectam fidem. Geroltshouium itum semel atque iterum: resipuerunt fere trecentæ. Hinc discessit Sacerdos Dondersdorfium (oppidum hoc Catholicam religionem biennio ante susceperit) firmauit oppidanos carentes parocho, instruxitque Ecclesiæ Sacramentis. Fuit locus, vbi mariti, pertinaces vxores, nisi Ecclesiæ reconciliarentur, liberos, nisi aperirent peccata Sacerdotibus, ædibus excluserunt. Murstadienses, iam inde, a patrum memoria, Lutheri veneno fuerunt infecti: ex his cum paucos in exilium egisset præsul, quod studerent rebus nouis, ad ceteros adiuuandos Sacerdotem accersit: is cum adduxisset omnes ad obsequium Principis, tenerioribus Confirmationis, grandioribus persuasit sacramentum Confessionis. Præter hanc pronunciam alia item obita, cultu in primis horrida, septuaginta amplius pagos complectitur, abbati quidem parens Catholico, sed vtens ministris corruptoribus: etsi in hoc quoque opere & abbatis ipsius & cœnobitarum aliquorum desudauit industria: reuocata alicubi consuetudo consecrandorum luminum postridie Kalendas Februarias: alibi restitutus vsus Litaniarum. Ceterum

antistes

antistes Herbipolitanus, quo Philosophia Theologiaque tradatur a Nostris animo liberiore, vectigal annuum aureorum millenorum decreto firmauit: ipseque identidem in nos se humanum, & munificum præbet: sed & magno ardet studio pietatis: clerum purgat: meretriculas ne cum clericis misceantur, eijcit ex vrbe, perstrepente pelui, immundarum in eas sordium concesso iactu. E iuuentute quæ nobis dat operam, octo monasticam vitam ingressi.

SPIRENSE COLLEGIVM.

SPIRAE *septemdecim. Vanam eiecere opinionem, quam de religione imbiberant, homines triginta quinque. Vnius conuersionem quoniam plus habuit difficultatis, & spondet vtilitatis, breuiter perstringam. Fuit is Ioannes Pistorius, exculto vir ingenio, & disciplinis fere omnibus pereruditus: magna tum apud multos auctoritate, tum gratia apud Marchionem Durlacensem, stirpe Badensium. Lutherum a pueritia sequebatur patrio instituto: eius leuitatem cum pensitat diligentius, contemnit: transfert se ad Caluini dolos astu magis tectos: sed eum Deus ad se vocabat: incidit in vnum e Nostris, euocatum a quodam Principe: communi vtebantur diuersorio: & instituitur disputatio de religione: ea cum feruet, profert Pistorius locum beati Augustini: docetur a Nostro quomodo intelligendus, & qua trutina expendendi sancti patres: ex eo tempore multus ille in Catholicorum doctorum monumen-*

numentis, incerta consilia voluendo: quoniam & parum uirium falsitas habet, & veritatis lux præstinguebat infirmitatem oculorum: erat videlicet opus magistro, siue quod doceri vult Deus hominem ab homine, siue quod viua vox lectione efficacior. igitur biennio post, in alium incidit, cum quo biduum (idem enim iter vterque faciebat) interrogando, & respondendo consumpsit: nam (vt est sanctius & reuerentius de diuinis mysterijs credere quam scire) occurrebat semper quod quæreret, & laqueos dubitationum implicabat: sed tamen & ex ea collocutione, & e missis postea persæpe litteris vltro citroque, nutare incepit, atque in Principis mensa cum esset, ab escis illicitis abstinere: quod erat omnibus mirum: denique, obstrepente licet segregum turba, apud Nostros sanctissimo die Pentecostes, pleno pectore, conuertit incensam linguam ad vitæ prioris detestationem, & ad laudes Dei. Eius porro tanta vis est in disputando, tantaque in Fide constantia, vt cum hæreticis quamlibet magni nominis persæpe veniens in concertationem, nihil defendat quod non probet, nihil oppugnet quod non euertat: idem liberos ad scholas Societatis in Sequanos misit: & quo propius absit a Nostris, vicinum in oppidum Catholicorum, cum familia commigrauit. Et iam bonus Fidei assertor scribit libros, quibus edendis rabularum mendacia refellat. Certe Princeps quidam, ex eadem Badensium origine, vt ab hoc vidit euictos suos corruptores Euangelij, eum statuit cum Smidelino magno clamatore hæreticorum committere: vter

vicerit

vicerit illius sententiam secuturus: & bene sperat Pistorius, si stetur promissis. Veritas enim vinci non potest. Saxo quidam miles rediens e Gallia, re male gesta, frigore & fame enectus, in nobilis Catholici domum diuertit: hic cum agit animam, Lutheranum ministrum acciri iubet: hospes pius & prudens adducit vnum e Nostris: qui ementitus habitũ, eo paulatim ægrum molli sermone deduxit, vt Catholico ritu perciperet Sacramenta, paulo antequam moreretur. Magnum præterea adiumentum attulere socij veneficis, siue cum desperatione iactantur, siue, vt pœnas dent maleficij, cum conijciuntur in ignem. In peruigilio Sanctissimæ Trinitatis vndecim, partim pueri, partim adulti, in templo nostro sollemni cærimonia baptizati. Sequenti feria quinta Eucharistiæ sacra puellæ discentes doctrinam Christianam, inumbratæ viridantibus sertis, cereos manu gestantes, præiuere sacrosancto ferculo, magnifica pompa. Hæc Spiræ. Nam de excursionibus, & de Congregatione Deiparæ Virginis, quæ repeti possent cum superioribus annis communia, quia notiora sunt, minus indigent stylo.

COLLEGIVM FVLDENSE.

COLLEGAE vndetriginta. Scholæ non auctæ illæ quidem numero, sed ventitantium virtute: multi eorum darent se in Societatem, ni votis parentes obsisterent, a Catholica religione abhorrentes: vnus quidem vigintiquattuor ratio-

nes scripto edidit, quibus se ad Societatem impelli testabatur, easque Sacerdoti nostro obtulit, tamquam obsides animi sui: it deinde in patriam: consilium aperit surdis parentibus: paulo post correptus morbo, ad eum qui voluntatem remuneratur pro facto, vt confidimus, euolauit: nec defuerunt tamen, qui, vt Deo famularentur, in cœnobia se receperunt: reliqui in Ecclesiasticis ritibus constantes, vel in propinquorum nobilium mensis ad vetitos cibos adigi non possunt. sed & puer in Quadragesima abstinentiæ ita tenax, vt cum ægrotaret grauiter, abnuerit iusculum quod porrigebatur, odore carnium obiecto. aliud quiddam accidit iuueni vrbano: dederat hic operam Nostris in pueritia: Catholicam pietatem per transennam tantum aspexerat: discedit grandior a schola, ad Lutherum se tota mente conuertit: mox incidit in morbum, qui abstulit vitam: tum vero meliora respectans expetit Nostrorum congressum: ac primo quidem vni laico vix aditus permittitur: redit mox idem cum Sacerdote: sed neuter admittitur: & æger non verbis modo, a suis, sed etiam verberibus male acceptus moritur, salutari proposito ad exitum non adducto. Etenim plerique Fuldensium ita sunt Nostris, quippe Catholicæ religionis instauratoribus infensi, vt non pauci, ne ab illis adiuuentur in extrema necessitate, malint more pecudum animam exhalare. quod si qui rebus non fluentibus ad voluntatem (vt sæpe vexatio dat intellectum) Nostrorum auxilio consilioque vtuntur, ridentur vt mente capti. Ex his non nemo de-

cessit

cessit Catholico instructu. Et affirmauit Deus in vno, quasi miraculo, minime errantem fidem: attrito erat iuuenis corpore e graui lapsu, vsu vocis amisso: eius pater ad nos pergit opem precationum exposcens: vociferari interea vicini, contumelijs miserum & conuicijs proscindere, esse videlicet constringendum, nullum signum sani hominis habentem: pertendit ille nihilominus fretus diuino Spiritu, quo incitabatur: bonum animum habere iubent Nostri, deque filio nihil metuere: & fusas Deo preces acceptas fuisse, consecuta paulo post ægri incolumitas declarauit: sic obstructa ora maledicentiũ, & grates ab homine Deo actæ. Elementa Christianæ doctrinæ, insigni modulatione (ea est illecebra multorum) traduntur faciliore iam progressu, & successu meliore. Ea interdum Hebræi, si quando incidunt, non aspernantur: fremuerunt sane hæretici principio, sed nunc tandem, tædio an pudore, quiescunt: etsi mulier quædam non fores modo domus, sed & fenestras omnes obserare perhibetur, ne ipsius aures puerorum cantionibus verberentur. festiuum illud. Pistor stomachans ad vocem cantantium, aliquos ex ijs verberauerat: non multo post, pœnitens facti, domum suam euocato cœtu puerili, candidos panes recentes singulis dedit: adeo, si ex ijs quæ nunc fiunt, par est quid futurum sit in posterum coniectare, confidere licet, ex hac puerorum institutione, aliam aliquando ciuitatis speciem, & ciuium mentem futuram. Itum etiam in pagos, eodem consilio, & lustrati sunt amplius vi-

ginti

ginti quattuor, eodem euentu: distributi Catechismi Rosariaque, viri cuiusdam nobilis liberalitate. Nunc alia videamus. Saxo iuuenis magna generis claritudine, a matre vidua huc erat missus, vt fratrem iam Catholicum ad Lutherum abduceret. Sed ex ea pugna Catholicus victor discessit, haeretico fratre ad Ecclesiam matrem conuerso. Suffraganeus Moguntini Episcopi cum huc iter faceret, magnam puerorum adultorumque multitudinem in aede nostra sacro Chrismate confirmauit: res Collegij aucta piorum munificentia suburbano coempto: adiuuit maxime Abbas fundator, secundum hunc generosus dominus Ioannes Eustachius a Vestenach, a quo magna iamdiu multaque extiterunt in Societatem beneuolentiae argumenta.

COLLEGIVM HEILIGENSTADIENSE.

E SEPTEMDECIM qui Heiligenstadij morãtur, duo Erfurtum in Turingiam, totidem Hildesium in Saxoniam missi: vtriusque missionis capita rebus Collegij subnectentur. Igitur Heiligenstadij magnum spectaculum supplicantium, in nocte Parasceues, ad illustre Domini sepulcrum: Iubileum ferijs Pentecostes plurimorum aduentu, & confitentium multitudine celebratum. instituta alia supplicatio per aliquot dies ad stata templa, eius procuratio nostris demandata: visum: vt in principijs virgines vetere exemplo incederent: ea res haereticis primo die sermonem dedit, spreuerunt ducenta: postero

die, quasi iam non ageretur titulus religionis, sed virginitatis (neque enim admittebantur, nisi quæ interrogando virgines esse reperirentur, & ex hæreticis etiam natæ se prioribus aggregabant) numeratæ quingentæ. ibant omnes redimitæ sertis, Rosaria manu ferentes, agmine pulcherrimo: & inundauit templum tanta hominum multitudo, vt eo non caperentur. e fidei naufragio ad portum se retulere sedecim, in his adolescentes duo, magna indole animi, & ingenij. Miles hinc in Galliam abiturus, non extulit pedem e porta, nisi præmunitus Ecclesiæ sacramentis. Et iuuenis vnus alioqui ferox ætate, cum in Rauracis succubuisset, ministrum hæreticum ad se accedentem, fortiter eiecit, quod fixum haberet in animo Catholice mori: redierunt alij ærumnis confecti, mortiq. proximi, & omnes Christiano fine vitam clauserunt: & quia oleo sacro inungendi corpora moribundorum lex antiqua iamdiu exoleuerat, eius vis cōprobata miraculo, tribus prope a funere receptis. Suffraganeus Moguntinus hic etiam impertiuit multis Confirmationis sacramentum: illustrauit cærimoniam vrbis Prouinciæq. præfectus, vir nobilitate iuxta doctrinaq: excellens: is, quod natus inter hæreticos hoc bono caruerat, cum vxore, liberis, in magna procerum frequentia, obtulit se Episcopo sacro Chrismate imbuendum. Exequar nunc quiddam admirabile. Puella Catholica, sed negligens, præ suis æqualibus, vani iurisiurandi, ad ceteram peruersitatem addiderat, vt Eucharistiam ferijs Paschalibus perciperet non ieiuna: Postridie in eam sagarum potentia

incubuit: igitur conflictabatur doloribus acerrimis, membris omnibus capta, trunco, quam homini similior: epilepsia horis singulis octies deciesue corripiebatur: abripiebatur interim inuisis manibus per domus abdita, nunc in summam, nunc in imam partem, nunc foras in atrium: diuq. quæsita modo interclusa voce pendens ex arbore, modo obtorto collo, & pæne elisis faucibus, suspensa in tigno, saxo super pectus imposito, morti proxima reperiebatur: post menses aliquot eius pater opem nostram implorat: iuncta cũ precibus ieiunia: Christi imaginem puella inspicere iussa, appẽsa eiusdem collo cerea imago agni cælestis: irrita videlicet omnia: abdebat se tantisper callidus nocendi, dum resumptis viribus valentior appareret: ergo lustralem aquam in terram proijcere, Christi imaginem discerpere, Sanctorum reliquias e pectore diuellere, earum thecas post aliquot dies ludibrij causa vel inanes reddere, vel repletas sordibus, ad extremum deinde ipsas reliquias: omnibus modis victor insultabat: vnum supererat experimentum, vt deferretur ad vicinum montem, iam inde a Carolo Magno, Saxoniæ populis religiosissimum: quod contra hostium incursus, cælestem ibi opem imperator optimus expertus esset: huc delata semel atque iterum publico sumptu: nec vana spes: omni vi victa veneficij, sanitati puella reddita est, auctaque religio sacri montis. Simili alienatione mentis per idem tempus in pago Lutherano rusticus laborabat, ex dolore videlicet corporis in furorem versus: illico opinio fuit a dæmone hominem obsideri: aduocan-

tur ministri, nihil agunt: tandem vir nobilis, in cuius ditione res gerebatur, miseratus rusticum, abscedere iussis Prædicantibus, hoc opus est, inquit, Iesuitarum. accersuntur Nostri, hac lege, vt ne tentetur curatio intra parietes templi, quod ipse profanauerat; verebatur nempe ne iterum Catholico more consecraretur: Noster, vt venit in pagum, comperit hominem non dæmonis arte, sed doloris immanitate torqueri: eum consolatur, hortaturque ad patientiam: quin & remedia pellendo morbo præscribit: ijs dum vtitur æger, conualescit: nec ei quicquam iam grauius est, quam quod per pagi illius magistratus ad Catholicam religionem accedere non licet. Initia Christianæ legis exposita per pagos adiacentes, certatumque cum prauitate hæreticorum. Quodam in pago explicaturus Noster Catechismum, cum de more ordiretur a signo Crucis, ea res, propter insolentiam, tanto omnibus deridiculo fuit, vt circumfusa corona risum tolleret. hoc magis Noster facti causam aperit, ostenditque diaboli fraudem monumenta Crucis oblitterare cupientis: tantumque assiduitate profecit, ac diligentia, vt iam pauci sint pueri, qui conformationem Crucis, orationem dominicam, & salutationem Angelicam ignorent: & magna spes obtentat fore, vt pagani fere omnes conuertant se ad veritatem, a vanitate doctrinæ. Discipulorum rara virtutis & pudicitiæ exempla: vnus ab se procacem mulierem pugnis abegit. egit alter cũ matre, vt impudicam feminã domo probiberet: reliqua taceãtur.

M ER-

ERFVRTI COMMORATIO.

RECTE DICTVM, *difficilius conuerti mortalium animos, quam peruerti: adiuuat procliuitatem naturæ illecebra consuetudinis: ita spissum est negotium Erfurti homines ad Christum reducere: sed non inutile omnino: nulla lux effluit festa, quin aliqui communicent: Iubilei beneficio vti voluere centum. die Cineraliorum, esu Angelici panis, ad ieiunium quadraginta dierum compararunt se omnino decem: octo repulerunt errorem prauarum opinionum, atque in his ludi magister: perniciosa coniugum dissidia sublata. Cum autem mirifico Catholicorum studio, Sacerdos noster in æde primaria, & in orba quadam paræcia verba facit, sociusque in eodem versatur munere per pagos propinquos, admonetur Senatus a vicinis principibus (hi sunt Lutherani omnes) caueat diligenter, ne foueat in sinu angues, eijciat quamprimum Iesuitas, ne magis obsint, quo diutius commorantur. ad ea Senatus, res suas sibi curæ esse, nec quicquam timeri periculi ab illis, in quorum vita nihil vmquam repererit, quod reprehendat. Magna hic ministrorum inter se dissidentium varietas: eam Senatus vt tollat, edicto cauit, vt redeant in concordiam, graui pœna in eum statuta, qui primus aliquem conuitio lacessat.*

MIS-

MISSIO HILDESIENSIS.

HILDESIVM inter magna Germaniæ vrbes non postrema numeratur, vetere Episcopio insignis. anno huius sæculi vigesimo primo armis ferroque vastata, octo oppida, arces duas & viginti, pagos amisit circiter mille: ex his locis omnibus iamdiu exulat Catholica religio: ipsa quoque vrbs, etsi paulo tardius, in Lutherum inclinauit. Ex eo tempore profanata templa, claustra pudicitiæ effracta, omnia iura diuina humanaque peruersa. Clerus tantum ædis maximæ mansit intactus: hic etsi multa pertulit ab hæreticis, Cæsaris tamen auctoritate defensus est: donec tandem illustrissimum Bauariæ Principem Hernestum moderatorem asciuit: hinc paulisper hæreticorum repressa licentia. Concionatore Catholico vtebantur clerici, viro integerrimo, & erudito: is cum fractus laboribus oraret vacationem muneris, euocatus est ad ferias natalitias presbyter Societatis: hunc, tantum abest, vt confecto negotio dimiserint, de Collegio instituendo cogitarunt. Ea dum tenet consultatio, Noster omnium, qua par est diligentia, seruire commodis studet. auditur attente: & principio quidem laudabatur etiam ab hæreticis: sed cum ipsorum postea Cathedra pestilentiæ desereretur ab auditorio, ad conuicia conuersi, solita videlicet arma, eum Antichristum dicere, & probris omnibus lacerare. Sed is tamen exequitur munia Societatis, non omnino sine

fructu: aliquot in rectam viam adduxit: exeuntibus sollemne viaticum, & sacrosanctam vnctionem nauiter impertijt: nec parua spes est, vt ope beatissimæ Virginis in cuius patrocinio olim diœcesis Hildesiensis, aperiatur ostium ad interiorem Saxoniam. & excurrit aliquando Noster ad diuersa Virginum cœnobia: si quod forte illis in medio nationis prauæ posset auxilium afferre: inuenit plerasque, etsi a Lutheri sectatoribus regantur, in recta fide perstantes: hoc in itinere, comperit quiddam auditu memorabile. vno in cœnobio virgo quædam, intemperantia linguæ, Catholicorum crudelitatem, & ritus irridere, præcipue precationes pro defunctis, ignemque purgantem: ad singula pæne verba imprecari a cælo fulmen illis, qui ista suaderent: castigabatur interea verbis ab antistita, alijsque: sed muliebris peruicacia obsurduerat: nec diu dilata vltio: illuxit dies illi vltimus: & prædixit ipsa, timore insolito, animo præsagiente: tertia hora post meridiem ingens cooritur tempestas, cum fulgure tonitruque: eius metu virgines pariter ad templum concessere: ibat & misera omnium postrema: sed cum esset in Odei limine, in omnium conspectu cælesti fulmine interempta est, afflato ornamento omni monastico; plurimaque fuligine circa eius faciem aspersa: vt quod imprecata erat Catholicis, in caput ipsius verteretur.

MOL-

MOLSEMIENSE ET Confluentinum Collegia.

IN *MOLSEMIENSI Collegio sunt e Nostris vnus & viginti, Catholicis perfugio, & solatio in rebus aduersis. Iubileum Pontificium magno totius Alsatiæ conuentu fructuque celebratum. itum quoque, vt hoc bonum communicaretur cum pluribus, in oppida vicina. Et quidem Offemburgum (paret hoc Cæsari & religionem retinet auitam) affluxere hominum quattuor millia. hic perinde, vt alijs multis in oppidis, instituta supplicatio ad sanctiora templa, cœtu plurimo, ornatuque insigni. De hostibus, qui in Alsatiam irruperant superiore anno, etsi scriptum est proxime, non erit absurdum quiddam reponere, quod vim habuit miraculi. Eos inter, quos iuxta hospites hostesque experta est Alsatia, equitum alæ erat præfectus, homo Germanus, e Lutheri disciplina: is sua cum turma, quacumque ingrederetur, sacras vastabat ædes, non secus ac Superis bello indicto: & fuit, cum quodam in templo, euersis altaribus, deletis deiectisque imaginibus Cælitum, sacrilega manu, equorum stabula collocari iussit, quin & humari cadauer equi, vt adderet cumulum sceleri: sed sensit deinde vltorem Deum. biduo post, quotquot in eius turma erant equi, cælesti afflati sidere ad vnum interiere. Hoc vbi vidit vnus e militibus adolescens nobilis, qui nobis olim dederat operam, tyrocinio se abrupit tam infandæ militiæ.*

IN CONFLVENTINO vndeuiginti. Antistes Treuirensis fundator auxit vectigal annuum: domicilium ad vsus nostros accommodum ædificat; iam primo lapide in eius fundamenta rite deiecto. sed & Iuliæ Montiumque Dux, pro cetera erga Societatem beneuolentia, cum hac iter haberet, cum vxore, Collegium nostrum sua præsentia honestauit, exceptusque a discipulis nostris, suaui symphonia, & carmine non ineleganti. data ab eisdem fabula, hoc maiore laude actorum, quo celerius fuit properanda. Iuliacensis Princeps ad balneas proficiscens euocauit vnum e Nostris, quem haberet a concionibus: ex eoque effectum, vt inter lauacra corporis abstersérint multorum animi sordes prauarum opinionum. In vrbe porro ipsa multi spiritualibus exercitationibus exculti. Sacræ Confessionis, Communionisque vsus frequentior: matrimonia incesta distracta. mulier ab amore adulteri ad maritum, altera a dæmonis consuetudine ad Ecclesiam reducta. Super hanc detestati vanitatem hæresum vndeuiginti: adiuti pauperes, reique nocentes, & moribundi. Obita est voluntate Præsidis extrema diœcesis, propter finitima contagia propior periculo. magnus fructus: maior haud dubie, nisi interueniſſet belli calamitas. vbi ea detonuerit, iniecta incolis a DEO cupiditas, & a Nostris spes ostensa, longioris commorationis.

COLLEGIVM MONASTERIENSE.

MONASTERIVM, vrbs est veteris Saxoniæ mediterranea. Minugardeuorda olim, seu Mingroda, cui, Carolus Magnus Vestphalis domitis, Christoque adiunctis, Lugderum præfecit, virum integerrimum: eam ob causam æde extructa. processu temporis ab Hermanno Episcopo inædificatum ibi monasterium, templumque Deiparæ sacrum: vnde & cognomentum vrbi, & conuenarum frequentia. Vrbs porro ipsa maiestate Cleri, dignitate magistratuum, opulentia ciuium, priuatorum ædificiorum publicorumque magnificentia, percelebris: cælum saluberrimum, solum fertile: propterque opportunitatem finitimæ Frisiæ, & vicinas oras Balthici maris, multis commeantibus, magna comitas incolarum, morumque elegantia. Sed huc quoque peruasit procella anabaptistarum, ab anno huius sæculi vigesimo tertio: nec defuit qui inuaderet dominationem: sed hæc aliquando excussa Præsidis ductu: & Clerus restitutus: religio tamen non erat pura a Lutheri veneno: dum tandem vir æternæ memoriæ Godefridus a Rasfeld Monasteriensis Decanus, diuino instinctu, duodecim millia talerorum (etsi proximis litteris acceperam, reddideramque numero paulo maiore) reliquit Collegio fundando: ac de Canonicorum assensu, immissi sumus in possessionem, Februario ineunte: constituti annui reditus aureorum millenum: ad instruendam domum pecunia seposita. sequenti Autumno, cum

resedisset paululum pestis, initia docendi facta, senas classes addicentibus publicis magistris. Et missa erant dudum per diœcesim ex omni disciplinarum genere theoremata, cum indice librorum explicandorum, certo die indicto: is cum venit, matutinis horis celebratum Sacrum in templo maximo, suauissimo organorum musicorumque concentu: a quo itum in gymnasium vetus ornatum peripetasmatis. Vbi cum Rhetoricæ magister habuisset orationem di gnam expectatione, consecuta concertatio de rebus Theologicis. postridie, cum audita esset oratio Græca, Latinumque carmen incredibili voluptate: disceptatum est de rebus ad politiores litteras pertinentibus, more dialectico. Vtroque die iuuenes, Collegij Germanici Romani olim alumni, magnum ingenij specimen & doctrinæ dederunt: ab his prolusionibus dedere in scholas nomina adolescentes omnino sexcenti, duplicaturi numerum, nisi obsisteret metus pestilentiæ: docili omnes ingenio, propensoque ad pietatem: vt eorum indole maxime delectetur Clerus, spemque in ijs reponat futuri Seminarij: quin etiam domum laxiorem & opportuniorem attribuit, quo Scholæ propediem transferentur. Ceterum non parua vtilitas ciuibus, ad rectam religionem, vitamque, adducendis. Auxit lætitiam iuuenis Saxo, qui cum ex alio quodam oppido huc accessisset periculi faciendi de Nostrorum doctrina, victus quidem, sed melior discessit: multa etiam inuecta in ritus Catholicos, ab ijs aliena, Nostrorum studio sublata.

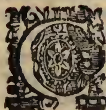
SE-

SEDES PADERBORNENSIS.

DOMINICIS festisque diebus pomeridiana habetur concio, & Catecheseos schola, in æde maxima, fructu non pœnitendo: nam etsi hæreticus blatero, etiam nunc in loco publico, peruertit plebem, ac propterea ad Nostros accedunt minus multi, accedunt tamen nonnulli: accessuri plures, nisi inanes rumusculos, & irrisum vulgi vererentur. aliquot ex ijs imbuti ad Catholicam doctrinam: ex eoque factum, vt expelleret mulier dæmonem, quem iamdiu infestum habebat. nec defuere, qui miserunt ad nos libros auctores falsorum dogmatum igne cremandos. Qui munierunt se Sacramentis Ecclesiasticis in templo nostro, vt nunc quidem res est, non paruus numerus: censa capita septingenta quinquaginta. Aditum etiam vicinum oppidum, adiutumque concionibus, & disciplina Christiana. Ceterum ad emendationem morum nimium quantum valent iuuenes eruditi Romæ in Collegio Pontificio: eorum amor virtutis, & castitatis, conspectus præ ceteris: beneuolentia erga nos tanto illustrior, quanto alij plures infensi. etsi illis præsentibus maledici iam quiescunt. Duobus in locis quam displiceat Deo hominum negligentia in diebus festis colendis, admirabili ostensum exemplo. die beati Laurentij, quodam in oppido, sub terra vnus argillam eruere aggressus, ruentis pondere obrutus est. at die Apostolorum Petri & Pauli, cum homines magno numero ad vicinos agros exissent,

causa operis, pagus eorum fere totus exorto incendio, ita subito deflagrauit, vt ante cognouerint redactas domos in cinerem, quam a flamma correptas. Et excitari poterant his admonitis, nisi essent sine sensu: nempe spes fere omnis in iuuentute, quæ a nobis instituitur, præcipue in Parthenio Sodalitio: eius virtus quotidie illustrior: ex eo vnus in Societatem nostram adlectus: etsi aucti quoque Nostri, pia amicorum liberalitate, vicina domo, cum antea habitarent satis anguste.

PROVINCIA BELGICA.

ONSTITIT vniuersa Prouincia socijs ducentis septuaginta vno. Ex ijs Louanij fuere viginti quattuor, Tornaci & Leodij triceni octoni, vno minus Duaci, Audomari vndetriginta, Antuerpiæ nouemdecim, Brugis Iprisque vndeni, Traiecti duodeuiginti, Cortraci duodecim, in missione Valencenensi sex, in Montensi quinque, septem in Gandanensi, in Castrensi quindecim, Bruxellis Sacerdos cum socijs duobus. Præter hos omnes, Pater Prouincialis cum altero Sacerdote & socio scholastico. In Societatem cooptati non minus triginta: e quibus septem missi Romam, tres in Germaniam: sed ex his in itinere ab hæreticis comprehensi duo, interfectique: super eos, alij tres mortem obiere.

COLLEGIVM LOVANIENSE.

IN SPIRITVALIBVS *exercitijs tradendis, visendis xenodochijs, publicisque custodijs, reconciliandis dissidentibus, rudibus edocendis, de more laboratum. Tres a peruersa opinione deducti. De ijs, qui se Nostris instituendos in spiritu dederunt, hæc duo collocabuntur. Ad virginem arrepserat insidiator pudicitiæ: cum lacrimis certa-*

ret illa, & clamoribus, nec proficeret quicquam, subito percussa ianua, quasi a quærente ingressum (qui tamen nullus comparuit) impudicum auertit, & Virginem seruauit. Quidam intempesta nocte, incertum qua ratione admonitus, hominem inopem ægrumque iuit quæsitum, prope pagum, in siluam, repertumque ad Sacerdotem proximum adduxit, eique ad extremum vsque spiritum omne caritatis officium præstitit. Gymnasium & Deiparæ Sodalitium, multis licet aduersantibus, quotidiana capiunt incrementa.

DOMVS PROBATIONIS Tornacensis.

INSIGNIS pietas vnius, qui Societatem hoc anno complexus, spectata est: tum aliquot ante annis, cum famulatus est illustri viro, in aula, vt eum adduceret ad nostros instruendum in vita, quem & adiuuerunt in morte: tum etiam apud hæreticos captiuitate trimestri: a quibus varie tentatus, tandem incolumis dimissus. Formati sunt ad Nouitiatus morem Coadiutores ex varijs Collegijs (& pleriq. veterani) fere vigintiquattuor. Doctrina Christiana exposita a tyronibus, vbi pueri puellæq. erudiuntur, in vrbe separatim: hac ratione mulieres nonnullæ meliorem vitam exorsæ: hæreticorũ aliquot filiæ de parentibus triumphant: ijs interdictũ a magistratu, ne filias ad Catholicum catechismum arcerent accessu. Vna renitenti parenti Deo quam hominibus

nibus obedire bonum esse respondit, nec vltimum recusaturam supplicium, dum Catholica moreretur. Sex præterea cœnobium virginum ingressæ. Habentur etiam conciones in vrbe pagisque a veteranis sacerdotibus: ea res grata approbataque Episcopo, cuius magna erga nos beneuolentia: vincti ægrotique adiuti. vnus ex his nauta hæresim triginta annorum eiurauit fine vitæ propinquo. Mulieres aliquot, ex infami vita & solicitudinibus anxia, ereptæ. Apud milites etiam positus labor. Religiosæ familiæ perfuga ad Christi castra reductus. Exacturos domo pellicem polliciti duo. Quinque aut sex Galliam Angliamque peruagati, restituti in fidem, quam deseruerant. Nouem commentationibus rerum diuinarum instructi.

COLLEGIVM AVDOMARENSE.

HIC AD *Humanitatem informantur per totam prouinciam mittendi magistri. Discipuli ad nos ventitant circiter sexcenti. e lectissimis constat Congregatio: ex eo numero segregati ad Dei famulatum viginti: nec ingrata numini adolescentium religio. sine vllius noxa scholæ collapsæ: hinc afflicta res nostra domestica: & si sacra aucta non mediocriter, mille septingentorum florenorum impensa. Generales confessiones, vt de reliquis taceam Sacerdotibus, ab vno exceptæ sexaginta: consecuta morum emendatio. Vir de extremis secum agitans, admonente vno de Nostris, consilium moriendi abiecit, &*

gladium

gladium quem parauerat. Alter mærore contabescens, & infirmitate corporis, post confessionem conualuit. Mulier quam prodigentia mariti ad continuam tristitiam, dæmonis versutia, ferrum, restem, præcipitium, subinde ostentantis, ad desperationem adegerat, eodem remedio liberata. e diuturnis fluctibus prauarum opinionum vir nobilis ad Catholicos emersit. idem fecerunt alij duo. Ex his alterum, Scotum hominem adolescentem, rumor est eius rei causa in vincula coniectum. Explanatur in pagis doctrina Christiana. Ea cum hiemis asperitate fuisset intermissa, reuocata est, incredibili studio paganorum, Vere appetente.

COLLEGIVM DVACENSE.

CONCESSIT *e vita frater vnus rei domesticæ administer, cuius virtutes permultos annos quibus in Societate vixit, habuerunt spatium exemplorum: præcipue obedientia, in qua excelluit. Captum consilium, vt post Philosophicum curriculum, docturi Philosophiam, aut ad Theologiã promouendi, domesticis exercitationbus perducantur ad perfectiorem scientiam, & addiscant Mathematicam, hoc anno impleri cæptum. Super conciones iam vsu receptas, viginti ferme locis in vrbe forisque explicatus Catechismus: & ad idem præstandum nonnulli curiones inducti. Qui domi nostræ excoluerunt animam meditationibus pijs, toto anno assidui fuere: in eorum vtilitatem qui nosocomijs car*

cereve

cereve attinebantur, aliquid effectum. Et mulieres aliquot obstinatæ, paulo antequā expirarent, ad pœnitentiā adductæ. inter multos gratia recollecta: in his quidam immodicus lingua, crebro sermone magistrū lacerabat: ad quem venit gratia confessionis. Mulier quædam venenum diluerat in remedium calamitatum: cum haurire parat, impelli visa a tergo, ea vi, vt excideret manu mortiferum poculum, quod ori admouerat: tum vero mentem ad meliora composuit: mulieres a turpi mercatura, a pellicatu, ab incestu etiam, abstractæ nonnullæ: illiciti contractus rescissi: in duobus virginum cœnobijs effectum, vt eluceat exemplum religionis. Domum viri nobilis ex occasione Nostri frequentabant, interea ibi omnia tranquilla: vbi nulla fuit causa adeundi, res turbidæ a dæmonum terriculis: it trepida ad Collegium materfamilias, vnique Sacerdoti, Vestro, inquit, discessu pacem abstulistis: infestamur a dæmone: persuasit ille totius familiæ confessionem, frequentem Crucis vsurpationem, & aquæ lustralis: pax reddita. Mulier una ex ijs quæ celebrant nostrum templum, impurum hominem a quo pelliciebatur ad flagitium, eo perculit fulmine verborum, vt supplex ille ad pedes accideret, veniam petens. magna piorum erga Nostros liberalitas, vt cum vectigal domesticum vix quindecim sustentandis sufficiat, alantur ad quadraginta: huc pertinet sacrum instrumentum auctum, ab illustri matrona, mille florenorum æstimatione. ad scholas ventitant adolescentes circiter nongenti: ex his nobiles multi: tanta existimatio disciplinæ, vt eius

causa vel e Gallia conuenerint. Ceterum ipsi iuuenes constantes, nullis nec cohortationibus, nec promissis, ad aliorum gymnasium adducuntur: & inuentus non nemo, qui parenti rescripserit, priusquam Nostros relinquat, multam se salutem dicturum studio litterarum. Philophicæ theses, magno apparatu, confessuque Cameracensis, Atrebatensis, Tornacensis antistitum, & aliorum nobilium, quater defensæ: reuerendus Abbas sancti Vedasti sic delectatus est vnius fratris e Nostris eruditione, & modestia, vt magno se honore affectum fuisse diceret, quod esset inuitatus, & ad ædificationem templi quadringentos florenos liberaliter conferret. Ceterum spectata pietas iuuentutis, cum & prosecuti Eucharistiam anniuersario ritu, pompa magnifica: & indulgentiæ plenariæ consequendæ, adierunt templa, præferentes vexillum Crucis instructo agmine magistris comitantibus: habuit vtrumq. iucundam admirationem. E plurimis, qui Societatem deposcebant, octodecim admissi. Schola Theologica, iam ab ipsius Collegij initijs instituta, hoc anno noua discentium accessione, & docendi forma, melior effecta. Subleuati, vt alias, iuuenes studiosi, quos adiuuare eorum parentes vel propter hæresim nolunt, vel propter inopiam non possunt. Studium instruendi rudiores ad res Fidei a nostris discipulis non intermittitur. Et gauisus est vir nobilis cum in duos incidit, quorum alter oues agebat, altero opilionem docente.

COLLEGIVM ANTVERPIENSE.

VERNI ieiunij singulis diebus conciones habitæ duobus locis: persuasum optimatibus, vt lupanaria clauderentur, vel in extremam vrbem amandarentur. duæ induerunt castiorem mentem. septem a lenonibus diuulsæ. aleatorum, mimorum, circulatorum colluuies eiecta: sedata inter multos, & patrem inter & filium, dissidia. Vnus persecutionem vulneris, alter actionem litis, rogati a Nostris, abiecerunt: eum a se honorem Societati habitum dictitantes. Vno e Nostris deprecante, septem hominibus capitalis pœna remissa: quinque, restis, pæne obliso collo, e manibus detracta. Renuntiauit quidam Ecclesiastico beneficio, quod non satis bona fide obtinebat. Decem infantibus baptismus, negatus licet dilatusve callide a parentibus, opportune tributus. ab hæresi se receperunt fere centum. ex horum numero vnus, in proximum suis ædibus templum, pedem numquam penetrauerat: vbi primum Nostrum ingressus, curiose lustrauit oculis omnia, sic mutatus est animus, vt auctor & dux fuerit vniuersæ familiæ ad fidem Catholicam capessendam. Mulier in hæreticum maritum consenserat, eo consilio, vt ipsum Ecclesiæ restitueret, felici euentu: sic prorsus, vt vir moriens, prolem quam ex ea susceperat, ex asse instituerit heredem: alijs liberis, hanc ob causam, quod obstinati essent in hæresi, silentio transmissis. Vna item mulier, atque altera, flagitiosæ cupidinem vitæ obtendentes hære-

ſeos velo, angebantur ſtimulis conſcientiæ, adeo, vt vitam pertæſæ, crebra hæc ſectione venarum, illa ſumptione veneni feſtinarent mortem: vtrique Dei miſericordia melius eſt factum. Virgo, cum durius a ſuis tractaretur, vt eos viciſſim afficeret aliqua moleſtia, deſciuit in religionis negligentiam, ſic tamen, vt ſeruaret pudicitiam: hanc quoque Deus reſpexit. Virgo altera a pio curione ſic erat inſtituta, vt ne inficeret quidem animum ſubturpis cogitatio: iam proinde ſecura, cum in multorum ſe familiaritatem immerſiſſet, abſorbebatur vortice: pudori tantum parcebat, pudoris metu: Caluini libris inhærebat interdiu, noctu inuigilabat: igitur contemptu magis, quam obliuione, abolito voto caſtitatis quo tenebatur obſtricta, maritum quærit, & inuenit: atque, vt mos eſt ijs, qui non obſtitere flammæ exiſtenti, ſic incenſa eſt amore nuptiarum, vt raperet potius virum ad Sacerdotem non ferens moram, quam duceretur ipſa: ad dictam diem vterque coniux ſe ſiſtit: cum in concipienda, vt fit, ſtipulatione, interrogaretur ſponſa, non diuidit labra, tacet, mirantibus cunctis, in tam cupido pectore, oris ſilentium, niſi forte lætitia inundante: inſtant, vt reſpondeat, nihilo minus elinguis: conſcientia primum, mox diuina vltio clauſerat vocem: neque adeo per integrum menſem mittere vllam potuit, niſi poſt renouatum votum caſtitatis. ea re comperta, ſponſus peruicax iræ, ruere ad terrorem & minas, ſe ſe dæmoni deuouere. Sed eius quoque animum Deus ita mitigauit, vt Noſtris coram diabolum eiu-

raret, gratulansque virginem prosequeretur, cum in sacrarum penetrale virginum se inclusit, vt Christo animarum sponso liberius deseruiret. Ceterum de liberatis ægrotatione corporibus, ægritudine animis, nocturnisque fugatis lemuribus, quia communia, sileantur. Confessionum generalium, vt in vrbe receptrice olim hæresum, vsus & fructus quam maximus. Vnus de Nostris octiduo trecenas excepit, vt fiat de ceteris totoque anno coniectura. Sacerdos vnus externus Societatem nostram allatrãs, luxu perditus, exulare iussus, exuta persona ad hæreticorum lustra se contulit, illegitimis nuptijs sacrilegio contractis. Vnius e Nostris Sacerdotis sacrorum primitiæ, magnum spectaculum præbuerunt: longæuus ipsius pater sacrum apparatum omnem altari, Sacerdoti, sacrificio, obtulit, opere magnifico: dein e filij manibus, ipse cum coniuge, familia, cognatione, longo amicorum agmine, diuinum epulum cepit: eoque die cum famulo apud nos pransus in Collegio, sumptuosum conuiuium in diem posterum reseruauit. Sacra hebdomada spectatissima fuit supplicatio. Viri duodecim supra centum, in seipsos verberibus sæuientes, ex æde nostra dimissi, ad eamque reuersi: addidere speciem viginti quattuor adolescentes e schola Angelico ornatu, sanctissimæ Crucis mysteria, seu lumina præferentes: nec deerat musicus concentus. Crux ingens portabatur a nationis Italicæ magistratibus, Consules appellant: cereorum numerus, decem duodecimve pondo, instar quadraginta. pia videlicet pom-

pa, & splendida. Magnum Episcopi erga nos studium: Sacra fecit in templo nostro frequenter, sæpe diuinas epulas, sacros ordines semel atque iterum impertijt. nec minor humanitas Apostolici Nuntij: apud Nostros diuersari voluit, omni familia in alias ædes dimissa. Parthenia Sodalitatis mira religio, enituit proxime octiduana comprecatione apud Episcopium, cum seruatis horarum vicibus, alij alijs succederent. quod etiam, semel hoc anno, eadem cærimonia, in nostro factum est templo.

COLLEGIVM LEODIENSE.

EST HIC eorum Seminarium, qui explicatis officijs hominis Christiani informantur ad confessiones excipiendas: & ad varia munia Societatis, Prominiſtri nomine, paulatim exercentur. Obijt Pater Franciscus Vafrerius Anglus, aliquot annis in Societate versatus, sine vlla querela. Quæ extremo anno proximo cœpta erat appendix templi, hoc anno ad fastigium perducta. addita donaria multa, nec vilia. Sacra obeuntium mysteria maior multitudo, quam pro numero Sacerdotum. Vnus ex his, ne omnes persequar, audiuit confitentes de totius vitæ culpis minimum sexaginta. Mulier, ob sacrilegia, occultaque flagitia, mortem sibi consciscere, eiusque causam litterate perscriptam, relinquere statuerat, non sine infamia multorum: Sacerdos vnus e Nostris rem subodoratus, remouit illam a sententia, & ad meliora conuertit. Simile exem-

exemplum viri cuiusdam, qui inclinans ad hæresim, per scelerum abrupta ad magicas cantiones, & veneficia; demum ad familiaritatem dæmonis descenderat. & agnoscebat interdum magnitudinem culpæ, sed minaci vultu diabolus pœnitentiam dissuadebat, ostentabat potius laqueum, miseriarum remedium; & finem: adimebat vires, vt Crucis signum efformare non posset: cum occurrisset vni e Nostris, recepto, vt potuit, spiritu, contentaque voce: Mi pater, inquit, hi sunt hæreseos fructus. tum, erumpentibus lacrimis: At tu ne desere hominem, cui nec viuere libet, nec mori licet cum Dei offensa: audiuit illum Sacerdos, simulque peccatorum, & diaboli vinculis exoluit. Exceptæ confessiones virorum, qui in Cœnobio se Deo consecrarunt, vniuersorum, vniuersæ: magna hinc illorum vtilitas; & in Societatem beneuolentia, cui prius erant infensi. Adiuti etiam, quibus maleficiorum turpitudo fuit morte luenda. Vnus ex ijs, hæsitans in Fide, vt erat dicacior natura, & ne inter seria quidem risu satis temperans, victus Sacerdotis nostri perseuerantia manus dedit, concubinam, quæ in eodem erat carcere, ad emendatiorem vitam accendit. ipse postridie, Sacris Christianis instructus, exultans gaudio, vt suspicionem afferret multis amentiæ, admonens obuios in itinere, vt vel suo exemplo abstinerent a mulierculiarum consuetudine, Deoque gratias agens, qui ab se facinorosum hominem non reiecisset, ita fortiter diem extremum impleuit, vt in admirationem verterit misericordia. alteri cum

ri cum ex Senatusconsulto, dextera primum, dein caput, lentis ictibus præcidendum esset, ad singula vulnera visum sibi ex intimis visceribus pugionem eximi fatebatur: adhortantibus, vt æquo animo supplicium ferret, immo & libenti, inquit, quod aditum aperit ad æternam vitam: alius, prouecta iam senectute, equo vehebatur ad patibulum, incidit forte in hominem, in quem maxime peccauerat, desilit statim, eiſe ad pedes abijcit, multisque cum lacrimis, & miserabili eiulatu, vt det veniam petit: tum animaduertens vdos oculos deducentium: Istis, inquit, fletibus, non miseram meam mortem prosequimini, sed indecoram vitam. Fratres germani duo, affines eiusdem culpæ, agebantur ad pœnam, ea animi magnitudine, vt ipsi carnifici admirationi iuxta & miserationi essent. Centenas habere optabant vitas, vt omnes impenderent Deo, quem toties offenderant: orabantque exactorem supplicij, vt, cum eos intelligeret altissimo Dei timore defixos, mortem afferret. nempe publice sic interfecti, omnibus, viuendi exemplo, moriendi documento fuere. Paria aliquot non virorum modo, sed & familiarum reconciliata, & imminentes cædes auersæ. Catechismus duodecim fere locis explicatus in vrbe cum fructu. Scholæ suum obtinent. discipuli fere sexcenti dederunt actionem elegantem & illustrem, magna serenissimi Principis voluptate. Ad eorum exemplum Sodalitas maior etiam instituta, virorum flore & nobilitate non infrequens. sunt & qui tertiam Latine nescientibus exposcant.

MIS-

MISSIONES IN ALIQVOT OPPIDA Leodienſis diœceſeos.

GASCICA oppidum eſt ad Moſam, magna iam pridem opinionum, morumq. prauitate. Huc Herneſti illuſtriſſimi principis rogatu miſſi Sacerdotes duo, rem tentarunt cũ ſpe profectus melioris. Exorſi a teneriore ætate, tripartitam puerorũ multitudinem, quotidie certis horis erudierunt; noua res viſa, & accepta primoribus, qui numquã non aderant. Ea cauſa fuit, cur ſolum verteret ludi magiſter: honeſtarum hic profeſſionem artium malis moribus corruperat. Sub Chriſti anaſtaſim plus duo hominum millia Sacramentis ſe expiarunt; emendarunt hæreſim nonnulli, plures vitam turpiorem. Vetus deſertor cœnobij (aberat iam annum duodecimum) fidem dedit rediturum, vnde diſceſſerat. Data opera vt cœmeterium profanatum per annos amplius viginti, & Confirmationis Sacramentum, quod ignotum antea erat, ex neglecto in integrum reſtituerentur. actum de mortuis, Catholico ritu, qui iam exoleuerat, ſepeliendis. Ita prætorio edicto cautum, ne quis curionum iniuſſu ſacræ terræ mandetur. meridianus campanæ pulſus, admonitor precum ad memoriam Chriſti crucifixi, poſtliminio reuocatus. Libelli iuuenum, inanes & inutiles, cum bonis mutati: altaria confecta ſitu ac ſordibus, elegantibus picturis inſtaurata. Extrema Vnctio, cuius vſus pæne abierat, reducta. Rogationum diebus (hæc quoque res ex longo interuallo deſueta erat) maxima populi frequentia

quentia supplicatum, ternisque concionibus disputatum de inuocatione Sanctorum. Festo die Christi ascendentis, cuius cærimonia diutum erat intermissa, quinquaginta cælesti pane refecti. De Missæ sacrificio, de Indulgentijs, de Romani Pontificis auctoritate, serio & frequenter pro suggestu tractatum, vt iam frequententur templa, ad sollemnia Pentecostes, consequendæ indulgentiæ, communicarint centum quinquaginta, Pontificium denique nomen magnam habeat venerationem. Rosariorum ingenti numero, in omne hominum genus, promiscue distributo, reuixit orandi formula, quæ videbatur extincta. Magni deinde spectaculi fuit insigni apparatu illustris Eucharistiæ pompa: diuites admoniti non pepercerunt impensæ: faces prælatæ plurimæ, per conuestitas tapetibus vias, distinctas æris & argento: splendorem auxit magistratuum cultus, armatorum incessus, strepitus tormentorum bellicorum, Musicorum concentus: actiuncula in primis de sacræ Eucharistiæ auctoritate, a pueris non pueriliter data. Ea Gascicæ videntur iacta semina pietatis. Adierunt & vicinum oppidulum, curaruntque, vt Sacramentum Confirmationis impartiretur hominibus quingentis: populus concionibus edoctus. bonus institutor (is est sacerdotio præditus) iuuentuti præfectus. Cum duceretur quidam ad supplicium, Nostris deducentibus, magnam significationem dedit in Deum eximiæ voluntatis. Visus est dignus, cui pœna grauissima (erat agendus in rotam) cum mitiore mutaretur: corpusque donatum ecclesiastica sepultura. Igitur bimestris

fuit

fuit missio, nec inutilis: sub finem anni repeti, & longius protrahi placuit. sub ferias natalitias centum communicarunt. persuasum multis, vt ne Sabbato contra ius fasque carnibus vescantur: vt festis diebus, integro sacrificio Missæ, vsque ad missionem intersint: alioqui a consecratione statim pæne omnes labebantur: nonnullis, vt castitatem anteponant matrimonio: pauperibus denique, ægrotisque, in carcere, & nosocomio, de more consultum. Hæc eorum officia sic, vel ipsis aduersarijs, probata sunt, vt vel inuiti nostrum institutum laudare cogantur. Et certe, paulo ante Nostrorum aduentum, longe lateque excitato tumultu, ex hoc oppido Catholici erant eijciendi: eorum præsentia motum omnem sedauit. in adolescentibus instruendis, non ita docilibus, magnus labor: & Christi nascentis historiam publice egerunt omnibus approbantibus. Has ob res vtilis huic populo fuit Nostrorum commoratio, & discessus iniucundus.

COLLEGIVM BRVGENSE.

EX AVLA *Serenissimi Parmensis, vicinisque circa præsidijs militaribus, in quibus informandis Nostri Galli, Germani, Angli, Itali, Hispanique elaborarunt, magnus animorum fructus. a scelere plurimi, ab hæresi reuocati non pauci. Sacramenta in nostro templo obeuntur a multis. peccatorum sarcinam vniuersæ vitæ per confessionem deposuere triginta. concio celebris in æde maxima:*

eademque perutilis fuit. fugitiuum argentum retractum ad dominos. pietatis studium in multorum pectoribus excitatum. ad virgines Deo sacras exhortationes habitæ, duobus locis, non mediocri emolumento. Catechismi explicatio, prima Dominica Aduentus, admirabili antistitis, publicique magistratus studio, instituta est, in eos qui adire negligerent pœna indicta. Dei matris Congregatio facta nunc maior discipulorum multitudine, & dato vno atque altero ingeniorum specimine, frequenti in corona virorum principum, illustrior. Insigne in sanctiore hebdomada adornatum a Nostris Domini sepulcrum, quo ipsemet Dux Serenissimus, & omnis Nobilitas venerabunda confluxit. quadringentis florenis constitit amicorum impensa. Scholis nostris fauetur ab vrbis magistratu: ab eo, in apparatum scenæ, cum danda esset comœdia, tributi floreni centum: ducenti deinde cum quarta gymnasio classis fuisset addita. aucta præterea res domestica florenis mille, sacra trecentis. His rebus adeo lætis aspersit aliquid molestiæ, cum incidisset frater vnus e Nostris in hostium manus, ab ijsque fuisset ad castra perductus: quamquam eius spectata omnibus fuit, & in agendo modestia, & in respondendo prudentia: sed cum breui duorum militum permutatione fuisset redditus, eo maior fuit gratulatio, quo ipse propior periculo videbatur.

COL-

COLLEGIVM TRAIECTENSE.

E CONCIONVM semente diuersis in locis multiplex messis. præter insignem in militibus vitæ mutationem, Confessiones generales auditæ amplius centum. aduocamur certatim a moribundis, mortem hac ratione æquiore animo laturis. inuisitur carcer, non sine lucro: nosocomium non sine periculo: sed, Deo protegente, abest damnum, & præponderat fructus. Anicula quædam, narrat se, vbi primum confiteri constituit, renum dolore liberatam: ad recuperatam valetudinem corporis, etiam animæ adiecit: filiam deinde magno natu, & mulieres nonnullas, ad idem faciendum adduxit. Mulierculæ sex a meretricio abductæ. Sodalitas Virginis sanctißimæ viris & virtutibus in dies augescit. Ex hac miles quidam Italus, cum ob nescio quod maleficium, actus esset in furcam, & carnifex suum officium fecisset, recedentibus omnibus, cecidit fune dirupto. cum accursum esset, & compertum superesse aliquid in corpore spiritus, in recreanda defectione laboratum est amplius hora; donec tandem reddita miranti mens, mox etiam vita donata: haud dubie Deiparæ beneficio, quam in mira semper habuit obseruantia.

MISSIO AQVISGRANENSIS.

ANTE ANNOS octo duo e nostris Sacerdotibus Aquisgrani versabantur, magna

Catholicorum vtilitate, maiore hæreticorum inuidia. Sed & ipsi, & eorum hospes, primariæ Ecclesiæ beatæ Virginis Decanus, exire coacti. hinc in præceps ruere bonorum fides, & multorum perfidia valescere. Visum Nostris, vt in re desperata, tentare ecquid fieri poßet, nomine excursionis. Ierunt Sacerdotes duo. Concionibus Catholicorum animi erecti. sed repente, vt lætos successus sæpe, etiam amici, ægris oculis intuentur, cum omne concionantibus negatum esset templum, exorari se passus est a quibusdam Catholicis Cœnobiarcha Augustinianus, vt id in suo fieri liceret. tum primores ciuitatis ab illustrißimo Iuliæ Duce impetrarunt Nostris commodato sacram ædem, quæ ad eum pertinebat iure patronatus: missisque ad Præpositum Prouincialem litteris obtinuerunt aliquot mensium commorationem. mirum deinde quibus officijs studijsque Nostros prosequantur. Etsi hoc quoque, quibus non debebat, an quia vbi anteuenit dignatio, eorum etiam, quibus fauemus, æmulationem parit? nonnullam mouit inuidiam. Opportune vero cecidit, vt quo die Nostri in ædem illam Sancto Foliano sacram sunt inducti, eo die, Caluinistæ, operosum templum, quod instruxerant, habenda concione, cogendaque multitudine inaugurare statuerent: sed abiecerunt animos, cum plurimi conuenissent ad Nostros, ipsique fuissent ne conuenticulum agitarent vllum, Senatusconsulto prohibiti. Hinc Catholicorum scholæ lustratæ, distributi Catechismi. præmia diligentioribus constituta. Certi

præfi-

præfiniti pueris dies ad Christiana elementa perdiscenda: abjeoque opere complures, nec muneribus abducti, nec minis deterriti. quamquam & confluunt grandiores permulti, nunc tandem quæ vita sit Christianorum, quæ disciplina, pernoscere gratulantes. Vix credibilis omnium diligentia. eam auxit duplex Sodalitium Virginis, maiorum, (in eo iam septuaginta viri lectissimi) minorumque; hi quadraginta censentur: congregantur dominicis festisq. diebus ad sacras collocutiones, precesque pomeridianas Deo persoluendas. æmulantur mulieres similem pietatem, & patrocinium Reginæ Angelorum sibi deposcunt, recitando Rosario: quin etiam sub initium cuiusque mensis, rite communicant. ab hæresi reuocati septem: non paruus numerus in ea vrbe, vbi hæretici dominantur. fenebres contractus aboliti. libri hæreticorum exusti: occlusum iter peccatis, ne incubarent mortalium animis, & imperatus egressus. magna vis sacrarum hostiarum, quæ asseruabantur loco minus decenti, dispensata reuerenter. in ferijs beati Laurentij, cuius in hac vrbe visitur templum, actum frequenti concione de honore reliquijs Sanctorum habendo: assensum populi demonstrauit, venerantium, & Rosarijs libellisque attingere cupientium, quod venerabantur, accursus. Cum vocati essent Nostri, in Catholici domum, viri nobilis, ad diem certum, cum hæreticis ineundæ disputationi, non neglexerunt. Sed cum multa cauillati essent aduersarij, Nostris satagentibus, ita frigere cœperunt, vt deridiculo essent. Igitur

tur plerique ciues Societatem amant, fouentque; dataque ad Nuntium Apostolicum epistola, vehementer vrgent, vt hic Collegium statuere liceat, futurum multorum saluti.

IPRENSE ET CORTRACENSE Collegia cum Sede Gandauensi.

IPRIS, *temporum difficultas ciuium erga nos liberalitatem fecit illustriorem. nempe ædificari cœptum est templum; & maiore ex parte perfectum. Prioratus, quem Gregorius tertiusdecimus Pontifex maximus collegio addixerat, obtigit nobis hoc anno. Is etiam permagno fuit leuamento. quarta classis ad scholas accessit: in quibus iuuentus, etsi exigua propter belli tumultus, dedit in scena specimen ingenij non paruum: repræsentata est Samariæ fames, incredibili cum plausu: ex eo numero nonnulli, vt Christum vocantem sequerentur, arctiorem viam ingressi. Exercitijs spiritualibus aliquot formati; ex duobus cœnobijs, collatis rebus in commune, exturbatum ius proprietatis. Totius vitæ confessiones plurimæ exceptæ. multa dominis restituta. doctrina Christiana prisco more pueris tradita, in nosocomijs, & carcere, multorum necessitudini subuentum, quidam certus relinquendæ vitæ, alter in cuius corpore malus dæmon inusserat notas, melius sibi consulere iussi. mulier furiosa & venefica a diaboli spectris & insidijs liberata. complurium dissidia recon-*

reconciliata. hæresim detestati non pauci. libri hæretici inflammati. miles externus, cuius mores ita peregrinabantur in religione Christiana, vt ne Sacramentorum quidem nomen vnquam fando accepisset, morti cum esset proximus, auditus, adiutusque vt Catholice vitam finiret. Virgines quædam præsidio agni cælestis in consecrata cera procacitatem militum vicisse perhibentur. alij, quas res abdiderant seposuerantve cum munimine eiusdem agni, eas integras repererunt, cum reliquas, lares (vt vocant) domestici, militibus ostenderent, vt diriperentur. In vicinis etiam oppidis frugifer fuit nostrorum labor. Furnis (maritimi est oppidi nomẽ) tempore sacri Aduentus, & Quadragesimæ, quotidianæ conciones habitæ: itaque correcti & reformati mores hominum longa consuetudine corrupti depravatique, vt is stimulus fuerit omnibus, ad Collegium Societatis communi consensu efflagitandum.

CORTRACI scholæ augentur discipulorum numero, & illustrantur profectu. Expositus in scena apparatißima Sanctæ Cæciliæ triumphus, heroico versu, splendidisque sententijs: datus plausus actoribus iuxta, poetæque frequentißimo theatro. e concionibus doctrinaque Christiana fructuum vbertas, quæ annis superioribus. odia multorum repressa. fluctuantes in fide, & in vocatione firmati. vnus a voluntaria cæde prohibitus. ægroti vinctique, & stationarij etiam milites, adiuti pro munere & consuetudine Societatis. Vterque cœtus sub patroci-

nio Mariæ Virginis, magnos profectus habet. Et maiorum quidem, ciuibus, minorum vero, condiscipulis, prælucet exemplo.

GANDAVI confitentium numerus maior quam alijs annis: reliqua vsitata: retinet magistratus suam erga nos liberalitatem, ac beneuolentiam: nunc sacrarium ad ædis nostræ vsum magnis sumptibus accommodat. Episcopus, biduo antequam moreretur, Monasterij cuiusdam prouentus nobis attribuit: tranquillioribus rebus trecenti aurei sperantur. Vir nobilis futuro Collegio aßignauit duodecim agri iugera. alij alia beneficia parturiunt.

MISSIONES VALENCENENSIS & Bruxellensis cum sede Montensi.

VALENCENENSIS crimina vel a prima pueritia aperuerunt homines circiter triginta: amplius ducenti, quot Kalendis, sacrosancta obeunt mysteria. in nosocomio non intermittitur munus singulis mensibus audiendi Confeßiones. festis diebus Catechismus explicatur a duobus magno fructu. ijsdem diebus & Quadragesima habitæ conciones perpetuo concursu nobilium. Vnus e Nostris frequens excurrit in pagos, vt vno die, duobus tribusve in locis, habere debuerit concionem. sic excitata, non expleta cupiditas paganorum, in tanta operariorum inopia, abundante messe. Et in vno quidem pago, vbi per integrum septennium nulla

concio

concio fuerat audita, simul concionabundum videre, non pepercerunt lacrimis occupati animi præsenti lætitia. complures in amicitiam restituti: atque in his, fratres gemini duo, qui domum veluti in factiones distraxerant. optimatium præcipua erga nos beneuolentia. Agi cœptum de extruendo Collegio, decretoque plublico statutum, vt quæratur locus opportunus, & instruatur supellex; assignantur bina aureorum millia in annos singulos. spes amplior ostenditur. fulti aliquot, qui in Fide vacillabant: erecti qui ruebant: adiuti morientes magno eorum bono, & solatio superstitum, simile sibi auxilium votis omnibus optantium, vbi supremum diem explerent.

IN MONTENSI Sede non inutilis pro numero labor. Catechesis, quæ antea publica auctoritate, locoque, tradebatur a Theologiæ candidato, nunc ab Ecclesiastico ciuilique magistratu nobis demandata est. excitauit nostra ratio docendi multorum amorem. Templum quo commodato vtimur, hoc tandem anno, nostris flagitantibus, consecratum. actum intra ciuitatem cum vno improbo, extra cum ægroto (erat hic parochus, aberatque sex milliaribus; & Nostros euocarat) vt recte ille viueret, hic pie moreretur.

BRVXELLAE vrbs est loco, & foro quod ibi agitur, illustris. eo e varijs Collegijs, cum ad transigendas causas (vt fit) mitterentur multi, consultius visum est statuere Procuratorem, qui cum fratre vno vel altero prouincialia negotia tractaret. non neglexit is eadem opera, salutem proximorum;

confessiones generales excepit amplius centum quinquaginta, odia restinxit, habuit non raro conciones ad cœnobia.multis dux fuit, & auctor, ad vitæ emendationem. his studijs incitatus serenissimus Parmensis de instituendo Collegio cœpit cogitare: & aliquid erat effectum, nisi a dæmone, per quosdam, fuisset obiecta mora. Dux interea assignauit secenos florenos Brabanticos, donec Collegium stabiliatur: & apparatur paulatim sacra supellex, & domestica, vt iam satis esse possit sex sociorum commorationi: nunc sacello vtuntur Sancti Antonij, in æde beatissimæ Virginis in Sabulone. e Confessionibus consecutus hic fructus, quod virgines aliquot viduæque, in quibus femina illustrissima e stirpe regum Hungariæ, pietatem toto animo complexæ. Hibernus adolescens cuiusdam desertor cœnobij, oppressus a dæmone, adductus cum esset ad nostrum Sacerdotem, inflato collo, ardentibus oculis, Non credo, inquit, in Deum. at Noster, incussa alapa, Non credis in Deum nebulo? Hæc vox cum ictu, reddidit mentem homini, vt fertur, & diabolum excussit. addidit enim statim ille castigatus, Credo Pater, credo: & liberatus est.

MISSIO CASTRENSIS.

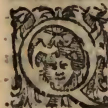
QVO TEMPORE *Alexander Farnesius Serenissimus Parmæ Dux, & Belgicæ oræ Præfectus, naualem expeditionem parabat, cum præclare intelligeret, exercituum fiduciam esse numinis obseruantiam, septem Sacerdotes e Nostris*

cum

cum vno laico a Patre Prouinciali per litteras obtinuit: ita felicibus initijs, vt aucto labore, laborantes ad vigintiquattuor excrescerent. his omnibus, vt ne essent oneri militibus, necessaria ab ipso suppeditabantur. Igitur, dum contrahuntur copiæ, Brugis fuere: cum deinde circum littora Oceani diffusæ essent legiones, vt nauigaret bellum, claße instructa, diuisi sunt per nationes, sacris operaturi, mundissimo apparatu, intendendæ militum reuerentiæ. & certe, mirum est, vt mutati animi fere omnium: nulla apud eos furta, nulla latrocinia: frigus, famem, inopiam libenti animo ferre: munia diligenter implere, audire Præpositos, vt ijs essent voluptati, admirationi hostibus, ostentatione pinguioris fortunæ ad defectionem frustra solicitantibus. Gnarum id Principibus aureo vellere insignitis, nec rem ipsam tacentibus. Et quamquam hic quoque non defuit obtrectatio vmbra recte factorum, eam tamen lux clarior discussit: & consolata est Nostros beneuolentia militum, non solum conscientia: assiduitas laborum adegit vnum e Nostris ad mortem: eiusque exequiarum officium, omni obsequio, debitæ, vt dicebant, pietatis, milites implerunt. Iam quæ fuerit disciplina castrorum a Nostris introducta, docuere leges in Dei numen, nomenve Cælitum iureiurando, execrandove vsurpantes, in prouocantes ad singulare certamen, in ventri gulæve deditos, sponte militum inductæ: duobus incontinens lingua, ad aliorum exemplum, ardenti ferro traiecta. pellices lupæque eiectæ. muliercula cum fetum

edidisset, extra humanam carnem, similem talpæ, multis argumento fuit ad bene viuendum. matrimonia aliquorum legitima coniuncta, non legitima correcta. nec minus laboratum in formanda iuuentute, quæ sequitur castra. sed res interuenit, ad declarandum amorem erga nos militum, opportuna. Sacerdos vnus dabat operam duabus Gallorum legionibus, in vna statione coniunctis: cum diuersis in locis esset hiemandum, vtraque illum deposcebat: orta erat inter ductores contentio: alter nobilitate nitebatur, alter suis meritis in rempublicam: res delata ad Ducem Parmensium: hic prudenti consilio Sacerdotem alium impetrauit a Prouinciali, vt neutra legio alteri inuideret. fortis erat omnino exercitus, ac pius, vt quidlibet sperare posses. Deo aliter visum. Secuta est obsidio Bergensis, & similis industria Nostrorum. Quin & cum res diuina fieret sub pellibus, pluresque exclusi, frigori essent & vento obnoxij, collectis florenis mille, Sacellum plicatile e tela affabre factum est, capax plurimorum: quod facile circumfertur sacro faciundo.

PROVINCIA FRANCIA.

VAE IN VNIVERSVM de hac Prouincia scribenda erant, propter difficultatem credo temporum, non fuerunt transmissa: nec fuit tantum vacui temporis, vt ea colligerem. Venio ad eius Domicilia.

DOMVS PROFESSA Parisiensis.

MAGNA *Parisiensium fuit significatio pietatis, hoc anno, in diebus maioris ieiunij, cum potestatem indulgentiæ consequendæ fecisset in speciem Iubilei Pontifex maximus, vt grates victori Deo agerentur. Quindecim dierum spatio incredibilis pœnitentium frequentia fuit. Hinc illa restitutiones æris factæ complures: in his vna aureorum sexcentorum reditus Ecclesiastici, quod male possiderentur, sponte reiecti. flagitiosæ mulierculæ frugi factæ: sed & proprie euenere nonnulla. Mulieres duæ quibus imponebat dæmon transfigurans se in Angelum lucis; vix tandem magno ipsarum bono, dedoctæ, adiutæ aliæ firmatæque, vt quamlibet magna opulentia, cuius spes offerebatur, æstimarent pluris pudicitiam: quædam vt liberarentur angoribus conscientiæ, ab adulterio multi, &*

animorum salutem. Celebrioribus diebus, sedecim excipientibus confessiones, ad diuinas epulas accesserunt milleni duceni. id adeo gratum vrbi, vt & parochi non raro, & gymnasiarchæ duo Nostrorum opera vti voluerint ad suos audiendos. de tota vita confessi ducenti viginti. & fuit post confessionem qui professus est magno se solicitudinum æstu leuatum. Vocatus vnus e Nostris ad ægrotum, iam vicina morte, pressis oculis, & spiritu, supremos reddentem anhelitus offendit: litanias recitat, aquam lustralem aspergit, Crucem fronti admouet moribundo, inclamat hominem nominatim, admonet vt inuocet cognominem Sanctum: tum ille, Iesum appellans, Antoniumque tutelarem, expergiscitur: & cum animæ suæ & familiæ quæ erant necessaria prouidisset, obdormijt. cum altero qui abstinentia vitam finire decreuerat, iamque aberat proxime a morte, acrioribus verbis fuit agendum, vt resipisceret, muniretur que Sacramentis, antequam animam efflaret. alium Deus ipse, ostensis vltricibus flammis, & Cælitum gaudijs adduxit ad pænitentiam. Patronum quidam sibi e beatorum cœtu Augustinum adoptauerat: ei tale oblatum est somnium. Tamquam inuitatus comparabat se ad celebritatem conuiuij, cum aliquot alijs, qui præcesserant: interea virum videt venerabili specie, qui eum seuocans, hæc iterabat. Transite vana, Transite vana: tum conuersus ad alios: & hic, inquit, statuit inseruire Deo. hoc viso mirifice recreatus, & confirmatus est. Catechismus explicatus in

vrbe multis locis, factum maxime laudantibus, qui ante vituperabant. nec minor vtilitas ex vtraque Sodalitate in nostris scholis, Conuictorum videlicet, externorumque, sub tutela Mariæ Virginis: ex vtraq. iuuenes in spem Religiosarum familiarum adolescunt: eorum preces requirunt sæpe Parisienses molestiarum leuamento. Matrona nobilis, & , cum semper faceret abortum, misere fecunda, cum illis se commendaret, postera die feliciter enixa est. Regina dominicum sepulcrum in templo nostro cum vidisset, audissetque de Sacello sodalium, libenter illud inuisit, eorumque studia amplissime collaudauit. & vero, honesto homines loco ordineque senatorio inter eos adscripti. Conuictorum numerus auctus: ducenti octoginta numerantur: magna enim opinio nostrorum doctorum, nostræque disciplinæ, vt occupatis locis interioribus, in area mansitent multi, exclusi scholarum angustijs: respectantes alij discedant, & se ipsi increpantes, quod non maturius accesserint. reliquorum moderatores gymnasiorum, & magistri plerique, prædicant institutum nostrum, publicisque Nostrorum disputationibus intersunt: itaque fauent, vt conciliarint nobis nonnullorum studia, qui antea aduersabantur: & hi quoque liberos expetunt in conuictum admitti. neque abest vtilitas. non nemo ex errorum tenebris emersit, Religiosorum habitum induere non pauci. omnium ad pietatem eximius ardor. ægrotabat ex illis vnus iam exhaustis viribus, ac voce deficiente: igitur suprema vnctio fuit adhibenda. ab ea statim

vim recipere animum, & circumstantes cœpit agnoscere: tum de Sacerdote nostro quæsiuit, an videret lucem: affirmanti, non communem, inquit, hanc lucem intelligo, sed Angeli, qui videndum se dedit oculis meis. Numquam vobis, Patres, parem referam gratiam, qui me ita instituistis. ex vnius virtute iudicium de reliquis fieri potest. absoluam de hoc Collegio breui narratione. Tolosa Burdegalam ibat vnus e Nostris socio milite. oppidum in quod diuerterant, ab hæreticis noctu capitur; cum omnia igne ferroque vastarentur, miles exiens domo statim ab obuio confoditur. At Noster postico egressus Patrem Ignatium suppliciter vocas in vota, etiamsi disploderentur in ipsum sclopi quamplurimi, admirabiliter seruatus est.

COLLEGIVM MVSSIPONTANVM.

SOCII SEXAGINTA: *pro duobus mortuis submissi a Deo septem. Philosophi ex his quattuor, duo Theologiæ studijs initiati. atque ex eorum numero Scotus vnus e Seminario, qui cum in patriam profectus esset ad expedienda negotia, ab hæreticis captus in itinere pecunia se redemit. Vt in bellorum motu, metuque pestis, discipuli non pauci: nempe octingenti. excitati præmijs, publicisque actionibus: vt Hierosolymorum expugnationis: hæc enim tantam commouit expectationem, & exciuit multitudinem, vt effractis Collegij valuis Dux ipse per custodes corporis sui tumultuantes prohibuerit ingres-*

ingressu. Fuit etiam celeber dies & festus, cum poetico artificio & ingenio certarunt discipuli, carminibus propositis, & ænigmatis dissoluendis: quo etiam die Dux spectator & arbiter, cum tribus liberis, duobusque Vademontanis adolescentibus, apud nos pransus, & duodeuiginti idiomatum varietate, quæ inter prandendum audierat, delectatus est. Suppeditauit impensam Episcopus Metensis: cuius magna erga nos liberalitas, & pietas erga Deum. quippe reditus nostros annuos firmauit, auxitque: & instituit diœcesi suæ Seminarium: in quo nunc quidem triginta, paulo post sexaginta dicuntur futuri: idem operam dedit, vt Collegium distrahente pestilentia, doctrina Christiana varia per loca traderetur: præcipue in vrbe, quam Nostri cum vtilibus præceptis coniungentes suauitatem cantus, iuuerunt vna oblectaruntque, communi ciuium approbatione: idem præstitum in oppidis pagisque: sed & quodam loco restauratum templum celebratumque, desolatum antea, & temporum seu hominum iniuria desertum. mirum in hac distractione quam multa pertulerint Nostri, cum essent intuta omnia atque infida. Lapsi sæpe in manus hostium, nonnumquam inducti: sed diuino eos protegente auxilio, semel, etiam cum inter fulgorem gladiorum, & tormentorum fragorem, effuso cursu se e periculo exemissent, vis aduersariorum citra vltima stetit. & in his tamen fluctibus, octo e profundo hæresum extracti: vnus a consilio sibi necis afferendæ.

BITVRIGENSE ET VIRODVNENSE Collegia.

BITVRIGIBVS institutum Sodalitium, vt vocant, Pœnitentium, qui ad nos ventitant causa Sacramentorum. ex eo vtilitatis spes magna in ciues plurimos peruentura. Mauri duo corporis animique periculis perquamdiu iactati ad Christianæ religionis portum se appulere, informatique a Nostris, & effusa iucundum ad spectaculum ciuitate, baptizati sunt. Domesticus quidam Collegij famulus discesserat a nobis cum furto: sed, vt sæpe peccati comes est stimulus conscientiæ, cum consistere animo non posset, misit qui rem ablatam restitueret, quin & ipse postmodum, cum pallenti vultu ac demisso, ad Nostros redisset, non veniam modo, sed & locum eumdem obtinuit domi, quem antea habebat. Instructum etiam in hac vrbe, non paruum præsidium veræ religionis, Cœnobium Capuccinorum, quos primum exceperunt Nostri de via fessos, recrearuntque, non parua eorum lætitia, ciuiumqne gratulatione. Discipulorum numerus permagnus. e Nostris obijt frater vnus insignis laborum patientia: cui phthisis non improuisam mortem attulit placidissimo somno quam simillimam.

DIFFICILIS ANNVS VIRODVNO fuit, seu quia ciuitas orbata Episcopo, nec quisquam adhuc in eius locum suffectus: seu quia super tumultum bellicum ingruente peste menstruum iustitium fuit: adeo cessatum etiam a iuuentute insti-

tuenda: etsi animarum procuratio non omissa. plurimis in templis, nostraque in æde conciones habitæ, sed infrequentes: nec tamen defuere obeuntes Sacramenta. illustris pietas hoc etiam anno vnius mulieris, quæ virili prorsus animo a turpi quæstu viaq. præcipiti abductas puellas domi suæ sustentabat, bonisque admonitis ad Nostros adducebat: vt a iactis fundamentis sacræ Confessionis ædificarent domum in saxo, nullo turbine quatiendam. etsi ipsa quoque non caruit detractoribus. Sed animæ Christianæ nullum maius solatium, quam testimonium conscientiæ. nec propterea destitit ab incepto. Fuit & alia mulier nobilis, cuius cupiditatem Deo obsequendi, hominibusque propter Deum benefaciendi, ita Deus ipse complexus est; vt fere nunquam in functione muneris, quod ad Dei honorem hominumque vtilitatem pertineat, acquiescat. Tyronum in hac Prouincia numerus maior hoc anno, quam alias vmquam, & eorum studium feruentius. in hoc Collegio informantur. Quadraginta fuerunt super decem, qui confecto priore anno tyrocinij Lutetiam missi: quod, nisi esset res nostræ domi angusta, augendi erant. plerique ex iis arctam ingressi viam, quæ ducit ad vitam, abiecto onere diuitiarum, & parentibus inuitis. maluit vnus mendicato cibo victitare per biennium, quam apud Caluinistam parentem abundare cum periculo vitæ: ponentur nunc breuiter duo, auditu, vt opinor, non iniucunda. Puella erat in vicino pago iam adulta, ita male animo affecta, vt abnuens omnem curationem, nec lin-

guam

giliam modo, sed etiam dentes exacuens in quoscumque, per duos menses fuerit vinculis constringenda. ad Nostros in vrbem adducta cum esset, sacris precationibus adiuta, refotaque medicamentis, post decimum diem pæne persanata discessit. Mirum etiam fuit Sacerdotem vnum e Nostris incidisse in manus hæreticorum, quorum immanis in Catholicos bacchabatur insania, ab ijsque, licet pro Iesuita agnitum, impune dimissum.

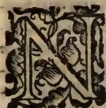
NIVERNENSE COLLEGIVM & Augense.

ALVIT NIVERNVM e Nostris septemdecim. Congregatio sanctißimæ Virginis mirum in modum adaucta. Excitati ciuium animi in ferijs natalitijs dramate pulcherrimo. Dux Niuernensis locum relaxationi commodum Collegio dedit, promouitque ædificationem pecunia attributa. Festo die beati Ludouici oblatus cereus, insigne fundationis, filio Fundatoris, perhonorifica celebritate. Is cum antistite, & aliquot optimatibus, eodem die apud nos prandium sumpsit. Proximorum cura non intermissa: ex his mulier, quam mariti desiderio contabescentem ludificabatur dæmon varijs terroribus, Nostrorum consilio, ea solicitudine fuit & ludificatione liberata.

MAGNO AVGENSIVM quoque bono fuit Patris Visitatoris aduentus. Scholasticorum maximns numerus, vt scamna pro foribus fue-

rint collocanda. eorum magna ingenij commendatio & probitatis, corruptis moribus, librisque corruptoribus bello indicto, illos pro viribus exterminant, hos inflammant. perspecta sæpe virtus salutaris Confeßionis, extremæque Vnctionis in moribundis. restituti ab vno aurei plus centum sexaginta. insanæ mulieri, item seni cuidam, voluntariam mortem cogitantibus, mens reddita. mulierculæ duæ ab impuro contubernio extractæ. per dies quadraginta continuos habita concio, & doctrina Christiana pagatim tradita, atque ad eumdem morem seruandum parochi diligenter instructi. Sed hæc videlicet sollemnia: hoc singulare. Die sacro Virgini conceptæ, matrona quædam e primoribus ciuitatis, cuius filium atrox pituita suffocabat, cum venisset auxilij & consilij causa ad Nostros, eam ob rem communicauit; Sacrum audijt, ceream facem donauit Dei Matri: mirabile dictu: domum reuersa filium extra periculum, & fere incolumem offendit: puer præterea octauum annum nondum egressus, cum audisset concionem de sacrosancta Eucharistia, ita inflammatus est amore religionis Catholicæ, vt ab ea nullis nec precibus, nec minis, nec vero verberibus potuerit a furente matre demoueri.

LVGDVNENSIS PROVINCIA.

VMERANTVR de Nostris in octo Collegiis centum nonaginta. In Lugdunensi cum Tyrocinio adnexo quadragintanouem: In Turnonensi trigintaduo: Octodecim in Billomensi: In Auenionensi vndetriginta: In Camberiensi quindecim: In Diuionensi vigintinouem: In Dolano vnus & viginti: In Aniciensi, quod hoc anno incoli cœptum, tredecim. Sex vita defuncti. Quindecim in Societatem adscripti. Ex his Collegiis Reuerendus Pater Laurentius Magius Galliarum Visitator quattuor lustrauit, Lugdunense, Camberiense, Diuionense, Dolanum. Turnone Billomoque Patres præcipui ad eum venere Lugdunum. Auenio enim iam diu interclusa: quam ob rem de ea nihil ponetur. Ita aduentus ipsius toti fere Prouinciæ, vbi & instituit Collegiorum Rectores aliquos, lætus atque vtilis fuit.

COLLEGIVM LVGDVNENSE.

IN HOC COLLEGIO *multa vtiliter, a Patre Magio decreta. Conuictorum disciplina, rationesque, a Collegii rationibus seiunctæ. Nouitiatus, præter paucula quædam, discretus a Collegio. Ceterum Nostri in quattuor templis celebrioribus die-*

bus festis, ac dominicis concionatis Mense Februario quibus diebus ad grates numini agendas pro relata victoria de perduellibus, per horas quadraginta continens supplicatio fuit, tantus ad ædem nostram conuentus erat mortalium, quantus vix vnquam antea diebus celeberrimis. Gratiarum actionem excepit alterum beneficium: ita enim derepente imminutum est pretium frumenti, vt mirabile videretur. Meßem diceres diuinitus in Galliarum vrbes hieme demissam. Dominus Mandelotius expertæ virtutis, qui vigesimum iam annum Lugduno pro rege præpositus erat, hoc anno excessit: affuit morienti ipsius rogatu Pater Emundus Augerius: idem in eius funere laudationem habuit, omnium opinione mirabilem, & multis fructuosam. Gymnasium Conuictorumque contubernium celebratur, vt cum maxime. Quadragesima duo e Nostris diuersis in oppidis concionem habuerunt, magno cum hominum concursu, fructuque. Alterum ex his oppidis, Nantua fuit Geneuæ contermina, de qua etiam proximis literis: vt iam vicini Geneuenses non ita alacres latique Nantuæ uolitent, & ardentiores in Fide Catholicos doctioresque experiantur. Libri hæreticorum combusti multi ab arte incantandi (cuius frequens usus in Geneuensi) ad Christi gregem traducti.

NO-

NOVITIATVS.

IN NOVITIATV *uersantur uiginti:ij piorum eleemosyna partim aluntur, partim ære, & si, ut his temporibus, perexiguo, a reliquis Collegiis contributo. Omnes ueterem exuentes hominem dant operam ut quam maxime fingant se ad præscriptum Societatis. Ad Sancti Claudij peregrinatio suscepta a nonnullis. Quo tempore, cum eorum vnus quodam in oppido, attrita veste, ostiatim quæreret stipem, in cognatos incidit: hos etiam eleemosynam rogat, mutatione vestis videlicet incognitus: cum vox hominem prodidisset, exarsere iracundia illi, talem habitum quæstumque indecorum familiæ rati: ita, molliter agunt primum, vt illa exuta veste mentem induat meliorem, altosque spiritus gerat: quod si insanire pergat, domum saltem eat: pecuniam equosque offerunt. Nam quæ ista prudentia mala vltro accersere, cum bonis abundes? Ad hæc paucis Noster. Nihil sibi honestius, aut in animo magis, quam sequi Deum: eius amore illum sumpsisse habitum, illam vitam expetisse: nec laborare si insanus habeatur ab ijs, qui veræ sapientiæ gustatum non habent. Vestras res vobis habetote. mihi vnus rerum omnium instar est Christus. Cum hoc dicto in hospitalem domum, cognatis frementibus, partim etiam admirantibus, cum socijs contendit. Alius quidam Parisiensis nobili familia, doctor Sorbonicus, Canonicus Sanctæ Mariæ Parisiorum, natus annos quinque & triginta, cum loca sancta*

Palæstinæ, Aegyptumque postea, & celeberrimas Turcarum vrbes perlustrasset, ad extremum Romam venit. Hic apud Nostros, eo in Sacello quo humatus est Pater Ioannes Meldonatus, cui Lutetiæ operam dederat Theologiam docenti, cum sacrum facit, proque eius anima tacitas ad Deum preces effundit, intimos ad rerum humanarum contemptum, & ad Societatis nostræ petitionem sensit impulsus. & egit de ea re cum Patribus: sed de eorum consilio cum in Gallias reuenisset, Lugduni tandem, a Patre Magio, vt admitteretur impetrauit. Nec vero sileri debet acceptum alium optimæ indolis adolescentem, quem mater ab ipsa infantia Deo & Societati nostræ consecrarat.

COLLEGIVM TVRNONENSE.

SVVS ETIAM extitit Turnonensi Collegio fructus. Dux quidam militum hæreticus, cum hortatu Turnonij Comitis ad nos diuertisset, Catholicus ad eum reuertit. Negligebat adolescens, an oblitus erat (quod non in longum duret apud viuos memoria mortuorum) mortui socij mandatum: mox cum eius vidisset speciem squallentem, ac tristem, & minaciter obiurgantem, tantus pauor tremorque omnium membrorum hominem cepit, vt ex templo eum rem detulisset ad Nostros, erogata in vsus pauperum pecunia (hoc enim erat mandatum) solueret fidem. Animi magnitudo, quæ apparuit in vidua florentis ætatis non est prætermittenda. In

huius domum milites, vt omnia licere sibi arbitrantur, meretricem immiserant: hanc illa vicinarum matronarum facta manu correptam capillo, muliebrem animum mirantibus militibus, & indigne ferentibus, domo expulit. maiore eadem animo obstitit homini nefario, a quo pelliciebatur ad stuprum. Alia quædam mulier proximi pagi cum in medias flammas bacchantis incendij coniecisset sacratam planguncula m agni cælestis, sedato eam igne narrauit a se integram magna omnium admiratione repertam. auxit ea res in plurimis rerum sacrarum venerationem. Mulieres denique tres, quarum diu, aut in perfidia, obstinata mens, aut in recta fide, ficta, communioni fidelium restitutæ. Albenacum est vrbs Diuariensis prouinciæ facile caput: hæc cum ipsos quinque & viginti annos Caluinum sustinuisset, a Catholicis recepta est. Huc missus Sacerdos, Catechismi explicatione, scelerum expiatione, frequenti etiam per plateas, vt hæretici audirent vel inuiti, concione, in vicinos pagos excursione, ita profecit, vt totam prope vrbem, locaque circumiacentia cum Ecclesia reconciliarit. mirum est, quantum illa profecerit ciuitas Sacerdotis commoratione trimestri, quam ægre tulerit ipsius discessum: & reditum quidem orant: sed obstat paucitas operarum. Grauis hoc etiam anno vniuersam prouinciam inuasit pestilentia: Nostrique prouidentiam numinis, & mortalium beneuolentiam experti. ita a multis ciuitatibus vocabantur. Cum ad vnam se contulissent a portarum custodibus parum amicis sunt in-

gressu prohibiti. quod ita acerbe tulit Patronus regius, vt iusta percitus iracundia, cum lacrimis rem illam vaticinaretur ciuibus non paruo constituram. Et nunc etiam, cum consecutus imber cum grandine spem vini illius anni abstulisset, veram fuisse prædictionem affirmat. Primarij hæretici Annonensis oppidi certos homines miserunt ad Collegium, qui disciplinam Nostrorum orarent liberis suis: quod cum Pater Rector non grauate spopondisset, ipsimet parentes adierunt, atque inter loquendum ostenderunt, si filij efficerentur Catholici, non iniquo animo laturos.

BILLOMENSE COLLEGIVM.

ETSI IN HOC *Collegio Nostri cum varijs incommoditatibus domi forisque toto anno certarunt, publicos tamen fructus priuatosque retulerunt expectatione maiores. Cum vnum e professoribus, ciuitate adhuc incolumi, oppressisset pestis ita sæua atque atrox, vt præcisa spe salutis seorsum ei tumulus, omniaque necessaria funeri comparata essent: tantum apud Deum beatamque Virginem, quæ Anicij colitur, potuerunt, a Nostris exterisque vota pro eius valetudine suscepta, vt tertio denique mense præter omnium opinionem conualuerit. mirum hoc, iuxtaque illud: Nostrorum nemini, qui cum eo sunt diu familiariterque versati, contagionem nocuisse. Igitur huic vita producta, quo augeretur laborum præmium, & spatium laborandi:*

randi: est enim iuuenis: alteri, qui multis iam annis processerat, erepta. Erat is Pater Ioannes Belmesius multiplici vir eruditione, linguarumque peritia, & , quæ vtilior multo est scientia, sui contemptione insignis. eximia semper veneratione sacrosanctam Eucharistiam prosecutus: quod & supremo tempore ostendit. tantus enim fuit pietatis sensus, itaque animum penetrauit (habent hoc diuinæ consolationes, vt vbi semel perrupere, difficile premantur) vt lacrimas tenere non posset. media nocte, ea quæ vltimum diem præcessit, Eamus, ingeminat, eamus. quo Pater? excipit qui ægro assidebat. Sanctum, inquit, Baptistam & Virginem beatissimam video. vtrumque miro honore semper coluit. interrogatus iterum ab eodem, non exaudiente, seu dissimulante, eadem respondit: nec multo post, sinistrum brachium indignans retorsit. Cur id ageret, rogatus, aut quid esset, respondit, esse diabolum. postero die, cum oblatum iusculum abnueret gestu, quasi minime necessarium, vt admonitus est obedientiæ, obduxit illico quantulum potuit: vt fere in pulcherrimæ illius virtutis, cuius fuit viuens quam maxime tenax, significatione, spiritum daret. In externos, etsi pestilentia bis clausit gymnasium, nec exigua, nec inutilis opera collocata. Opima Sacerdotum beneficia, quæ a laicis obtinebantur, Nostrorum suasu relicta. Matrimonium clandestinum ex præcepto Tridentinæ synodi rite celebratum. celebratum item alterum, pacatumque, quod turbauerant controuersiæ. Spectatus labor in persanan-

dis hæreticis. Et in vno quidem oppido quinquaginta homines de sententia detruserat Sacerdos, ijdemque alijs ducentis idem persuaserant: nec spes sublata futuri euentus: etsi nunc mora quædam oblata. Quidam in sanctiore ipsa hebdomada, cum tribus confossus vulneribus, eorum dolorem acceptæque iniuriæ ferre non posset, sic vt in remedia posceret gladium, inductus est paulatim a Sacerdote, vt veniam a Deo peteret, & inimico daret: Praua quædam consuetudo, quæ in Confessionem irrepserat, beneficio concionum correcta. Persuasum aliquibus, vt non in posterum modo ab vsura abstinerent, sed etiam, vt male parta restituerent. Eorum vnus, quicquid habebat opum fenori ferebat acceptum. Alter ad viginti aureorum millia reddenda perductus. Atroces inimicitiæ restinctæ. Eam vnus ob causam, summa sui cum voluptate, populique gratulatione, suscepit publice sacrosancta mysteria, quibus iam diu caruerat, cum remisisset inimicis offensam. Parauerat quidam vxori venenum, sic illam oderat: sed cum vno e Nostris congressus, veneno abiecto, odium cum amore mutauit. Actum cum virginibus multis, vt Deo, cui se consecrarunt, diligentius famulentur.

CAMBERIENSE COLLEGIVM.

QVAE CAMBERII *hoc anno gesta, sic habent. Conciones Quadragesima magna ciuium*

uium vtilitate a Sacerdote nostro in templo Dominicanorum habitæ. Viri quidam reconciliati cum vxoribus, a quibus dissidebant. Carcer concionando, triremes confessiones audiendo, capitis damnati ad summum supplicium prosequendo, adiuti. æs alienum nostrum beneficentia cuiusdam viri nobilis dissolutum magna ex parte. Decessit vnus e socijs non leui nostro cum damno, & externorum mærore, quem lacrimis testabantur. Ceterum ex hoc Collegio Sacerdotes tres missi in varia loca, excitandis concione multorum animis a Cineralibus ad Pascha, non paruos fructus reportarunt. Ex his vnus fuit Pater Petrus Pepinus, qui cum Granopoli (ea est Acusiorum colonia Narbonensis Galliæ nobilissima) concionibus vitaque non minus se bonum virum quam doctum ecclesiasten probasset, eaque ratione ad admirationem omnes, ad frugem meliorem multos adduxisset, sub Pascha defunctus, laborum quos pro Christo in Societate susceperat, recentium veterumque præmium tulit. Decumbenti homini affuerunt quique nobilissimi, eumque omni humana ope subleuandum curarunt: cum vicisset morbus, mortem ipsius, tum luctus ciuitatis funere amplissimo, tum Sacellum, ad quod pro eius anima constitutum Sacrum quot hebdomadis, insignem fecerunt.

DIVIONENSE ET DOLANVM Collegia.

IN DIVIONENSI Collegio domestica inopia, materia Nostris fuit, læto quoque animo, non tantum æquo, exercendæ patientiæ, & fraternæ caritatis. Discipulorum numerus, quem duorum annorum pestis, famis, bellique calamitas imminuerat, fere in integrum restitutus. Ita declamationes, disputationes, ceteræque litterariæ exercitationes habitæ multæ. eæque nobilitatæ sæpius ab illustrissimo Principe Carolo Duce Meinæo Burgundiæ Prorege, & a Senatu frequenti. Domi forisq. non improspere laboratum. Octo missi ad Tyrocinium optimæ spei adolescentes, e quibus duo, vt assolet, a propinquis, & quibusdam illorum hæreticis, per annum integrum, grauiter frustraque tentati. Et certe experimur, quod dixerunt Patres nostri initio nascentis Collegij, ad res diuinas esse hanc iuuentutem natura propensam. Pueruli multi parentes senes a cibis vetitis exemplo reuocarunt. ijdem ægros ad Dei opem, sanctaque Ecclesiæ remedia deposcenda, verbo permouerunt: &, redeunte sanitate, non sine fructu. Quidam genitorem grauitate morbi, &, quod sæpe accidit, pharmacorum copia confectum, iamque damnatum iudicio medicorum, piacularis aquæ (quod sanequam mirum fuit) aspergine curauit. alij sex eiusdem beneficio aquæ, sacræq. Confessionis, & cælestis agni particulæ, ægrotationem depulere morti proximam:

suus quoque confessionibus, & concionibus, non defuit fructus. hæretici duo redierunt ad Fidem. hæreticus quidam conscelerat æ mentis, magicæ artis notas Catholico dederat, quibus eum affirmabat victorem inimicorum turpisque voti futurum. hic cum in patriam reditum pararet, noctu a diabolo oppressus, omni festinatione confugit ad Nostros, vt eo se metu liberaret. Datum etiam aliquid auxilij publicis custodijs. In vicinis oppidis, quattuor ab hæresi resipuerunt. Mulier, ex falso rumore, an ex diuturna mariti absentia, eum mortuum suspicata, cum alio nuptias contraxerat, &, susceptis liberis, non infecundas. multis post annis cum comperisset illum viuere, ex dolore in furorem versa, complures iam menses per vias publicas amenti similis errabat. hæc Nostrorum hortatu ad Curionem adducta, adhibitisque remedijs ad saniorem mentem reducta est. Ciuitas Diuionensis nostræ egestatis subleuandæ percupida & publice & priuatim omni nos officiorum genere prosequitur. Ducenti aurei primum a Senatu, a primoribus totidem Collegio dati. E multatitia deinde pecunia ad promouendam ædificationem sexcenti. in publicis comitijs referente Carolo Meinæo Duce destinati mille ducenti. Hoc in genere quiddam accidit scitu non iniucundum. Cum enim ciuis Diuionensis hæresi infectus ad Heluetios profugus obijsset, testamento condito, quo quadringentos aureos relinquebat ministris suis, quos appellabat reformatos: idem Senatus, referente ac rogante fratre mortui, duabus factis partibus, ducentos ex

ijs aureos, alijs Religiosorum familijs, reliquos Collegio attribuendos censuit: afferebat causam vrbano ioco, non abhorrere a voluntate testatoris. reliquerat quippe illam pecuniam ministris verbi reformatis: at Iesuitas formatos esse magis, quam illos diuini verbi ministros.

IN COLLEGIO DOLANO summa pax domi forisque. Ex officijs Societatis nostræ, in vrbe ipsa, & vicinis etiam oppidis, fructus non pœnitendi. Schola aucta doctore vno philosophiæ, & discipulorum frequentia. Ad templi iacienda fundamenta, diligentia cuiusdam viri nobilis, quadringenti aurei ex Fisco deprompti. Dolana quædam mulier pietate iuxtaque genere illustris, vestem donauit ad Sacelli ornatum quingentorum aureorum pretio maiorem. alia item dona a ciuibus oblata. quorum prolixa erga nos beneuolentia: vt, quo auctior sit Collegarum numerus, certent augere Collegij censum.

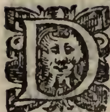
COLLEGIVM ANICIANVM.

ANICIVM vrbs est Velauniorum primaria, natura loci manuque munita: patrio sermone Puis (quod Podium interpretantur) dicta, quod in montis dorso posita est. Hic templum Deiparæ Virginis, vbi multa & opulenta visuntur munera, quæ reddentium vota gratam voluntatem, & vim diuini numinis ostendunt. Hac in vrbe, iam inde ab anno

huius

huius sæculi septuagesimo, ciues duce & suasore Antonio Senectario Episcopo de Collegio instituendo cogitarunt: & quia persuaserant sibi de nostra voluntate, sedes scholæque Nostris inconsultis ædificari cœptæ: inciso, pulcherrimis notis ad earum angulos, Iesu nomine, argumento Societatis. Et res quidem tentata persæpe, sed in hac difficultate rerum ac temporum ad hunc annum extracta. & iam in opportuniore vrbis loco Collegium publicè extruitur. Scholæ quinque apertæ sexto idus Nouembres, præuia oratione, gratulabunda ciuitate, quod vnus ille dies duodeuiginti annorum vota implesset.

PROVINCIA AQVITANIA.

E AQVITANIA quæ generatim colligi debuerant, incerta: ea existimare ex superioribus vnumquemque, quam me quicquam ponere incompertum, tum melius, tum etiam facilius. Notiora videamus.

COLLEGIVM TOLOSANVM.

COETVS IVVENVM anno proximo Dei Genitrici consecratus pæne in ipso ortu occidit repentina pestilentia: sunt tamen adhuc in eo præcipua pietate adolescentes ad quinquaginta: auxere eorum decus & numerum viri tres claritudine insigni: quos inter Episcopus Vaurensis: qui & eo die panem qui de cælo descendit præbuit pluribus in nostro templo, & cumulandæ lætitiæ, apud nos pransus, maiore apparatu versuum, quam epularum: auxit ea res magnopere illius erga nos beneuolentiam. explanari cœptus Catechismus in vrbe, quattuor locis, magna alacritate discentium, nec dispari vtilitate. Qui replicata memoria annorum omnium maculas confessione eluerunt, centum amplius dicuntur fuisse. profuit & ijs adhibita cohortatio, qui æs male partum nullo pudore retinebant: iuuentus qui aureos mille fraude ademptos apud se residere

non est passus. nec minor in mulieribus vagæ libidinis extitit fructus: vnius, quo notior erat, nobilior conuersio: alia abducta perinde a flagitio, consilioque partus necandi. Sed dignior laude, ex his qui ventitant ad nostras scholas, adolescens, raræ admodum castitatis, & aduersus muliebrem pellaciam inuictæ. Neque id solum de nostro gymnasio. Quattuor in varias cœnobitarum familias adscripti. Nec vero sua laude mulieres fraudandæ. Ex ijs quæ celebrant ædem nostram, virgines quinque, viduæ septem, se Deo nuncuparunt. Est hic quoque in recolligendo Christi grege laboratum. E Lutheri Caluiniue ritibus nouem extracti. cum libris hæreticorum amorumque non leuior pugna. ab eorum lectione deterriti complures, ad combustionem addicti non pauci. Verum huic Collegio cum ceteris communia dissimulentur. nihil dicatur de veteribus oppressis inimicitiarum incendiis, taceatur de reconciliatis animis coniugum affiniumque, prætermittatur de occupatis sceleribus aut auersis: rapit scribentem cogitatio ira numinis inuecti mali, quod in mæsta urbe, etsi labores Nostrorum auxit, clausit scholas. itum propterea ad uicinos egentes auxilii. Quo tempore omnes, ut porrigere se ad plures possent, a Deo defensi: nam & in urbe aures præbitæ confitentibus, & extra urbem: uentum sæpe in loca insessa hæreticis, uel lue infecta, citra noxam; ita e quinquaginta socijs (tot enim e Tolosano Collegio censebantur) desideratus nemo: licet ad vnum omnes tentati febre. quin & duo ad Societatem adiuncti.

iuncti. igitur laboratum in oppidis præiacentibus, in vrbe Vaurensium, & in Tectosagum regione propter finitimos hæreticos minus tuta. huc inuitatu optimi antistitis destinati octo, incolarum animos litteris moribusque imbuendo, septimestre spatium posuere, tanta ciuium approbatione, vt sponte ad Collegij fundationem intenderint, certo viro transigendi negotij ad regiam misso. interea circumfluente iuuentute e vicinis etiam pagis scholæ frequentes. ter hebdomada explicatus Catechismus: habitæ conciones diebus festis maximo in templo. nec abfuit vtilitas. e militibus duobus, vnus alteri præcisa aure, se in fugam conuerterat, nec erat difficile saucio, iraque incenso, fugientem assequi pedibus, manuque vlcisci: sed rexit impetum, iure magis quam armis iniuriam persequendi consilium: causam quærentibus respondit, quod audisset de concionatore non esse priuatas iniurias priuatorum arbitrio vindicandas. multi hæreticum venenum e pectore eiecerunt: inter eos matrona illustris pari animo, puellæ, adolescentique grandioribus, subuentum baptismate, quo carebant. Xenodochium interuisum ægrotis consolandis, curatumque vt annui reditus cum fide administrentur: nec desiderarunt subsidium quos carcer detinebat: sacrosancto sacrificio Missæ, & salutari sermone recreati. Lasciuiores ludi dierum festorum in sacras precationes conuersi: mulierculārum corruptelæ facessere iussæ. nec de peccatis modo, sed & de eorum auctore triumphatum. redibat domum rusticus vehens

plau-

plaustro puerum infantem: incidit in nescio quem non ignobili ornatu: nimirum dæmonem ex hoc agnoscas: poscit ab rustico filium, ingenti pretio contra promisso: sed pluris fuit amor liberorum. narrat vxori quod acciderat: in medio sermone, adest ille idem, non iam iterans preces & promissa, sed intentans vincla, & mortem: vbi id etiam non procedit, eum saltem flagitat sibi promitti, quem mulier esset paritura: hoc quoque pernegat pater naturali beneuolentia: vxor interim cum vereretur dæmonis insidias, rem defert ad parochum, hic ad Episcopum, Episcopus ad Nostros: Nostri expiatis criminibus coniuges muniunt sanctissimo Sacramento, tum armatos particula agni cælestis vetant dæmoni spondere quicquam, aut cum eo longius colloqui, signo Crucis frequenter obiecto. redit importunus, cum repulsam de liberis ferret, particulam postulat domesticæ supellectilis: vbi friget, vel herbulam ex horto: donec tandem intra paucos dies fractus abscessit. etenim magna uis Sacramentorum. eorum vt augeatur veneratio, excitata Nostrorum suasu Sodalitas in honorem Christi corporis, non e laicis solum, verum etiam e clericis, maximo fructu. In hoc Nostrorum discessu, accitu Castrensis Episcopi a duobus Sacerdotibus aliquid opis allatum est etiam oppido Lautreco: vbi nunc Episcopi sedes, vrbe videlicet ab hæreticis iamdiu occupata. In eo oppido ad populum habitus sermo ante Domini Aduentum diebus sacris: singulis ipso Aduentu; bis quot hebdomadis Fidei elementa rudiori-

dioribus tradita: instituta frequens disputatio & frugifera de Pœnitentiæ Sacramento, conuenientibus semper Catholicis, cum hæreticis permistis: & iam ex his nonnulli vacillant, & Sanctorum imagines clanculum per interpretem extorquent. cuidam iniecta religio vt sacrum calicem restituat, quem sacrilegio quæsitum impie retentabat. multorum denique pacatæ conscientiæ. Hic etiam antistes efflagitat Collegium. Ergo his duobus Episcopis studentibus fundando Collegio, Auscij (nisi quid malus dæmon turbet) prope fundarunt. ea de re quam breuissime expediam. Ausciorum vrbs Augusta olim appellata, in ea Aquitaniæ parte est, quæ Vasconia dicitur: ibi Archiepiscopi domicilium, & antiquum gymnasium nobile. huius procurationem gymnasii ad nos transferre cupientium Clericorum rogatu, missus est Sacerdos cum laico, vt natu maiores ille, hic minores instituat. Et, Deo fauente, res quidem initio procedit, verum spes maior felicioris progressus. Et extulit se, vt ferme fit, maleuolorum nebula infuscandæ luci nuper exortæ: sed illa disiecta Sol magis inclaruit: dein maledictum in laudem vertit. igitur opus vrgetur designata area, collataque pecunia templo extruendo: missæque ad Patrem Prouincialem litteræ, vt assensionem exprimat a Reuerendo Patre Generali, non Auscijs modo, sed & Vasconibus, & finitimis Nauarræ oppidis profuturam.

COLLEGIVM RVTHENENSE
& Mauriacenſe.

SVB FINEM ſuperioris anni, vt proximis litteris ſcriptum eſt, gliſcente peſtilentia, profectiones variæ varias in partes felices exitus habuere. Procurator Collegij, cum exit ex vrbe, euocante negotio domeſtico, incidit in latrones, a quibus ſpoliatus eſt, & duabus impoſitis plagis ſemiuiuus relictus: vt res congruerit cum Euangelio, quod illa hebdomada, nempe duodecima poſt Pentecoſten, legebatur. Concionatus eſt vnus e Noſtris ſollemni ieiunio dierum quadraginta: alij item in vicinis locis, frequenter, non ſine ſenſu auditorum. Expoſita tribus in locis doctrina Chriſtiana: ad ſynodum habitæ orationes duæ. Duo e Noſtris Catholicorum caſtra ſecuti, duos hæreticos vicinos morti ad Fidem adduxerunt. Ceterum auditum eſt, adoleſcentem noſtræ olim alumnum diſciplinæ inter hæreticos mortuum, ea conſtantia, vt in recta ſententia vſque ad vltimum ſpiritum retinenda contempſerit omnia aduerſa: alterum maluiſſe tridui perferre inediam, matre omnem cibum negante, quam improbitatis miniſtros audire declamantes: duos alios graui morbo affectos præoptaſſe mortem inanibus incantamentis promittentium curationem.

DE STATV aut potius caſu Mauriacenſis Collegij ſuperiore anno memorauimus. Quippe diſſipatis ſcholis, ſocijs ad propinqua Collegia dilapſis, remanſerunt Sacerdotes duo, cum tertio lai-

cō: bona pars Collegij a Catholicis militibus occupata: ne aliunde hæreticis pateret aditus diligenter prouisum: interea ab exiguo numero, in salutem animorum & corporum, non exiguus fructus. Ceterum Nostros, septem mensibus, in summa difficultate rerum & temporum, circumuentos fame & peste, incolumes fuisse, habitum pro miraculo: sed iustis tandem de causis euocati litteris Patris Visitatoris, amicorum vni rebus Collegij commendatis, ciuibus collacrimantibus, & quoquo modo retinere cupientibus, sub Paschales ferias Ruthenos profecti.

BVRDEGALENSE COLLEGIVM.

AD NOSTRVM templum confluentium numerus in dies augescit. aduentant e suburbano multi, & vocamur procul in oppida, causa confessionis. Catholicus ab hæretico duce captus, & accusatus familiaritatis Iesuitarum, & fœderatorum societatis, audacter fassus est Catholicum se esse, de Iesuitis, fœderatisue negauit: sed tamen de Congregatione sanctissimi Sacramenti, in quam dato olim nomine fuisset adscriptus. post hanc egregiam confessionem inditis vinclis conijcitur in fœdam custodiam, nec inanem serpentibus. hic aliquandiu cùm fuisset, pridie quam adigeretur ad tormenta, boni Angeli, vt credibile est, instinctu, vinctus licet, & oneratus catenis prægrandibus, ex alto se demittit, perque custodes & excubitores elap-

sus,

fus, ad amicum perrepſit: a quo exceptus, ſolutuſque, Burdegalam reuertit: ſtatimque in noſtro templo grates egit Deo reſtitutori ſalutis. In referendis hæreticis in album Catholicorum res ceſſit ex animi ſententia. magna feminarum religio: noſocomia adeunt: maritis ſubripiunt libros magiſtros improbitatis, eoſque afferunt Noſtris ad comburendum: indicunt ſibi ieiunia, & ſupplicia corporis: præferoces viros frangunt patientia. hæc communia. illa propria. Ancilla quædam mulier, virili prorſus animo ac liberali, apud nos ſacra obiens myſteria, hæreticos dominos, magno labore & conſtantia, vt idem facerent, induxit. Eiuſdem ordinis altera cum ſolicitantem dominum nec ferre vellet, nec vincere poſſet, antidotum peſtis, quod domi aſſeruabatur, pro veneno hauſit, in remedium ærumnæ: facti deinde cum pœnituiſſet, poſt quattuor dies crudum adhuc & innatans ſtomacho eiecit ſine noxa. Mulier laborans vtero cum parere nequiret, a viro cogebatur & a medico, vt medicamentum acciperet fetui exanimando: melioris illa medici conſilium ſecuta ſimulauit hauſtum: tertio poſt die affuit Deus viuam ſobolem enitenti, neutro damno. Hæc pauca de multis. Aliquorum odia, & quidem matrem inter natumque, & duos inter coniuges ſepulta. e concionibus qui aſſolet fructus. eum pœnitentium multitudo, & reſtitutiones factæ non parui pretij, teſtantur. hoc in genere res accidit ſcitu digna: quod cum vnus redderet alteri pecuniam, accipere necne deberet, orta eſt inter eos contentio: cum & il-

le obtenderet præceptum Sacerdotis, & hic se factúrum negaret Sacerdotis iniussu. sequitur factum adolescentis, & eodem prope in genere, virginis, alterum altero illustrius. Filius iurisconsulti Societatis nostræ cupidissimus, cum hoc vt sibi permitteretur, fatigasset precibus parentes, illis relictis, ad Nostros profugit. pater illico ad Collegium, filium reposcit, frustra: redit a prandio cognatis, amicis, præside suffultus: præcipuoque certamine animi aduersus eum sumpto, nihil aliud agit, quam vt eum confirmet magis in proposito: sub noctem discedituri postridie redintegratur pugna: libellus supplex Senatui offertur: nec mora: sistitur iuuenis in curia, reque diligenter inspecta, vt per dies quindecim sit apud sequestrem decernitur, constantiæ probandæ: immo vero apud patrem commodius: adolescens, inquit: octo dies præfiniuntur, vt interea & Nostris ad illum; & illi ad Nostros ne claudatur accessus. per illos dies cogitata omnia, factaque, sine effectu: mater precibus & lacrimis, pater minis & verberibus eumdem scopulum tundebant: aduocantur consulti, prudentes Theologi, vt quem non poterant acie, agmine obruerent. dat consilium mulier venefica, vt noua omni induatur veste, exuta vetere, ne Iesuitarum veneficia adhærescerent. sed diuina virtus in animo insidebat. mater inops consilij sollemne sacrum pro defunctis curat faciendum, ei filium; & tredecim pauperes pullatos interesse iubet: illa cærimonia, an vt parentaret filio, an vt Deo supplicaret, incertum. at pater nihilo segnior

ad

ad Præsidem, quo plurimum vtebatur (eo conuocati fuerant propinqui amicique complures) iuuenem adducit, acerrimisque verbis increpat, ingratum appellat atque impium; qui exuerit obsequium in parentes: & (quoniam erat inexorabilis) sæui prorsus ingenij, & qualibet fera crudeliorem. tyroni nostro surdæ ad hæc omnia aures: mentem videlicet verus pater implebat. elapso octiduo iuris iam sui se domo proripit, nec latuit matrem intentam, ac petentem voce, quem gradu non consequitur. hic prudens adolescens, metuens rixæ, domum reuertitur: statimque compingitur in cubiculum, prohibito egressu: hinc porro, incustoditus cum esset, desiliens e fenestra, ad nos aduolat: sic tamen, vt suspicax mater pæne præuerterit: sed ipsa quoque furore licet amens, Collegium irritis clamoribus, & pulsibus ianuam insectata cum esset, ad extremum, re conclamata, discessit. paucis post diebus, minor germanus frater, cum ad eum accessisset, ficto sermone, narrauit alterum quemdam, cuius eadem causa eodem tempore disceptabat, de priore mente deductum. Verum, seu non crediderit factum, seu spreuerit: Cesserit, inquit, iste, deficiat alius quicumque, vel ex ipsis proceribus: mihi, quo plus difficultatis ostenditur, pulchrior erit perseuerantia. Conseruet Deus iuueni animum quem dedit. ruunt enim quamuis rectæ mentes, nisi diuina ope fulciantur. Hæc de adolescente. sequitur exemplum virginis admirabile. Adolescentula quædam natione Angla, patria Leilanda, parentes habuit me-

dicos facultatibus, religione varios, & discordantes. mater ab hæresi sub vitæ finem se recepit, pater post vxoris obitum a Catholica fide degenerauit, auctorque idem erat filiæ hæreseos sectandæ: at ipsa lectione Catholici Catechismi & hortatu Sacerdotis, Deo adspirante, aliud agebat: baptismum quem a ministro hæretico infans acceperat, ritu Catholico adulta correxit: ex quo tempore tantum puellæ animo roboris accessit, nulla vt ratione ad hæreticorum sermunculos adduci posset, quos antea non inuita deuorabat: nempe memor vitæ anteactæ placando numini solum intenta. iniecta interea cupiditas haud dubie a Spiritu sancto, adeundi Romam, Catholici caput imperij, tot Sanctorum non magis impressam vestigijs, quam sacratam sanguine, vbi peccatorum veniæ spes facilis ostenditur, & aperitur via. Verum, vt in re magna ac difficili, cum seipsa explicare non posset, ne temere quid ageret, de presbytero quodam, & duabus præterea mulieribus, hæretica vna, altera Catholica, exquirit sententiam. placuit consilium, modo viaticum ne deesset. hoc neglexerit illa, aut non habuerit, in incerto est. igitur certa discedendi, parentem orat, liceat inuisere auunculum: nec procul aberat in altero oppido: cum exorasset, aliud iter agitans, attonso capillo, fraterna veste, & leuiter immutato nomine, vt pro Ioanna Ioannes diceretur, puerum simulat: hoc habitu, breui traiectu in Hiberniam venit, vt quæ prima in Galliam Hispaniamve nauigandi facultas esset, ea vteretur, in Italiam proxime

me transmissura. hic dum moratur, emendicato cibo, cum aliis pueris scholas frequentat. post duos menses inuenta commoda occasione, mense Maio Burdegalam appellit. incidit in Sacerdotem Hibernum: ab eoque ducitur ad Nostros, ut afferrent si quid possent opis adolescenti, quemadmodum & aliis multis, qui verterunt solum, causa religionis. assignatur ei locus in hospitali domo Sancti Iacobi ad nocturnam quietem: suppeditatur diurnus cibus e Collegio: in assiduas propterea preces liberius incumbebat, ut omnes mirarentur. sed nihil fictum, diuturnum. abierant duo menses, cum Præfectus hospitij ex eminentiore quam quantum esse soleat in maribus, pectore, id quod erat suspicatus, suspicionem suam affert ad ianitorem, mox etiam ad Rectorem Collegij: hic confestim ad hospitium: tum re comperta, obiurgat vehementer hospitem lacrimantem: & percunctando reperit causam simulationis: neque improbabilem faciebat modestia vultus, & assiduitas sacrarum precum. quæsitum de Ioanna, malitne in cœnobio virginum tutius deseruire Deo, quam incertum iter capessere: nihil erat illi optatius: duriores se præbuere primo præsides cœnobij, sed acquieuere tandem similibus veterum exemplis. collata dos & supellex stipe collectitia: magnaque illius diei celebritas & lætitia fuit. quin etiam nunc gratulantur virgines, & grates agunt de nouitia, quam veteranæ æmulentur. Ceterum rogante Basatensi Episcopo excursum Quadragesima in vicinum oppidum (Montem securum appellant) se-

ptimum iam annum fuerat in potestate hæreticorum: nunc tandem redierat pactione ad Catholicos oppugnantes. ita non minus docenda Fides, quam hæresis dedocenda. libris hæreticorum exustis suffecti Catholici: restituti ritus aboliti contemptu. ex hæreticis duobus omnia miscentibus, vnus cesserat sponte, expulsus alter, qui remanendo stultitiæ adiecerat impudentiam. duorum fratrum inter se dissidentium sedata discordia: templum instaurari cœptum: diruerant videlicet hæretici obsessi: sic, vt lapides comportarentur ad refectionem murorum: ad tormentarij pulueris confectionem mortuorum ossa concremarentur.

PRO-

PROVINCIA ARAGONIA.

DEGVNT IN HVIVS *Prouinciæ, vt de ea seorsum a Sardinia dicatur, sedibus nouem, socij vndetrecenti. Valentiæ in Domo Professa vnus & tringinta: In Collegio triginta octo: Gandiæ quinque & viginti: Cæsaraugustæ quinquaginta: Nouem Bilbili: Totidem Tarracone: Barcinone triginta quattuor: Balearibus duodeuiginti: Gerundæ viginti sex. Obierunt quinque: Duodecim nobiscum Societatem iniere.*

PROFESSA DOMVS ET COLlegium Valentinum.

DE VISITANDIS, *adiutandisque ijs, qui in nosocomio maximo, ergastulone attinentur, ijs etiam qui in lectulo suo moriuntur, aut in patibulo, quæ scribi possent, communem licet modum prætergressa, omittantur, quia communia. Congregatio Spiritus sancti (celebratur hæc domi nostræ) indies augescit numero, & fructu: inter cetera adsciuit præclaram illam consuetudinem, singulis hebdomadis, omnes, qui sunt in carcere inuisendi, opibusque leuandi: eamque seruat magna cum admiratione ciuium, & vtilitate vinctorum: quorum aliqui illius*

auxilio soluti. Conciones Quadragesima frequentissimæ fuerunt, magnaque animorum salus consecuta. permouit ea res auditores, vt promouerent templi ædificationem: promissi aurei bismille quingenti, & iam contribui cœpti. collata præterea multa suppellex, & lauta.

IN VALENTINO Collegio ad scholas Theologiæ duas, accessit Casuum conscientiæ, magno concursu audientium.

GANDIENSE, CAESARAVGVstanum. Bilbilitanum Collegia.

COLLEGIVM GANDIENSE, hoc quoque anno, tum vrbi ipsi, tum vicinis etiam oppidis; seu templum spectes, seu gymnasium, vsui fuit. Templum porro eximia Ducis liberalitate auctum, dono admirabili, particula sanctissimæ Crucis, quam includi iusserat in cruce e solido argento: Ea a templo maximo ad nostrum delata est supplicatione percelebri, ingentique lætitia totius ciuitatis auxit diei celebritatem magna uis cultorum poematum pro templi foribus affixa. Gemina fere pompa, paríque lætitia, multas reliquias Sanctorum in lipsanotheca ingentis pretij, Ioannes Ducis frater, eius in nos beneuolentiæ æmulus, curauit perferendas. ex eo maior religio ciuium, atque erga nos obseruantia. Duo, qui per quinquennium ficta reconciliatione amicitiæ dissimulauerant odium, vno e nostris procuran-

curante in gratiam penitus redierunt; simulatione discussa. iucundum id spectaculum ciuitati fuit. alter item abductus a pertinacia persequendæ iniuriæ, quam ab inimico acceperat: eamque ob causam hic e carcere liberatus: pari sedulitate, vir magna claritudine generis ad frugalitatem: & peiore fama quam forma mulier vna, atque altera ad amorem pudicitiæ reuertit. Discipulorum numerus magnus: ex ijs non pauci liberiori vitæ Religiosam præoptarunt.

AVCTVS CAESARAVGVSTAE confessiones excipientium numerus auxit numerum confitentium. missi diebus maioris ieiunij quattuor Sacerdotes in vrbes huius regni duas, magno commodo illarum: institutum in altera Sodalitium aduersus lasciuiam iurisiurandi: persuasum optimatibus, vt vicissim diebus singulis carcerem lustrent, inopesque reficiant cibo. alijs præterea temporibus anni, quattuor alij in varias partes dimissi. acerbissimis odijs dissidentes duo, reconciliati: horum alter non multo post generalem Confessionem amisso linguæ vsu decessit. pacatus vir alius omnino turbulentus oratione nostrorum. quodam in oppido inuenta medicina tollendo iuriiurando, vt quicumque audierint temere iurantem pueri virique, in Dei laudem certatim prorumpentes ruborem incutiant homini, & pudorem afferant sacri nominis violandi. Ceterum in vrbe tripartita beatæ Virginis Sodalitas pietate certat, & Christianis officijs. res etiam Collegij vineto aucta, & olineto.

BILBILI adolescentes duo in Societatem adsciti.

DOMVS PROBATIONIS TARraconensis & Collegium Barcinonense.

CONCIONANDI *munus in templo maximo, quod antea Franciscanorum erat proprium Dominicanorumque, sponte Cleri & ciuitatis, cum Patribus nostris communicatum: nec sine fructu: exceptæ confessiones plurimæ: compressa mala inueterata, & repressa nascentia: mulierculæ duæ dissolutæ, ac perditæ, cum ad ædem nostram diuino instinctu venissent, se ad bonam frugem recepere. Archiepiscopus nostris vtitur: eorumque opera effectum, vt segregati quidam a communione Fidelium, sese pastori suo demiße subijcientes, ab eoque recepti peramanter, ad Christi septa reuerterentur.*

BARCINONE Maria Manriques & De-lara Ducum Naiaræ filia femina spectatissima, & antiqui prorsus exempli, fundatrix Collegij, cum annorum esset trium & septuaginta, e diuturno morbo ac difficili, quem sane quam patienter pertulit, ad Deum, cuius amore præcipue flagrabat, vt confidimus, euolauit: reliquit nobis aureos annuos quingentos. ex aliorum præterea testamentis duo millia ad Collegium peruenerunt. His atque talibus

subsi-

subsidijs domus amplificata, ad hospites, quorum vsitata hic frequentia nauigandi occasionem expectantium, accipiendos. celebrantur scholæ quam maxime. litterarium certamen obitum magna cum laude. ingens e concionibus fructus. extracti multi e cæno vitiorum. adolescentulæ duæ immodicum ornatum corporis ad animi transtulerunt, a sæculi æstu ad religionis portum appellentes. habitæ conciones ad prostitutas, & earum aliquæ ad studium virtutis erectæ: præstitum sollemne officium valetudinario, carcerique. hinc magna in nos caritas multorum; cuius ope effectum, vt ciuiles motus duo sedarentur, ituri in periculum ciuitatis. nobiles viri duo a mutua cæde deterriti. ex ijs, quos educat Sodalitium Deiparæ, duo in Societatem nostram nomina dedere. Episcopi in nos amor minime vulgaris: eique respondemus officijs, quibus possumus. supra alias Catechismi explicationes, eo rogante, additæ duæ ad confusam plebem videlicet instruendam. instituuntur præterea initiandi sacris, destinatique confessionibus audiendis. per duos menses hoc officium tenuit. obita etiam hæc diœcesis aliæque conterminæ notabili cum fructu. Ausetanus antistes suum lustraturus agrum præmisit e Nostris duos ad animos præmuniendos: & frugifera tum illa præcursio, tum, quæ sequuta est in populoso quodam oppido, bimestris commoratio fuit. Ceterum res accidit omnino admiranda, quam paucis exequemur. Turca Cirtensis, cum annorum esset quadraginta captus a Christianis, & a præfecto classis regiæ, Fundatrici no-

stræ dono datus, decimum iam annum libertate caruerat: cum interea ad Christi fidem aspernaretur voces cohortantium: perductus est & in Collegium, irrito euentu: sed tanta hominis pertinatia maiore quadam machina erat perfringenda: igitur nocte quadam aliud agitanti obiecta species Christi totum cubiculum fulgore suo illuminantis, & audita vox Christianum fieri iubentis: edicebat ei nomen, præcipiebat Sacerdotem, cuius iussui obtemperaret: quem cum ille ab vrbe diceret abesse (& aberat) responsum est postridie rediturum. nec vanum fuisse admonitum, & reditus Sacerdotis, & mutatus Maumetani animus, & eiusdem docilitas ad percipienda Christiana mysteria, & assiduus hominis fletus identidem memorantis illustre visum, ostendit.

GERVNDENSE COLLEGIVM, & Balearicum.

GERVNDA *tres excursiones fructuosæ extiterunt. Prima quidem Dortusam Episcopo postulante: hic tradita Christiana doctrina non pueris solum, sed populo vniuerso: conciones deinde habitæ tanta approbatione, vt discedentibus Nostris, sibi à lacrimis non temperarent, reuersionem orantes. Altera in Gerundensem diœcesim. Postrema vtilissima. Adiuuit voluntatem popularium Nostrorum modestia, qui cum in xenodochium diuertissent, inde nullis vmquam multorum precibus* abduci

abduci, neque vt acciperent munera, vlla ratione adduci potuerunt: igitur & Episcopo, & nobis gratiæ actæ. in vrbe magnus fructus confitentium: viri multi, mulieresque, Religiosorum ordines: ex illis, nouem, Capuccinorum complexi. Cum premeretur Collegium ære alieno, cogitabat de imminuendo per aliquot annos numero collegarum, scholisque claudendis: is rumor cum percrebuisset, ita percussit animos ciuium, vt vltro polliciti sint æs alienum nostrum dissoluere: & constituerint annuos reditus, quibus decem, duodecimve scholastici sustentari possint. ergo inchoatum Philosophiæ curriculum, cui dant operam vndecim e Nostris, & externi non pauci. gratum id ciuitati, quæ & viam publicam concessit Collegio extruendo, eiusque angustijs dilatandis.

BALEARICI Collegij & Philosophiæ schola, cui factum initium, & vetus Humanitatis, excellunt. Die assumptæ Virgini sacro epigrammata discipulorum ad templum maximum delata, affixaque in Sacello Deiparæ, mirifica gratulatione Episcopi, & ciuitatis. Ex auditoribus non pauci in varias Religiosorum familias accepti: multi expetunt nostram, & expectant. Quidam ferocis alias, ac turbidi ingenij, cum ab inimico alapam accepisset, maxillam alteram obtulit, secutus Christi præceptum, adeo iniuriam non iniquo animo tulit. Coemptæ ædes Collegio extruendo acribus initijs: lectissima quædam femina tria aureorum millia moriens legauit: nec deest liberalitas ciuium reliquorum.

SAR-

SARDINIA.

SARDINIA *Aragoniæ addita numerat locis quinque (accessit enim proxime Alqueriense Collegium) socios quattuor supra centum. Duorum obeuntium vicem explevere decem.*

COLLEGIVM SASSARITANVM & Caralitanum cum Domo Probationis.

IN COLLEGIO SASSARITANO *cum augeret quotidie cœtus Parthenius, congeminauit. Hinc oblati Probationis Domui quinque: ex eorum numero theologus Sacerdos vnus. Aeris restitutiones, pauperum vinctorumque procurationes, morum correctiones, dissidentium pacificationes; vt alijs annis: vna super ceteras, duorum virorum nobilium huius regni facile principum. Templi, Collegijque ædificatio procedit impensis hominum piorum. excursum in multa loca non inutiliter. Alquerium maxime: vbi multi vtriusque sexus, & inter se, & cum Deo in gratiam rediere.*

SVB INITIVM *anni cum Caralitanus antistes venisset ad vrbem, exceptus a ciuibus ipso ingressu perhonorifice pulcherrimo dramate, & ad*

capita

capita viarum fere omnium, varijs carminibus, singulari artificio atque ingenio vnius e Nostris. Episcopus porro ipse Nostrorum opera libentissime vtitur ad vtilitatem animarum. eorum concionandi rationem de fructu magis, quam de plausu laborantium vehementer probat: cum illis egit, vt ter hebdomada in templo maximo parochis, clericisque explicarent quaestiones de officijs Christianis, in suburbana oppida excurrerent: & fuit vtrumque consilium quamplurimis salutare. aliquorum odia sepulta: quamquam in vrbe, patris, & filij, vtriusque dynastae reconciliatio eo admirabilior fuit, & iucundior, quo erat difficilior, & perniciosior metuebatur futura. Caralitani studium aemulatur Episcopus Vsellensis Carmelita, quo nihil fieri potest nostri amantius: ad diaecesanam synodum duos e nostris Sacerdotes euocauit, & ab altero orationem haberi voluit. Collegium nostrum, quantum quidem pro suarum tenuitate facultatum potest, adiuuare non desinit: cui etiam vasa aliquot argentea, resque alias donauit, ingenti significatione caritatis: similem experti sumus aliorum humanitatem, eorum praecipue, qui Nouitium vnum mortuum hoc anno, cognatione attingebant. Iam de pauperibus, de custodijs, de aegrotantibus communia silcantur: quamquam hoc postremum tale est, vt procuratores xenodochij grauissimam sibi fore testentur illam procurationem, nisi a nostris adiuuentur.

CETERVM CARALITANA *vrbs, vt dictum est paulo ante de Sassaritana, quinque*

adolescentibus auxit Societatem: ex his vnus magnis opibus, ita habuit matrem viduam, cui erat vnicus, assentientem consilio, vt ad nos sit ingressus, ab ea primum aditu, ianuaque patefacta: & collaudauit enim illa filium, impulitque, ipsique a nostris introitum impetrauit. est autem hic Domus Probationis tribus ante annis a tyronibus habitari cœpta: vbi & veterani aliqui tertium annum explent. Est & aliquis Domui prouentus, quem auctiorem propediem speramus fore. Nonnulla item deriuatur vtilitas in proximos, propter amplitudinem vrbis magnam partem a Collegio remotæ.

IN ECCLESIENSI Collegio instituuntur pueri, Caralim deinde, quæ vrbs est proxima, ad grauiora studia transmittendi.

ALQVERIENSE COLLEGIVM.

ALQVERIVM vna est e maritimis Sardiniæ vrbibus, salubri cælo, feraci solo, recipiendis nauibus opportuna, proptereaque, negotiatorum Hispaniensium Ligurumque in primis nobilitata frequentia. Hic magna olim virorum nobilitas, & copia: nunc vastauit fere omnia pestilentia aliunde inuecta: & redire cœperunt incolæ quinquennio ante: sed, quo sit res loco meliore, Episcopus Nostros accersijt: ierunt mense Iunio, nec contemnendis omnino, secundis certe initijs: perducti ab antistite frequentissimo comitatu ad templum, vbi, post sollemne Sacrum decantatum a Canonicis, sermonem habuit

ad

ad populum Pater, qui gerit vices Prouincialis, exposuitque institutum Societatis: deinde orationem Latinam is, qui erat eruditurus adolescentes: hi statim cõuenere octoginta. data paulo post tragicocomœdia, non solum cum voluptate spectatorum, sed etiam cum fructu: aliqui enim, atque in his mulier, ficto exemplo aliorum, qui dabant pœnas impietatis suæ, sapientiores vere esse didicerunt. e schola statim pullulauit Congregatio sanctissimæ Dei Matris, atque in Romanam inseri exoptat. In ciuitate ipsa mirabilis fructus e concionibus: pacati animi: mores emendati: adiuti pauperes: Sodalitium sacrosanctæ Eucharistiæ, quod pessum ierat, erectum. Hæc non parua sunt, vt hisce principijs: sed sperantur deinceps maiora.

PROVINCIA TOLETANA.

OLETANA Prouincia diuisa est omnis in Domicilia quattuordecim, continet socios quingentos: in Toletana Professorum Domo quadraginta septem: In Collegio Madridiano septem & sexaginta: In Complutensi cum annexis Residentijs quindecim supra centum: In Murciano quadragintaquattuor: In Placentino tres & triginta: In Carauacensi viginti: In Huetensi septemdecim: In Ocaniensi vigintiquattuor: In Bellomontensi duodeuiginti: In Conchensi quindecim: In Talabricensi vndeuiginti: In Toletano tredecim: Totidem in Securitano: In Domo Probationis Villaregiensi quinquagintaquattuor. Tredecim e vita migrarunt. Ad Societatem venerunt vigintiduo.

TOLETANA PROFESSORVM Domus & Collegium Madridianum.

SACRAM *supellectilem auxit vir nobilitate ac religione excellens Canonicus Ecclesiæ Toletanæ aureis quadringentis: eleganti insuper veste, vasisque argenteis, quibus ad rem diuinam vtebatur, testamento relictis. Pium Sodalitium, e Sacerdotibus multis, virisque nobilibus, captiuorum subsi-*

subsidio institutum: æris alieni facta sæpius restitutio: concubinas amandauere nonnulli: nec defuere qui toto anno confluerent in templum verberibus corpori castigando. Missi de more extra vrbem Sacerdotes decem, redieruntque totius vitæ confessionibus pluribus exceptis. Quodam in oppido, feria quinta maioris hebdomadæ, viri principes vetus odium osculo finierunt. sed & femina primaria mariti, & pater filij, cædem interfectoribus remiserunt: domus quædam officina turpitudinum clausa: pellices exactæ: aliaque præstita, quæ & me tacente intelligi possunt.

MADRIDII *conciones habitæ continenter a quattuor e Nostris pluribus in templis: nec raro ad Regem, sororemque eius Augustam seorsum. aucta scholæ discipulis centum, vt iam sexcenti classibus pæne non capiantur: magnus omnium progressus: sed, qui e Sodalitio Parthenio, antecellunt: reuertit ad suos dominos pecunia, quam fraus interuerterat: feminæ aliquot e cæno libidinum emersæ. Missus quoddam in oppidum Sacerdos, strenuam in extirpandis vitijs, inserendis virtutibus, operam nauauit. Congregationem Deiparæ instituit addita lege menstruæ communionis: tanta hominum frequentia, vt, in oppido non ita magno, quingenti numerentur. Idem ad vicinum aliud euocatus, dissidia publica, rixarum semina, compescuit. Ceterum & Collegio addita Cœnatio perampla mille aureorum impensa: & vberes piorum liberalitate eleemosynæ suppeditantur.*

COLLEGIVM COMPLVTENSE & Murcianum.

IN COMPLVTENSI *tres morte amissi, admissi tredecim in Societatem: atque ex ijs vndecim adolescentes, pereruditi litteris; & maximæ expectationis. Missi in Indias ad Occidentem tres; vnus ad Orientem. Diebus maioris ieiunij se in æde nostra diuerberarunt ad octingentos: in meditationibus exercitii sexaginta, plures futuri nisi locorum angustijs exclusi fuissent. Diebus dominicis refecerunt Nostri corpora eorum, qui erant in carcere, cibo, animasque doctrina. In vicinos pagos fructuose viginti excurrerunt. Prædium cui a Iesu de monte nomen est, cisterna auctum, horto, multisque cubiculis, vt per æstatem in eo rusticari ad septuaginta non incommode possint.*

IN MVRCIANO *Sanctorum ossa sunt collocata percelebri pompa frequentique, quam infulatus claudebat Carthaginiensis antistes. auxere lætitiam ingentem adolescentes dialogo pereleganti: carminaque Hebraica, Græca, Latina, Hispanica, in templi parietibus affixa. Generali Confessione expiarunt animum trecenti: nonnulli genere iuxta & scelere nobiles ad optimam frugem conuersi: quidam colaphi in foro accepti iniuriam percussori remisit. Nostrorum rogatu, germani fratres duo, inter quos iræ olim implacabiles, in gratiam redierunt: propinqui item duo, cum mutuis accensi odijs, quæ inter proxi-*

proximos solent esse acerrima, vterque alterum homicidij incusasset, retractatis criminibus, & reconciliata amicitia, damnationem capitis euaserunt. planus quidam cum imposuisset sodali suo atrocitatem criminis, damnatumque pœnam sequi oporteret, vt igne cremaretur: de Nostrorum consilio adductus est ad accusationem in iudicio reuocandam: quamobrem patefacta lux veritatis: magnoque ciuitatis gaudio, disiecta calumniæ nube, innocens liberatus. Numerus sodalium beatissimæ Virginis, & studiosorum indies augetur: nec defuerunt ex ijs, qui expetierunt Societatem, relictisque humanis rebus, ad diuinum obsequium in cœnobia properarunt.

COLLEGIVM PLACENTINVM & Bellomontense.

PLACENTIAE in gymnasio discipuli trecenti. Placentinus antistes, præsulque Curiensis, erga nos valde affecti. Vtriusque diœcesim sex nostri Sacerdotes pro tempore lustrarunt: quæ ab illis gesta, etsi multa magnaque, quoniam tamen sueta & communia, sileantur.

EX BELLOMONTENSI Collegio, post Philosophiæ Curriculum, ad Iaponios vnus, ad Mexicanam Prouinciam tres, summa ipsorum voluntate profecti. Discipuli omnino sexcenti. Decima eorum pars se Deo consecrauit: ex his duo in

nostrum ordinem adlecti. Vltimo damnandus supplicio, etsi iam diu, vt ne perciperet salutis sacramenta, in recusando perstabat, victus oratione Nostrorum, & alacri animo fecit quod negabat, & forti pertulit quod debebat. Cum duo e Nostris de more peregrinantes, opportune, vt in quosque inciderent, ad expiationem peccatorum hortarentur, deterruerunt duos a cogitatione homicidij, ad quod vna iter intenderant. Fundatrix auxit templi instrumentum cruce, acerra, lipsanotheca, ex argento, alijsque rebus ingentis pretij.

CONCHENSE COLLEGIVM & reliqua.

CONCHAE viri primarij ad amicitiam reducti: reddita veris dominis aureorum duo millia: mulierculæ sex quæstum corporis cum matrimonio mutarunt.

TALABRICAE discipulorum confitentiumque numerus auctus.

IN OCANIENSI, Huetensi, Toletanoque Collegijs idem. In Ocaniensi hoc amplius, propter Sodalitatem, in qua iam censentur centum & quinquaginta.

IN HVETENSI mira omnium lætitia pacificati viri nobiles: quod sæpe alias tentatum erat a multis, maiore conatu, quam effectu. Vi concionum a contubernio pellicum nonnulli ad meliorem vitam traducti.

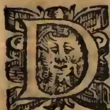
IN TOLETANO supra quadringentos erudiuntur discipuli quinquaginta: omnium pietatem admiratur ciuitas, eorum magis (non pauci fuerunt) qui Religiosum viuendi institutum sunt amplexi.

VILLAREGII femina erat multis illecebra peccandi: hæc cum admonitu Nostrorum emendasset vitam, primum bonis gaudio, mox cum Christiana cum morte commutasset, admirationi omnibus fuit.

IN CARAVACENSI Securitanoque, eadem pæne, quæ in alijs. Sed in Carauacensi, quoniam obijt virgo, quæ apud nos Sacramenta frequentabat commemorabili exemplo, de ea, quod iucundum erit auditu, aliquid attexam. mirum enim est quibus eam artibus, & sutelis oppugnarit diabolus. primum quidem vt terrorem inijceret, serpentem tæterrimum induebat, dein canem: ad postremum obtulit se humana specie veste ad talos demissa: eamque a frequentia precum, & Sacramentorum, vehementer dehortatus, saltem vt a Nostris abstineret, admonuit: alterum enim se Sacerdotem daturum magis idoneum. persæpe eius vocem clarissime exaudiebat. Cur tenerum corpusculum inedia conficis, & vigilia: cur atteritur flagris & cilicio interiore? frustra hic omnis tibi consumitur labor, infernis cruciatibus addictæ. Cui illa. Quid me futurum sit, vbi expirauero, Deus viderit: ipsius opus sum: ego quidem, dum spirabo, in eo sperabo, & hoc laborabo vnum, vt illi seruiam. Quin & aliquando filum Rosarij, quod habebat ipsa in manibus

vi correptum rupit, vt calculi dispergerentur: increpuitque atrociter, ne amplius vteretur. sacras præterea cubiculares imagines digito commonstrans tolli iubebat: vbi mollia non processerunt, erecto enim semper, & constanti animo fuit virgo, minas adhibuit, & manuum intentus: sed hæc etiam signo crucis, aqua lustrali, & Iesu nomine inuocato eludebantur. redibat tamen veterator ad irritos assultus: donec tandem virgo assiduæ trium annorum dimicationi magnum diem imposuit, cum morte vicit. Eius corpus cum propter altitudinem nimium efferri non posset, per triduum domi iacuit exanimum, nulla tabe, ne minimo quidem liuore, corruptum: color quoque non destituerat vultum: & teneritudo carnis, vt ceruix, manus, brachia facile flecterentur, quocumque conuerteres, eadem manebat.

BOETICA PROVINCIA.

D*E HAC NIHIL accepi generatim, nisi adiunctos nobis (nisi fallor) sedecim, vnum morte ereptum.*

HISPALENSIS DOMVS PROfessa, & Collegium.

N*ON IN TEMPLO Nostro solum, sed & in alijs, compitis etiam, plateisque, ad custodias item publicas, & ad triremes, si quando hic sunt, concionamur frequentes. valescunt interea vsus sacramentorum; & dissolutæ multorum amicitiæ reglutinantur.*

CONIVNGITVR in Collegio, gymnasioque, vt par est pietatis studium cum ardore discendi. e Nostris, qui tertium quartumve annum Theologiæ operam dederunt, vicatim erudiunt plebem. Vnus præterea Sacerdos pueros in publicis scholis, ad ea, quorum cognitio est animæ necessaria. Doctrinæ Christianæ instituta Congregatio inter ceteras nobilis. conueniunt in gymnasium sodales diebus festis & instituuntur cælestium præceptorum disciplinis. Externi ad nos ventitant nongenti: & tum omnes, tum maxime, qui se beatæ Virgini

gini dicarunt (ij sunt circiter nonaginta) in timore Domini iecerunt fundamentum sapientiæ . hi, ægros in ualetudinario, vinctos in carcere, adeunt, iuuantque, rudes obuios docent, at temere iurantes coercent. Ex hoc gymnasio, decem (e quibus vnius, dissuadentibus multis, & parente mirum in modum altercante, singulari exemplo explorata constantia est) sex e Sodalitio, in Societatem venere: in alias Religiosorum familias, fere septuaginta . e Nostris quinque in Indiam profecti. De rebus Theologicis ter, bis de Philosophicis est publice disputatum . declamationes a rhetoribus sæpius habitæ. Quotannis in templo maximo, ijs, qui scribenda oratione, pangendove carmine ceteris antecellunt, proponuntur præmia: magnam eorum partem hoc anno discipuli nostri tulere. sed insignis omnino supplicatio non est prætermittenda. Ea decreta in apparatu bellico numini placando . adolescentes e cœtu sacro Mariæ Virginis, eius imaginem præportabant candenti vexillo: purpureo, effigiem Sancti Herminigildi (a quo nomen Collegio nostro) reliquum agmen discipulorum: Nostri Christum affixum cruci pulcherrimo ordine præferebant. mille interim faces faciebant conspicuam pompam. ea totam vrbem non sine admiratione delectauit. Nec defuere ex hoc Collegio missiones nostris laboriosæ, vtiles oppidis, ad quæ mittebantur . pax restituta inter multos, inter duos præcipue qui populum diuiserant. vir etiam, Nostris hortantibus, consilium interficiendæ vxoris abiecit.

GRANATENSE COLLEGIVM & Cordubense.

PRAETER forenses conciones, & vsitatas nosocomiorum curationes, carcer vnus, atque alter, alternis mensibus apud nos peccata confitentur. diebus festis obeuntur mane compita: & quisquiliæ plebis, quibus res diuina nulli curæ, eam vt audiant, adducuntur ad templum fructu non contemnendo: offensæ complures Nostrorum rogatu remissæ: expeditiones multæ in adiacentes populos susceptæ. Sed emicuit Complutensis. Duo Sacerdotes huc missi: cum permagna hominum multitudo confluerer causa confessionis; viros vnus, alter mulieres audiebat confitentes, vt respirandi locus vix esset: prauæ aliquot consuetudines abolitæ: inter has illa, qua incedebant mulieres velata parte oris, vel quia sic putarent decere, vel ne satiarent aspectum. vna concione puellæ duæ tanto amore virginitatis incensæ, vt nec matrum blanditijs, nec patrum minis potuerint a suscepto religionis proposito absterreri.

CETERVM templo peramplo & capaci extrema fere manus imposita. est illud è solido saxo, exceptis fornicibus sacellorum: & est iam sacris faciendis dicatum: vt fuit ex æde veteri, insigni apparatu, & notabili celebritate, frequentiaque ciuium præcipuæ nobilitatis translata Eucharistia. Magno erat in ære alieno Collegium, resque eius

fami-

familiaris angusta: sed Deus iniecit mentem pecuniosu mercatori, cui nobiscum nulla familiaritas: is sex aureorum millia cum dedisset sponte, collaudata videlicet nostræ vitæ integritate, aliosque adiuuandi diligentia (sic enim dicebat) satisfactum est creditoribus nostris.

CORDVBENSE *Collegium celebrant discipuli mille. Philosophiæ curriculum inchoatum magna frequentia. Theologicæ theses ter defensæ. ædi nouæ impositum fastigium: breui illuc sacra deferentur. compita, ergastula, nosocomia, in suo quæque genere non neglecta.*

COLLEGIVM MONTELANVM & reliqua.

MONTELANVM *Collegium Domum Probationis adiunctam habet: ita & veterani intendunt se in utilitatem proximorum, & ad idem exemplum tyrones informantur. sacrosancta mysteria obeuntur a pluribus: & quidem Pentecoste, ex occasione iubilei, communicantes numerati sexies mille. Hic manet mos aliquot annorum vsu receptus, vt quotidie clerici aliquot, virique nobiles veniant in Collegium, vbi secundum lectionem librorum spiritualium, promitur ab vno e Nostris exemplum e vitis Sanctorum, sermoque adijcitur rei ac tempori opportunus. compertum est eam rem esse pluribus adiumento.*

Quod etiam dicendum de excursionibus ad loca suburbana. Sed hæc, atque talia, nemini esse debent ignota.

EADEM DE MALACENSI. Seligam tamen rem vnam e multis. Præfectus classis cum Prætore vrbis de iurisdictione contendebat, lisque erat in graue adducta discrimen, & , vt videbatur, non iure, sed ferro, & multorum cæde finienda: visum est Deo, vt Nostrorum interuentu componeretur.

MVLTVS SIM, si in Gaditano de doctrina Christiana circumforanea, de vsitata concione diebus festis, de multiplici missione, de Nostrorum commoratione ad naualia, militarem propter, & nauticam turbam, deque muneribus similibus disseram. Cum Episcopus venisset in Collegium exceptus est a discipulis dramate aduentitio, eamque rem ipsi, ciuibusque, acceptam gratis animis ferunt.

IN XERENSI, Marcenensi, Sedeque Eccizensi eadem factitata.

DE TRIGVERENSI hoc amplius. In Andeualos excursum. hi, oppidis viginti continentur, rudes, & egeni rerum, sine quibus animæ salus acquiri non potest. positum hic trimestre spatium maximo fructu popularium: paces factæ, iniuriæ remissæ, præsertim a quattuor, qui persequebantur cædem fraternam.

IN VAEZANO Theologiam duo profitentur, bisque de ea, Episcopi, ciuium, Professo-

rumque publicorum, qui frequentes aderant approbatione disputatum. semel quot hebdomadis in publicum carcerem, itemq. in valetudinarium itum est, magna cum vtilitate vinctorum & ægrotantium. hoc vbi primum est animaduersum à discipulis publicæ Academiæ, conuenere ex ijs multi: eademq. officia præstitere excitati Nostrorum exemplo. ex ijs frequentant Collegium amplius trecenti voluntaria verberatione corporis castigandi. Diebus consecratis Aduentui Domini, vernoque ieiunio, duo Sacerdotes Vbedam destinantur proxime consecutus est tantus animorum motus, vt Collegium Vbedani fundaturi viderentur, nisi difficultas temporum moram cupitis afferret.

PROVINCIA MEXICANA.

ESCRIPTA EST MEXICANA Prouincia Collegijs quattuor, Nouitiorum praeterea Domo, Seminario, & quattuor Residentijs. Socij ea per loca centum octoginta duo. Reliqua ordine persequemur.

MEXICANVM COLLEGIVM, Seminarium Sancti Ildefonsi, & Sedes Tepotzotlana.

IN COLLEGIO MEXICANO *octoginta: ex his multi difficultatem Indicae linguae superarunt: quae res, incolis, adempta per interpretes loquendi audiendique molestia, est vtilis, aeque, & iucunda. & certe, factum est, Dei benignitate, ac labore Nostrorum, vt deprauata multa corrigerentur, infirma corroborarentur, lapsa erigerentur, colligerentur dispersa, turbulenta componerentur. ea partim e rerum deinceps subijciendarum narratione innotescent. Adolescens litteris, & pietati nuntium remiserat, vt liberius volutaretur in libidinum caeno: audita vnius concione emersit, ac ne prolaberetur iterum, abdidit se in virorum Coenobium Deo famulantium. putabat alius dae-*

monum præstigijs sibi licere quicquid collibuisset: hic etiam efficaci nostrorum oratione commonitus, voluptates didicit Christianorum præceptorum ratione metiri. Quidam cum scelerum multitudinem occursantium animo expellere non posset, quasi sublata spe veniæ, impia in Deum, & Cælites verba effundebat: respuebant hæc omnium aures: non adhibebatur misero æstuanti remedium: inspirauit Deus per vnum e Nostris auram salutarem, & fecit e turbido tranquillum: vt iam detersa mentis caligine, studium maledicendi, verterit in benedicendi conatum. Mulier vrgentibus ærumnis ad tædium vitæ compulsa, tempore, locoque obseruatis, restem arripit, e trabe suspendit, collo aptat, propius nihil erat, quam vt iactaret in præceps corpus: subijt interea recordatio Mariæ virginis: tum vero lux animo reddita, & patescunt dæmonis insidiæ: nec mora, accurrit ad Nostros: abijtque admonita promptior in spem meliorum, & firmior aduersis, consilium inijt viuendi. Mulieres aliæ a turpitudine famæ, & mortis periculo ad meliorem vitam, tutioremque retractæ: multorum iræ discussæ: educti obærati aliquot e carcere, Nostrorum videlicet opera, laxato debito, vel soluto, vel remisso. Damnati capite excitati sunt, vt voluntarijs verberibus publicam pœnam præuerterent, eaque res tum spectaculo multis, tum ipsis postea ad pie moriendum adiumento fuit. Quadraginta sontium ad triremes adacti: septuaginta leucarum spatio deni ducebantur circum colla, brachiaque onusti ferro: ijs duo e No-

stris

ſtris opportuno alloquio, commeatu, victuque conuehendo ſolatio fuere. Ceterum in pauperum hoſpitali domo, noſtroque in gymnaſio, vbi magiſtri nouem, Theologiæ tres, Philoſophiæ duo, reliqui politiorum litterarum, quæ ſint effecta, & ſi magna, omittimus ſcribere, quia maioribus obruuntur. Aethiopum cura non dimiſſa. In proprio eorum Sacello diebus feſtis, totiusque Quadrageſimæ conciones habentur, a Sacerdotibus quattuor excipiuntur confeſſiones, a fratribus duobus explicatur lex Chriſtiana. ipſi deinde integros fere dies ponunt nobiſcum de rebus ſpiritualibus colloquentes: res profecto iucunda viſu, & ad fructum animarum inſignis. Supereſt vt de Indis aliqua ponamus. Sancti Gregorij templum eſt Collegio adiunctum: in eo numquam deſinit haberi concio pomeridiana diebus feſtis: vbi poſtea deſident homines pæne vſque ad veſperam perutili occupatione. ſed tota Quadrageſima tanta fuit auditorum frequentia, vt in atrio fuerit concionandum: etſi in plateis etiam, & compitis, quo confluunt plurimi, Catechiſmus exponitur. Peſtilentia graſſante confeſſionum exceptarum inire numerum haud promptum fuerit: ibamus ſponte, vocabamur, expectabamur: tum ſuperfluente multitudine, ægri in lectulis ad Collegium deportabantur, viatico, antequam communem inirent viam, inſtruendi, & firmandi ſacramento extremæ Vnctionis: nec deeramus cuiquam, magno perinde caritatis exemplo, vt fructu. Hinc fit, vt Noſtros ament Indi, ad eosque accedant fidenter, cum

rerum aduersarum remedium exposcunt. Dominicum vero corpus tanta religione suscipiunt, tamque vbertim manantibus lacrimis, vt etiam acuere possint Hispanorum pietatem. Magnæ porro res visæ, ac mirabiles, in ijs, qui ad nos frequenter veniunt gratia sacramentorum. De his pauca reponentur. In Indam virginem vir impudicus exarserat: eam cum muneribus non pelliceret, nec flecteret blanditijs, in ædes quasdam compulit, vi extorturus quod aliter non posset. hic puella sola cum esset, preces ad Deum intendit. nec frustra. sumpto enim virili animo, ac robore, eijcit ab se hominem importunum impetu violento: is paucis post diebus interijt. ab eius obitu quidam Sacerdos virginem conuenit, quærit, an agnoscat iuuenem (illum nominabat) affirmanti. at iste, inquit Sacerdos, ex humanis ereptus est, vulnere sibi, eo die quo vitium tibi offerre voluerat, diuinitus inflicto: iussit orare te, vt sibi ignoscas, sumasque partem ipsius facultatum; remisit, & nuntium, & munus virgo magni animi, ad Nostrosque, oculos suffusa lacrimis, & referens, ea quæ nuntiata fuerant, accessit. Sequitur uita & mors cuiusdam mulieris, cui Franciscæ nomen, prorsus admiranda. In oppido nata erat ab urbe Mexico procul: diuino instinctu Mexicum uenit: ubi cum esset, ad nostrum templum crebro uentitabat, in res cælestes, & utilitates proximorum semper intenta: animo tantummodo uita fruebatur, imbecillo corpore, quasi alieno, ac superuacuo circumdata erat: Dei nomen assidue in ore, quem

vnum in pectore, habebat: obiurgabat scelera acriter, castigabat vehementer, admonebat omnes officij sui: in nosocomio versabatur ægrotis studiose inseruiens, quoad familiares eius morbi paterentur: ij autem vsque adeo graues erant, atque acerbi, vt decem interdum diebus vix gustaret cibum. cum mens interea diuinis visis illustraretur, & perfunderetur gaudijs. quin etiam hoc aliquando narrauit: Incesserat me cupido pernoscendi in vindicandis sceleribus, quæ non expiata essent, vim diuinæ seueritatis: cum interea liberior animus, prostratum corpus deseruit, & memoranda mihi species obiecta. puerum conspicor elegantissima forma, vultuque lætissimo, credidi Angelum custodem: is mihi blande arridens trepidanti, & quid agerem nesciæ: Sequere me, inquit, quod cupis ostendam: tum per deuium quoddam iter, & confragosum, ducit me in barathrum formidolosum fœdumque, vbi plurimos excruciatos vidi pœnis infandis, dolore intolerabili, quem eiulatu testabantur. inhorrui. ab hoc tætro spectaculo deducor in campum amœnum, ac placidum, quo nullus vmquam, nec cælo temperatior, nec solo fertilior, nec florum varietate iucundior: & per viam constratam auro cum essem progressa, affulsit domus non humano condita artificio: aureis columnis sustentabatur, gemmaque radiabat: summæ nimirum pulchritudini, & maiestati debita: vt meæ me deformitatis, atque humilitatis puderet. hæc inter, aspicio virum diuina dignitate, & maiestate excellentem: agnoui terra-

rum, cælique Rectorem; dominum meum: splendorem tamen non sustinui: & deieci oculos pudore victa: paulum cum sustulissem: ecce tibi mulier incredibili forma, ornatu pulcherrimo, vestituque regali, scilicet Dei Mater, ac Virgo, cui me, vel a primis annis consecraui: facem dextera ferebat late fulgentem: mox cum ad filium accessisset: Fili non dum, inquit, est tempus vt Francisca apud nos maneat, reuertatur potius ad munia, & accuret pensum: annuit filius parenti, mihique imperat reuertar ad custodiam corporis; simulque rudem gentem commendat doctrinæ Christianæ initijs, bonisque præceptis imbuendam. Ea verba ita mihi hæserunt in animo, vt eorum nec obliuisci, nec meminisse, quin maxima afficiar voluptate, possim. Quin & memorabat in montis vertice oblatas sibi ædes e crystallo, non absimile piaculari globulo, quem in Rosarium indiderat: auditos cantus suauitate vocum; & varietate modorum alternantibus choris longe iucundissimos. igitur vbi ad se redijt, quasi nihil egisset antea, secum ipsa certans, illuc intendit, vt expoliret rudes, & reduceret errantes in viam. Nempe intelligebat facere se, quæ dominus imperasset, sibique eam causam producendæ vitæ fuisse: id adeo vel ex hoc cognosces. Vir quidam erat in omne facinus promptus, &, quoniam latere diu scelera non possunt, apud omnes famosus. huius correctionem laborem suum, cum rata esset Francisca, ad eum venit: & diuino spiritu. Quousque tandem, inquit, abutere Dei clementia, quem ad finem effre-

effrenis ista sese iactabit libido? numquam virtutem respicies? semper turpitudine delectabere? non metuis instantis periculum mortis? non tæterrimos Inferorum cruciatus, qui te manent, perhorrescis? expergiscere miser, expergiscere, & flagitiorum culpam confessione abole, infamiam mutatione vitæ: numquam sera fuit peccati pœnitentia. Durus adhæc ille, quantoque veriora exprobrabantur, acrius accendi, nec ferre muliebrem reprehensionem, increpare immo illam, & ni obloqui desisteret, minas intendere. Francisca nihil territa, uehementior insurgit, consumptisque precibus diuinam iustitiam, quo tardiorem infligit pœnam, hoc grauiorem, inculcat: impunitum nullum vmquam scelus fuisse. isque mentis ardor verba dicentis sequebatur, vt incenderetur ipsa, inflammaritque audientem: cui, & necessitas ostensa ab incerto mortis, & spes a Dei misericordia, & salus a confessione peccatorum. In his atque talibus sese mulier exercebat, sed cum videret deprauatione humanæ naturæ valescere illicita, & tardiora esse remedia, quam mala, ea cura ita penetrauit animum, vt caperet tædium vitæ, & desiderium æternorum. cum hac cogitatione, vt ipsa cuidam rettulit, concessit in angulum cubiculi: dein victa in lacrimas, voce supplex, Deum orat animæ excessum e corpore, abrumpat laqueos, laxet custodiam, ne polluant amplius aures, oculosque, tam improba hominum dicta, factaque: *sed molestis soluta vinculis tota mente, atque animo insistam in laudes tuas.* Intenta numini ea dum precatur, ce-

leri iactu non visa sagitta adhæsit ad præcordia, certo doloris sensu, cuius vi, atque acerbitate cum ad extremum vsque viguisset integris sensibus, defungitur: illud supremum orans, vt vel pro foribus nostri templi corpus sepeliretur. Hæc, quæ de Francisca accepi, promere animus fuit, vt non minimum oblectationis afferrent, & fortasse etiam profutura. nunc reliqua persequamur. In Sancti Gregorij templo constituta Sodalitas hominum, quorum, alia nulla cura, nisi vt bonitate, & beneficentia aditum sibi ad cælum struant. inserunt amorem virtutis in multorum pectoribus, extrahunt vitia, subleuant egentes, custodias publicas adeunt, sustentantque, eorum uxoribus, cibos quos coxere, ferentibus: secundum hæc reficiunt sermonibus pijs. iuuentus, qui conuocatis claudis, cæcisque idem faceret domi suæ. adolescens ab increpito patre vitæ dissolutioris acceptam alapam æquissimo animo tulit, nihil erga eum reuerentia intermissa. Alia huiusmodi de hac piorum Congregatione memorari possent, nisi in rebus, quæ per se ipsæ intelliguntur, raperer studio breuitatis. Ceterum ex hoc quoque Collegio missi in expeditionem duo, ad oppidum, cui vocabulum Zumpauaca: exceptique ingenti lætitia, & gratulatione. a prima statim concione curio aperire nescientibus, & commendare ambigentibus, institutum Societatis: admonere eos, ne oblatam occasionem amitterent tantopere expetendam. uisus est principio frigere populus, & suspectam Nostrorum habere facilitatem: octiduo post depulsa suspicionis

caligi-

caligine, veritas enituit: tantus deinde confitentium concursus ad eos est factus, vt pæne obruerent audientes. multi distantibus e locis, vt interessent concioni (ea quater habebatur hebdomada) & obirent confessionem, cum vespere se dedissent in uiã, in viciniore spelunca pernoctabant, diluculo venturi in templum. agnouit curialium feruorem curio, tantoque acrius accendit. Fuit mulier, quæ biduo ante perceptionem panis cælestis seruauit inediam, vt famelicum magis cum corpore animum ad satiantes epulas afferret. non defuere, qui cum antea numquam communicassent, accepto corpore Domini, fere statim feliciter expirarunt. Sed nihil æque declarauit fructum ab Indis perceptum aduentu Nostrorum, ut communis omnium dolor in eorum discessu. Fit enim natura, vt bona desiderata magis, quam possessa noscantur.

HOC TANDEM anno bonis initijs Seminarium institutum erudiendæ iuuentuti liberalibus disciplinis: nomen illi a beato Ildefonso. e plurimis, qui vel e centenis ducenisque leucis venere, centum delecti, qui ætate ingenioque magis idonei: ijs tredecim e Nostris præficiũtur: atque vt paucis absoluam, ad exemplum Seminarij Romani: vt iam nunc futuræ vbertatem messis e viriditate segetis coniectare possis.

DE SEDE TEPOTZOTLANA ne repetam illa, quæ proximis litteris, seligam vnum atque alterum. Superiore anno ingruit pestilentia ægrorum contactu morbos vulgante: ea materia No-

stris

stris exercendæ caritatis. instructum valetudinarium, interuisi, adiuti, curati, sepultique multi mortalium, magna superstitum voluptate, & vtilitate decedentium. excursum etiam de more. Quodam in oppido tota fere Nobilitas, præeunte Præfecto, atque eius vxore, de peccatis totius vitæ confessa est. nec defuerunt hoc etiam anno quædam miraculis non absimilia. irrigat enim frequentibus aquis hoc recens plantarium suum bonus agricola, dum succrescentes arbores corroborentur. Vnum breuiter collocabo. Mulier quædam, vt sunt fere omnes natura ad pietatem propensæ, frequenti ad templũ nostrum aduentu, cælestia mysteria religiosissime vsurpabat. Ea vni e Nostris narrauit, quiddam in familiari sermone, ad hunc modum. Grauissime ægrotabam, iamque appropinquabam supremis, deserta ab omnibus, cum puero æque affecto, socio solitudinis, & morbi: spem omnem, ac subsidium in Deo habebam. Nam illi preces tuli non irritas. videre visa auctorem salutis cum Matre Virgine, duobusque viris ignotis quidem mihi, sed eius venerationis, vt facile Sanctos putarem: aspiciebam altare adornatum supra humanum morem, in eoque Eucharistiam augustissimam: tum vox audita. Surge, comede, inceptumque opus tradendæ mulieribus Christianæ doctrinæ, mox in cælũ a nobis adducenda, feliciter exple. somnus me repente reliquit, & morbus. ea mihi causa frequentandi sacrosancti mysterij, & explicandæ, quoad possum, mulieribus Christianæ legis præcepta. Et sane, non vanam fuisse imaginem, eius vita, laborque, quæ, modica licet

cet virium, semper ad pietatem attentá, numquam cessat in suscepto opere, declarat. In alijs etiam mulieribus, virisque apparuit virtus sanctissimæ Eucharistiæ, siue in perferendis contumelijs, siue in repellendis iratorum dæmonum, seu magis impudicorum iuuenum, assultibus. Sed hæc, iam Dei beneficio, apud mulieres Indas communia.

COLLEGIVM ANGELOPOLItanum, Vaxacense, & Alia quædam.

HISPANORVM CLASSIS *fœdè iactata, consliterat in portu huius vrbis, strage prorsus miserabili. vidisses agmina virorum, mulierumque: qui effugerant naufragium pallida facie, vultúque horrido, pauore, fame, penuria omnium rerum pæne consumpti: quo magis fuit opus ad eorum subleuationem Nostrorũ cura, atque industria igitur occursum vltrò venientibus, repletisque iam valetudinarijs patuere principum domus: fomenta, cibique passim præbiti. Nostri assidere laborantibus, aurem dare confitentibus: illorum corpora, horum animos reficere pabulo: incitare ciues verbo, & exemplo: gaudere inter eos orto certamine, vtrum illi magis sustentarent indigentes ope, an ipsi iuuarent consilio. Itum præterea ad lanificia magno fructu: & ad quædam oppida huius diœceseos: eorum nomina, Otumba, Almeria: hic coronati exceperunt Nostros: & fructuosius laboratum cum illis, quò diutius sacerdo-*

cerdote caruerunt. curatum est, vt ne cuius audiretur confessio, nisi capita doctrinæ Christianæ memoriter recitasset: vtilissimum inuentum, omnibus confiteri enixe cupientibus: tanta apud hos reuerentia Dominici Corporis, vt vix dici queat, quanto cum horrore, & tremore ad illud accedant. quippe persuasum habent, si quis semel rite communicarit, eum amplius peccare non posse. Simili studio, officioque itum Plantzontlami oppidum, habent Indorum amplius centum millia: itemque Taslauzquitēpec. Quæ vtrobique gesta, quoniam officia nostra nobis non possunt esse ignota, prætermittantur.

VAXACI tum ciuibus amantissimis vtimur, tum Episcopo studiosissimo nostrarum rationum: ea nobis calcaria ad currendum in salutem proximorum. Aethiops morti addictus cum adiuuaretur a Nostro, vario sermone fecit, vt num ablutus fuisset baptismate in incerto esset: igitur baptizatus præuia verborum cautione. Gymnasium Humanitatis denuo apertum sollemni cærimonia, lætitiaque plurimorum. hinc fructus multiplex in pietate, & in litteris. Adolescens ab impudica femina, a qua solicitabatur ad stuprum, sese proripuit pileo relicto: reiecit alter magno animo dona, quæ offerebantur: cum adhiberet interim asperitatem cilicij, & sæuitiam verberum, quo facilius corpus in officio contineret. multi ad Religiones varias appulerunt animum, non nulli ad Societatem: nec defuit specimen litterariæ exercitationis. Missiones aliquot ex hoc Collegio factæ: illa difficillima, & quod plerumque consequens, vtilissima,

ma, in prouinciam Zutupechenam: ea est arduo accessu, & culicibus infesta: ideoque Sacerdotibus caret: huc ierunt Nostri rogante Episcopo, qui eos abse dimisit cum lacrimis, præmissis litteris per uniuersam diœcesim, vt benigne exciperentur. facilius est mente percipi, quam perscribi litteris, quæ illic ad Dei gloriam facta. Itum in oppida remota ab alijs situ, cultuque, vt vix homines agnosceres, nomine potius, quam re, Christianos. Illud mirabile, quod cum Sacerdos dominico die Quinquagesimæ timoris ne incutiendi, an diuino instinctu, prædiceret futurum, vt moreretur aliquis, ante Cineralia, & postridie, vnus, cui vita liberior, excussus equo obijsset, capite ad terram afflicto: ita conuersi sunt omnium animi, id quod volebat, ad confeßionem, vt vnius obitus videretur saluti quamplurimis fuisse.

E VALLISOLETANO COLLEGIO, Sedeque Veræ Crucis, meßis vberrima, præcipue in Veræ Crucis, propter quadraginta nauium Hispanicarum appulsum, & aliarum aliquot cladem, in ipso fere portu, & in conspectu ciuitatis. Mißi præterea nonnulli ad populos longe remotos, eoque magis egenos rudimentorum Christianæ disciplinæ: ij sunt ad Albaradum flumen. igitur pro tempore edocti, & inuenta ratio, qua a peritioribus identidem rudiores instruerentur.

V A-

VADALAXARANA PASCVARENSIS, & Manillana Sedes.

NOVAE GALAECIAE Episcopus vehementer nobiscum egit, vt saltem duo Sacerdotes cum socio, secum proficiscerentur: eosque in vrbe habuit ad septem menses: ij concionibus habendis, confessionibus audiendis, ciuibus, clericisque imbuendis ad officia legis Christianæ, lucris animarum persequendis, ita seduli fuere, vt ipsemet Episcopus, Clerusque, decem aureorum millibus: vnus e canonicorum numero, alter e procerum, millibus vterque ternis, constituerint fundare Collegium: emptique reditus annui sociorum duodecim sustentationi: & iam Scholæ apertæ. fructus e ciuitate re ipsa magnus: spe maior ex oppidis adiacentibus. sunt quidem Ethnicorum prædæ assuetorum & bello: sed, Deo aspirante, quantauis asperitas mitescit. Missus hinc vnus, ipsos dies quadraginta addictos pœnitentiæ, quodã in oppido, alter multis obeundis locis, sex integros menses, labore quidem magno, sed fructu maiore consumpsit.

PASCVARI quidem Nostri vectigal nullum domesticum habent, verum ciuium liberalitate fit, vt e rebus necessarijs nihil desiderent: quo magis excitantur ad munia. Placata duorum rabies, alioqui non nisi alterius interitu finienda: exoratus vir, vt ignosceret vxori, quam morti destinauerat. Sed hic quoque, vt alijs ante annis, miranda euenere

non-

nonnulla. Vtitur enim Deus clementissimus miraculorum illecebra gentibus demerendis, vt Christianæ Fidei vel libeat nomen dare, vel iuuet dedisse. Deiparæ effigies in nostro templo, de qua proxime est scriptum, habet suam illam venerationem: nec frustratur vocatus piorum. Indam abductam a pulchritudine pudicitiæ pellacia iuuenis, cum per quietem vidisset se sisti ante tribunal Dei, accusante diabolo, accepimus ad meliora conuersam. Ceterum extra vrbem, non pauciora: nec minora fortasse. Excursum est enim ad Chichimecas, populos feros, armisque promptos: adiuti, auditique maxima illorum lætitia, & commendatione diuinæ bonitatis. Inda mulier, falsis criminationibus damnata fustuarij, cum eam noctem, quam consecutura erat dies pœnæ, consumpsisset lacrimis, precibusque, conspexit feminam in luce plurima, cingentibus latera alijs duabus eximiæ pulchritudinis: a qua firmata amantissimis verbis, & bene sperare iussa: at ipsa, vbi effugit periculum, se totam diuino obsequio mancipauit. Indum in amorem pellicis ita effusum, vt omnia hominum admonita derisui haberet, Deus ita conuertit terrore iniecto. Ingentibus procellis effundebatur imber nocte intempesta, cum turbidus nimbus incubuit tecto occultanti flagitium, & inter cæli fremitum, ac tonitrua, abruptis nubibus, ingeminante igne, ter vox audita: Confige, interfice: ter cecidit fulmen tanto fragore, ac strepitu, vt domum totam concusserit, horrendum in modum: illæsis corporibus, conuersis animis ad salubrem pœnitentiam.

Ergo

Ergo Indus hac violentia victus. Maior adhibita machina ad Indam expugnandam. Hæc olim, cum quod facere, aut pati posset turpiter, luxuria, ac libidine, nihil infectum relinqueret, vnius e Nostris sermone resipuerat: sed postea, muliebri leuitate, seu inueterata consuetudine, animum ad scelera præcipitem non potuerat sustinere. igitur illi excitandæ immissum a Deo admirabile hoc somnium. videt iuuenem multo conspicuum lumine, specieque humanum modum prætergressa: vestis illi candida, & Crux radians in fronte: ab eo, per abruptum iter tenebrisque obsitum ducitur in prealtam voraginem, qua nihil magis clausum ad exitus, nihil magis septum: vasta erat fornax, &, quod magis mirum, caliginoso igne: per malignam tantum lucem conspiciebantur quamplurimi volutati in flammis, cruciatu, formaque pœnarum prorsus inenarrabili: audiebantur ploratus virorum, mulierumque, & vlulatus ita horrifici, vt auribus ferre non posset: hunc locum, is, qui ducebat, Infernum vocari respondit: cum ire pergerent, venerunt ad lacum depressæ illius altitudinis, vbi in paludibus igneis multorum animæ varie torquebantur: cædebantur uirgis ferreis: adalligatæ ad equorum caudas in diuersa raptabantur: ex arboribus suspendebantur: aliæ vncis ardentibus impacto veru torrebantur: nonnullæ flammabantur in scrobe effossæ: multæ laniatæ, laceratæque iacebant, abiectæ ostentui: distinctio pœnarum ex delicto erat: ita dicebat iuuenis, & locum esse purgandis criminibus post mortem. vbi emer-

serunt

ferunt e tenebris, locaque difficilia superarunt, deuenientibus in opacum iugum uiridissimi nemoris, quod æther largior purpureo lumine vestiebat (eas facile existimauit esse beatorum sedes) aperit se illis regia auro, gemmisque ad magnificentiam exculta: ipsius in uestibulo pueri duo, veste, candorem niuis, facie, splendorem Solis superante: agnouit mulier filios suos in ipsa pueritia olim defunctos: ingredi simul cupientem & complecti, aditu comes prohibuit, vt inquinatam, & adhuc viuentem: & accepta visio admonitionis loco. admirabilis profecto, vt prædixi, & tanto magis, vti acceperam a commentarijs Nostrorum, his annalibus tradenda. Ergo hæc de excursione ad Chichimecas. Sequitur altera difficilior, & amplior, in regionem videlicet calore intractabilem: etiam Decembri mense flammas vomit, nebulis perpetuis abundat, montibus asperis, ac sterilibus clauditur, venenatorum animalculorum bipedum, & culicum ingentium ferax, quin etiam crocodilorum, serratis dentibus, acumine, & magnitudine formidandis, & quod mirum est, informis terra, atque horrida hominum ingenia non efferauit: mites ipsi, excultique legibus, & aduersum hospites humani: nudi pectora, humeros pictis linteaminibus operti: flabella in manibus plumata laborioso artificio: neque enim lasciuit gens otio, uarijs exercitationibus, uenatui præcipue intenta: ceterum nefariis olim superstitionibus addicta: nec ita pridem illata lux Euangelii: ebrietatem auersantur sponte, seu quia infructuosa uites uina uix ad hi-

mestre spatium ferunt. & exceperunt Nostros mente benignissima, eamque ferentes uultu, ultro cadentibus lacrimis, nec mendaci sermone testabantur: adiecere opportuno munere instrumenta, leuando calori, culicibusque abigendis: statimque desiderio emendatioris uitæ ita æstuare cœperunt; ut plus animi calerent diuino igne, quam æstu corpora externo. læti alacresque ad conciones ventitabant: pœnitentiæ sacramentum vsurpant, crescente singulorum ardore ex mutuis hortatibus, & exemplis: præueniebant oppida adeunda nostrorum aduentum, & præparatis ad confessionem animis, eos a quibus audirentur inuitabant: erat videre viros cibarijs onustos, feminas infantibus, excitos e locis longinquis cupiditate exonerandæ conscientiæ: vt plerumque ad vicinos pagos intercluderentur aditus, multitudine aliunde ingruente: & audiebantur ad multam noctem: quibus satisfieri non poterat, prosequebantur cateruatim, vel bidui itinere occasioni imminentes. igitur confessionem diligentissime exequebantur: pridie Communionis illud erat omnium negotium, illud studium, vt precatione, castigatione corporis, de rebus diuinis collocutione, ad illam aptiores redderentur. His rebus, atque talibus, instaurata religio Christiana pæne collapsa: dæmonum superstitio abiecta: impiæ deuotiones, & magicæ notæ interdictæ: multaque introducta, etiam post abitum Nostrorum, conseruandæ pietati. Vsu enim compertum est, procliuitate humani ingenij languere quamuis incensa mortalium pectora, nisi

subinde foueantur.

IN MANILLANO templo iam ampliore, magna omnium lætitia exerceri cœpta munera Societatis. Ioannes Piciechus vir religione & opulentia clarus, dux militiæ domum nostram promisit, e lapide ædificaturum: iamque oblata materia dimidium operis effectum. magna etiam ciuium erga nos beneuolentia: cui ipsorum causa suscipiendo labore respondemus. anno huius sæculi octogesimo septimo festo die beati Michaelis operante Episcopo, sexcenti Eucharistiæ mysterio refecti. hinc etiam nonnulla afferuntur relatu mirabilia. erit vnum instar multorum. Mercator Ethnicus tenui lintre flumen traijciens, a crocodilo inuaditur, deprimitur in vastum gurgitem, mox absorbendus: inuocat ille in tantis angustijs Deum Christianorum: nec mora, duorum opera virorum, quos albatos fuisse dicebat, se extractum vidit e belluæ faucibus, & locatum in sicco: memor beneficij lustrali aqua est tinctus, & cum duobus filijs paruulis Christianus effectus. Nec deerant similia in hac Sede, totaque Prouincia Mexicana, quæ super narrata memorarentur, siue ludibrium oculorum, siue vera ea species fuit. Sed verebar tædium auditorum res nouas expectantium.

PROVINCIA LVSITANIA.

ONTINET LVSITANIA nouem locis collegas triginta quattuor supra quingentos. Olisipone in Domo Professa, septuaginta duos, in Collegio quinquaginta, in Conimbricensi centum octoginta tres, in Eborensi centum viginti septem, in Portuensi quindecim, in Bracharensi vndetriginta, in Brigantino vigintitres, in Funcalensi quattuordecim, totidem in Angrensi, in Angolana Sede septem. In duodecim decedentium locum successere duo & quadraginta.

DOMVS OLISIPONENSIS.

MAGNO THESAVRO aucta hoc anno, ornataque ædes nostra, reliquijs, quibus haud facile inuenias superiores. in his spina e corona Domini, particulaque Sanctæ Crucis visendæ magnitudinis: Sanctorum virorum capita vnum, & viginti, brachia sex, ossa pæne innumera, apostolorum, martyrum, virginumque, argenteis inclusa thecis, mira operis varietate, & splendore gemmarum. Ea causa a summo Pontifice, quater anno, iubilei impetrandi, diebus nempe, beatis Vrsulæ, Gregorio Thaumaturgo, Brigittæ virgini, & sanctissimæ

Sanctissimæ Crucis inuentioni sacris. hæ porro e templo maximo ad nostrum perlatæ, ferijs beati Rocchi, incredibili gratulatione pompaque totius ciuitatis: cum insigni commendatione Ioannis Borgeæ, viri illustrissimi, qui eius muneris, vt aliorum multorum auctor nobis & conciliator fuit. hac de re nihil tradimus hoc tempore aliud, quod ea proprio mandata volumine plerisque prouincijs innotuit. Illud etiam nouum hoc anno, & ad Dei gloriam perquam illustre, quod socij non e Lusitania tantum, sed ex alijs quoque prouincijs in orientem Solem, occidentemque, atque etiam in Septemtrionem, diuersas orbis partes, nauigaturi, religionis propagandæ, expectantes cursum, bonam anni partem in hac domo versabantur. & ad Iaponios quidem destinabatur eorum Episcopus Pater Sebastianus Moralest, quod mihi quoque paucis exequendum video. Cum gnarum esset Philippo Regi in Iaponijs insulis iam quadragesimum continenter annum bene geri rem Christianam, augerique quotidie non hominibus modo e populo, sed & dynastis, & regibus, excitata Christo assertori nostro templa amplius ducenta, subijt animo succrescenti gregi pastorem desiderari, & constituendum Episcopum, quem numquam illi populi vidissent: eumque cognitis sibi de causis non nisi e nostra Societate. probauit eam rem Pontifici maximo, persuasitque per litteras Patri Nostro Generali. Igitur designatus par tanto oneri Pater Sebastianus, sollemnique cærimonia, sexto Kalendas Aprilis consecratus in nostro templo: prabente

rege ad ornatum Episcopi aureos ter mille quadringentos, ad annuos reditus bis millenos. nec Theotonij defuit Eborensis Episcopi solita liberalitas: munera ad eum misit amplissima, quæ tribuere princeps amico posset. & quoniam instabat nauigatio, nouus Episcopus, pridie quam conscenderet nauem, in patrum, fratrumque consessu concionem habuit, breuem illam quidem, sed plenam spiritus, & dignam persona, quam sustinebat. soluit cum Deo classis, quæ præsulem vehebat, ac socios septem, Aprili adulto, prosperoque cursu per Atlanticum oceanum ad Fortunatas insulas præteruectam, ad Aequatorem accessisse, non modo sine incommoda valetudine, sed etiam sine nausea Episcopi, conuectores exemplo atque alloquio ad pietatem incitantis, accepimus litteris Nostrorum. conseruet eum Deus, vt ea mente, quam illi dedit, exequatur munus, cui illum præposuit. eodem tempore classis Brasilica, in qua quinque de Nostris in duas diuisi naues, prætoriam, & aliam quamdam onerariam, Olisipone soluit: & hi quidem, vt certiores facti sumus, prospera nauigatione vsi Brasiliam tenuerunt: prætoria ad Maderam insulam tempestate delata ventos ferentes & tempus commodius opperitur. Tertia classis & numero nauigiorum maior, & milite instructior, septemtrionem cogitabat: in ea de Nostris vnus & viginti: adhuc erat in anchoris, cum aliæ dederunt in altum vela: nec mora fuit inutilis: purgabantur interim confeßione, & aduersus perduelles fidei militantium animi fidei armis muniebantur. Atque

hæc

hæc generatim: nunc singula expediam. Quattuor e Nostris diem suum obiere. Petrus Lombardus Italus trigesimo tertio anno ab ingressu in Societatem. Sequuta mors patris Ludouici Fonsecæ Hispani: classe Hispalensi venerat cum alijs Patribus in hanc vrbem. hic, dum excipiendis confeßionibus ægrotorum militum in nosocomio dat operam, pestilenti oppressus morbo, eiusque vi vincente remedia extinctus est. Tertius Hieronymus Consaluius non dum expleto tyrocinio. Postremus Balthasar Almeida (trigesimum iam annum in Societate fuerat) obijt in classe, quæ in Angliam nauigabat. Repeterem nunc, quæ alijs annis, de concionibus, confeßionibus, nosocomijs, publicis custodijs, triremibus; illa scilicet communia, nisi propria eminerent: & si e carcere, æreque alieno soluti decem, e triremibus centum octoginta, cum expleto tempore damnationis, adhuc in opere tenerentur: adiectaque pecunia (ea fuit aureorum quater millium) supra tempus debitum liberationi: Catholicis præterea septem, qui ex Anglicana persecutione in hanc vrbem profugerant seminudi, veste rebusque necessarijs subuentum est. Venit etiam Christianus quidam, natione Turca, qui annis superioribus, ex insula Chio, cui a Rege erat præfectus, cum vxore auctore consilij, liberisque fidei complectendæ Romam confugit: eam rem cum Turcæ iniquißime ferrent, eius socerum, fratremque vxoris, cum paruulis liberis, coniectos in vincla adigunt ad seruitutem: & verendum erat ne aut necarentur, aut desciscerent a

fide: igitur, vt eriperet eos periculo, cuius ipse fuerat causa, in Hispaniam contendit ad Philippum Regem, a quo comiter acceptus, commendatusque, Hispalim primo, mox Olisiponem venit: hic adiuit nostros (& ferebat litteras a Patre Generali) & a Sacerdote adiutus collegit necessariam summam aureorum mille, discessitque: fine anni misit litteras testes restitutæ suorum libertatis. Dissidebant ab vxoribus viri vndeuiginti, & necem nonnulli machinabantur, cum ijs reconciliati. decem ac septem ab sepellices abegere. Fratrum suorum cædem diuersis temporibus factam fratres duo inimicitijs, & armis vltũ ibant, nec audiebãt precatores: sed tandem, de Nostrorũ consilio, honestiorem beneficij, quã vltionis occasionem rati, cessere. aurei septingenti sexaginta redditi dominis suis. Ibãt forte per vrbem duo e Nostris; magnopere vocãtur e vicina domo, accurrunt; vident hominem iam iamq; præcisa reste, e qua se ipse suspenderat, iacentem in pauimento, ita defectum spiritu, & rigentibus brachijs, vt manus ad frontem adduci non posset, cruci signandæ: post applicationem cælestis agni mens reddita, apertique oculi mirantis: Crucem iussus imprimit fronti, seque ipse respiciens, vitam meliorem instituit ab initio confessionis. Cuiusdam Sacerdotis opera, hæreticus e Germania diu olim simulatæ religionis, cum Romana Ecclesia redijt in gratiam: & apud nos, cum alijs quattuor, iussu Quæsitoris, ad res fidei instructus. Aduenã quidam, qui an Christianus esset, non satis compertum, admonitu vnius e Nostris, iussuque Archiepi-

scopi.

scopi, priuatim, quod ita res postularet, ea, qua par erat, condicione ablutus est. Catechumeni septemdecim, Emmanuele Ciabra Episcopo rem diuinam procurante, baptizati. & quoniam in vocandis tribus diuina prouidentia eluxit, eam rem paucis exponam. Hebræi adolescentes duo in Mauritania Tingitana educati, mercatori Lusitano ob æs alienum, dati fuerant a patruo nexi. ea causa Mazagani (vrbs est in Africa Lusitanorum municipium) attinebantur. horum alteri, nocturno visu, senex ore cultuque venerandus, vt Iudaica superstitione exuta, Christum, Petrique nomen induat, persuadet. Experrectus narrat socio somnium, monstratque salutis viam. idem iam erat vtrisque consilium. & exequi statuerant. supererat scrupulus, ne creditor fraudaretur eorum discessu. igitur differunt celantque: donec illi esset a patruo satisfactum. commodum cum patruo iam liberati exierant ex vrbe, cum se Christianos velle esse profitentur, & redituros vnde discesserant: proinde ille aut abeat solus, aut addat se ipsis comitem, futurus parentis loco: simulare illos principio putauit patruus per iocum, quod dissimularet ipse, an quod ita vellet. vbi videt rem serio agi, promissis onerat, terret minis: obstructis auribus adolescentium, itur postremo in lacrimas, & preces, sed frustra detonuere: reuertuntur ambo pariter, relicto patruo, in vrbem, animo votoque Christiani. & alter, paucis post diebus, Olisiponem nauigat ad ædes Cathecumenorum: manet alter in Africa implicitus morbo, Dei permissu, vt ipsius constantia esset illustrior.

nam

nam pater adolescentis, patruusque, pecuniosi homines, & atroces ira, Ducem quemdam Maurorum allectum præmijs subornant; vt ad Mazaganum non paruam manum equitum ducat. exeuntibus obuiam Lusitanis, cum vtrinque stetissent acies prælio instructæ: Maurus, impetrato alloquio, eo die se non uenisse pugnatum affirmat, sed solum oratum, vt liceat Hebræo patri filium videre, & alloqui. permissum, acceptis prius obsidibus: & pugnauit quidem pater, quibus poterat artibus, machinisque, sed filius victor discessit: cum enim sordidatus senex, & squalidus, miserationis augendæ, Deum hominesque contestans, ploratus, questusq. diu duxisset irritos, barbaque sibi, & crine vellendo, vesteque conscindenda, ritu gentis, nulla re composita ad ostentationem, nihil proficeret, nec desisteret tamen, præcidit sermonem, spemque omnem, fortis adolescens, tali responso. Si me diligeres pater, gauderes haud dubie filij bono: adderes etiam cumulum lætitiæ, tua sententia ad meam adiungenda: nihil enim tibi vtilius, nec vero gloriosius: ego quidem ad consilium adijciam exemplum, hoc si feceris, & parentem meum agnoscam, & amorem tuum. tu vero quibuscumque in rebus habebis filium non repugnantem: sin secus, maiorem habeo patrem Deum, cui obtemperandum est magis, quam hominibus: at animus turbidus vera non diiudicat: & ego prænuntio tibi me modis omnibus Christianum futurum. tam præclarum nomen aut aqua promerebor, aut sanguine: vt scias vile esse corpus ijs

qui

qui animæ gloriam petunt. ceterum nihil me amplius debere naturæ existimo. His auditis pater irritus consilij, mærensque, cum Maurorum equitatu discessit: Lusitani intra mœnia iuuenem recepere lætantem. Nec minor in Turcæ adolescentis conuersione vis numinis apparuit. erat huic mater iampridem Christiana Mazagani Lusitano equiti seruiens, quæ beatæ Monicæ exemplum, in parturiendo iterum filio religioni Christianæ, & in Africa, renouauit. nam Catharina, hoc est mulieri nomen, cum assiduis precibus orasset Deum, vt eius nato, in tātis tenebris noctis Maumetanæ, præferret lucem, eius, vt postea patuit instinctu, constituit, salute filio quærenda, rem Christiano nomine dignam, vel agere, vel pati: & maius imbecilliore sexu facinus ausa, communicato prius consilio cum præfecto arcis, acceptisque litteris, ne vt desertrix seruitij ab exploratoribus retraheretur, penetrat Mauritaniam. hic Azamorij cum substitisset (est oppidi nomen) filium e Fessensi vrbe, vbi negotiabatur, accersit, tantumque valuit, religionis Christianæ veritatem, vanitatem Maumetis sæpe dissertando, vt peruicerit animum adolescentis: atque, vt est verbum Domini efficax, mulier etiam cuius domi diuersabantur (hæc eius sermones excipiebat interdum) ad vtriusque sententiam accesserit. porro visum rem totam agere cautius, & tutius. & positi aliquot in oppido dies auertendæ suspicionis. tandem, captato tempore, inumbrante vespera, discedunt, & socijs tenebris, æquantes iter nocti, obscuro adhuc

cæptæ lucis ad Mazaganum perueniunt. clausæ erant portæ: vbi Catharinam esse constitit cum duplici præda, accepta est ingenti studio, lætitiaque ciuitatis. illi deinde missi Olisiponem, vt initiati meditamentis Fidei Christo consecrentur. Mortui ex hoc Collegio tres, & domi quidem duo, Pater Antonius Macedius vir spectatæ virtutis, & Blasius Ferdinandus, tertius Pater Robertus Hibernus, cum multarum peritus linguarum incumbit in salutem militum, immemor suæ, circa eam classem, quæ in Angliam ferebat bellum. ceterum discipuli ad nos ventitant fere bis mille, & plerique claritate generis insignes: Sed eo studio feruntur in litteras, ac pietatem, vt impleant omnes partes officij sui: vinctos qua possunt ope solantur, visitant adiuuantque qui vario morborum afflicti genere in valetudinarijs decumbunt: idque cum commune est omnium, tum proprium illorum, qui de Sodalitio Virginis: iuuentus in hoc numero, qui veterem Iosephi pudicitiam non dissimili periculo reddidit: alter eiusdem ordinis acceptam in templo alapam multis inspectantibus, memor præcepti euangelici eo animo tulit, vt alteram offerret oris partem, adeo repressit famulos properos vltionis: nec vero desunt e tam proba iuuentute, qui ad nostram Societatem, aut ad alias Religiosorum familias viam affectant. Nunc ad alia. Acerrima inter primarios quosdam uiros ac militum Hispanorum duces exorta erat contentio, e parua re ad magnum certamen progressa, & vtrinque comparata manu maiora metuebantur: placuit diuinæ bo-

nitati,

nitati, vt vnius e Nostris interuentu irarum ardor resederit. Sed & hic agniti diaboli astus, repressique. Agitabatur vnus nocturnis somnijs, spectrisque diurnis, sic assidue, vt statueret interitu finem facere miseriarum: alter cum conspicatus dæmonem esset humana in specie, & si primo visu perterritus, mox, sermone mutuo sumpta audacia, adductus erat in familiarem eius consuetudinem, ipsoque suadente, pæne in mortem voluntariam; quam rem perinde hic, atque ille, perduxisset ad exitum, ni Deus ostendisset vtrique, Nostris vsus administris, fœditatem consilij, lumine diuinitus immisso. Nec minus obuiam itum calliditati hominis in multorum perniciem ruenti: Ingentem pecuniam extorserat quidam ab iuuene amante, per speciem ferendarum litterarum ad virginem, ab eaque referendarum, simulato artificio: id vbi occultis spargi sermonibus, vt perueniret ad parentem virginis, ita animum eius penetrauit, vt euocatis propinquis, vel e milliaribus quadringentis, infamiam filiæ cogitarit nece iuuenis delere. iam struebantur insidiæ, commissuræ familias duas nobilissimas: iamque ibatur in facinus: cum vnus e Nostris in tempore admonitus, per veritatis ingressus vestigia, eo rem deduxit, vt patefieret dolus, restitutaque virgini fama, componerentur familiæ, quas ficta crimina distraxerant. Nostrorum denique opera effectum, vt sedecim aureorum millia male parta legitimis dominis redderentur.

CONIMBRICENSE COLlegium.

ACCESSERE ad Societatem viginti quattuor, decessere duo, alter eorum Dominicus Joannes, per ipsos viginti annos in hoc Collegio coquus: ceterum ita despiciens sui, vt æstimaretur propterea ab hominibus, & diligeretur a Deo: de cuius rebus ita sapienter disserebat homo idiota, qui ne litteram quidem nosset, vt viris doctis, hocque vnum agentibus, admirationi esset: quin etiam integras libelli paginas ad verbum ediscendi omnibus, De contemptu mundi, memoriter recitabat: cum appropinquaret supremis, rogatus quod maximum esset morienti solatium, vocem dedit Societatis filio dignissimam; Labor omnis, quamuis difficilis, sine querela susceptus? ad egregiam demissionem animi addidit laudem flos perpetuæ castitatis, quem illibatum seruasse perhibetur. Alter Franciscus Betoncorius, qui etsi quintum agens in Societate annum, vitæ prius, quam Philosophiæ cui studebat, cursum peregit, tamen iis claruit virtutibus, vt quasi peruenisset ad metam, spes sit præmium a Deo accepisse: certe in diuturnitate morbi, & acerbitate interitus, superans animus dolores corporis, metumque mortis fidem fecit securæ æternitatis: ita cum defunctum audisset medicus qui præerat valetudini, ingressus cubiculum, vbi positum erat corpus exanime, precatus de more, ad extremum adiecit. Hoc ego deinceps pa

trono

tyrono apud Deum vtar; tantam opinionem apud eum meruerat patientia infirmitatis. Dicamus nunc aliquid de excursionibus. Eæ septem fuere: ad excellentissimum Bragantiæ Ducem, ad Viseum vrbem, ad Tranquosum, Pinellum, Penamacorium: oppida hæc sunt Tagum inter, & Durium, ad Orientem, locis maxime mediterraneis: ad Talabricam, Auerium dicitur, adiacetque Oceano ad ostium fluminis Vaccæ: ad oppidum denique, cui nomen a Monte Maiore: his omnibus locis, vt Nostrorum aduentus iucundus, ita commoratio fuit vtilis, & discessus molestus. Hæc confuse: nunc aliqua seligentur. In oppido Villauicosa, vbi Dux Bragantiæ habitat, in carcere erant complures, eos cum comperisset Sacerdos propter asperitatem hiemis, & penuriam vestis, confici frigore, in ipso Ducis Sacello, inter concionandum, ostendit iniquum esse, tam exquisite instratis pauimentis, quæ pedibus subijcerentur, tam incuriose pauperes, Christi membra, nudos relinqui. non vana cohortatio. statim Serenissima Catharina Ducis mater, aulæa quibus conuestiebatur gynæceum, complicari per famulos, & ad concionatorem comportari iussit. Dux ad eumdem misit summam pecuniæ bene magnam: ipsemet Sacerdos onerat humeros veste stragula, & comitibus illis, qui ab Duce venerant, in carcerem contendit: fuit ea res subsidio pauperibus, spectaculo mediocribus, diuitibus exemplo: breuique collata vestis tam multa, vt instruerentur lecti, & induerentur homines ad quadraginta. Ciues cuiusdam oppidi per annum plenum atque

inte-

integrum sacris, & Sacerdote caruerant: acciuit Noster in templum insuetam multitudinem, & Sacro facto, pro concione hortatur, certiorem faciant præsulem orbitatis ipsorum: factum: impetratus ab eo animarum rector inæstimabili gaudio cunctos affecit: erat in medio foro eiusdem oppidi templum vetustum, & nobile, nec ducebant illicitum oppidani, eius limina ianuamque ipsam obtendere rebus venalibus, prætendentes diuturnitatem consuetudinis: vt concionem habuit in eodem templo Noster, ita valuit dicendo, vt mutati ad pœnitentiam animi priorem licentiam posteriore religione oblitterarent. Altero in oppido, homines nescio qui, sic familiam Religiosorum diuexauerant, vt adegerint ad discessum: porro incolæ ad vacui cœnobij ædem Quadragesima singulis hebdomadis, ibant supplicatum: hac occasione vsus noster Sacerdos, e suggestu cur vacuefactum sit cœnobium inquirit, accusat factum, dein religione incussa animis, permouit auditores vt legatione missa reuocarent sacram familiam, cuius precibus apud Deum adiuuarentur: eiusque reditus est mira omnium gratulatione celebratus. Testamentarius quidam bonam pecuniæ partem iamdiu auerterat, eamque mala fide possidebat: is audita concione sua fraudem secum reputans, ad veri domini pedes se abijcit, crimen fatetur, doli mali veniam petit: erat dominus ipse vir genere iuxta animoque nobilis, comiter absoluit confitentem, & liberaliter hereditate donauit: lis quorumdam vetus finita: mille aurei restituti: ducenti quinquaginta remissi: reditus annui in

subsidium egenorum Sodalitio Misericordiæ a pecunioso homine legati:itum ad vinctos in carcere:quod etiam oppidanos aduertit, vt vel opera benigne illis facerent, vel pecunia: magnam enim sibi beneuolentiam Noster apud omnes compararat, sic vt semper sequerentur eius consilium, & nonnunquam etiam præuerterent. Vnus quidem, cum ab eo acciretur, vt rem alienam restitueret, non prius adijt ad Patrem, quam domino satisfecisset: tum ad illum. Nolui Pater in tuum conspectum venire, ante, quam præstarem, quod te velle intelligebam. alter vi morbi in lecto decumbens, admonitus ab ipso, cum aduersario rediret in gratiam, famulorum humeris iussit se ad eum deferri, vt firmanda pace admonenti obsequeretur. Pertinet ad hoc Collegium Lapense Dei Matris templum, religiosum omnibus circa populis, & miraculis illustre: celebratur in anniuersarijs Virginis sic, vt affluant plerumque ad septem hominum, vel nouem millia: huc missus Sacerdos, Sextili mense medio, vtiliter laborauit: sed accidit quiddam ad memoriam insigne: ipso die Deiparæ assumptæ, vir opulentus, in oppido non longe, ludos scenicos virili sexui ac muliebri talium rerum auido, ad spectaculum effusis magnifice dabat: ea fuit causa, cur præter consuetudinem ex illo oppido sollemnis pompa non duceretur ad templũ: non tulit impune. in ipsa orchestra nescio vnde exorta rixa multitudinem ad arma conuertit, & vulnerati multi cæsique: in queis seruus domini ludorum: quin etiam ipse non effugerat cædem, ni seruatus esset ab inimico, verente scilicet, ne

eius interitus sibi crimini daretur: & iudicatum est datas fuisse pœnas neglectæ religionis. Sed diu vagati extra vrbem domum reuertamur. Coacta Synodo, præsidente Alphonso Episcopo Albicastrense, triduo concionandi munus tribus e nostris Sacerdotibus mandatum. Maiore hebdomada multi ex Academia spiritualibus exercitationibus in Collegio exculti. In his Alexander, Ducis Brigantini frater, maxima indole adolescens, qui nobis dat operam. Is cum huc redisset in instauratione studiorum, tantum vestis auro textili Collegio dedit, quantum satis esset Sacerdoti, maximoque altari vestiendis. non est omissa eorum cura qui in vinculis detinentur: ijs persuasum vt quotidie explorent latebras conscientiæ, beatissimamque Virginem recitandis suppliciter litanijs quotidie comprecentur.

COLLEGIVM EBORENSE.

E MVLTIS varia affectis morbo, absumpti duo, laicus vnus, alter Sacerdos: ille post expletum annum in Societate duodeuigesimum, hic post vigesimum sextum. nomen Sacerdoti Ferdinandus Coutignus, vir rara admodum virtute, & insigni scientia rerum diuinarum, sacrosanctæ Eucharistiæ, sanctissimæque Dei Genitrici mirifice addictus. cum adhuc integra esset valetudine, quam tamen assidua castigatione corporis attenuauerat, prædixit, se fine anni moriturum: nec fefellit. Decembri mense

die sacro Deiparæ Virgini conceptæ supremum diem expleuit. Nuntium instantis mortis ita gratanter accepit, vt asseuerarit nihil audire potuisse iucundius. Tum conuersus ad Christi imaginem, illud ex psalmo repetijt. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. magna erat apud omnes in opinione sanctitatis: ita, cum laudibus, & lacrimis, illatus in sepulcrum. Duorum iacturam compensauere duodeuiginti, e quibus duo claritudine natalium illustri. alter dynastæ Aluitiensis frater, magna eius propinquorum admiratione, perinde quam mærore: ad hunc leniendum missus Aluitium Sacerdos, sic profecit, vt a matre haud ita pridem nescia tolerandi, abstulerit ad filium litteras hortantes ad perseuerandum. Non solum in nostro templo conciones habitæ, sed & in varijs cænobijs, & frequenter itum in oppida propinqua. Ad hominem inopia morboque afflictum adierat Sacerdos gratia confessionis, re confecta, orat ægrotus remedium morbi, & leuamen doloris: neque enim se esse ijs facultatibus, vt medicum vocet, ematque fomenta, quæ ab ipso imperentur: hæc inter, inflatam tibiam ostentabat, & paralysi correptam. Quin tu adiuua Pater, si quid potes. Hic Noster. Quantum in me erat, effeci: super illud est vnum, vt te precibus apud Deum commendem. hæc dicens, recitat formulam e sacris Euangelijs, & Crucis signum imprimit, tibiæ tumescenti: miram ægroti fidem: statim in melius ire valetudo, remitti paulatim dolor, & tumor imminui, octauo post die recuperata sanitate

ad templum gratias agens Deo, & Sacerdoti apud Deum, accessit. Cum sacri Quæsitores exercerent publice de more iudicium, & pœnas aberrantium a Fide, vnus e Nostris concionem habuit rei ac tempori congruentem: nec defuimus eorum subsidio, quorum crimina fuerunt igne expianda. Ceterum, cum iubente Theotonio sacrorũ antistite, propitiandi numinis, ad dies aliquot producta esset e Sacrarijs diuina hostia publice adoranda, eiusdem mandatu concionati Nostri ad parœcias vrbis permagno multis adiumento fuere. Virgo nobilis amorem pudicitiæ nuptijs præferens contulit se in cœnobium virginum Deo dicatarum. luxum altera, ac molliciem, qua diffluebat, ad seueriora studia conuertit. Auditores habemus in academia mille quingentos. magna omnium industria, & pietas. maior eorum, qui beatam Virginem patronam habent. id adeo ex vno facto intelligetis. Iuuenis amplissima familia cum communibus suffragijs præfectus Sodalitio fuisset, nihil sibi prius faciendum ratus, quam vt cum delecta sodalium manu, lautos humeris conuectaret cibos, ad carcerem, pauperibus reficiendis: id grande subsidium illis attulit, & gaudium ciuitati. Missi in expeditionem ex hoc Collegio in loca diuersa tria, ad diœcesim Eluensem, ad Amæam, vrbem vetustate nobilem, Portallegre vulgo indigetant, denique ad Turdetanos. est Turdetanorum regio qua Algarbiorum regnum continetur, pars illa veteris Lusitaniæ, quæ magis ad meridiem spectat. & ad Sacrum promontorium excurrens, versus Gaditanum

tanum

tanum fretum, Ana fluuio a Bætica, a Tingitana Mauritania, Atlantico sinu discluditur: abundat vrbibus oppidisque: rudiores incolæ ob excolentum inopiam: in hanc prouinciam missi duo, vix dici potest quam lætis animis excepti: eam vbi cognouit intratã ab ipsis, Algarbiensis Episcopus, per obuias litteras gratias egit, præcepit simul curionibus, vt liberaliter itineri necessaria venientibus suppeditarentur. certamen erat oppidorum ijs accipiendis: quin & in vrbe ipsa, Episcopum inter Præfectumque iucunda quædam æmulatio, vtrius domum diuerterentur. medium Nostrorum consilium fuit: laudata humanitate vtriusque, ad hospitalem domum se recipiunt. id vt compertum Præfecto, cubicula apparari, prætendique cubilia conopeis sericis, cultu magnifico iussit. at Nostri memores votiuæ paupertatis, deiecto ornatu, more pauperum se collocant: postridie, vrbana dissimulatione, ad famulos admirantes. Ita male ista erant composita, vt ne vnam quidem noctem subsistere quiuerint. Ad conciones incredibilis frequentia, motus animorum tantus, vt crebris eum suspirijs, & comploratione testarentur. renouatus vsus Sacramentorum, sublata dissidia, iniuriæ remissæ, peccandi occasiones oppressæ. Hæc propter, & talia, excitata in omnibus cupiditas Societatis, vt operam multi, aliqui etiam pecuniam cum precibus, votisque offerrent, Collegio extruendo. Nec pauciores percepti fructus ex Amæensi agro, & Eluensi. Sed neque ego exequi debeo, neque vobis operæ est audire singula: communiter

niter multa complectar. publicæ custodiæ vbique aditæ, adiutæque. pueri elementa Christianæ legis edocti: concionibus firmior ætas instructa. Altera in diœcesi, pagellæ, in quibus imago beatæ Virginis, ad sex millia distributæ, tanta veneratione accipientium, vt earum attactu morbi depulsi: multa dominis restituta: odia restincta. Obuiam itum parricidijs, inueteratæque consuetudini, vt puellæ non nisi post nuptias, viduæ non ante quam viros eluxissent per biennium, in templo conspicerentur. igitur hæc communia. Nunc e proprijs pauca. Puella amissa post quadriennium parentibus reddita. altera quædam puella, per annos ipsos quattuor falsi criminis suspecta, eamque ob causam septies veneno appetita, quod semper, cum se Deiparæ commendasset, illæsa euomuerat, parenti reconciliata. Alio quodam in oppido, quod factiones duæ in diuersa diduxerant, conglutinata pax, antea tentata sæpius publicis precibus, priuatisque multorum. Sed huius quoque adeo expetitæ pacificationis, vt & rerum omnium aliarum, auctor Deus, Nostri tantum administri. quo maior nostrum omnium esse debet in obsequendo sedulitas, verecundia in prædicando, in gratijs agendis numini assiduitas, & diligentia. iuuat enim fateri præpotentem auctorem muneris, quod accepisse delectat.

PORTVENSE BRACHARENSE & Brigantinum Collegia.

NVLLAE IN PORTVENSI Nostrorum scholæ, eo promptior animarum procuratio. confessiones exceptæ ad decem millia. Vir quidam nobilis annum agens octogesimum, cum colligere vellet sarcinas, vt breui discessurus, centum viginti milliarium itinere ad nos venit, rationes (sic enim dicebat ipse) cum Deo componendi: mox generali peracta confessione ingenti cum gaudio domum reuertit. placati, pacatique homines inter se amplius centum viginti: adiuti supremo supplicio afficiendi: & semel, non paruo cum eorum fructu, qui ad spectaculum conuenerant. adhibita enim tempestiua concio, secutaque, cum adhuc esset in oculis mortuorum sontium imago, correctio morum. conciones perinde in templo nostro, quam alibi frequentes. Fidei rudimenta, die dominico ciuium liberi: die festo, si quis intra hebdomadam incurrit, Aethiopes, seruitiorum manus: quarta feria pauperes edocentur: quos etiam episcopus non sine stipe dimittit. Mulieres quattuor & quadraginta turpi vitæ nuntium remiserunt: sex milites vxores duxerunt illas, quarum corpori insueuerant: ex his vnus honesto loco, non inferius duxit dignitate sua, multis licet reclamantibus, stupro cognitam opificis filiam coniugio accipere: Christianum quippe officium præponderabat. Hæc pauca de Portuensi.

SEQVITVR BRACHARENSE. In templum, quod ampliabatur, sanctissimum Christi corpus, e veteris sacelli angustijs, praeeunte choro effusaque ciuitate, septimo Kalendas Martias illatum: nec multo post delati in conditorium, sociorum cineres, ossaque, funebri pompa. ex eo creuit cum pietate ciuium labor Nostrorũ: accessit opportunitas duplicis iubilei communis videlicet a Pontifice transmissi, et anniuersarij, quod illo ipso die erat proprium Sodalitij Parthenij. hinc vtilitas ad multos non simplex. Vir in primis nobilis & opulentus e pellice filium susceperat, eamque per annos quindecim habebat domi, non sine graui propinquorum offensa: nec mortalium monitus auribus accipiebat: ceterum corpori cum accidisset morbus, animum aduertit. etenim æger vocato Sacerdoti omnium rerum arbitrium permisit. igitur exacta pellex, nec sine dote, ut honeste collocaretur: is postea conualuit, mentemque ipsam ad saniora conuertit. a cæde infamiaque complures prohibiti. aliorum tenuitas a ditiorum potentia defensa. actum cum magistratu de vinctis expediendis: & ipsorum corpora Nostrorum sæpe refecta auxilio, animique consilio instructi: subleuata non paucorum inopia, eo maiore cura, quod orba adhuc ciuitas Archiepiscopum desiderat. Catechismi explicatio ad pueros non intermissa: sæpe etiam intermiscetur sermo prouectiori ætati (ea plerumque interuenit) vtilitati futurus. Excursum in oppida vicina, in rem fructumque multorum. Porro in duorum itinere hoc accidit. addit se illis socium adolescens

scens externus, idemque (quantum possunt colloquia de rebus diuinis) vario sermone, incensum cupidine animum Deo seruiendi ad sacrum cœnobium intendit. Sacerdos profectus ad Aquas Flauias, id est oppidi nomen, cum multa patrauit ad Dei gloriam, tum maxime illud, quod ædiculam carceri adnexam, sed desertam iamdiu & celebrari desitam, ad uinctorum vsum restituendam colendamque curauit: fecit eodem loco ipse non semel rem diuinam, cælestiaque Sacramenta cupientibus impertijt. scholæ iuuenum frequentia, & probitate efflorescunt. Prælucet Congregatio beatæ Viginis, vt honorarius Episcopus magna virtute vir, & doctrina, alijque ciues amplissimi in eam orauerint admitti. In supplicatione reipublicæ causa suscepta, sodales, qui nudati terga verberibus se cæderent, numerati ad trecentos. auctum denique Collegium coempta area, ædibusque vicinis.

OBIIT BRIGANTIAE vnus post actũ sextumdecimum in Societate annum, rerum domesticarum administer sedulus, & frugi. reliqui ad ciuitatis commoda intenti: præcipue (quod opus est in hac vrbe) ad iratorum animos reconciliandos. excitata erat nuper inter optimates contentio, & e priuatorum odijs ad publicam perniciem exarserat: ad rem ita difficilem Nostrorum opera vti voluit Mirandensis Episcopus, eorumque conatus adiuti ope diuina: natali die beati Ioannis Baptistæ, quinquaginta ciues e primoribus, dexteris datis in Collegio, in mutuam gratiam rediere. Vir quidam nobilitate

pollens viribusque a Iudice, & Prætore Brigantino sic atrociter dissidebat, vt de eorum pernicie agitaret. hanc pacificationem Collegij Rector mandatam sibi per litteras a Duce perduxit ad exitum, magna eius gratulatione. fenebris pecunia reddita: confecta dos virgini, cœnobium non suis opibus expetenti: resipuit vnus, quem furor & largitio ad aliorum cædem instigabat. Ruri, quo graui tempore anni secedunt Nostri, ad relaxandos e labore animos, corporaque reficienda, ædificata ædes Sacro faciundo: quo tamen in secessu consulitur pagis propinquis non irrita excursione.

FVNCALENSE ET ANGRENSE Collegia, & Sedes Angolana.

NEC MINORE *cum fructu Funcalense Collegium laborauit in componendis multorum simultatibus. antiquæ cuiusdam Sodalitatis studia, quæ pæne consenuerant, vt exarescerent, Nostri concionatoris industria reuiuiscunt. adolescens quidam familiæ vetustate quam fama nobilior, cum esset vicinus ad moriendum, vocauit vnum e Nostris (nec defuere qui dæmonem se vidisse dicerent ad caput ægrotãtis) tantamq. vim clementissimus Deus vtriq. præbuit, vt & Noster decessurum excitaret ad detestationem scelerum, & ille totam spem reponens in diuina misericordia, quantum fieri potuit in illis angustijs rerum & temporum, compararet animum ad*

Chri-

Christianè moriendum: de peccatis confessus est ipse idemque vt faceret parens eius, vltimis precibus exorauit. mulier, ne amicum foueret, diuinitus admonita: quotiescumque ille ingrediebatur tectum, afflatu fumi & intolerando odore sulphuris iniecto: excluso amatore, eam ab se molestiam depulit. excursiones aliquot in pagos vicinos non infructuosæ fuerunt. ad templum denique ornatus cētum aureorum accessit.

IN ANGRENSI *Collegio difficultas annonæ, & pestilentia, materiam attulere Nostris exercendi munia Societatis: & dum aliorum vitæ consulitur, non abfuit discrimen: afflictati aliquot morbo, nec vllus decessit: diuina prouidente sapientia, ne quibus ad salutem corporis deerat medicina, ijs animorum medici deessent. Subuentum pluribus de nostra tenuitate, actumque cum opulentioribus, vt aliquos e varijs locis hanc ad insulam fame compulsos susciperent alendos. Venio ad eos qui scholas nostras frequentant. Parthenia Sodalitas hoc anno instituta, immane quantum, animos ad pietatem accendit. Episcopus in eam ipsiusque vicarius, & canonici complures, volentes adlecti: est etiam cur de Hispanorum militum fructu grates Deo agantur: ij sunt in præsidijs huius insulæ benemulti: Sacramenta frequenter vsurpant, inedia, flagellis, cilicio macerant corpus, vt animus vegetior fiat: mensibus singulis Sanctorum patrocinia sortiuntur: neque in hunc cœtum admittitur, nisi quos vitæ innocentia probarit: si adscitus degenerat, aut resipiscit, aut abit. libri non nisi de rebus pijs in excubijs circulisque militaribus ab vno*

legun-

leguntur, alijs silentibus: abest alea lusus, & sermonum lasciuia: dicas familiam Religiosorum. Dux ipse praeest ceteris, & conspicitur exemplo. is quotidie rudioribus exponit Christianam doctrinam: cum lustrat diurnas stationes, vigiliasque nocturnas, praeire iubet militem, qui ferat vincula, minus religiose de Deo loquentium pedibus inserenda: largum viaticum praebuit mulierculae, vt a milite discederet. utile id militibus laetumque: nec abest numinis praesentia. militem comitiali correptum morbo, &, vt rumor erat, morti proximum, admota ad eius pectus agni caelestis imagine in cera sacra, excitauit omnibus videntibus: miles ipse rediјt ad sese admirabundus: sed, re postea cognita, admiratio cessit in gratiarum actionem. Hisce nunc studijs ciuium militumque floret insula: quam non ita pridem tumultu bellico siluescentem vidisses, & bonis frugibus infecundam.

RES ANGOLANA *vt melior it Aluaro regi, ita etiam religioni Christianae. septem e Nostris sunt in Loanda insula, totique in Lusitanorum Aethiopumque salutem incumbunt. Messaganum portus est, vbi Dux Paulus Didacus de Societate optime meritus praesidium collocauit: & quoniam qui e Lusitania huc aduehuntur, periculosis malis tentantur initio, & premuntur inopia rerum, eam rem cum detulisset concionator ad populum, tantum est pecuniae corrogatum, vt loco salubriore valetudinarium sit instructum, coalescatque in formam pagi, domibus circum extruendis. huc missus vnus e Nostris adiumento aduenarum. nec absunt laboranti solatia diuina.*

diuina. Duo prætereà missi in prouinciam dynastæ, qui superioribus annis Christianam fidem susceperat, hic commorati diutius, plurimos sacro baptismate abluerunt, Tondellam in his, qui secundus à Principe totius Prouinciæ imperium administrat. porro è baptizatis, duo, quia spiritu propè labente, cum salute animi, corporis quoque receperant, tantam opinionẽ sparserunt vulgo ueræ religionis, vt quamplurimi Aethiopes se ad Christum adiungant: magna in præsens lætitia, maiore spe in posterum, vt lætiora succedant.

PROVINCIA BRASILIA.

ERSANTVR in hac Prouincia socij centum sexaginta tributi Domicilijs octo. In Baicensi Collegio septuaginta, in Pernambucensi vigintiduo, in Collegio Fluminis Ianuarij triginta, in sede Ilheorum & Portus Securi vndecim, in Præfectura Spiritus Sancti, in Sancti Vincentij quinque, Piratiningæ septem, quattuor denique in Tbucumana missione. Decessit vnus. Accessere egregiæ indolis adolescentes quinque.

BAICENSE COLLEGIVM.

CRESCIT cum Collegij re domestica ardor collegarum, & laboris fructus erga proximos. nihil dico de xenochijs, nihil de publicis custodijs, nihil de adiutis in vita, firmatisque duobus suspendiosis in morte. Discipulorum numerus auxit excitauitque Congregationem beatæ Virgini sacram die ipso Angelicæ salutationis: tamque præclari operis Episcopum probatorem & promotorem habet. Conciones habitæ a Nostris tum in templo maximo, tum domi nostræ. fructum coniectes ex confitentium vndecim millibus, communican-

tium

tium millibus quinque. Non silenda conuersio Sacerdotis, qui & Decanus erat huius ciuitatis, & Proepiscopus diœceseos. Is infensus erat nobis, nec bona admodum fama. Infirmitate correptus est corporis, vnde, vt sæpe, animæ sanitas est orta. recepta valetudine multis cum lacrimis Patrem Visitatorem orauit, vt adscisceretur inter Nostros: feßa ætas prohibuit. tum, apud quoscumque offenderat, eosdem adiens vltro, veniam petijt malefactorum: idemque bis e suggestu vt fieret suo nomine, postulauit. tam insignis mutatio admirationi, exemplo multis, ei, vt spes est, cum paulo post pie decederet bona omnia relinquens pauperibus, saluti fuit. Inter inimicos, & plusquam ciuili odio diffidentes, & quidem inter primores ciuitatis, duosque inter coniuges, pax composita. plerique, quos in proximorum cædes furor armauerat, ab insania reuocati: mulierculæ a cæno quæstuosæ libidinis ad patientiam castæ paupertatis adductæ. & si his quoque, corrogata iam eleemosyna supra aureos septingentos, mariti quæruntur. Hæc inter non neglecta sacchararia, & e laborum tristitia dulcis sapor expressus. quadringenti salutari aqua loti, matrimonio copulati tercentum septuaginta septem. confessiones auditæ quamplurimæ. Indi, Lusitanorum mancipia, Christianis legibus instructi: permulti ad amorem pudicitiæ reuocati. duo, vxores acceperunt quas adamauerant pellices. coniugum iurgia, atque adeo diuortia sublata. nuptiæ violentæ in voluntarias conuersæ. vir consilium interficiendæ vxoris abiecit.

adiuti

adiuti in extremis necessitatibus morientes. Indorum pagi Nostrorum curæ commissi, lustrati informatique: baptizati ducenti, ligati coniugio centum viginti, quinque millia confessionum excepta, tria Indorum millia refecta pane cælesti. Grassantem famem, quæ etiam aliquot extinxit, secutamque vim morbi, Nostrorum industria subleuauit, collata ope, stipeque collecta. in his, nonnulli cum baptismo, epota alij lustrali aqua, recepere valetudinem. his enim rebus, & crescit multitudo Catechumenorum, & augetur credentium fides.

SEDES ILHEORVM ET PORTVS Securi.

E PACIFICATIONE multorum, de qua memorauimus anno proximo, consecuta multiplex vtilitas animorum. Confeßi de vniuersæ vitæ criminibus amplius triginta: sacro fonte abluti ducenti: quadraginta septem sanctiore vinculo nexi: non deserti in officinis sacchari, occupata opera, homines Indi: quæsiti magis per aspera infestaque itinera (infensant latrocinijs loca omnia Amures) & periculum fructu pensatum. Christo aliquot adiuncti. ex his anicula moribunda, parentum mortuorum vmbras, quas sibi assistere dicebat, audacter discussit: timorem alter accelerandæ mortis, baptismo: vterque per hanc ianuam cælum ingressus.

AT IN SEDE PORTVS SECVRI initiati Christianis mysterijs sedecim. sollẽni ritu sponsalia facta quattuordecim. dissidentibus nonnullis, & in primis Præfectis oppidi, graui periculo atque exemplo, rediit concordia. conciones habitæ, doctrinaque Christiana exposita non infrequenter: corrasa pecunia multorum animis corporibusque vtilitati fuit.

COLLEGIVM FLVMINIS IAnuarij & Sedes Piratiningæ.

CONGREGATIO *discipulorum, de qua nuper est positum, altiores agit radices. pueri elementarij, sunt senibus, in ijs quæ pertinent ad doctrinam, Fidei magistri. E Nostrorum concionibus fructus non spernendi. ad confessionem accessere hominum sex millia: ad sacram synaxim, tria. Vinctorum animi corporaque, singulis diebus dominicis suo pabulo recreantur. occursum interim inimicitijs, cædibusque multorum. Inter feminas tres honesto loco constituta pax, hoc admirabilior, quo pertinacior sexus. Vir nobilis, neque ita erga nos bene affectus, quos perpetuis litibus exercebat, afflictus morbo, quo etiam expertus Nostrorum pietatem, animum mutauit, futurus in posterum nobis defensor, nisi & vitam cum morte mutasset. Pari vtilitate per Lusitanorum villas excursum. per confessionem Christo reconciliati multi, per lauacrũ conciliati viginti. per legitimos toros coniugati quinquageni. Indorum*

mollities emollita peccatum originis abstersere aqua salutari septuagintasex: culpas vitæ, Sacramento confessionis mille quingenti. quingenti percepere Eucharistiam. vxores duxere ecclesiastico ritu triginta. elucet nimirum horum pietas imitanda Ethnicis, Lusitanis æmulanda. Obstitit vnus, per triduum, petulantiæ mulieris impudicæ: & contra, mulier altera adolescenti procaci.

PIRATININGAE similis Nostrorum labor, & æqualis proportione fructus: si ad computationem reuoces, Christo nomen dedere trecenti. adiunxere sibi vxorem centum. Oppidanorum omnium confessiones susceptæ. nempe parochus abest. Indorum pagi adeuntur: quibus, &, quasi modo genitis infantibus, lac præbetur, & vitæ adminicula. Maramomi (superioribus litteris, exscriptoris mendo, an meo, Moromimi erant) posita feritate vnius è Nostris opera excoluntur: nec abest spes vberioris messis.

DE RELIQVIS Domicilijs difficultate nauigandi, seu raritate nauigantium, nihil habitum. annus sequens, Deo adiuuante, quod nunc relinquimus, conduplicabit.

PROVINCIA INDIA.

NVMERAVIT INDIA socios quadringentos sex: admisit vnum & triginta: amisit quattuordecim: in queis Patrem Sebastianum Moralem, primum Iaponiorum Episcopum. Is inter nauigandum, cum habendis concionibus, confessionibus audiendis, administrandis Sacramentis nauticæ turbæ, strenuam operam nauat, in febrem primo, tum in lethargum incidit, eoque extinctus est, non procul Mosambico, cum multis lacrimis & lamentatione flebili conuectorum, communem parentem vocantium. sollemnia pietatis Mosambici celebrata illustri pompa. eius cadauer, inter Fratres quos vocant Misericordiæ, Clericos templi maximi, Monachosque Dominicanos contentionis sedandæ, placuit Duci Gubernatorique Cofalæ collocari in Sacello Deiparæ, cui cognomentum ab arce. eximia vir caritate, magnæ par, inter Nostros insolitæ, potestati, quam gerebat. mortem eius secuta est duorum sociorum, e quibus alter Sacerdos: tam grauis iacturæ solatium aliquod, quinque naues e Lusitania nostris omnibus saluis (etsi in secunda nauigatione afflictati morbis) Goam appulsæ. Aprili mense Reguli Iaponij cum Patre Visitatore socijsque sedecim soluerunt Goa Iaponem petentes. Iamque, vt multa concludam, in

hoc terrarum tractu, omissa Iaponia regione, nouem hominum millia ad Christum conuersa: ex his quinque millia accepere baptismum.

DOMVS PROFESSA GOANA.

LOCI OPPORTVNITATE (est enim *in vmbilico vrbis) magna conuenarum frequentia. Quadragesima nouem hominum millia confessione crimina eluerunt: & totius quidem vitæ, quinquaginta. compositæ inimicitiæ: iræ pacatæ: viuida nobilium odia repressa: factiosi reconciliati: remissæ verberum iniuriæ vulnerumque: obuiam itum in præsens atroci ciuitatis periculo, in posterum exemplo: mulieres duæ viris, uiri quattuor vxoribus venenum parauerant, Deo volente, hi perinde, quam illæ, ab iniquo conatu depulsi. Curatum opera Nostrorum vt condonaretur multis æs alienum, quod non erant soluendo, ipsique soluerentur. e triremibus pariter liberati nonnulli tenues, atque egentes: nec Christiani solum, sed etiam Ethnici; quæ causa non paucorum conuersionis. adulter viro interfecto vxorem abduxerat cum grandi pecunia, Mauritaniam cogitans: hinc magna in eos inquisitio, trecenti aurei, haud multo secus, indicij nomine, promittebantur, vel alterum retrahenti: suasu Nostrorum effectum, vt rediret furtum, & mulier secura periculi in tuto reponeretur. ducenti item aurei redditi: adiuti pauperes eleemosyna: puella parenti-*

rentibus orbæ honesto matrimonio collocatæ. In hac ciuitate, atque insula (commune vtrique Goæ nomen) sacra aqua lustrati homines amplius mille, coram Eduardo Menesio Prorege, & Episcopo Sinensi (qui Goæ erat per illos dies) insigni cærimonia. Spectata super ceteros pueri constantia, quem parentes Ethnici ad Idalcanum regem persæpe adduxerant, specie explorandæ voluntatis, blanditijs minisque deducendum a proposito: is enim eorum pertinacia perductus ad iudicem Ecclesiasticum, ita prudenter reddidit rationem vocationis suæ, vt virtute superarit ætatem: eas ob causas baptizato Constantis nomen impositum. Ad hæc, illustris femina nurus Mealæ viri principis, qui olim Concanum regnum affectabat. Sequuntur in hoc genere alia. Christianus senex e Corana insula Ethnicum filium, quem ægrotum habebat quodam in oppido, cupiebat Christo adiungere: igitur, quæsitis rebus leuandæ inualetudini, ad eum adit, rogat num velit fieri Christianus: annuit ægrotus. tum senex genuflexus, beatam Virginem veneratur Rosario suppliciter percurso: dein applicat fomenta: & fuere salutaria: recepta valetudine iuuenis cum familia vniuersa Christianam fidem suscepit. Anus Christiana paupercula in Mauritaniam missa a quibusdam, vt res emptas pretio afferret, aliena consumpta pecunia, illic habitare decreuerat: huc cum isset Christianus quidam, admirabili exemplo caritatis, pollicetur mulieri æs alienum omne dissoluturum, & quoad suppeteret vita, præbiturum victui necessaria, dum ad suos re-

uerteretur: vtrumque factum: ab eo perducta ad Quæsitores, adiutaque est, & nunc domi habetur honorifice, parentis loco. Hæc inter inimicus homo serit zizania, sed agricola non dormit. Eduardus Menesius Prorex de re Christiana optime meritus certam pecuniam coemendæ domui, iuxta ædem nostram, ad vsum Catechumenorum erogauit. Ad eumdem cum perlatum esset, Columbum (est arcis nomen) obsideri ab hostibus: classem submisit soluendo obsidio, eique præfecit Emmanuelem Sosam a Cōtino, duosque e nostris Sacerdotes impetrauit subsidio animarum. haud dubie fuerunt. parua res dictu: sed, quid per illos effectum, cui hæc non sunt incognita, ad intelligendum satis efficax. expeditionis hic exitus fuit: in itinere fugati hostes: arx eorum non procul flumine capta: oppida duo, & triginta nauigia cum rebus omnibus incensa: excepta tormenta bellica: præda abacta: exusta vrbs, & dæmonis fanum, per quod ante videbatur stare, non sine præstigijs: vbi Lusitana classis portum inuehebatur, ebullientes aquæ, veluti subiecto igne, aditum prohibebant. nunc tandem post ingentem suorum stragem capti ciues viderunt flammis æquata tecta, & superstitionem extinctam. Atque hæc in itinere. Vt ventum est ad Columbum, prospera a Nostris pugnata pugna, cæsi hostes mille, in queis decem centuriones, & tres elephanti. reliqui impares prælio capessere fugam. Consecutus Lusitanus fugientes, in transitu pontis obtruncat: nullo fere damno: quattuor tantum vulnerati. igitur disiectis opibus muni-

tioni-

tionibusque, quibus arx erat obsepta, liberati oppidani Deo grates egerunt.

COLLEGIVM SANCTI PAVLI.

MORTVI QVATTVOR, defletique: *præcipue Pater Arias Sosa, & Pater Ioannes Rodericus, olim Bustamantes, & comes Patris Patriarchæ, viri in acquirendis Christo animis virtutis indefessæ. Animarum vero lucrum, etsi proprium Domus Professæ, a Collegio non negligitur. excurritur per insulam, statis mensibus, cum aliquo quæstu. eo die, qui conuerso Paulo sacer est, baptizati homines, conspicuo apparatu, amplius quingenti: ex ijs multi claris natalibus, & Brachmanes etiam nonnulli. Neophytis pauperibus donata vestis a Prorege, & optimatibus: &, quod mirabile magis, ab Ethnicis ipsis: eoque rerum, personarumque honore celebratus baptismus, vt omnibus præ lætitia, religione etiam motis, lacrimæ excuterentur. sollemnis pompa in die Parasceues, numquam alias illustrior: quingenti se atrociter diuerberarunt. Longumque illud spectaculum plerosque Ethnicos effusi sanguinis plurimi admiratione defixit. Pater filiæ pudicitiam, cogente inopia, viro nobili vendere constituerat, iamque conuenerat de pretio: at vnus e Nostris sacerdos iniquum pactum in tempore rescidit, & puellæ maritum dedit non inferiori nobilitate. ob hæc ei gratiæ a parentibus actæ. Procedit etiam res scholastica: die festo vndecim millium virginum,*

quo iubileum indictum, & amplius duo millia communicarunt, pomeridianis horis Theologicæ positiones, in magna illustrium eruditorumque corona, defensæ. Pater Prouincialis quo tempore inuisit Collegium, ingenti studio scholarum exceptus est. eminuit ingenium puerili elementarij, doctrinam omnem Christianam sine vllo errore, nusquam interrupto ordine, recitantis. Ceterum discipulorum magna religio. varia cœnobia expetunt multi: nec desunt qui nostram Societatem: condiscipulorum paupertati subueniunt, ne opum penuria, discendi cupiditas retardetur.

DOMVS PROBATIONIS ET Collegium Raccholanum.

MAGNVM TYRONVM *experimentum, exemplumque caritatis in trecentis ægris, qui ad hunc portum appulerant, primum per manus in nosocomium exportandis, tum in refouendis corporibus, sordibusque eluendis, donec penitus confirmarentur. Petrus Castrius de quo proxime scriptum, auxit beneficium, cum quadringentis aureis circiter relictis muro extollendo, Nostrisque salutatis (magnum vtrumque signum beneuolentiæ) in Lusitaniam reuertit. Ceterum circa pagos Tyrocinij vectigales, versatur Sacerdos cum laico, in loco Quinque sociorum speciosa cæde memorando: vbi & conditum Sacellum, & Dominæ Nostræ Martyrum inditum nomen: apparet fructus commoratio-*

nis

nis in conuersione multorum.

DE RACCHOLANO *Collegio fere omnes narratio erit eorum, qui Fidem nuper complexi. igitur, super multos Brachmanes, trium virorum incolæ communi consensu, sese Christo dedere: ex ijs baptizati mille sexcenti: Goam trecenti eamdem ob causam missi. Duo millia Catechesi instituuntur. Aegroti diuersis in locis duo, Sacerdotem accersentes, petiere baptismum: quo accepto vnus, eodem die, alter post biduum decessit. Alteri in specie melius factum: cui cum baptismo redijt corporis valetudo. Christianus quidam cupidus ad Christum adducendæ vxoris quæ inter Mauros viuebat, vbi illa erat, iter intendit: Cogitur ab affinibus esse cum ea: sed illam tandem anno duodecimo, quattuorque liberos attulit Christianis præceptis imbuendos. Haud procul vno templo vicus erat sic secundus superstitianum, ut si quis Christianã capesseret fidem, a vicanis interficeretur: ea de causa vastum erat oppidum, desertumque, & per annos quadraginta, vagam vitam oppidani palantes persequebantur: confusi limites, terminique agrorum. aperuit tandem fere omnium oculos Deus, & in cõcordiam rediere omnes venientes ad Christianam fidem. missusque Sacerdos eorum rogatu, fuit animorum reconciliator, & arbiter finium regundorum. conficiebatur porro vinum in hoc vico, pernicies incolarum, & pendebatur vectigal vinarium Regi: iam desiere illud conficere, manente licet vectigali, malunt, vt pote Christiani, consulere moribus, quam pecuniæ: prædia iniuste possessa reddi-*

reddiderunt dominis admirantibus: templumque extruitur eorum opera atque impensa. extructa etiam alibi ædes Deiparæ Catechumenorum, ab illis ipsis, quibus extruebatur: e loco distanti lapides humeris longo agmine conuectabantur, interim Christianam doctrinam concinentibus: igitur & celebrari captum magna gratulatione. confluxere eo die Dux Salsetanus, Reguli Iaponij, Patresque, Visitator, & Prouincialis, alijque nobiles quamplurimi. lustrali aqua loti tercentum septemdecim: singulis diebus Sabbati inuisitur incredibili frequentia, parique significatione pietatis. & opinio est cunctorum, euulsa semina inimicitiarum, posito templo. Die quodam, cum pera geretur Sacrum, ex vno pago conuenere nobiles viri omnes, eoque peracto, prouoluti ad aram genibus vt inter Catechumenos aggregarentur, orabant, certantes gaudio cum accipientibus. Ethnicus diues cum exisset e vinculis, ex voto, palmetum centum arboribus frequens Deiparæ ad templi vsum attribuit. Alter Ethnicus mercator e domo ædi proxima celebritatem prospectabat: semel post meridiem, oppressus somno vidit se genibus supplicem ad altare perrepere, & a Sacerdote Dei Matri commendari: somnium acceptum pro consilio: ipse cum vxore & liberis quinque auxit numerum Cathecumenorum. Margani (est vici nomen) labor constitit. explicatum eorum lingua symbolum, concionesque habitæ: nec minor fructus in pueris, qui litteras docentur. ex his singulis diebus festis triceni mittuntur ad conterminos pagos, communicandæ Christianæ doctrinæ:

præ-

præmiaque persoluta doctioribus. ne parentum quidem parua religio. importuna imbrium vi collapsum erat templum: Brachmanes etiam ipsi, suis e domibus, trabes, lignaque humeris apportabant, ei reficiendo. itaque properatum opus, vt absolueretur quatriduo: corrogari dein cœpta pecunia, vt firmius alterum e lapide statueretur. Fortuito igne magna pars vici erat exusta, ea vt restitueretur, opulenti viri, collaborantes pauperes eleemosyna iuuerunt. Sequitur vnum, atque alterum visum, quæ speciem habuere miraculi. Christianus quidam oculorum tabe notus, per quietem videbat se in aula perampla, vbi iugis aquæ fons: audiebat vnum e Nostris, vt lauaret admonentem: mirum dictu, vt lauisse visus, cæco dies reluxit: eadem nocte, vxor eius credidit se moneri a Sacerdote, vt si velit virum sanum, votum suscipiat ieiunij septem Quadragesimarum: & suscepit illa certa exequendi. Christianus alter, antea varijs superstitionibus mirifice deditus, filio ægroto vt redderetur salus, an consuetudine, an nimia cupidine, munus diabolo parat: offertur dormienti imago vnius e Nostris consilium dissuadentis, suadentis ægroti confessionem: excitatus paret somnio, paulo post filius conualescit.

COLLEGIVM BAZAINVM, ET Cocinense cum Sede Vaipicotana.

PAR NOSTRORVM labor in eadem materia, par fructus: complectar multa, obuia simi-

litudine, tædij metu. Adiuncti ad Christianorum cœtum, super hominum nouem millia, amplius quadringenti. Baptismi pulcherrimi celebrati sex, sacrificali ornatu, effuso studio nobilium, lætaque plebe (qui mos est gentis) pulsu pedum modulante sonum vocis: cum interea baptizandorum agmina in Serica veste, per vias incederent festo cultu instructas: omnia prorsus tum apparatu magnifico: tum etiam Ethnicis inuidendo. non sunt hæc parua, etsi paucis dicantur: sed his locis communia, & vrgent propria. Pagus est in Salsetano tractu, Marolum incolæ appellant, penes quem regimen in alios quinquaginta septem: Christo nomen dedit in peruigilio Virginis aßumptæ, fecitque exemplum pagis tredecim eiusdem Fidei capessendæ. Inter hos aliqui præcipiti senectute, & mulier quidem, cum decimum supra centesimum, vir cum duodeuigesimum annum perageret: nec defuere, qui in lectulo decumbentes, statim a baptismo quem enixe petierant, expirarunt. Ceterum tantus Neophytorum ardor animi, vt Maroli maturam segetem demetere prius noluerint, quam benedixisset Sacerdos manipulis, quos in speciem attulerant: & bouem præterea ad eum adduxerint, quam prius stulta superstitione venerabantur.

COCINVM EST veluti emporium huius regionis, ex eo, præ confluentium multitudine, quorum confessiones audiuntur, rixæ tolluntur, pactiones iniustæ retractantur, furta compensantur, maius lucrum animarum: tria mancipia liberata nexu

serui-

seruitutis: totidem e cæno impudiciæ extracta: exædificatio templi liberalitate viri nobilis non minimis sumptibus magnos progreßus habet: sunt & aliqua ad eius vsum collata, vt lampas argentea magni pretij. In Christianam religionem per baptismi ianuam ducenti tredecim ingressi.

VAIPICOTAE porro, vt etiam Cocini, res enim similes coniungam, mulieres aliquot, & earum vna a Fide abhorrens, multis diebus cruciatæ dolore partus, vel recitato super eas Euangelio, vel superducto oleo aquaue, quibus Nostri benedixissent (hæc enim, pro vtentium fide, multorum remedia morborum) citra damnum, viuos fetus enixæ. ex quo augetur Fidei veneratio, & fidelium numerus. Dæmonia quoque ex obsessis corporibus eiecta. In Paruano regno finitimo, iuuenes duo e Seminario quod procurant Nostri, duos energumenos sanarunt, ira frementibus magistris superstitionum, quibus nihil processerat: memorando vterque exemplo: sed alterius magis fama vulgauit. Missus hic erat ad Regem, officij causa. Regis filiam vexabat diabolus, nec vlla spes remedij, omnibus frustra tentatis. venit in mentem Regi, Reginæque, experiri ecquid posset religio, quam Patres nostri docerent: cum præsertim haberent domi, eorum alumnum: nocte adulta Regina cum comitibus it ad cubiculum adolescentis, excitat dormientem, orat malum dæmonem e filia expellat: is attonitus Reginæ conspectu, precum efficacia, nec dū penitus sopore discusso: Eijciam inquit, uix compos mentis, instinctu diuino: & pœnituit

mox

mox dicti : sed erat irreuocabile. It ad puellam cum parentibus, amoueri iubet superstitiosa medicamenta (Canianes appellant) procumbit in genua, septem psalmos recitare incipit, dictos Pœnitentiæ: cum peruenisset ad quartum, cuius initium, Miserere, contremiscens dæmon tollit vocem cum gemitu horribilem : & apparebat metus. at Rex ad adstantes, Videte malus rem sibi esse cum valente aduersario : & ad diabolum : Non hic vides Cassanaires (hi sunt, vt alias est scriptum, sacrificuli idolorum) iam iamque dabis pœnas audacissime. Noster pergit : cum absoluisset preces, iacuit illa aliquãdiu exanimis, dein, excusso dæmonio, surrexit gratantibus parentibus, gratesque agentibus Christo : ad quem spes est, vt toto cum regno, propediem conuertantur.

COVLANA DOMVS ET RELI-quæ Sedes.

EVANGELIO *credidere centum viginti, super templa olim extructa, nouum est additum in regno, cui nomen Grunde: vbi Christiani aliquot : & plures breui futuros mite incolarum ingenium pollicetur. Centum iam Fidei præceptis imbuuntur. Nec minus in Lusitanis est elaboratum. placati, elutique peccatorum sordibus multi: concubina vni extracta, & in matrimonio honeste locata.*

IN ORA TRAVANCORIS *Christianorum decem millia, per curias octodecim tributa; eorum omnium cura Societati commissa.*

IN

IN LITTORE PISCARIO Sedes sex, vt superiore anno memorauimus: locorum nomina, Tutucurinum, Punicale, Manapaz, Bembar, Trecandur, Manar: baptismo expiati hoc anno mille ducenti septuaginta duo: eorum plerique e Manar insula: vbi inchoatum templum vsui Neophytorum. In hoc tractu, ex præscripto Patris Prouincialis, institutum Seminarium, vbi triginta alantur iuuenes, suo tempore sacris initiandi. sexaginta puellæ, quarum pudicitia propter paupertatem periclitabatur, nuptui traditæ. In magna annonæ caritate persuasum diuitibus, vt pauperes eleemosyna subleuarent.

DENIQVE hæc habemus de ijs qui Malacæ versantur. Rex Deior negligens fœderis facti cum Lusitanis sese cum Maurorum Rege Achene coniunxerat: eorum aduentus Malacam timebatur, prope fame laborantem. Igitur Episcopus, oblata occasione Pauli Limæ viri bello egregij, qui cum classe erat in portu, ea vti voluit: illum exorauit, vt auertendi periculi vrbis hostilis expugnationem tentaret: ducti de nostris Sacerdotes duo militibus audiendis: pridie quam iniretur oppugnatio, confessi omnes, sacroque epulo refecti in insula, vnde ab hoste conspiciebantur: quæsiit Rex, quid agerent Lusitani: vbi audiuit comparare se ad mortem strenue oppetendam, contremuit. Die sacro Virgini in cælum ascendenti vrbs oppugnari cœpta a Lusitanis quadringentis viginti: in ea erant hominum decem millia, tormenta bellica non paruæ magnitudinis, suis in locis disposita, nongenta: & paucis post horis, diuino protegente

tegente numine, captæ: maxima hostium strage, multa eorum nauigia incensa: desiderati e Lusitanis quinquaginta: reliqui Malacam, magna gratulatione, lætitiaque ciuium effusorum obuiam, victores reuertere.

EXCIDERVNT, *Patres Optimi, Fratresque mihi carissimi; hæ quoque litteræ annuæ, sicut inconditæ & rudes, ita fideles & rectæ: neque enim ornaui quæ reddidi, & quæ accepi non silui; vt si laudari non debeat stylus, culpari non metuat animus scribentis. Et fuit, vt prædixi, in arcto labor, sed præcipuum munus nostrorum annalium reor, non seruire auribus, sed consulere, vel locorum distantiæ, vel memoriæ sequentis æui. quamquam & simplex Veritas per se oblectat. nec nihil sperarem fortasse, si magnum votum admitteret angusta conscientia. Quod si non quæro adminicula purgationis, sciatis velim, non esse fastidij, sed securitatis de vestra beneuolentia præsumptæ. Valete. E Collegio Romano Decimo Kalendas Decembres* CIↃ IↃ XC.

Omnium in Christo seruus

Franciscus Bencius.

